

קובץ גליונות

פרשת בחוקותי

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

קובץ ה-400

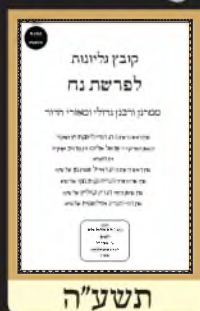
תשע"ח

תשע"ז

תשע"ו

תשע"ה

תשע"ד

תשפ"ב

תשפ"א

תש"פ

תשע"ט

בקרוב!

קובץ זכרון מיוחד לע"ג מרן רשכבה"ג
שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
מאת ששת מקורביו הגדולים של רבינו

- הרשימות שנכתבו בנסיעות - נחשפות.
- הפנינים משנות תשנ"ו והלאה יופיעו לראשונה.
- שכונו של רבינו מתאר את הימים הקדומים.
- הרשימות של הגבאי המכניס והמוציא.
- מפי כהן - הליכות והלכות.
- הטור המיוחד של השכן הקבוע בתפילת מנחה ומעריב.
- המהפכות - פרק נוסף בסדרה.

להנצחות בקובץ מיוחד זה
ניתן לפנות למס' 053-3145900
בברכה מערכת 'קובץ גליונות'

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על המאדק!
03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:57	8:14	8:49
בני ברק	7:12	8:16	8:47
קרית ספר	7:06	8:14	8:49
בית שמש	6:56	8:14	8:49
אופקים	7:05	8:14	8:47
חיפה	7:07	8:17	8:50
ליקוואוד	7:58	9:29	9:59

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת
משבתות השנה, ותהיו שותפים בזיכוי הרבים
הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- כ אייר בחקותי
- כז אייר במדבר
- ה סיון נשא
- יב סיון בהעלתך
- יט סיון שלח
- כו סיון קרח
- ג תמוז חקת
- י תמוז בלק
- יז תמוז פינחס
- כד תמוז מטות
- ב אב מסעי
- ט אב דברים
- ז אלול שופטים
- יד אלול כי תצא
- כא אלול כי תבא
- כח אלול נצבים ר"ה
- ו תשרי וילך יו"כ
- חג הסוכות

הודעה ובקשה!

ב"ה מדי שבוע מחולקים בבתי החולים ברחבי הארץ
"קובץ גליונות" עבור החולים והסועדים אותם.

חלוקה זו מתבצעת ע"י תרומות מנדיבי לב, ולצערינו
הביקוש הולך וגדל מדי שבוע לחלוקות נוספות.

זכות גדולה להיות שותף בחלוקה זו ע"י תרומה חד
פעמית או קבועה, ניתן להקדיש חלוקות לע"נ וכד'.

לתרומות: 053-3145900

בברכת "והסירותי מחלה מקרבך"
מערכת "קובץ גליונות"

לעילוי נשמת

ר' חיים ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע ט"ו אייר

ולעילוי נשמת

מרת שרה מרים
בת הרה"ג ר' שמואל זצ"ל
נלב"ע כ"ח אייר
תנצב"ה

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף
ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

כף זכות

"וזהו דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 44 | אייר תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

בדידי הוי עובדא

לכבוד מערכת הגליון הנפלא "כף זכות" אשתי המתינה עם בני נ"י בקופת חולים לתור אצל רופא והיו שם עוד אנשים רבים שממתינים בתור, לפתע מגיעה אשה עם בנה ונכנסת ישר לרופא ללא המתנה, כולם פתחו עליה זוג עינים, מה זה צריך להיות?

אבל ניסינו ללמד עליה זכות, ובאמת אח"כ היא דיברה עם אשתי וסיפרה לה של"ע בנה חולה במחלה והמערכת החיסונית שלו נמוכה מאוד, ואסור לו להיות בקרבת אנשים מחשש למחלות, ולכן הרופא אמר לה שכרגע שהם באים שיכנסו מיד, ללא תור וללא המתנה.

בשורות טובות

כשם שאדם דן חבירו לכף זכות כך הקב"ה ידינחו לכף זכות

ש.ג. בית שמש

דברי הזכות במשנת מרן החפץ חיים זי"ע

לעשיר ונגיד ובאמת מצבו דחוק ונורא, אבל מוכרח להתנהג כך, או משום שלא תגרום לו הקמצנות היזק במסחרו, או שיקפצו עליו בעלי חובותיו שיתבעו ממנו כשיוודע להם שירד מנכסיו, או אולי לא יתנו לו בהקפה, או שיש לו בנים ובנות שהגיעו לפירקם ואינו רוצה שיצא שם עני עליו, ועוד ענינים שונים שבשכילם לא הי' נמצא במצב כזה, ואם הי' יותר טוב ממנו.

וזהו כוונת מאמר חז"ל עד שתגיע למקומו - ר"ל למצבו. ואם יעשה אדם חשבון כזה תמיד, אז ידין לעולם את חבירו לכף זכות ויתן הצדק לחבירו.

(אהבת ישראל לחח"ח פרק ה') (היכל הזכות)

גם ירגיל אדם את עצמו לדון את חבירו לכף זכות, ובכל מעשה שעשה האדם צריך לחפש עליו זכות שאולי כשגגה עשה הדבר הזה, או אולי כבר התחרט בזה, וכיוצא בזה, וממילא תסור השנאה מלבו, וכבר אמרו חז"ל (שבת קכ"ז ע"ב) הדן את חבירו לכף זכות, דנין אותו בשמים לזכות.

עוד איתא בחז"ל (אבות ב' ד') אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו, דהנה לפעמים אדם מבקש איזה טוב מחבירו כגון להלוות לו גמילות חסד, וחבירו לא עשה לו הטובה ההיא שביקש ממנו, אל יתרגל האדם לדון אותו לכף חובה ולהלות שבשכיל רוע לכבו לא מילא את בקשתו, אלא צריך האדם לחקור אותו אם יש בידו להלוות לו. דמצוי מאד לפעמים באחד שהנהגת ביתו מתנהג בהרחבה וממילא כולם חושבים אותו

מי גונב את הביצים

בבוקר כשפתח המוכר את חנותו נבהל למראה נחש גדול מימדים שהיה שרוע מת על גבי הקרקע, התברר כי אותו נחש היה הגנב שמיד לילה בלע את הביצים, וזכות עצתו של רבי שמואל סלנט, נחנק כאשר בלע את הביצים הקשות. רק אז נוכח מוכר הביצים כי דן לחובה את חברו שהיה נקי מכל אשמה.

(זכות הדן)

הגנב במלאכתו באין מפריע. הלך מוכר הביצים לרבי שמואל סלנט זצ"ל ותינה לפניו את צרתו, הקשיב רבי שמואל עד שהלה סיים את דבריו, ואז יעץ לו עצה, קח שלושים ביצים וכשל אותן עד שיהיו קשות, ולפני שהנך סוגר את החנות לפנות ערב - שים אותן בראש ערמת הביצים. פליאתו של האיש היתה מרובה, אך הוא עשה בדיוק כפי שיעץ לו הרב.

מעשה במוכר ביצים שהיה בירושלים, תקופה כלכלית קשה מאד היתה אז, והנה בוקר אחד גילה המוכר כי חסרות לו כשלושים ביצים, הדבר גרם לו עגמת נפש מרובה.

משחזרה התופעה על עצמה הבין כי מדובר בגנב, להפתעתו ראה כי אין שום סימני פריצה על מנעול הדלת, והוא החל לחשוד בבעל החנות שהיה סמוך לחנותו, והיה בטוח כי הוא הגנב, לילה אחד לילה המשיך

שאלה לדיון בשולחן שבת

שלחה לאחותה תפוחי אדמה גדולים ויפים, ואחותה החזירה לה תפוחי אדמה קטנים

באחד הימים הייתה לאה צריכה רחוף תפוחי אדמה, היא התקשרה אל רחל אחותה, ובקשה ממנה אם היא יכולה להשאיל לה שמונה תפוחי אדמה, רחל השיבה בשמחה.

רחל בררה את התפוחי אדמה הגדולים והיפים ביותר, ושלחה אותם עם אחד מילדיה ללאה.

לאחר כמה ימים החזירה לאה לרחל, שמונה תפוחי אדמה קטנים, רחל מאוד התפלאה מילא שלא תחזיר, אך להחזיר כאלו תפוחי אדמה, זה ממש בזיון, כאשר אני שלחתי לה כמות כמעט כפולה, מה קרה ללאה שכך עשתה לי...

תשובה לשאלה מעלון קודם

מה קרה לשכני הצדיקים שבוקעות מביתם צעקות כאלו

למחרת כברה הבנתי הכל, השכן בא אלי ובקש סליחה על הרעש שהיה אתמול בביתם, הוא סיפר לי שחבר שלו יועץ נישואין שמע שבליילה נעזב את הבית לחתונה, וביקש אם יכול לשאול את הדירה, כדי להשכן שלום בית בין שני בני זוג...

(ווי העמודים)

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

גיליון מס' 473 פרשת בחוקות
תשפ"ב שנה עשירית

לעילוי נשמת
מרן רבינו
שמריהו יוסף חיים
בן מרן רבי יעקב ישראל זצוק"ל

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

היומן

ליל שב"ק פרשת משפטים תשע"ח

מרן נכנס לחדרו, וראה שם את נכדו ממתין, מרן שחפץ להתייחס לנכד שאל האם הוא לוי? ועניתי שכן.

מרן התחיל היום בסדר לימודו את הרמב"ם הלכות טוען ונטען.

סיפר לי אחד מבני הבית, שבאחד הימים השבוע, התעורר מרן ממנוחת הצהרים, ותכף ביקש ספר משנה ברורה, וביקש לברר איזה ענין במשנ"ב שעסק בו בזמן השינה.

עוד סיפר לי שמרן חיפש במשך זמן מה, מדרש שמזכיר בו את השם גדליה כשם של תנא, עד שביקש להביא סדר הדורות והראה שכתוב תני שמואל בן גדליה ומוזכר בתנחומא פרשת בהר. ובשב"ק שמעתי איך שהזכיר את זה.

פעם שאל את נכדו, האם יש לך בן שמואל? והיה לפלא שבאותו הזמן היה במקום אותו בן... באותה הזדמנות אמר הנכד שבנו כבר בן שמונה עשרה... ומרן הגיב ואמר א"כ הוא כבר צריך להתחתן, ובידו 'בקרוב', ואח"כ אמר לו 'תוציא ספר'.

כידוע, רגיל מרן לומר כאשר מבקשים ממנו עצות לרפואה, על כל ענין ואומר איזה דבר ללמוד ויועיל לרפואה בס"ד, ואכן ראו ישועות מעל דרך הטבע. והנה היום כשמרן הלך לתפילת שחרית, כאבה לו הרגל, ושמעתי שאמר 'כנראה אני צריך ללמוד כיצד הרגל'...

לכל קוראי הגליון בקרוב!
קובץ זכרון מיוחד מבית "קובץ גליונות"
לע"נ מרן רשכבה"ג שר התורה
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מאת ששת מקורביו הגדולים של רבינו

- הרשימות שנכתבו בנסיעות - נחשפות
- הפנינים משנות תשנ"ו והלאה יופיעו לראשונה
- שכינו של רבינו מתאר את הימים הקדומים
- הרשימות של הגבאי המכניס והמוציא
- מפי כהן - הליכות והלכות
- הטור המיוחד של השכן הקבוע בתפילת מנחה ומעריב
- המהפכות - פרק נוסף בסדרה

להנצחות בקובץ מיוחד זה
ניתן לפנות למס' 053-3145900
בברכה מערכת 'קובץ גליונות'

מקור שי"ח קשר תפילין הראה לעניו

חידוש מופלא לדינא שהיה רבינו ז"ל מעורר עליו בעניין קשר תפילין והוא בלתי ידוע לרבים, שכשאביו ז"ל לימדו להניח תפילין הזהירו שכשמימימים להניח הרצועה של יד יש לכורכה כמין קשר על כף ידו, ורק אח"כ להניח של ראש, ושוב לפתוח הקשר ולכרוך על האצבעות כנהוג, ואין להפסיק בשיחה עד שיסיים הכריכה אבל רשאי לומר אז הג' פסוקים של וארסתך. וכן כשפושטים התפילין יש להיזהר כשחולצים עד הכריכות, לעשות קשר כלשהו, ורק אז להוריד את התפילין של ראש, שאם לא יקשור נמצא שהוריד את כל השל יד קודם. וכ"כ בס' אלא (פ"ז ס"ח), [וכ"נ גם הגר"ש אלישיב זצ"ל כמבואר בשבות יצחק ח"ד ס"פ כ"ג].

ורבינו ביאר דעתו יפה בס' דעת נוטה תפילין (מס' ש"ב והלאה וראה בהערות שם באורך) וז"ל: מה הביאור במש"כ השו"ע סי' כ"ז ס"ח ויכרוך ג' כריכות ויקשור דלא שמענו דנוהגים לעשות קשר בתפילין של יד בסוף הרצועה, תשובה: כריכה כסוף נקרא קשירה עיני מ"ב סי' תרנ"א סק"ח. האם דין זה מעכב? כן, אאמ"ר זללה"ה הקפיד בזה, ובזכרוננו שכן מבואר בבית יוסף. (סוסי' כ"ו ד"ה כתוב), לא הבנתי מאי טעמא קשר זה מעכב והא סוף סוף קשר התפילין על זרועו, ומה"ת להצריך קשר נוסף? תשובה: אם אינו סוגר בסוף אין זה מחזיק ואין זה קשירה ומעכב. האם מותר להפסיק בדיבור קודם שגמר לעשות הכריכות על אצבעו ועל כף ידו? תשובה: אין ראוי.

ובס' מעורר ישנים (סי' כ"ו אות י"א) כתב: גם יכרוך הרצועה אצבעו בכדי שיהא קשר גמור, [משמרת שלום סי' ו' מס' דעת קדושים עיי"ש], ולפי קוצר דעתי זה לא הוי קשר, אלא יכרוך פעם אחת על פס ידו, ויכפול הרצועה שם לבין פס ידו ובין הרצועה אשר כרך עליו וזה הוי קשר וכמו שעושין תמיד בגמר הכריכה, עכ"ל. ושו"ר בארחות רבינו (ח"א עמ' מ"ו) שדן בזה בארוכה והעתיק לשון הרמב"ם עצמו בשו"ת פאר הדור (סי' ע"ג) שפירש כן דעתו, אמנם הגר"א בביאור השו"ע (סי' כ"ז ס"ח) חולק ע"ז וכתב: ומ"ש הרמב"ם ויקשור משום דבלא"ה לא קיימי הכריכות ולכן אין אנו נוהגין לקשור שם כי אין לעיכוב רק נקט שיתקיים.

מדור זה לע"נ הרבנית ברכה רבקה
ב"ר שלמה אריה רוזנברג ע"ה

להתפלל

מתוך ספרו של רבינו "אורחות יושר"

ג. מי שיכול לבוא לתפלה בזמנה ובשאת נפש מאחר מהתפלה כדי שלא יצטרך להמתין איזה רגעים, וכן מי שיוצא באמצע התפלה או לפני גמרה משום שאין לו סבלנות להמתין כמה דקות אין לך מבזה עבודתו של הקב"ה יותר מזה וכאילו אינו מאמין ששכינה נמצאת בביהכ"נ בשעת התפלה ואיך תתקבל תפלתו. וראוי הוא כבוד שמים להמתין איזה דקות קודם התפלה וכתוב לו הקשבת למצוותי (פירש"י בברכות ו' א' לשון המתנה הוא שתמתין בשביל מצותי אשר צויתי) וע"ז מסיים הפסוק ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים ויהי כחול זרעך, ויש בזה גם חילול ה' ר"ל שאומרים כך מתנהגים בני תורה, ואין בזה שום תירוץ אפי' רואין אנשים מזלזלים בזה [או שמדברים במקום שאסור לדבר] ואפי' אנשים חשובים דממ"נ אם יש להם טעם בזה (ומסתמא צריך לדונם לכף זכות שיש להם טעם) אין הטעם שייך אצל אחרים ואם אין להם טעם בודאי גם הם יענשו על זה ולא עוד אלא שאתה גורם להם שיענשו גם עבורך שהכשילו אחרים, והעיקר שבכל דבר צריך לראות מה כתוב בתורה ובשו"ע וזהו רצון ה' והמזלזל בזה הוא בכלל אפיקורוס ח"ו ולעוה"ב לא יקבלו כלל תירוץ זה שראו אחרים מזלזלים בזה.

ביאורים:

ולא עוד אלא שאתה גורם להם שיענשו גם עבורך שהכשילו אחרים - איתא במסכת שבת [דף קמט:] א"ר יעקב בריה דבית יעקב כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה, והדברנורא, שמלבד מה שיענש על זלזול התפילה עוד רע עשה שתלה בחבירו וגם תבירו נענש על ידו, השם ישמרנו. (מתוך ביאור ערך תפילה)

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמה לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שְׁנֵים קָדְמוֹנִיּוֹת

על גדולי הדורות

חדש! עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן שליט"א!

מדור שְׁנֵים קָדְמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

פרשת נשא חג השבועות - הגאון הגדול רבי זלמן רוטברג (ח' סיון)

פרשת שלח - הגאון הגדול רבי גדליה נדל (ט"ז סיון)

פרשת קרח הגאון הגדול רבי ראובן פיין (כ"ה סיון)

פרשת חוקת - מרן הגרמ"י לפקוביץ (כ"ז סיון)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון הגדול רבי משה הלוי סאלאווייציק זצוק"ל

הטלפון לא מדבר...

סיפר שכיניו של רבינו:

בשנים הקודמות מכשיר הטלפון היה די נדיר. בבנין הסמוך לרבינו, דרה משפחת קוגלסקי שהיה ברשותם מכשיר כזה.

בוקר אחד, בשעה 7 בבוקר צלצל אצלם הטלפון, ואחד הילדים הרים את השפופרת,

'הלו' נשמע הקול מעבר לקו, 'מדבר כאן משה סולוביציק, אפשר בבקשה לקרוא לשכן רבי חיים קניבסקי ולומר לו שצריך אותו לטלפון?'

הילד הלך לקרוא לו, רבינו אז ישב בקצה המדרגות ולמד, כשמע שמחפשים אותו הוא קם והלך לבית הסמוך, ואחז בטלפון עם המחוגים, הקריב אותה לאוזנו, ואמר אני לא שומע כלום.

הילד הסביר לו שהמחוגה נשארת על המדף, ורק את השפופרת מקרבים לאוזן, אבל רבינו בשלו 'סי רעד נישט (זה לא מדבר)' 'אני לא שומע פה כלום', הילד נטל איפה את שפופרת הטלפון והחזיק אותה תוך שהוא מצמיד אותה לאוזנו של רבינו, הוא שמע את השאלה, השיב את ההכרעה ושב מיד לביתו ללמוד (מפי בעל המעשה, רבי אליהו קולגסקי ארה"ב).

רבי ישראל סולוביציק

כשבנו הגדול רבי ישראל ז"ל למד בישיבת פונב'ז, ביקש רבי משה מרבינו שיקבע איתו חברותא, ואכן מידי יום רבינו למד איתו אחרי סדר ב', בכולל 'חזון איש', דף ליום במסכתות מסדר מועד, הלימוד ארך כעשרים דקות, רק גמרא בלי רש"י ותוספות.

באחד הפעמים כתב רבינו מכתב לרבי משה ש'כבר עברנו כמה מסכתות מסדר מועד' והוא משבח את הכשרון של ר' ישראל (מפי רבי ברוך סולוביציק).

כשנחלה רבי ישראל והוצרך לדרוש ברופאים, כתב רבינו מכתב לרופא מסוים במיוחד עבורו כדי שיקבל יחס הולם המגיע לו (בן רבינו רבי אי"ש קניבסקי).

גדולי הדור בנישואי החתן הגר"ש שטינמן, עומד משמאל, רבי ישראל סולוביציק ז"ל

שהוא יכריע

סח הגר"ש שטינמן: פעם שלח אלי רבי משה על ידי שליח, מכתב הממוען למרן הקהילות יעקב זי"ע, היות וידע שאני נכנס אליו לעיתים. אכן נטלתי את המכתב ובאתי עמו למרן זצ"ל, השאלה שם היתה אודות מחלוקת מסוימת בין מנהלי ישיבה מסוימת, שרבי משה היה מעורב בה וביקש את עצת הסטייפלר בענין ההוא.

הסטייפלר קרא את כל מכתבו, וכשסיים אמר לי בקול: 'מסאנא דרב מכרעאי לא בעינא' (קידושין מ"ט א', כלומר אני רוצה להיכנס במדת נעל הגדולה ממני) הלא רבי משה הוא אדם גדול בפני עצמו, שהוא יכריע!

ידידות ותיקה ואיתנה שררה עשרות שנים בין רבינו זצ"ל לבין ריעו מזמן הלימודים בישיבה בפתח תקוה, רבי משה הלוי סולוביציק זצ"ל. משך כשלוש שנים שהו יחדיו בישיבה, חלק מהזמן ישנו באותו חדר ביחד, ואף היתה תקופה שלמדו יחד בחברותא. רוב שנותיו התגורר רבי משה בחוץ לארץ, אבל בכל פעם שהגיע לארץ ישראל היה נכנס אל מעונו של רבינו והיו משוחחים יחדיו בדברי תורה כשני ריעים אהובים.

גם בספריו מזכירו רבינו בכמה מקומות (ראה שיח השדה שבת צ"ג ב' בענין לקיחה תמה, ושם ח' א' בענין תשמיש על ידי הדחק, גיטין ד' א' בענין נכתב ביום ונחתם בלילה, ל"ט א' בענין אין אדם מוציא דבריו לבטלה, ושם פ' א' בענין צרת אילונית, ושם פ"ה א' בענין ירושת הבעל, וראה בספר והאיש משה ח"ב עמוד ש"ח מכתב מרבינו לרבי משה בענין ולד תודה).

גם בשנים המאוחרות בכל פעם שהיה נכנס מי מבניו של רבי משה, היה רבינו מקבל בחיוך רב ובהארת פנים מאירה.

רבי משה סולוביציק זצ"ל

הפרידה והתפילה

בשנת תש"י חזר רבי משה לשוויץ בשביל שידוך, ועל מנת לחזור לארץ ישראל אחרי שהם יתחתנו, ובאותו הזמן הוא למד עם רבינו בחברותא ואחזו באמצע לימוד מסכת תמורה, ורבי משה אמר לו אי"ה עוד נגמור, אבל למעשה לא הספיקו להשלים את המסכתא, ופעם התבטא רבינו, 'אולי נשלים אחרי תחית המתים'.

וכשנפרד מרבינו הוא ביקש שיתפלל בעדו, ורבינו השיב בחיוב. וכיצד נודע הדבר - כי בערוב ימיו של רבי משה, בחורף תשנ"ה, הוא נחלה, וביקש מבנו רבי ברוך שליט"א שיכנס אל רבינו להזכיר את שמו לרפואה שלימה, כשנכנס להזכיר את השם מיד אמר לו רבינו 'הרי אני מתפלל עליו בכל יום ג' פעמים', וסיפר שרבי משה ביקש ממנו להתפלל, "ועד היום לא ביקש שיפסיק להתפלל ולכן אני ממשיך".

וזו עובדא מפליאה, ששמר לו נאמנות כ-45 שנה יום יום בתפילתו הזכה.

ירוצו אליו להתברך

סיפר חתן רבינו הגר"ש שטינמן: אבי מרן הגרא"ל שטינמן היה ידיד נפש של רבי משה זצ"ל, עוד מהיותם צעירים ממש במדינת בריסק ובשוויץ, וגם אחרי כן כשהיה נשוי והתגורר בפתח תקוה, אבי למד בכולל 'תורת ארץ ישראל' ורבי משה הבחור למד בישיבת לומז'א, ואבי בא אליו כל יום לישיבה ללמוד עמו בחברותא, ושמר עמו על קשר, כי החזיק ממנו גדולות מאוד.

וכבר בהיותם בחורים, אמר רבי משה לאבי מורי וגם לאימי ע"ה, 'עוד תראו שאנשים ירוצו אחרי ר' חיים לבקש ממנו ברכות'. כי היתה לו טביעות עין חדה להכיר בני אדם.

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

השוות בשעת מריבה – מזכה ומקיים העולם

והנה יכול להיות מזכה הרבים גם בשב ואל תעשה, שאינו עושה כלום, והוא זוכה לעצמו וגם משפיע על אחרים, כגון מה שאמרו חז"ל (חולין פט, א) אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שכולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה, היינו שאם אדם בולם פיו ושוקק, כשאחרים עושים לו ביזיונות ומצערות אותו, והוא שותק ואינו מדבר, והוא רוצה לדבר אך 'בולם', ושומע שמדברים עליו ואינו מדבר, הוא מזכה ומקיים את העולם בשתיקתו.

וכבר אמרו חז"ל (גיטין לו, ב) הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים ועונים, עושים מאהבה ושמחים בייסורים, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, והיינו שמי ששומע את עלבונם ואינו עולב, וכן השומעים חרפתם, שזה יותר מעלבון, ששומעים חירוף, שמחזירים ומביאים אותם, והם שותקים ולא משיבים, עליהם נאמר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', שזה דרגה ועולם הבא שאין לשער, כמו שמבואר בתוספות בבא בתרא דף ח' איזו דרגה של עולם הבא זה. ועל ידי כך שאדם שותק ובוים פיו, בשב ואל תעשה, הוא זוכה ומקיים את העולם, והעולם חי בזכותו!

זיכוי הרבים תלוי בזכויות קודמות

והנה כבר דיברנו פעמים רבות כי כדי לזכות את הרבים צריך זכות קודמת, כמו שאמרו חז"ל (אבות שם) על משה רבינו, משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, והזוכר קודם 'זכה' ואחר כך 'זיכה', כי משה רבינו היו לו זכויות קודמות, ובשביל לזכות להיות מקבל התורה, במעמד הר סיני, שבו זכו כלל ישראל לשמוע את קול השם, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו (מכות כד, א), עם כזה גילוי שכינה של מעמד הר סיני, משה רבינו זכה לזה על ידי שהוא קודם 'זכה', והיו לו זכויות קודמות שהביאו לזה.

ומה הם הזכויות? מובא במדרש (שמות רבה ב, ב) שבזמן שהיה משה במדבר הוא היה רועה את צאנו של יתרו חותנו, ורועה מחויב בשמירה על הצאן, ופעם אירע שברח גדי מן העדר, ומשה רבינו רדף אחריו, כי הוא רועה וחייב בשמירתו, והגדי ברח וברח, עד שנעצר ליד בריכה של מים ועמד לשתות, וראה משה כי הוא ברח מחמת סיבה מוצדקת, שהיה צמא וביקש לשתות, וכיון שלא היה מים במקום שהוא נמצא, ברח וחיפש עד שמצא מים להחיות את עצמו.

ואמר אז משה, אם כן עכשיו הגדי התעייף, ובצדק, ועכשיו צריכים לחזור לעדר הרי הוא עייף וקשה לו ללכת, והרימו ונשא על הכתפיים, מתוך הרחמנות שריחם עליו. וכשראה זאת הקב"ה אמר "יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חיך אתה תרעה צאני ישראל", והיינו שבזכות שהיה מרחם על הבריות, גם על בעלי חיים, וריחם על הגדי, בשכר זה זכה להיות משה רבינו.

עד כדי כך יכולה להיות הבנה כזו, שהגדי התעייף ולכן אני אקח אותו על הכתפיים, למרות שגם אני אתעייף מכך, אבל הגדי התעייף ואני מרחם עליו, וזוהי זכה משה רבינו לקבל התורה מסיני, בזכות המדרגה הזו. **על ידי מידת טובה אפשר לזכות לזכויות עצומות כאלה כמו משה רבינו.**

ועל זיכוי הרבים של משה רבינו כתוב 'זכות הרבים תלוי בו', היינו שזכות המעשים הטובים שכולנו עושים, כל עם ישראל, ממשה רבינו ואילך, שעוסקים בתורה ועושים מעשים טובים, הכל נוקף לזכות משה רבינו, ונחשב כאילו שהוא עושה את זה, כי הוא השפיע וזיכה את כלל ישראל בקבלת התורה מסיני, וכל מה שממשיכים לעשות בזכות השפעתו שייך לו, והזכות הראשונה שהביאה לכל זיכוי הרבים הגדול הזה, הייתה במעשה עם הגדי.

כלל של דבר, זיכוי הרבים צריך זכות קודמת, ובלי זכות קודמת אי אפשר לזכות את הרבים. ויש הרבה שטועים בזה, ורוצים להיות מזיכי הרבים, ומנסים להיות מזיכי הרבים, ואין הדבר עולה בידם, מפני שאין זכות קודמת, וצריכים זכות קודמת לכך, ומה היא הזכות הקודמת? יש כל מיני זכויות, והזכות של משה רבינו היא גם אחת מן הזכויות, שהיה מרחם על הבריות, וכנהה יש עוד הרבה זכויות, תורה ומעשים טובים, מידות טובות ויראת שמים, יש תרי"ג מצוות, כל מיני זכויות שבהם זוכים להיות מזיכי הרבים.

קנאה בזכות הקודמת שהביאה לזיכוי הרבים

ושמעתי שבחנוכת הבית של ישיבת 'יחמדי לובלין', שזה היה דבר מיוחד שרבי מאיר שפירא עשה, שבנה בנין גדול והקים ישיבה למאות תלמידים, ומהיכן

כבוד שמים בכל פעולה ומעשה

שינוי בסוף פרקי אבות, כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. תכלית בריאת כל העולמות, אצילות בריאה יצירה ועשייה, הכל נברא לכבוד שמים. ומאחר שזהו תכלית הבריאה, כל אחד ואחד נברא לכבוד שמים, וצריך לשים לב בכל מה שהוא עושה בעולם, שיהיה כבוד שמים על ידו.

וכן כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג קמח) "אשר מדרכי קידוש השם יתברך להודיע בכל מבטא שפתיים וכל אשר ירמוזו עיניים ובכל הנהגה ופועל ידיים כי יסוד לנפש האדם וצבי עדיו והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו, עבודת השם יתברך ויראתו ותורתו, כמו שנאמר כי זה כל האדם, ודבר זה כבוד השם יתברך", דהיינו שצריך בכל פעולה ומעשה להרבות כבוד שמים, כי זהו תכלית הבריאה, והאדם חי לכבוד שמים, וזהו זכות הקיום שלו.

ולכן בכל מעשה צריך לדעת האם זה כבוד שמים או לא, ויכול להיות שהמעשה מצד עצמו הוא טוב, אבל התוצאה היא לא כבוד שמים אלא ההיפך, וזה תלוי לפי המציאות בכל מעשה ומעשה, וצריך שיקול דעת בזה.

מזכי הרבים ומחטיאי הרבים

והנה זיכוי הרבים הוא כבוד שמים הכי גדול, להשפיע על אחרים, ולהיפך מי שחס ושלום מחטיא משהו, אמרו חז"ל (ספרי פרשת כי תצא, מובא ברש"י דברים כג, ט) שקשה המחטיא יותר מן ההורגו, כי ההורגו ממיתו רק מיתת הגוף בעולם הזה, ואילו מחטיא זה בעולם הבא. מצד אחד יכול להיות זיכוי הרבים שהוא דבר גדול מאד, ומצד שני המחטיא זה הפך.

ועל ירבעם בן נבט אמרו חז"ל (אבות ה, יח) ירבעם חטא והחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו, והיינו שכל החטאים שהרבים ממשיכים לעשות מחמתו, נוקף לחובתו ונחשב כמו שהוא חוטא, אלו שחטאו מחמתו בדור שלו, או בדור שאחרי זה, כל אלו שמקבלים את החינוך שהוא השפיע, חינוך של חטא, זה יתלוי בו, וכל החטאים שייכים לו.

ומצינו בחז"ל (ר"ה לב, ב) שבראש השנה ספרי חיים וספרי מיתם פתוחים, והנה ספרי חיים מובן, שפותחים את ספרי החיים לראות על כל אדם מה הוא עושה, מה המעשים שלו, אבל מהו ענין פתיחת ספרי המיתם?

וכמדומני שמבארים בזה, כי ספרי המיתם אלו המתים שחטאו והחטיאו בחייהם, ופותחים שוב את ספריהם לראות אלו חטאים נוספו להם, כי כל מה שאחרים חוטאים מחמתם נוקף לחובתם ונחשב כמו שהם חטאו, גם לאחר מיתתם, וכך יכול להיות שהחי מחטיא את המת, כשחוטא מחמת השפעתו, שכל החטאים נוקפים לחובת המת, ונחשב כמו שהוא חוטא בהם עכשיו, ונוספים לו עוד חטאים לאחר מיתתו, על ידי האדם החי. ככה מצד אחד יכול להיות זיכוי הרבים, ומצד שני מחטיאי הרבים רח"ל.

ההשפעה והזכויות לדורי דורות

ומהו מזכה הרבים, באיזה פרטים, יש הרבה שטחים של זיכוי הרבים, כגון בתורה, יש מזכה הרבים בתורה, שגורם לאחרים שיעסקו בתורה, ומשפיע עסק התורה, ויש כל מיני צורות להשפיע זאת, כגון אם הוא מלמד ונותן טעם בלימוד, או שהוא אומר שיחה כזו, שמי ששומע מקבל טעם בלימוד, או שהוא משלם למישהו שייתן טעם בלימוד למי שזקוק לזה.

ומי שמזכה ומשפיע על אחרים, כל הזכויות של המושפעים שייכים לו ונוקפים לזכותו, ולמשל אם אחד משפיע על המשפחה ועל הצאצאים שלו, ההשפעה הזו עוברת ומתפשטת הלאה, לנכדים, ולחברים, ולשכנים, וכל המעשים הטובים של המושפעים שייכים למשפיע שזיכה אותם בזה.

וכן כתב בחובות הלבבות (שער אהבת השם פ"ו) שמי שמשפיע על אחרים, כל המעשים הטובים שעושים המושפעים, שייכים לו ונוקפים לזכותו, וגם מה שעושים בדורות הבאים, נחשב כאילו שהוא עשה, אפילו שהוא כבר בעולם האמת ואינו יכול לעשות בעצמו, אבל עושים מכוחו, והכל עולה לזכותו.

ולהיפך ירבעם בן נבט שהחטיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בו, ואפילו שכבר עברו כמה דורות שאינו חי, אבל החטאים שממשיכים מחמתו בדורות הבאים, נחשב כמו שהוא ממשיך לחטאו, ונוספים לו עוד חטאים שהמושפעים משפיעים לחובתו. וזה חומר הענין של מחטיאי הרבים.

הצליח להשיג את הכסף לזה? היה עשיר אחד שהבין את חשיבות הדבר, ונדב סכום נכבד לבנין הישיבה, ובחנוכת הבית של הישיבה באו הרבה אנשים חשובים, רבנים גדולי תורה וחסידות, וחלקם דיברו שם.

ואחד מן הנואמים (הרבי מטשורטקוב זצ"ל) אמר אז, כי העשיר שנדב את הסכום לבנין הישיבה, הרי הוא עשיר ויש לו האפשרות לכך, ואילו אני אינני עשיר ואינני יכול להתנדב כמוהו, ולכן אינני מקטא בו על מה שנדב, כי הוא יכול ואני לא יכול, ואין לי צער וחלישות הדעת מכך שלא זכיתי בעצמי לזה, כי אין הדבר בכוחי, ומה אעשה, אבל הרי לזיכוי הרבים יש זכות קודמת, והעשיר שזכה להיות מזכה הרבים, בודאי הייתה לו זכות קודמת שהביאה לזה, ומה היא הזכות? אינני יודע, אבל מסתבר שהיא זכות שגם אני הייתי יכול לעשותה, ועל זה אני מצטער ובוזה אני מקטא, למה לא זכיתי בעצמי לזה, והלואי שהייתי זוכה גם אני לזכות הזו שבזכותה זכה להיות מזכה הרבים בישיבת חכמי לובלין.

קנאה אסורה וקנאה כשרה

והנה יש קנאה אסורה ויש קנאה כשרה, והואכר ענין זה במסילת ישרים פרק ד', והקנאה האסורה היא אם קשה לו לראות שהשני מצליח, בגשמיות ואפילו ברוחניות, ורוצה שגם השני לא יצליח, וכגון אם רואה שחברו מצליח ברוחניות בזיכוי הרבים, והוא אינו יכול להצליח כמוהו, ומקטא בו, וזה כואב לו, ורוצה שגם השני לא יעשה זיכוי הרבים, כי קשה לו לראות זאת, והיה שמח אם השני היה מפסיק מזיכוי הרבים.

ועל זה כתוב בשערי תשובה (ש"ג קס) שנקרא משונאי השם, כי השני עושה זיכוי הרבים, שזהו רצון השם וכבוד שמים, והוא מחמת קנאתו אינו רוצה כבוד שמים שזה תכלית הבריאה, וקשה לו עם מה שיש כבוד שמים, ורוצה שלא יהיה הכבוד שמים, ונקרא בזה שונאי השם ואין לו עולם הבא.

וזה דבר נורא שאפשר להפסיד עולם הבא עם מחשבה אחת בלב, וכלשון רבינו יונה שם "אם נפש רעה ובקרב לבם יקשה להם", אם בלב קשה לו שהשני מזכה הרבים, והוא היה רוצה שלא יהיה מזכה הרבים, ונקרא בזה שונאי השם, ומפסיד

את העולם הבא מיד, בלי שום פעולות, רק במחשבה אחת כזו שנקראת שנאת השם רח"ל, וזוהי המדרגה העשירית בשערי תשובה.

אמנם לעומת זה יש להיפך, אם הוא שמח שחברו מזכה את הרבים, אך אכפת לו על עצמו 'למה אני לא יכול', ויש לו חלישות הדעת ממה שאינו יכול גם כן לעשות כבוד שמים כמו חברו, וזוהי קנאה אחרת, שהיא קנאה כשרה מאד.

ומצינו גם אצל משה רבינו ביומו האחרון, ששמך את יהושע ועשאו ככלי מלא וגדוש (רש"י במדבר כז, כד), שימשך את ההשפעה על כלל ישראל, ואז נסתמו מעיינות החכמה ממשה רבינו (סוטה יג, ב), ומובא במדרש (דברים רבה ט, ט) שמשא רבינו קינא אז ביהושע ואמר "מאה מיתות ולא קנאה אחת".

ולכאורה הרי אין אדם מתקנא בתלמידו (סנהדרין קה, ב) וכיצד יתכן שקינא ביהושע תלמידו? אכן הביאור בזה, כי בודאי לא הייתה זו הקנאה האסורה, ומשה רבינו שמח בהצלחת יהושע תלמידו ושמח בכבוד שמים, אבל היה לו חלישות הדעת וצער על עצמו, מדוע אני אינני יכול, וזוהי קנאה כשרה מאד, שמצטער על מה שאינו יכול גם הוא לזכות את הרבים, ומצטער על חסרון כבוד שמים, שאינו יכול לעשות כבוד שמים, וזהו דבר כשר מאד.

העיקר הוא כבוד שמים, ובוזה אנו צריכים סיעתא דשמיא ורחמי שמים שנוכה להיות עושים מעשים של כבוד שמים, כל אחד ואחד בעצמו, וגם כל אחד מכלל ישראל, לכל יהודי יש נשמה יהודית (א אידישע נשמה) והלואי שכולם יהיה להם הזכויות האלה של מזכי הרבים, 'זוכים' ומזכים את הרבים.

אנו מבקשים גם בתפילה השיבנו לתורתך וקרבתך לעבודתך, ומזכירים הכל בלשון רבים, השיבנו, וקרבתך, והחזירנו בתשובה שלמה, ומסתמא גם בעוד מקומות בתפילה מבקשים על זה, שכל כלל ישראל יזכו לכך, והוא דבר גדול מאד שצריכים זכויות לזה, לזכות לרחמי שמים על ידי תפילה, וידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי תפילה על רוחניות בדוק ומנוסה שהתפילה מתקבלת. יהי רצון שכל אחד מעם ישראל יזכה! ויהיה מזכה אחרים.

הספד בהלוויית הגאון רבי אליהו אבא שאול זצ"ל

פטירתו של ראש הישיבה דאור לציון, היא אבדה גדולה לישיבה, שהיה משפיע תורה ויראת שמים ומידות טובות על כל בני הישיבה, וגם השפיע על כל הסביבה, ועל כל מי שהיה לו קשר איתו, השפעה של תורה ויראת שמים ומידות טובות, שהם שלושת עמודי העולם: תורה עבודה וגמילות חסדים, ועכשיו ההשפעה הזו חסרה, וזהו חסרון לציבור כולו, שחסר ההשפעה של הקדושה הזו, קדושת התורה וקדושת יראת שמים ומידות טובות, שהשפיע ראש הישיבה.

ויש עתה חיוב על כל אחד ואחד מאלו שהיו מושפעים שחסר להם ההשפעה, שהם ישפיעו על עצמם, להתחזק בעסק התורה ובמעשים טובים ותפילה בכוונה, וכמו שכתב רש"י בברכות דף ל"ב שחיזוק זה "תמיד ובכל כוח", והעצה היחידה לזה היא עסק ספרי המוסר, יש הרבה ספרי מוסר ידועים שמשפיעים השפעה טובה, ומי שיש לו קביעות יומית לעסוק בספרי מוסר רואים עליו את ההשפעה, וגם בבית יש אווירה יותר נעימה ורגועה, כידוע שספרי המוסר נותנים לאדם חיים מאושרים.

בעזרת השם שימשיכו כל התלמידים והמושפעים להתחזק על ידי ספרי מוסר בקביעות יום יומית, וזה יתן להם חיזוק להמשיך את ההשפעה שחסר להם עכשיו, וישפיעו הם על עצמם ויזכו לסייעתא דשמיא, הבא ליטהר מסייעין אותו, ומי שעוסק בספרי מוסר הוא 'בא ליטהר' וזוכה לסייעתא דשמיא, וטרה כללית הכל: תורה, עבודה ואמונה, וגם גמילות חסדים ומידות טובות, והעצה היחידה שהיא העצה הכי טובה ובטוחה, זה לימוד ספרי המוסר, כל אחד בספר מוסר שמעניין אותו, ובוזה בעזרת השם כל אחד ואחד ישפיע על עצמו ויזכה להמשיך את ההשפעה שחסרה על ידי פטירתו של ראש הישיבה זכרונו לברכה.

ושבתה הארץ שבת להשם

מדברי רבינו שליט"א בכנס חירום השבוע במעונו על ידי קרן השביעית

הענין הזה ששומרים שמיטה, ולמרות שלדאבונו לא כל כלל ישראל שומרי שמיטה, יש גיבורי כוח שעומדים בניסיון ושומרים שמיטה, זהו כבוד שמים! וכבוד שמים הוא תכלית הבריאה, כמו שאמרו חז"ל בסוף פרקי אבות, כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, ובוזה ששומרים שמיטה עם הקשיים ולמרות הקשיים עומדים בניסיון, עושים כבוד שמים וקידוש השם.

ודאי שזו זכות גדולה מאד לכל אחד ואחד להיות שותף בכבוד שמים, זכות עצומה מאד של שותפות בכבוד שמים, והחקלאים גיבורי הכוח יש להם זכויות עצומות, שעומדים בניסיון ומקדשים שם שמים, זה זכויות עצומות להצלחה בכל מה שצריכים, בגשמיות וברוחניות, עם הרבה נחת מכל המשפחה, וסייעתא דשמיא בכל העניינים הנצרכים, בזכות הכבוד שמים שהם עושים.

מוקד קרן השביעית 1800-300-544

לע"נ הגאון הגדול רבי **דוד** ב"ר שמעון **הקשר** זצוק"ל
בעל השירת דוד ומראשי ישיבת קול תורה
נלב"ע ט"ז אייר תשנ"ז - תנצב"ה
נתרם על ידי בני משפחתו

לעילוי נשמת רבינו ראש הישיבה
הגאון רבי **אליהו** בן רבי **בן ציון אבא שאול** זצוק"ל
נלב"ע ח' אייר תשפ"ב - תנצב"ה
הונצח על ידי ועד הבוגרים דישיבת אור לציון

לעילוי נשמת רבי **יהודה** בן רבי **אברהם הרבסט** זצ"ל
נלב"ע ז' אייר תש"פ - תנצב"ה
ומחותנו רבי **מנחם מענדל** ב"ר בן **ציון שעכטער** זצ"ל
נלב"ע ש"ק ח' אייר תשס"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב **שמעון** בן **רחל ראשל ינקא** זצ"ל נלב"ע י"ג אייר תשפ"א - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי' ה' שרים מזמחי לב' –
אימתי הן שרים כשיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בלקוט תהלים)

פרשת בחוקותי שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק * גליון 100 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

שביעין חביבין

גרר דין שמיטת כספים

הזכרנו בגליון פרשת אמור את שיטת הרא"ש (מכות ס"ג) בספק שמיטת כספים בזה"ז אזלי לקולא, דהא שביעית בזה"ז דרבנן, ומספיקא לא משמטא, והבאנו את קושיית הב"י (חו"מ ס"ז ס"ז ס"ג) שהרי ספק ממון הוא, שמא שמיטה שביעית החוב ונפטר הלוח, והיאך מספק נוציא ממנו ממון הא כללא הוא המע"ה, ותיירץ הב"י דשמיטה איסורא הוא ומקילין באיסוריה לומר דלא נהגא, 'ונהי דנפקא מינה לענין ממונא והויא חומרא לתובע מכל מקום כיון דבעיקרא דדינא לא אתי למיבעי אי מפקינן ממונא מהאי גברא אלא לענין איסורא אי נהג השביעית או לא לקולא נקטינן כנ"ל, עכ"ל. וכבר הארכנו בגליון הנ"ל דחשיב שהוכרע הספק לענין האיסור, דהכי תיקנו חז"ל דבריהם שבספק לא אמרו דינם כלל, ולכך גם כשדנים על הממון אין כאן ספק דנימא המע"ה.

ואמנם בעיקר דברי הב"י צ"ב אמאי חשיב איסורא ולא ממונא, ובשלמא לדעת היראים (ס"י קס"ד) שביעית אינה מפקעת החוב כלל, אלא מצוה היא על הלווה לשמט, ולדבריו ניחא דאין כאן כי אם איסורא לגבות החוב, ומספק אינו מחוייב לשמט, אבל שאר הראשונים הא פליגי על היראים וס"ל דשביעית אפקעתא דמלכא היא ופקע לגמרי, [כמב' בשע"מ ס"ז ע"ש וכ"ה באו"ז ע"ז ס"י ק"ח], וא"כ במקום ספק נימא דפקע החוב מספיקא, דהיאך נוציא ממון מספק.

ונראה דסבב הב"י שהפקעת הממון בשמיטה אינה יסוד הינ' השמיטה, כי אם עיקר הדין בזה הוא איסורא דלא יגוש, ומה שהתורה הפקיעה החוב הוא בכדי

הוא למעט עבודת יורשי האב, ויצא מכללן הבן ששם יורש שלו חלוק משאר יורשין, ומשום כך נתרבה בקרא ד'יעבוד' ואינו כלול בהמיעוט ד'יורש', ומאחר שכל הדרשא דבן הוא לרבותו מצד שם 'יורש' המיוחד שלו, א"כ בנכסי אם שהבן שוה לבת, על כרחך שאין בהן דין מיוחד זה של ירושת הבן, ואין לומר דהשתא הבן והבת תרווייהו הם היורשין הקודמין לכל וא"כ איתרבו תרווייהו לעבודה, שהרי מצינו בתורה כח ירושה אלים טפי, שהוא הכח המיוחד לבן בנכסי אביו, ומסתברא דרך 'יורש' זה הוא הנכלל בריבויא, וא"כ כלפי נכסי האם לא שייך ריבוי ד'יעבוד' כלל, וכנ"ל.

אבל בשדה אחוזה שנתרבה הבן משום שאינו בכלל 'אחר' שאינו גואל, הרי אי"ז שייך לדין ירושה שלו, אלא דכיון שריבתה תורה את הקרוב ביותר להמקדיש, שוב בן הוא הקרוב ביותר (כמב' בגמ' במה קורבתו) ונתרבה אף הוא לגאולה, וא"כ כאשר אין הבן קודם לבת, כגון כלפי האם, נמצא ששניהם הם הקרובים אליה ביותר, ותרווייהו איתרבו לגאולה ואינם בכלל 'אחר'.

*

יש להסתפק לענין גאולת שדה אחוזה וע"ע, דבן קם תחת אביו בהן, האם בן הבן דינו כבן לזה, וכגון שמת הבן בחיי האב ומעתה בן הבן הוא יורשו ע"י משמוש או משום דאתא מכא אבוא דאבא [כמב' בפרק יש נוחלין], האם יירש בכחו זה גם העבד עברי של זקנו, וכן אם יכול לגאול שדה אחוזה של זקנו.

ומצינו בירושלמי (קידושין אב) לענין ייעוד באמה העבריה דהבן שוה בו לאביו, וכשם שהאדון מיעדה לעצמו בכסף קניינה כך מיעדה לבנו, ואמרו בירושלמי שם דדוקא לבנו מיעד, דכתיב 'לבנו' ולא לבן בנו, ואף שלענין ירושה ויבום בני בנים כבנים, זהו משום דגלי קרא 'אין לו' עיין עליו, אבל בייעוד דכתיב 'בנו' היינו דוקא ואין בן בהן בכלל.

ואמנם לענין עבד עברי שהנדון אם יורשו בן הבן, י"ל דכבר מצינו שה"ה כבן לענין ירושה, וה"נ יירש את העבד, ובאמת המנ"ח נקט דמה שעובד את הבן אי"ז משום ירושה אלא מתנה שזיכתה לו תורה ואפשר דליכא למילף ליה מדין ירושה, ודומיא דייעוד, אכן יש להוכיח

ו'אם מכר את השדה לאיש אחר כו' והיה השדה בצאתו
ביובל קרש לה וגו'.

גאולת הבן בהקדש שדה אחוזה

הנה הדין המבואר בקרא הוא שאם יגאל המקדיש את השדה מיד הגזבר, שוב ביובל היא נשארת בידו, אבל אם אחר יגאל את השדה חוזרת השדה ביובל לכהנים, ובערכין (כהב) דרשו מכאן שבגאולת 'אחר' דוקא יוצאת ביובל לכהנים, אבל אם בנו יגאלנה, תצא השדה ביובל לאביו, ד'לאחר' ולא לבן דרשינן.

והנה כה"ג מצינו גם בעבד עברי, שאינו עובד ליורש וכדדרש' בקדושין (זב) 'ועבדך' ולא ליורש, ואמרו שם עוד – או אינו אלא לך ולא לבן, כשהוא אומר 'שש שנים יעבוד' הרי לבן אמור וכו' ע"ש, נמצא שהעבד עובד את הבן ולא את שאר יורשים, וכמו בגאולת שדה אחוזה.

ובמשך חכמה (ריש פרשת משפטים) דן לענין עבד עברי של האם, למ"ד שבת שוה לבן בנכסי האם, דא"כ אין הבן עדיף מהבת ולא יעבוד העבד לא את הבן ולא את הבת, וז"ל: 'נראה למאן דאמר כרב זכריה בן הקצב דבן ובת בנכסי אם שוין לנחלה, אם כן באשה שקנתה עבד עברי ומתה, דלגבה הבן והבת שוין, ולא נקרא הבן רק 'יורש', ואין עבד עברי עובד אותו, ואולי על האשה שקנתה עבד עברי תנא בירושלמי בקידושין שם: העבד עברי והאמה אינם עובדים לא הבן ולא הבת יעויין שם ודו"ק, עכ"ל.

היינו דמאחר שלענין נכסי האם אין לבן שם 'יורש' קודם, שוב אין לחלקו משאר יורשים המתמעטים מ'לך' ולא ליורש, ודוקא בנכסי האב שבהם הבן יורש מוקדם לכל, נאמר הדין ד'יעבוד' אף לבן.

וכתב שם עוד המש"ח דכה"ג יל"ד לגבי שדה אחוזה שמצינו בה גאולת הבן דייקא, ולהאי מ"ד לא נחלק הבן והבת בנכסי האם, אלא שבזה כתב המש"ח להיפך, וז"ל: 'וגם בשדה אחוזה נראה דמוקמה בת לאמה בשדה אחוזה לרבי זכריה בן הקצב, יעויין ערכין כה ע"ב ודו"ק היטב' עכ"ל, ויש לבאר מ"ש מע"ע דנקט שלא יעבוד את שניהם, ובשדה אחוזה נקט ששניהם גואלים.

ונראה, דהנה לגבי ע"ע ביאר המש"ח טעמו, דנתחלק הבן בירושת אביו משאר יורשים, ושם 'יורש' שלו הוא לעצמו, משא"כ בירושת אמו, והיינו דדרשה זו ד'ועבדך' ולא ליורש

לחזק את איסור הנגישה, והיכא דליכא איסור לא יגוש לא פקע החוב, נמצא דלעולם דין הממון מיתלא תלי בעיקר איסור הנגישה, ומשכך, היכא דפסקינן לקולא אעיקר איסורא דלא יגוש ומשום ספיקא דרבנן, שוב ליכא גם להפקעת הממון, ושפיר אפשר לגבות מן הלוח בתורת ודאי.

*

ולכאורה ילה"ק לדברי הב"י מהא דאמר' במכות (גב) האומר לחברו ע"מ שלא תשמטני בשביעית הוי דבר שבממון ותנאו קיים, מבואר דשמיטה דין ממוני הוא, דאי עיקרו איסורא אמאי מהני תנאו הא מתנה ע"מ שכתוב בתורה, ולא יפקע הממון מאחר שהוא קאי באיסור לא יגוש.

ובאמת דיקשה בלאה"כ לדעת היראים הנ"ל דשמיטה אינה אלא חיוב ואין כאן דין ממון כלל, והיאך יחול תנאו עליה, והרי אי"ז אלא מצוה ואיסורא להמלוה שלא יגוש, ואמאי חשיב דבר שבממון.

והמוכרח בזה, דאיסור שמיטה הוא איסור ממוני, וכמשנ"ת בארוכה בגליון הקודם לענין אונאה, שגדר איסורה הוא שלא להפסיד את המתאנה, והוא איסור הבא מזכותי המתאנה, נמצא שהוא איסור ממוני, וכך גם איסור לא יגוש הוא מזכותי הלוח שזיכתה לו תורה שיתחייב המלוה לשמטו, ואף דאיסורא הוא ולא ממון מ"מ הרי הוא תלוי בדעת בעל הזכות, וכשם שמועלת על כך מחילה כך מועיל ע"ז גם תנאי.

(משיעורים פ"ק דמכות)

וכן לענין שדה אחוזה יל"ע אי כיון דכשהבן קיים היה בנו כ'אחר', שוב גם משמת הרי הוא כאחר, או נימא דמשמת הבן נעשה בן הבן כמותו אף לגאול ואינו כ'אחר', וצ"ע, [וציינו בזה לרד"ל בערכין כה: ע"ש].

(משיעורי פ' יש נוחלין)

דלא כהמנ"ח, וגם מדברי המש"ח הנ"ל מבואר שנקט דלא כהמנ"ח אלא שירות ע"ע אף היא שייכת לגדרי 'יורש' ודו"ק ויש להאריך בזה ואכ"מ, ועכ"פ יש להסתפק דילמא כיון שהבן בחייו קודם לבן הבן, שוב לא נתחדשה ירושת ע"ע אלא לבן ממש שהוא יורש ראשון.

קנייני התורה - ענוה ומידות טובות

שנינו בפרק ו' דאבות ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, והיינו שעל ידם התורה נעשית קנין אצל האדם, והרוצה להצליח בתורה צריך להשתלם בדברים שהתורה נקנית בהם. גם בימינו יש אנשים שזכו לדברים שהתורה נקנית בהם, ופעם אחת אמר לי מרן הרב מפוניבז' צ"ל על בחור אחד שלא היה בעל כישרון כל כך, שיש לו את הדברים שהתורה נקנית בהם, ואכן לבסוף נעשה אדם גדול הרבה יותר ממה ששיערו עליו.

*

כתוב בספרים כי ארבעים ותשע ימי הספירה הם כנגד הדברים שהתורה נקנית בהם, וכמבואר בפ"ו דאבות שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ובכל יום מימי הספירה אפשר להתעלות ולזכות לאחד מן הדברים, והיום האחרון כולל ומחזק את כל המעלות ביחד לזכות בהן למדרגה יציבה וקבועה.

וכן בחג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו, זהו זמן המסוגל לזכות להצלחה בתורה, ובכל שנה ביום הזה חוזרת ההשפעה מן השמים שאפשר לזכות לקבלת התורה כמו שהיה במעמד הר סיני, וזה אחד מן הטעמים שנשארים ערים ללמוד כל הלילה בחג השבועות, כדי לנצל את הזמן המסוגל לזכות לכל הדרגות בתורה שיכולים לקבל בו, וכשאנו אומרים "זמן מתן תורתנו" אין הכוונה שהיה פעם מתן תורה בחג השבועות, אלא בכל שנה ושנה זהו זמן מתן תורתנו, שכל אחד יכול לזכות בו להצלחה בתורה, כפי ההכנה שהכין את עצמו לכך.

*

וכאשר נתבונן בקנייני התורה נראה, כי חלק גדול מהם הוא בענייני מידות טובות. אחד מן הקניינים הוא בענוה, והענוה גדולה היא יותר מכל המידות הטובות, כמו שאמרו (עבודה זרה כ, ב) הא למדת שענוה גדולה מכולם, וכן אמרו (ירושלמי שבת א, ג) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסולייתה. וכיוצא בזה הרבה מן הדברים שהוזכרו באבות שם, הם עניינים של מידות טובות שהתורה נקנית בהם.

וכן שימוש חכמים, דיבוק חברים ופלפול התלמידים, שהם מן הדברים שהתורה נקנית בהם, תלויים הם במידות טובות, שלא יתכן דיבוק חברים בלי מידות טובות, כי עניין דיבוק חברים הוא שיהיה כמו דבק, וכל אחד יבין את השני וירצה לעזור לו, וכן בשימוש חכמים הרי האדם מטבעו חושב שהוא חכם ואינו צריך לשימוש חכמים, וכדי שיחפוץ בשימוש החכמים צריך שתהיה בו מידת הענוה.

ודברים אלו שייכים אצל כל אחד ואחד, בחור שלומד בישיבה יכול לקיים את שלושת הדברים, שימוש חכמים, דיבוק חברים ופלפול התלמידים, שאם יש לו חבר יותר טוב ממנו שיש לו מה לקבל וללמוד ממנו, ילך וישאל אותו שיסביר לו את הדברים המוקשים, ויקיים בזה שימוש חכמים, ואם ילמד עם חבר השווה עימו בכישרונותיו, יקיים בזה דיבוק חברים, ואם יסביר לחבר החלש ממנו יקיים בזה פלפול התלמידים, ויזכה בזה לקניין התורה, בפרט כאשר הוא מסביר למי שחלש ממנו, שעל זה אמרו (מכות י, א) מתלמידי יותר מכולם.

*

ומלבד מה שאמרו שהתורה נקנית בענוה, אמרו עוד (אבות ו, א) על העוסק בתורה לשמה, שתורתו מלבשתו ענוה, והיינו שעל ידי לימוד התורה הוא מוסיף דרגה בענוה, דרגה של 'מלבשתו' שהענוה נעשית אצלו כלבוש, שהוא מלוּבש ומוקף בענוה, והענוה דבוקה בו, וכמו שאדם נמצא בתוך הלבוש, גם הוא נמצא בתוך הענוה.

והכל מתחיל כאשר על ידי מעט ענוה זוכה לקניין התורה, ועל ידי שזוכה ללמוד תורה לשמה הרי הוא מוסיף עוד דרגות בענוה, שמכוחם יש באפשרותו להוסיף עוד בקנייני התורה, ואם הוא ממשיך ללמוד עם הדרגה של מלבשתו ענוה, זוכה שמגלים לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר,

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת בחוקותי תשפ"ב

דברי חיזוק לעמל התורה

"אם בחוקותי תלכו", (כ"ו, ג)

פירש"י, "מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה", ע"כ.

ומבואר בדברי רש"י, שכל הברכות העצומות האמורות בפרשת בחוקותי, אמורים רק על מי שעמל בתורה.

ויתרה מזו מבואר ברש"י בהמשך הפרשה, שכל הקללות הנוראות האמורות בפרשה זו, באים על מה שאין "עמלים בתורה", וכמו שפירש רש"י להלן (כ"ז) בבואור הפסוק "ואם לא תשמעו לי", "אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה", והרי מבואר שאם אין ישראל עמלים בתורה, זהו סיבה שבעבור זה נענשים בכל העונשים והקללות החמורות שבתוכה, וצ"ב מהו טעם הדבר.

ונראה בבואור הדברים, שחסרון העמל בתורה הוא זלזול גדול בערך התורה, שהרי מי שאינו 'עמל' בתורה, לעולם אינו משקיע כוחות עבור לימוד התורה, אלא לומד רק כאשר הלימוד עולה בידו בנקל, אבל כאשר הוא נפגש בקשיים, הוא עוזב את לימודו, וזהו זלזול גדול בתורת ה', ועל הזלזול הזה הוא נענש בכל העונשים הקשים הללו, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ט ע"א) על הפסוק (במדבר ט"ו ל"א) "כי דבר ה' בזה ואת מצוותיו הפר היכרת תכרת הנפש ההיא", שזהו על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, והרי מבואר שהמבטל תורה נקרא מבזה התורה, ועל "ביזיון" התורה הוא נענש בעונש כרת.

לימוד התורה בעיון

הדברים הללו מחייבים כל בן תורה ובפרט את בני הישיבות ללמוד בעיון מתוך שימת דגש להבין כל דבר עד הסוף, שכן מי שלומד בדרך קבע ב'בקיאות' ובשטחיות, ואינו מתעכב בעמל ויגיעה להבין כל עניין עד הסוף כמידת כוחו, הרי הוא מזלזל בתורה רח"ל ופוגם בחיובו לעמול בתורה בכל יכולתו, וכבר אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני איוב תתקכ"ח) "אשרי מי שעמלו בתורה", והיינו שלומד בכל כוחו בעיון ובמאמץ מרובה בלא להרפות מהבנת כל סוגיא עד שגומר לברר העניין היטב כפי כוחותיו.

ודע שרק מי שלומד בעיון ובעמל ויגיעה זוכה לכוון לאמת בהבנת התורה, כי התורה קרויה "תורת אמת", וכדי להשיגה צריך להשתמש במידת האמת ולא לרמות עצמו שמבין כשאין הדבר ברור לו כל הצורך, ומה גם שכאשר האדם מתעמק בתורה, ועמל להבין מה שכתוב בה, זה מקשר אותו לתורה, שכן הוא טבע האדם, שההשקעה והעמל מקשר אותו לדבר במהותו ועצמותו.

ובאמת כל אחד רוצה להיות תלמיד חכם, וכמו כן כל אחד רואי להיות תלמיד חכם, אבל אין כל אחד מסכים להשקיע עמל ויגיעה בזה, וכפי שאמר הגה"צ רבי ישראל סלנטר זצ"ל "כל יהודי רוצה לדעת ש"ס, אבל כל זה בלילה אחד, ורוצה גם לישון בלילה הזה", ונמצא שעיקר צמיחת האדם לתלמיד חכם תלויה בעמל התורה, והיינו אם הוא מוכן להשקיע כוחות עצומים בלימוד התורה בהתמדה ובעמל כדי לגדול תלמיד חכם, וכל אחד צריך לדעת שהצלחתו בתורה תלויה אך ורק בו, אם יתא מוכן להשקיע בתורה הקדושה. והמקבל על עצמו עול תורה יצליח.

עיקר גדלות האדם הוא על ידי עמל התורה

בעיקר דרשת חז"ל ראו להבין היכן מצאו חז"ל בתיבות "אם בחוקותי תלכו" שהמכוון הוא על עמל התורה.

ופירש בזה הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל (זכרון שמואל עמ' תקצ), שחז"ל דייקו כן ממה שנאמר בתורה אם בחוקותי "תלכו" בלשון הליכה, ששמע מזה שהאדם מתקדם והולך בעבודת ה' ואינו נשאר במצבו הקודם כמו אתמול, ורק מי שעמל בתורה נקרא "הולך", [וכלשונו: "תלכו מיינט שטייגען, און שטייגען קען מען נישט אן זיין עמלים בתורה"], שהרי בכל יום הוא מתקדם עוד ועוד במה שהוא בוחר בטוב ומתגבר על הקשיים והניסיונות, אבל מי שאינו עמל בתורה אינו נקרא "הולך" אלא "עומד", שהרי אינו שובר את יצרו אלא עושה היום בדיוק מה שעשה אתמול, שלמד רק כפי נוחיותו ללא עמל וטירחה, וכיון שנשאר במצבו הקודם כפי שהיה עד היום אינו קרוי "הולך". [וכע"ז גם המלאכים אינם נקראים "הולכים" אלא "עומדים", וכמו שנאמר (זכריה ג', ז') "ונתתי לך מהלכים בין 'העומדים' האלה", ומפני שאין להם בחירה, ואינם מתגברים על ניסיונות, אלא עושים מה שבחוק טבעם לעשות].

דברים שנאמרו לבני הישיבה הקדושה בשבת קודש בהיכל הישיבה בבית שמש

גמרא תוס' וראשונים בהספק.

ועוד זאת יש לעורר, שיידע כל בחור שבשעת הקביעות ללימוד התורה, ישים עצמו כמת מכל ענייני העולם, ולא יבטל עצמו מקביעותו ללימוד התורה. וכמבואר בלשון חז"ל שאמרו (שבת ל"א ע"א) שבשעה שמכניסים אדם לדין שואלים אותו "קבעת עיתים לתורה", והרי שצריך "לקבוע" זמן שיהא קבוע אך ורק ללימוד התורה. ובואור העניין, שאם אינו קבוע זמן לתורה אלא בא ללמוד רק בשעה שנת לו ולאחר שכבר גמר וסיים את כל עיסוקיו, הרי אין התורה חשובה בעיניו ואינו כפוף לעול תורה, והקב"ה דורש מאתנו להיות כפופים לעול תורה ולהתחייב ללמוד בכל מצב ולא רק בזמנים שאנו פנויים בהם משאר עניינים. ועל כן כל בחור יקבע לעצמו איזה זמן כמו לדוגמא משמונה בבוקר עד אחד בצהריים, שהשעות הללו קודש לתורה ואינו מפסיק בזמן זה מלימודו.

וכבר הבאתי כמ"פ מה ששמעתי מפי הגה"צ ר' מרדכי פגרמנסקי זצ"ל שכל חטא בארץ ישראל חמור הרבה יותר מחטא בחו"ל, ומפני שהמלכלך את היכל המלך עונשו חמור יותר מהמלכלך בחוץ, וארץ ישראל היא הרי פלטרין של מלך אשר עיני ה' אלוך בה, והחוטא בה נתבע ביותר על מה שלכלך את היכל המלך, וא"כ לדין צריך כל בחור לדעת שהתביעה כאן על ביטול תורה הוא הרבה יותר מהתביעה בחו"ל.

ועל הכל יש גם לעורר על התפילה, שתחילת דבר צריך כל אחד להיזהר בתפילה, להתפלל בכוונה, ולחשוב לפני התפילה שהוא עומד לדבר לפני הקב"ה מלך מלכי המלכים הקב"ה, והש"ת יעזרנו שנזכה להתחזק בתורה וביראת שמים, ובמהרה נזכה לגאולה השלימה בקרוב אמן

א.ה. בשבת קודש שעברה - פרשת בהר, שבת מרן שליט"א בישיבה הקדושה בבית שמש, ונשא דברים אודות עבודת ימי הספירה להתחזק בלימוד התורה. חלק מהדברים נאמרו במשא מרן שליט"א בהיכל הישיבה בליל שבת בין קבלת שבת למעריב, וחלק מהדברים נאמרו בס"ג בפני בני הישיבה. ובדברים דלהלן הבאנו עיקרי הדברים שנאמרו בסעודה שלישית:

הנה נמצאים אנו בימי ספירת העומר שהם ימים מיוחדים לחיזוק בלימוד התורה כהכנה לחג מתן תורתנו. וזהו ההזדמנות לכל אחד בתקופה הזאת להתחזק בתורה, כי בימים הללו זוכים לסייעתא דשמיא בלימוד התורה מה שאין זוכים כל השנה.

ואין ספק שכל אחד ואחד מבני הישיבה יכול להיות גדול בתורה, שאם רק ילמד בהתמדה בוודאי יצמח ת"ח אמיתי. ועל כל אחד לידע שאם הוא לומד כראוי, הרי זה משפיע לטובה על כל שאר בני הישיבה שרואים אותו, ויש לו שכל גדול וזוכה לקדש בכך שם שמים רבים

וב"ה המצב בישיבה טוב, וכיון שהמצב טוב לכן צריך להתעלות עוד ועוד, ואקווה שבע"ה יהא השבוע חיזוק גדול בישיבה בלימוד התורה הן באיכות והן בכמות. וכבר אמר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל "הכוחות המערבי הוא קודש אבל התורה היא קודש קדשים ואין למעלה מקדושתה", ולכן אין לבטל מהתורה בעד שום דבר וגם לא בעבור ענייני קדושה. ועלינו לשמוח בשמחה עצומה על שזכינו ללמוד את תורת ה' שהוא דבר ה' ממש.

ויש לעורר שמלבד הלימוד בעיון בסדר א' בבוקר, חייבים לקבוע עוד זמן להספק דפי גמרא עם תוס' וראשונים, שלא שייך להתעכב כ"כ ולצאת בסוף הזמן רק עם כמה דפים בודדים בידו, אלא צריך להוסיף ולקבוע זמן ללימוד

וכל עיקר גדלותם וצמיחתם של גדולי ישראל היה מחמת עמל התורה, וכמו שאמר מרן הגרי"ז זצ"ל כשסיפרו לו שספדן אחד אמר בהספידו על רבינו החזו"א זצ"ל, שהחזון איש זכה לכל מה שזכה רק משום שלמד תורה לשמה כל ימיו, ומרן הגרי"ז הגיב על כך ואמר, מה טמון בדברים אלו, המספיד רצה להרגיע עצמו למה רק החזון איש זכה למה שזכה ואילו הוא לא זכה, ולכן הסביר שהחזון איש היה מונח בדרגות גבוהות של 'לימוד תורה לשמה', ואילו שאר בני אדם שאינם במדרגות גבוהות כאלו אינם יכולים לצמוח 'חזון איש'. אבל, אמר מרן הגרי"ז, לי יש תירוץ פשוט ואמיתי יותר, "פשוט החזו"א עמל יגיע בתורה בכל כוחו כפשוטו ממש, ולכן הוא זכה למדרגתו ואחרים לא זכו".

וסיפר לי אחד ממקורבי מרן זצ"ל, שבהזדמנות סיפר לו מרן זצ"ל שלאחר נישואיו קבע לעצמו שני סדרי לימוד, האחד במסכת "בבא בתרא", והשני במסכת "תרומות", וכאשר היה מתעייף מרוב יגיעת המוח ב"בבא בתרא", היה מחליף כח ונותן מרגוע לנפשו על ידי העיון והגיעה במסכת "תרומות", וכאשר יגיעה זו אימצתו עד קצה הגבול, חזר ללמוד ב"בבא בתרא" וחוזר חלילה. [ועוד הוסיף וסיפר מרן זצ"ל, שכאשר נכנס לזקנו הגאון רבי רפאל שפירא זצ"ל לדבר עמו בלימוד על מסכת תרומות, השתומם על הבקיות והעמקה היתרה שזקנו גילה במסכת תרומות, אף שידע שזה לו עשרים שנה שלא עסק במסכת זו].

עובדות על עמל התורה אצל גדולי ישראל

גדולי ישראל עסקו בתורה בעיון גם בזמנים הקשים ביותר, ואפילו ביום מיתתם עסקו בתורה בעיון, ומקובל שהתוס' בב"ק ע"ז. בעניין פרה מטמאת טומאת אוכלים, כתבוהו רבותינו בעלי התוס' בארוכה לילה קודם שהרגו אותם על קידוש ה', מתוך כותלי בית הכלא.

והגאון בעל השרידי אש סיפר לי, שהיה בגיטו וורשא, והגאון רבי הירש

גליסקון זצ"ל (חתן הגר"ח מבריסק) שהה שם יחד עם בני משפחתו והיו רעבים ללחם, ועסק בתורה יחד עם בניו בהתמדה עצומה בשקיעות ובעמל, וחיבר שם חיבור נפלא בדיני "תרומת הדשן" ובדיני "איסור הנאה", ולא פסק פומיה מגריסא עד שרצחו אותו יחד עם בני ביתו, הי"ד.

והגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל סיפר שהיה עד ראייה אך שבזמן מלחמת העולם הראשונה, כאשר ברחו הרבה פליטים לעיר מינסק ובאו רבים מהם עם נשיהם וטפם ומטלטליהם והשתכנו בתוך בית הכנסת, וההמולה היתה גדולה עם צעקות ובכיות של ילדים, עמד מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל באחת הפינות של בית הכנסת, והיה שקוע בלימודו, וניכר היה שלא הרגיש כלל וכלל מכל הרעש וההמולה שהיה בבית הכנסת, והעיד רבי יחזקאל שראה בעיניו את רבי חיים עומד על רגליו שש שעות רצופות שקוע בלימודו.

אמנם הוסיף הרב אברמסקי ואמר, שיש חושבים שהגר"ח היה מסוגל לזה משום שהיה לו מח וכישרון של עילוי גדול ומכת זה הצליח לנתק עצמו מסביבתו, אבל באמת מעלת הגר"ח היה מצד עמל התורה, שבעמל ויגיעה רבה השקיע עצמו לגמרי בלימוד התורה שעות רבות בלא הפסק.

וכן שמעתי מפי מרן הגרי"ז זצ"ל אודות מה שאומרים על אביו שזכה למדרגותיו מכוח כשרונותיו: "אינני יודע אם כשרונותיו גרמו לו, אבל יודע אני דבר אחד, שהתמדתו בתורה היה בלי שיעור, ומכוח התמדתו לבד היה בכוחו לזכות להגיע למדרגותיו".

וסיפר לי זקני הגרש"ז פינס זצ"ל (בעמח"ס פנס שלמה, ומראשי הקהל במינסק), שהיה אצל מרן הגר"ח זצ"ל בבריסק, וראה שהיה הגר"ח מתכנס בכל יום שש שעות רצופות בחדרו, ולא היה אפשר להפריעו בשעות אלו, כי באותם השעות למד הגר"ח דפי גמרא בבקיות גמרא רש"י ותוס', וסגר עצמו בחדר כדי שלא יפריעוהו.

דברי חיזוק ללימוד התורה עם קנייניה בעמל ויגיעה בימי ספירת העומר

מתוך דברים שנאמרו בהיכל ישיבת "באר התורה" בראשות הגאון רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א

ספירת העומר – ימי הכנה לקבלת התורה

אנו נמצאים עכשיו בימי ספירת העומר, שהם ימי הכנה לקבלת התורה, וידוע מה שכתב הרמב"ן על התורה (ויקרא כ"ג ל"ו) שימי ספירת העומר הם כימי 'חול המועד' המקשרים בין פסח לשבועות, דתג הפסח הוא יום טוב ראשון, ודג השבועות הוא יום טוב אחרון, וחול המועד באמצע, עכ"ד.

ויש ללמוד מכאן על חובת ימים אלו, שכשם שימי חול המועד הם ימי קודש לה' שאין מתעסקים בהם כ"כ לצורכי חולין, כך גם ימי ספירת העומר הוא כן, שהימים מיוחדים להתקדש בתורה וכמו שכתב הרמב"ן שם על הימים הללו "כולם קדושים ובתוכם ה'".

ויש לידע שבימים הללו זוכים לסייעתא דשמיא מיוחדת בלימוד התורה יותר מכל השנה, שכשם שבזמן יציאת מצרים היו ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה, וזכו במ"ט ימים הללו בין פסח לשבועות לצאת ממ"ט שערי טומאה ולהתקדש ולהיטהר עד שהיו ראויים בחג השבועות לקבל את התורה מפי הקב"ה, כך גם בכל שנה ושנה מתעורר אותו הכח שהיה לישראל בימים אלו להכין עצמינו ולהיות ראויים לקבלת התורה, (וכמבואר ברמח"ל בדרך ה' ח"ד סופ"ז שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן המועדות, חוזר בכל שנה בתקופת הזמן ההוא).

והנה שמעתי מגדול אחד זצ"ל שבשמים מסתכלים על מי שמבזבז זמנו להבל וריק כשוטה, שהרי בגמ' בחגיגה (דף ד' ע"א) איתא שאחד מסימני השוטה הוא שמאבד מה שנותנין לו, וא"כ אנחנו שיכולים בכל רגע לאסוף לעצמינו כאן בעולם הזה זכויות לחיי נצח, ואיננו עושים כן אלא מבזבזים את המתנה וההזדמנות שנתנו לנו, הרי אנחנו כשוטים ממש.

ויש להמליץ הדברים במיוחד על הימים הללו ימי ספירת העומר שהם ימים מיוחדים לחיזוק בתורה, ומי שמבזבז הימים הללו ואינו מתחזק בהם בתורה, מסתכלים עליו בשמים כשוטה. ומאידך מי שמקבל על עצמו איזה קבלה מיוחדת להתחזק בימים אלו בתורה, בוודאי יזכה לברכה בלימודו.

לימוד התורה מתוך יראת שמים

ויש לידע שאין מספיק רק להתחזק בלימוד התורה בלבד בימים אלו, אלא יש להוסיף חיזוק ביראת שמים, שזהו דרך קבלת התורה – מתוך יראת שמים, וכפי שהיה בזמן מתן תורה שקיבלו ישראל את התורה בפחד ומורא בקולות וברקים.

ובאמת עפ"י דרך הטבע אין לנו אפשרות להבין באמת את עומק התורה הקדושה לאשורה, שהלא התורה הקדושה היא חכמה אלוקית, וכשם שבהמה איננה יכולה להשיג מהו אדם, ואדם אינו יכול להשיג מהו מלאך, ומלאך אינו יכול להשיג מהו אלוקים, כך גם עפ"י דרך הטבע אין לנו אפשרות

להשיג ולהבין את התורה שהיא חכמה אלוקית, ורק מי שלומד תורה מתוך יראת שמים הרי הוא זוכה לסייעתא דשמיא שהקב"ה ילמד אותו ויתן בו חכמה להבין את חכמת השי"ת, וכנוסח התפילה "ונתן לנו את תורתו", והרי שהתורה היא "נתינת" מהקב"ה, אך בלא נתינת מהקב"ה לא שייך לבן אנוש להבין את דבר ה'.

ולכן טעות הוא מה שרגילים אנשים לומר "פלוני הוא עילוי ולכן הוא מצליח בלימודו", שדבר זה אינו נכון, שיכול להיות עילוי גדול בכשרון אך התורה לא תיקלט בו אם אין לו יראת שמים, ועיקר ההצלחה בלימוד תלוי בסייעתא דשמיא, ולזה זוכים על ידי יראת שמים, וכן מפורש בגמ' בשבת (לא ע"א) על הפסוק יראת ה' היא אוצרו, שהיראת שמים היא האוצר לקיום התורה.

וזהו מה שאנו אומרים בברכת אהבה רבה "בעבור אבותינו שבטחנו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו", והיינו שכל מה שאבותינו זכו לתורה הוא משום ש"בטחנו בך" ולא תלו את ההצלחה בכשרונות אלא ידעו שההצלחה בתורה תלויה רק בסייעתא דשמיא ולא בכשרונות, ולכן זכו ל"ותלמדם חוקי חיים", וכן אנו מתפללים "כן תחננו ותלמדנו", והיינו שכיון שאף אנו בוטחים בך כאבותינו – ויודעים שצריך סייעתא דשמיא לזכות לתורה, לכן גם אנו מבקשים מהקב"ה שיחננו וילמדנו את תורתו הקדושה.

וסיפר לי הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל שהיה אצל גאון דורו בעל השאילת דוד הגאון רבי דוד פרידמן מקרלין זצ"ל, וראה אצלו על הסטנדר פיתקא גדולה שכתוב עליה באותיות מאירות עיניים "שוית ה' לנגדי תמיד", ושאלו על זה, וביאר לו שמפחד שבשעה שמתעמק בסברות בלימוד, יסיח דעת ממה שהוא מתעסק בדבר ה' וברצונו ית"ש, ולכן מניח נגד עיניו "שוית ה' לנגדי תמיד" לזכור כל הזמן שהתורה היא תורת ה' ולא חכמה בעלמא.

עמל התורה

ועוד זאת יש לכל בחור לדעת שאין דורשים ממנו "תוצאות" אלא רק "עמל ויגיעה", וכפי שידוע המאמר "אין הקב"ה מונה דפים אלא שעות", והיינו שאין הקב"ה משלם על התוצאה והידיעה אלא על העמל והיגיעה. וכן ביאר הקדוש החפץ חיים נוסח התפילה שאומרים ביציאה מבית המדרש "אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר", שאנו עמלים ומקבלים שכר על העמל עצמו ולא על התוצאה, אבל יושבי קרנות מקבלים שכר רק על התוצאה, שהקונה בגד אצל חייט משלם על התוצאה שקיבל בגד ואינו משלם על כמות העמל שהשקיע בו החייט.

ועכשיו שנמצאים אנו בימי הספירה שבהם זוכים לסייעתא דשמיא בתורה, ראוי לכל אחד לחטוף וללמוד ככל יכולתו, ובזה נזכה לסייעתא דשמיא. ונמצאים אנו עכשיו במצב קשה בסכנות גשמיות ורוחניות מבית ומחוץ, ובזכות התורה הקב"ה יציל אותנו מכל הסכנות, ובקרב נזכה לביאת משיח צדקינו במהרה אמן.

הלכות והנהגות

ממון פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת בחוקותי
תשפ"ב
ניסן ב'

נערך מתוך ספרי תשובות והנהגות ממון רבינו שליט"א

ברכת אשר יצר

א. חולה המחובר לכלי המטפף תמיד, אין יכול לברך ברכת אשר יצר שאין זה מפסיק בכל עת, ורק כשמוידי הכלי יכול לברך, ואף שלא הוריד יכול לברך ברכת אשר יצר בבוקר כשקם כמנהגו של עולם. (תו"ה ח"ג סי' ס').

ב. תמוה למה נהגו להתייר להניח תינוק לעשות צרכיו בחדר מלא ספרים, והרי במשג"ב כתב שאסור לעשות צרכיו לפני תפילין וה"ה כתבי הקודש, ואפי' כתובים בכתב משיט"א. ונראה שרק באנשים גדולים ובני דעת אסור לעשות צרכיו בחדר מלא ספרים שמתועב הדבר, אבל בקטנים מותר להושיבם ב'סרי' או להחליף להם בחדר שממנו בו ספרים, הרי שהנהגה זו אינה בזויה כיון שעושים אותה בגלוי. ובשו"ת מחזה אליהו מחמיר בזה, ודבריו נכונים בחדר מיוחד ללימוד אבל בחדר סתם אף שיש בו ספרים כיון שאין נראה ואין ריח אין להחמיר, ואף שאין השכינה נמצאת במקום מטונף היינו ללמוד שם או להתפלל אבל ספרים לבד אין להחמיר, והמחמיר להושיב תמיד בחדר בלי ספרים תע"ב. (תו"ה ח"ב סי' קל"ז)

שימוש במאכל שנגע בו קודם נט"י

א. נגע במאכל קודם נט"י, כתב המשג"ב בשם החי' אדם שבדיעבד אין לאסור, גם בארצות"ח כתב להקל ולכתחילה ידיחו המאכל ג' פעמים, וכתבו הבה"ג והערך שטעם האיסור משום שיש רוח רעה ששורה על ידי האדם בלילה, וכתב החי' אדם להוכיח מרוח רעה דקנה ששוחטש בו בדיעבד מותר, ויש לחלק דרור"ר של הלילה היא בת חורין ומזקת יותר, גם י"ל שרור"ר של קנה מזקת רק לסימנים ולא לכל הבהמה, ובאמת כ"כ בברכי"י שאסור אף בדיעבד, וכ"כ בתוספת מעש"ר בשם אדונינו הגר"א שאסור אפי' בדיעבד מחשש סכנה, וע"כ יש לאסור אפילו בדיעבד. (תו"ה ח"א סי' א').

ב. הגה"צ ר' מרדכי גרמנסקי זצ"ל נהג להחמיר שלא לאכול לחם שנגעו בו חילונים מפני שנוגעים בו בלא נט"י, והעולם לא נהגו ליתור בזה כ"כ, ונראה ללמוד זכות שכלי אין מעכב בהסרת הר"ח אלא די בהדחה בעלמא בג' מימות מוחלים, והמצאות שכששטופים את הידיים תחת הברז הר"ז כג' מימות מוחלים וסרה רוח הרעה, ויפה לנהוג שבכל אוכל שנגעו בו חילונים להדיחו יפה ויעיל לחשש זה, ומה שהחמיר ר' מרדכי זה היה בלחם שלא שייך להדיחו. (תו"ה ח"א סי' א', תו"ה ח"ב סי' ג').

ג. ועכ"פ כשיש לו עזרת חפשיה יש לחייב ליטול ידיים ג"פ כדין קודם העבודה, ובדיעבד הדין כמוש"ב. (תו"ה ח"ב סי' ג').

ד. מים שיש בהם רור"ר אסורים לנט"י וכ"מ בחזו"א, וע"כ הניח מים תחת

המיטה ראוי להחמיר שלא יטול בהן ידיו וכש"ל לגר"א שהם חמורים כ"כ שאין ראויים לשתייה מומתת זה, וכן מי נטילה שכבר נטל בהם אחר ראוי להחמיר שלא ליטול בהן ידיו. (תו"ה ח"א סי' יא, תו"ה ח"ב סי' א')
ה. בפ"י עמודי כסף הביא מר' משה מפשוורסק שהשתמש בכלי שנוטל בו ידיו שחרית לאוכלין או למשקין מביא הרבה חולשות. (תו"ה ח"ב סי' ג').

אוכלין תחת המיטה

א. הגיח אוכלין תחת כסא וישן עליהם נראה שיש להקל שהרי יש כאן ב' שינויים א' שהוא תחת כסא ולא תחת מיטה. ב. שהוא תנומת עראי ואף שהגר"א מחמיר אף שאי"ז מיטה הגר"א החמיר בתיבה שישן עליה כדרכו אבל בכסא שאין ישן כדרכו לא החמיר, והמחמיר לעצמו לבד יחמיר כמו שהביא בטעמא דקרא בשם החזו"א שגם אם הוא אסור אין אסור אלא לעצמו ולא לאחרים ואף שהגר"א אסר אפי' לאחרים ואפי' למכור לגוי שמה ימכור לישראל כאן שיש להקל בלא"ה אפשר לצרף דעת החזו"א. (תו"ה ח"א סי' ח').

ב. אוכלין המונחים תחת עגלת תינוק במקום המיועד לכך יש בזה כמה צדדים להקל א. שאסור רק ע"ג קרקע ואפי' במקום מורפץ יש מקילים. ב. לא אסור אלא במיטה המיוחדת לשינה ותשמיש המיטה. ג. י"א שזה תלוי ברור"ר של לילה ולתינוק אין רור"ר זה. והגר"א מחמיר אף במה שאינו מיטה ואף באינו מונח על קרקע אלא בתוך תיבה וגם מחמיר בשינה ביום מוכח שאי"ז תלוי ברור"ר של לילה וע"כ ק' להקל בזה בדבר שהגר"א החמיר ורק אם לא ישן שם התינוק יש להקל, וראוי לומר לשואל שבעל נפש יחמיר בזה ואם רוצה להשתמש שידים ג' פעמים שיתכן שמועיל גם

בהם אם הוא דומה לרור"ר דשינה. (תו"ה ח"א סי' ט').

ג. אוכלין שאינם מבושלים ואינם ראויים לאכילה שהניחם תחת עגלת תינוק, הנה לשון הרמב"ם ושר"ע ומקורם בירושלמי שהאיסור דווקא בתשלי וכתב בביתא אדם שאין לאסור באוכלין חזין, והגר"א החמיר אף באוכלין חזין וליישב שלא יק' עליו מירושלמי י"ל שס"ל שאוכלין חזין הראויין לאכילה דינם כתבשיל אבל שאין ראויים לאכילה מודה שאין אסורים ובציורף הצדדים להקל כיון שאינו מיטה נראה שאין להחמיר בזה ובעל נפש ורוצה להחמיר ע"ע תע"ב. (תו"ה ח"א סי' ט').

ד. כתב בס' שערי רחמים בשם ר' חיים מוולוז'ין שהגר"א החמיר לעצמו באוכלין תחת המיטה ולא לאחרים, ונראה שזה רק אם לא ישן עליהם בפועל אבל אם ישנו על האוכלים האלה בפועל יש להחמיר טובא שלא ליתן אפ"י לגוי שמה ימכור לישראל. (תו"ה ח"ב סי' א').

מלשכת הגזית

תורם מוכן לתרום מיליון דולר מירושה שקיבל מאביו מחלל שבת

רב אחד מאמריקה שאל שבקהילה אצלם רוצים לבנות בית הכנסת ויש תורם שמוכן לתרום מיליון דולר מירושה שקיבל מאביו, אבל אביו היה מחלל שבת והרווחה כסף זה מחילולי שבת, ובנו חזר בתשובה וירש מאביו את הכסף, השאלה אם יכול לתרום כסף שהרוויח מחילולי שבת. תשובת רבינו: האם לא יוכלו לבנות את הבנין בלא כסף זה? הרב מאמריקה: אכן אי אפשר לבנות הבנין בלא כסף זה. תשובת רבינו: מותר לקחת הכסף. הרב מאמריקה: רבינו כותב בספרו שהתפילות לא מתקבלות כשהכסף בא מחילולי שבת. תשובת רבינו: הכא שאנו שהמחלל שבת לא תרם הכסף אלא בנו ירשו וקנה את הכסף בירושה.

שמועות והנהגות

בדרכי העמדת הישיבות - חלק ב'

א.ה. בשבוע שעבר הובאו כאן הדרכות והוראות מרן רבינו שליט"א בדרכי העמדת הישיבות, ובדברים ההלכן נשללו בהן עוד דברים שנשמעו לעיתים נופים מפי שליט"א בהדרכות הרמ"ם ומרביצי תורה, ובהדגמות זו בקשתנו שטוהה לפני הקוראים כי כל מי שיש בידו הדרכות והוראות מרן שליט"א או מעשה רב וכיוצא ב, ישלח למייל של מערכת.

המבחן האמיתי לכל בחור אם משנתו סדורה לו בליבו

באחד השיעורים כלליים בישיבה הביא רבינו את קושיית הטורי אבן הנודעה, מדוע המתכוון לומר תרומה ואמר מעשר לא אמר כלום, דמשמע שגם התרומה איננה חלה, והלא תרומה חיילה במחשבה, וא"כ יחול התרומה מצד מחשבתו.

והביא רבינו תירוצו מחדש ששמע מרבו הג"ר אליעזר לופיאן דצ"ל בשם הגר"ח מטעלה, דכיון שאמר מעשר בפיו, בהכרח שלא היה לו גמירות דעת בליבו לומר תרומה, כי מי שמחשבתו ברורה אצלו אינו מתבלבל בפיו, והבלבל בפה נובע מחמת הבלבול בלב, וע"כ בהכרח שלא היה אצלו גמירות דעת בלב שיחול תרומה במחשבה....

והוסיף לאחר השיעור שזהו הוראה לבני הישיבה להרצות 'תבורות' לפני הבחורים על הנלמד בישיבה, שהרי כאמור בחברת הגר"ח מטעלה המבחן לגמירות דעת הוא היאך מוציא הדברים מכיון, וא"כ המבחן האמיתי לכל בחור אם משנתו סדורה לו בליבו, הוא אם הוא יכול להרצות את הדברים בפיו באופן מסודר וברור לפני חבריו, ואם אין כוונתו למסור בצורה ברורה, בהכרח שהבלבול קיים בליבו....

דרך קביעת לימוד המסכתות בישיבה בכל תחילת זמן

בכל סוף זמן בשנתיה הראשונים של הישיבה, טרם שנקבע בה סדר לימוד קבוע, הורה רבינו שאין לשאול את הרמ"ם מה ברצונם ללמד בזמן הבא, אלא לשאול את התלמידים מה ברצונם ללמוד, כי אין אדם למד אלא מה שליבו תפץ, וצריך לשמוע מהו דעת רבינו כי הישיבה ועפ"י הרמ"ם יקבעו ויחליטו.

בחור מאחר לתפילה ועוד מקבל עליה?

פעם בחור איחר לתפילה בישיבה ואח"כ כיבדו אותו ב'עליה', רבינו הקפיד על כך למאד, ותמה, היתכן? בחור מאחר לתפילה והוא עוד מקבל עליה?

מי יהיו הגדולים של הדור הבא?

תמיד מתאונן רבינו על דבר מה שהיום לומדים בישיבות כמעט שלושה דפים בזמן קץ או שישה שבעה דפים בזמן חורף בעיין, וא"כ מי יהיו אלו הגדולים של הדור הבא? וכמה פעמים בראותו ברחוב בני ישיבות ההולכים להתפלל בשעה מאוחרת (9:30) נאבד האמר, הלאות ייקראו בן ישיבה?

עיבוד השמות ישיבה ותיכון

הביא רבינו מה שמענו מפי האבן רבי יחזקאל טרנא דצ"ל שאמרו לשמש כר"ם במקום הקדוש "ישיבה תיכונות", שעיבוד השמות "ישיבה" ו"תיכון" הוא זיוף חמור במאות הישיבות, ואין לסייע להחליט את קיומן הישיבה, ורק אם המוסד מכנה עצמו בתואר "תיכון" לבד בלא תואר "ישיבה", או יש לשאול שאלת חכם אם יוכל לעבוד שם לצרכי פרנסה באופנים מסוימים.

עובדות והנהגות

הנהגות והדרכות מרן שליט"א
לאחר היורד היורד על אסון מירון תשס"א

א] בבוקרו של יום ל"ג בעומר תשס"א, לאחר היורד ממדי האסון הנורא במירון בהסתלקותם של מ"ה נשמות קדושות, נשאל רבינו ממנהל המקום במירון אם יוכלים להדליק המוקד לאחר מינוי הנפטרים ממירון, והשיב דהם ושלום לא יעלה על הדעת להדליק מוקד, ובכל היום כולו חשבו כמחו מטול לפניו.

ב] כשהגיע דבר האסון הנורא בל"ג בעומר תשס"א לאוזני מרן שליט"א, ביקש רבינו שלא יכניסו אליו עוד אנשים וגם לא ילדי חלוקה, וכנסו לחדרו ואמר לעצמו כמה פעמים בקול בכי, "צדיק זה בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו", ואמר כי בוראי לא היה כאן "צדיק פרטי" על אותם ארבעים וחמשה נפטרים, אלא "צדיק כללי" על הציבור כולו, כי יצא עליו מידת הדין, אלא שטל הקב"ה את המוכרח שבאצלו, כדי לכפר על הציבור כולו, ולכן כחששה דרכיו ונחקרה וענשה עד ה.

לאחר מכן נשאל מרן שליט"א על ידי רבנים ומרביצי תורה במה של להתקן ומה של למסור לציבור בזמן קשה כזה, והשיב בקיצור "אחם שואלים במה כן להתקן, ואני אומר במה לא להתקן", והרי על הכל צריך חיון, אלא שבמיוחד של לעורר ביחס אל - ימי הספירה על ענייני בן אדם לחבירו, שהלא בימים אלו מתו כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא על "שלא נתנו כבוד זה בזה" (גימורט מ"ב ע"ב), ורק בל"ג בעומר פסקו מלומות מאחר שחזרו בתשובה, אבל את האין חזורים שחזרו ח"ו ואין נהגים כבוד זה בזה, חזרה הדין ונזכרת דח"ל, וא"כ בכל מה שנופץ להרבות כבוד זה לזה, נבטל מידת הדין, ואם נהגים להפך דהיינו תהליה מתמחה את מידת הדין על ישראל ה"י.

אמרים והדרכות בעניין אתרא קדישא מירון

א] מה שכנו 'צמחים' לתפוקות ונופש במירון (לא מקום) אירוח בלבד אלא מקום נופש), הוא זלזול במקום מנוחת התנא האלוף רשב"י ז"ע, שנתן שידעו כל הדורות באנשים באים למירון להתפלל, געשה להם שישאשש באים להתענג בתפוקות בדירתו הנפש, ועל כן אמר דח"ל מפני מה אין חמי בברכה בירושלים כדי שלא יאמרו על עולי יגלים שעולים בכדי להתענג מחמי טבריה, עיי"ש.

ב] עובדא דאין בבן ישיבה אתרא שחצה לנסות למירון בזמן סדרי הלימוד, ואמר שמוציאם שם החדש וקפדו לקב"ה, והשיב כי רבינו שבאמרו אין שום טענה עליו במה שמוציאם החדש למירון, רק הטענה היא מדוע אינו מרגיש התעלות וקרבן זה גם בלימוד התורה בסדרי הישיבה, ובשאלה אם היה לו צרה ח"ו לא היה אומר לו שלא ללכת, אם רוצה לשרוף ליבו כמים בתפילה לפני הקב"ה בהתעלות, אבל אם אין לו צרה רק חלף שם כדי 'להתעלות', א"כ מה מתעוררת עליו התביעה שאתה התעלות ורומית שיש לו מהנסעיה למירון היה ראוי שיהיה לו מלימוד תורה, וכבר אמר הג"ר חיים שמואלצ"ל דצ"ל למו שעזת את סדרי הישיבה כדי להתפלל בכותל המערבי, "הכותל המערבי הוא קודש אבל התורה היא קודש קדשים", והוא הדין בעניינו.

והביא על זה דברי דוד המלך ע"ה שאמר לולא תורתי שעשעו או אברתי בעיני, והרי שאפילו דוד המלך ע"ה שהיה מלך והיו לו כל תענוג העולם, מ"מ לולא התורה הקדושה לא מצא שום תענוג ושום שמחה, ורק בתורה הקדושה הייתה שמחתו.

והסיק על זה דברי האבן רבי יחזקאל אברמסקי דצ"ל שאמר כע"י לקבוצת חזורי ישיבות ששבו את סדר הלימוד בלי שבת לטיש של אחד האדמו"רים בטענה שהם מחפשים עונג שבת, והענין להם הגר"י אברמסקי דצ"ל שאין שום טענה עליהם במה שרוצים לקבל עונג שבת, אך הטענה היא מדוע אין להם שומאק בלימוד התורה בסדרי הישיבה, והרי אם הם מחפשים עונג שבת היה להם למצוא כן בלימוד התורה.

הישיבה איננה בית לימוד כי אם בית חינוך

הישיבה איננה בית לימוד בלבד אלא בית חינוך, וע"כ על הישיבה לדאוג להעמיד את הבחורים בכל קומתם הרחנית והגשמית גם יחד, ובעיקר לראות שהבחורים יהיו ראוים לספוג את קנייני התורה.

חברותא של מבוגרים עם צעירים

יש לראות שכל בחור מוכשר יקבע לעצמו חברותא לזמן מה עם בחור הפחות ממנו בכשרון, ויש בהזת תועלת לכל אחד מהם, הן לבחורים החלשים יותר שיבינו את לימודם היטב, והן לבעלי הכשרונות שיזכו בלכרת ה' וסייעתא דשמיא בלימודם, דומיא דמעשר כספים דעל ידי התניה מרווחים ולא מפסידים.

מבחנים

הבחורים צריכים ללמוד באופן שיידעו בשעת הלימוד שיכולים להיבחן בכל רגע על לימודם, ועל הרמ"ם לבדוק תמיד מקרוב את מצב הבחורים, ולראות שהם אכן יודעים את לימודם. ואם בודר הקודם עוד היה נהוג בהרבה ישיבות כמו אצל הגר"ש והגר"צ דצ"ל שהראשי ישיבות היו בוחנים את התלמידים, הרי עכ"פ בדורינו צריכים הרמ"ם לראות מקרוב מהו מצב הבחורים בהנבנת הדברים.

ועיקר תפקיד הבוחנים היה בדרכ"כ לשבח מאד כל בחור על כל תשובה שיתן, ובאופן זה הבחורים היו נהנים מהמבחן והשתוקקו להיבחן, והרמ"ם מצידם היו רואים היטב מהו מצב כל אחד בידיעתו.

עיתונים

(דברים שנאמרו במשנתה הראשונה פורים שש"ה, בעוד כהן חודמנאות)

הנה עיקר יסוד היהודי הוא לדעת שאין טבע בעולם, וכל המקרים והשתלשלויות ענייני העולם הם מיד ה', אמנם מה שמבלבל אותנו בזה הוא הפוליטיקה, שדרך הפוליטיקה הוא להסביר כל מקרה ומקרה עפ"י הטבע ובדרך של סיבה ומסובב ואינם תולים קב"ה כלל, ומי שקורא עיתונים (צייטונגען בלע"ז) שיש בהם פוליטיקה מתבלבל ואינו רואה שהקב"ה הוא מנהיג העולם, ולכן ראוי הרבה גדולים וצדיקים שלא רצו לקרוא עיתונים שלא רצו לפגוע בדברת אמונתם, ומ"ר הגה"צ רבי משה שניידער דצ"ל אמר: "כל העיתונים אין לקרוא ולא משנה איה עיתון, אלא תמצא נשמה שמיא יראת שמים מתור לקרוא ב"ו".

אמנם למעשה היום ראי שיהיה עיתונים חרדים, דמוטב שקראו עיתונים ויידעו מה קורה בעולם, ולא יתפשו כמקורות זרים, ומה עוד שבמזמנו שהרחוב סוער בדעות חזבות ובתפלות דפולטיקה, צריך לדעת את אשר קורה עמנו כדי להבין את הקורה באספקלריה של תורה, וכבר שמעתי מפי מרן הגר"י דצ"ל שהתאבן "מוויטש גישט אוו מלעבט" - איננו יודעים המציאות היכן אנחנו חיים, וחובת האדם לדעת היכן הוא חי.

שיחת מרן הגר"ד כהן שליט"א ר"י חברון וחבר מוצעגה"ת*

ימי הכנה לקבלת התורה

ההכרה בכלי חמדתו ושעשועו של הקב"ה ע"י עמל התורה ויגיעתה

[א] יסוד ההכנה לקבלת התורה – השגת שלימות קומת האדם ע"י עמל התורה

עומדים אנו בעיצומם של ימי הספירה ועלינו להתבונן ביסודם של ימים אלו, כי הנה המה נתייחדו ברוממות בפני עצמה מצד היותם ימי ההכנה לחג השבועות, היינו מתן תורה, ומשמעותם של אותם ימים א"כ הוא ימי עבודה להכנה לקבלת התורה, ומצינו בענינה של משמעות זו תיאור נורא על אדוננו הגר"א זי"ע בספר תוספת מעשה רב (אות נה) אשר הובא שם בזה הלשון:

ותיכף לאחר הפסח ישב ללמוד **בפרישות גדול למאד**, אמר שהם ימי הכנה לקבלת התורה עד חג השבועות.

והמחזה נורא למתבונן, כי נודעת נשגבות הנהגתו של הגר"א בכל ימות השנה, כמו שהעידו עליו בניו בהקדמה לביאור הגר"א לשו"ע או"ח, אשר מאכלו היה כזית לחם שטבל אותו במים כדי לבלעו בוריוזות בלא לעיסה בכדי שלא ייבטל זמנו לריק, ושלא יהנה חיכו מטעם פת, וישן מעת לעת שעתיים המחולקים לארבעה, בכדי שלא יבוא לכלל שינת שיתין נשמיין, וכשבא בערב יזה"כ לעשות חשבון הנפש על עוון ביטול תורה לא הגיע אפי' לסכום של ג' שעות, ואילו כאן מתבאר שלעומת התנהגות זו, הרי שבימי הספירה הנהגתו היתה 'בפרישות גדול למאוד', היינו הרבה יותר מפרישותו שבכל השנה, והשכל מתקשה להשיג איזה הכנה בהגדרה נוראה זו. ומכל מקום, למדים אנו מכאן כי אכן אם שיעורים יש למעלה, כך יש שיעורים למטה, ואם לגדלות פרישותו ועבודתו של הגר"א, היה שייך לעלות ביתר שאת בפרישותו המופלאה, כך נלמד לערכנו הדל והיורד, שלכל אחד קיים שיעור מסוים של פרישות ועבודה אליו הוא יכול להתחבר, ובו יוכל לעלות ולהתעלות. וזה המוטל עלינו, כמבואר בדברי הגר"א שימים אלו הם 'ימי הכנה לקבלת התורה', ובזה יכול כל אחד ואחד באשר הוא שם, מסוגל למצוא מקום להתגדר בו לחזק עצמו בעבודתו, ועל הגדרת העבודה המיוחדת בזה נבוא עתה לדרוש חקר לעמן יבוארו עומקם של דברים. ונקדים בזה סוגיית הגמ' במגילה (לא:): בתקנת קריאת הקללות לפני ר"ה ועצרת:

תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו **קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת** ושכמשה תורה קודם ראש השנה מאי טעמא אמר אביי דאיתניא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין **עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן**.

ומבואר כי ההתייחסות לחג השבועות היא כראשה השנה, עד כדי שאנו זקוקים לקרוא קללות בכדי שתכלה שנה וקללותיה. אלא שהדברים מתמיהים, מדוע רק חג השבועות נתייחד להיקרא בשם ר"ה יותר משאר כל הימים טובים, כי אם טעם הגמ' הוא משום שנידונים בה על פירות האילן, הלא גם בחג פסח נידונים על התבואה ובחג הסוכות נידונים על המים. ואאמנו"ר זצוק"ל היה אומר לפרש את הדברים בשם הג"ר איסר זלמן זצוק"ל שאמר בזה, כי לבאר דברי הגמ' זקוקים אנו לדברי המקובלים, והוא כי השל"ה הק' (מס' שבועות ל, ב אות יט) הביא משם התולעת יעקב (סתרי חג השבועות לג, א) שהיה מגדולי ראשוני המקובלים וז"ל:

ודע כי כמו שבראש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני האדם כי הוא יום הבראה הראשונה וחיידוש העולם, וכמו שתקנו לומר יזה היום תחלת מעשיך כדברי רבי אליעזר שאמר בתשרי נברא העולם (ר"ה י, ב), כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדון על פירות האילן, כראיתא בפרק קמא דר"ה (סז, א) בארבע פרקים העולם נידון וכו', בעצרת על פירות האילן, וכבר ביארנו כי הפירות היום הם הנשמות הפווחות מאילנו של הקדוש ברוך הוא והעולם נידון ביום זה על התורה שנתנה בו ששטלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן כלא חסיליםם בתורה ובמצות כראי.

ולפ"ז מתבאר כי אכן בחג השבועות מתקיים דין מיוחד על התורה, והוא ענינו של ר"ה שבו, כי העולם נידון על פירות הנשמות של אילנו של הקב"ה. ונראה כי זהו מה שמחלק את חג השבועות משאר יו"ט שיש בהם דין על התבואה או על המים, כי ימי דין אלו אינם מזיקים את החובה להתייחס כלפיהם עד כדי כך שיעמידו ענין 'תכלה שנה וקללותיה', משא"כ חג השבועות שהוא יום הדין על מה שלא השלימו בתורה ובמצות כראוי כמב' בדברי השל"ה, והוא דין על עבודת האדם עצמו, אזי זהו מזיק קריאת קללות בכדי שתכלה שנה וקללותיה. ואכן מפורסם הדבר כי חג השבועות הוא יום הדין כעין ר"ה, אבל יש לדעת שאין אלו דיבורים בעלמא, אלא הרי הוא תקנת עזרא אשר נוהגים אנו בה בכל שנה, לקרוא קללות שבתורת כהנים לפני עצרת, ובזה אנו מקיימים את ענין 'תכלה שנה וקללותיה', כי באמת אכן בא לקראתנו דין על התורה וכמש"נ. ומכיון שלמדנו כי ההכנה הנדרשת למתן תורה היא קריאת הקללות, נבוא ללמוד תורף הענין בזה, כי הנה פרשת הקללות נפתחת בכתוב :

אם בחזקתי תלכו, ופירש רש"י וז"ל יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו וגו' הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחזקתי תלכו שתדיו עמלים בתורה. ולזהו כתוב, דאם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה, ופירש ע"ז רש"י ח"ל, להיות עמלים בתורה, ולדעת מדרש חכמים יכול לקיום המצות כשהוא אומר ולא תעשו הרי קיום מצות אמור הא מה אני מקיים דאם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה.

הרי כי יסודם של הקללות והברכות של פרשה זו נתלים במה שיהיו כלל ישראל עמלים בתורה, ולפ"ז מתבאר כי זהו באמת תוכן ההכנה הנדרשת להיות בימי הספירה, ומכיוון שחג השבועות הוא יום הדין על התורה, לכן הקללות והברכות שאנו קוראים לפנינו נסובים ג"כ על ענין זה ש'תהיו עמלים בתורה'. ולפ"ז למדנו כי ההכנה למתן תורה המוגדרת לפי מה שתקן עזרא. הוא בעמל התורה. ועלינו לעמוד על גדר הדברים בזה, כי נראה שיש לעמל התורה בא לידי ביטוי בהכנה למתן תורה בשני פנים, כי הנה בעיקרה של הכנה זו מתבארים שני רבדים בסיסיים כלפי קבלת התורה, והוא, שבספר החינוך מצינו כשמדבר על ימי הספירה, שמבאר כי כל תכליתה של יציאת מצרים היתה למען 'תעבדון את האלקים על ההר הזה', ומה שעבדי פרעה נהפכו לעבדי ה' הוא ענינה של יצי"מ, וכלפי זה נעמדת עבודת ימי הספירה באשר הם הדרך להגעת התכלית שהוא 'תעבדון את האלקים על ההר הזה'. ומאידך, יש בעבודה זו גם ענין של כיסוף להגעה לקראת מתן תורה וכלשון הנודע של החינוך 'כעבד ישאף צל', וימי הספירה עניינים להקנות בנו את החשק והצמאון לקבלת התורה, וכלשון המדרש 'אימתי נגיע לשמחת התורה'. ונדרשים אנו לעמוד על יסוד הדברים בזה, בביאור צירוף שני דברים אלו, חלק העבודה מחד, וחלק החשק והכיסוף מאידך. ונקדים בזה ללמוד תוכן ענין העמל התורה שבהכנה זו מתוך דברי המהר"ל (דרוש על התורה) אשר כתב לבאר תוכן עבודת ימי הספירה, וייסד את דבריו על מאמרם של חז"ל בסנהדרין (צט):

אמר רבי אלעזר **כל אדם לעמל נברא** שנאמר (איוב ה, ז) 'כי אדם לעמל יולד' איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא כשהוא אומר (משלי סז, כו) 'כי אכף עליו פידו' הוי אומר לעמל פה נברא ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל סיחה כשהוא אומר (יהושע א, ח) 'לא ימוש ספר התורה הזה מפ'ך' הוי אומר לעמל תורה נברא והיינו דאמר רבא לכולהו גופי דרופתקי ניהוו טוביה לזכי דהוי דרופתקיה דאורייתא.

ומתבאר בזה כי תכלית בריאתו של אדם הוא עמל, ולזה טרחה הגמ' לבאר לאיזה עמל כוונת הכתוב, אם לעמל פה או לעמל מלאכה, אם לעמל תורה או לעמל שיחה, ואין כאן המקום לבאר תוכן כל השקלא וטריא דחק שמעתא ועכ"פ יסוד הדברים מבוארים בזה בדברי הגרי"א חבר, אשר מלאכה הוא ענין המצוות והוא צד הגוף של האדם, ו'שיחה' הוא ענין התפילה אשר אחד משמותיה הוא שיחה כמ"ש ויצא יצחק לשוח בשדה, ופירשו בזה חז"ל שתיקן תפילת מנחה, והיה פשוט לגמ' כי ודאי מי שאומר שאין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו, ומי שלומד שלא ע"מ לעשות נוח לו שתיהפך שלייתו על פניו, וכמו כן ענין התפילה אינו יכול להתנתק מתורה וכמו שכתב החזו"א (ק"א ח"א אגרת ב) וז"ל: הלימוד והתפלה קשורים זה בזה, עמל הלימוד עוזר לאור התפלה והתפלה עוזרת אל הלימוד, תפלה בבחינת ק'בע' מרחיקה את הלימוד והלימוד בעצלתים מונע תפלה ע"כ. ובזה דנה הגמ' מהו העיקר בו האדם נדרש לעמול כדי להגיע לשלימות שיעור קומתו, אשר באמת היא לא תיתכן אלא ע"י קנין כל שלשת דרגות אלו (מצוות, תורה ותפילה), אבל דרך איזה מאותם דרגות אמור האדם להשקיע כל מרצו ויגיעתו, וע"ז הסיקה הגמ' שאמנם חייב האדם להזדקק גם לעמל 'מלאכה' (מצוות), ועמל 'שיחה' (תפילה), אבל עיקר עמלו ויגיעתו של אדם נדרש להיות בתורה דייקא, כמו שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפ'ך. ועיקר הדבר המבואר בכתוב, שבריאת האדם, עבור העמל היא, ביאורו כמו שכתב המהר"ל ח"ל:

כי האדם הוא כמו האדמה שיהא בבח ולא בפועל וכאשר האדמה נעברת תמיד כן **צריך האדם שיציא הוא תמיד שלימותו אל הפועל לגמרי**, לכך אמר איני יודע איזה דבר צריך להוציא **מחכח אל הפועל** ולאיוזה דבר נברא אם לעמל פה אם לעמל מלאכה.

*נאמר בישיבה הק' ש"ק פרשת בהר, נכתב ע"י הבה"ח א.ש. פרטוש נ"י והיה לעיני מורנו רה"י שליט"א.

וכוונתו בזה, כי נפש האדם טומנת בחובה כוח בעל עוצמה אפילו גדול יותר ממלאכי השרת, וכמש"כ הרמח"ל בריש ספר דרך עץ חיים 'יוצר האדם ומנהיגו הוא עשהו ויכונוהו מוכן להבין ולהשכיל השכלה גדולה יותר ממלאכי השרת', אלא שכחות אלו סתומים ואטומים בגוף עבור וחומרי בעוה"ז הגשמי, ואינם יוצאים לפועל אלא מתוך עמל ויגיעה רבה בכדי שיתגלו אותם כוחות, באופן שילחם בזה נגד נטייתו הטבעית של הגוף המוביל את כוחות האדם להישגים חומריים בלבד. ולכוונה זו בא פירוש כלל זה, שבריאת האדם היא לעמל, כי אין הפירוש שהאדם משועבד לעבודה זו, עמל, ואינו בן חורין להיפטר ממנה כיון שלכך נברא. אלא, שכל קומת האדם' מתגלה רק דרך העמל', וללא זה לא יופיע האדם במלוא יופיו והדרו, ונמצאת בריאתו לשווא. וזהו תורף דברי המהר"ל, שאין 'אדם' אלא מי שיצא מן הכוח אל הפועל, ובלא זה לא הגיע האדם' למטרתו. ובזה הוא שנתבאר בגמ', כי אותו העמל המוציא לפועל את האדם, הוא עמל התורה דייקא. כי דרך עמל זה הוא שקונה האדם את שלימות דרגתו. ולתכלית זו הגיעו כלל ישראל לאחר יצי"מ, כלומר, כי תוכן יציאת כלל ישראל ממצרים הביאם לקנות שלימות דרגת האדם' שבהם, אשר אין האדם שלם אלא בעמל זה שבתורה דייקא, וללא עמל זה הרי שהאדם מופקר לעצמו וחי חיים שפלים ופחותים, מאחר ואין כוחותיו וכישרונותיו פועלים את שלהם, אלא מידרדרים ושוקעים בתוך נפשו כאילו לא היו ולא נבראו, ומכיון שאינו מרסן את עצמו ואין שליטה על רוחו, אז צד טבע צד גופניותו מתגבר על צורת האדם שבו, וכבר איבד את כל התפארת הראויה ליצור הנבחר הנקרא אדם. ולעומת התפתחות זו של טבעו של אדם, העמיד הקב"ה לישראל את ימי הספירה מיד בצאתם ממצרים, וכך לשון המהר"ל בענין זה (דרוש עה"ת):

ומפני שנברא האדם לעמל לכך נצטוו ישראל למנות ממחרת יום טוב של פסח שבו יצאו ממצרים מהיות עוד שם עבדים עובדים לאדוניהם, אשר גאלם השי" לבלתי יהיו עוד עובדים עבודת פוך, בכן צוה למחרת מיד על שיתחילו להכנה לתורה לספור מספר הימים אשר יעברו, עד כי יהיו מוכנים לקבל עול התורה ומצות, לבל יעלה על דעתן לומר הנה אנחנו בני חורין לגמרי כאשר יצאנו ממצרים מבית עבדים, דכל עוד היות האדם' אינו אלא כלפי מה שהוא מביא לידי הבחינה של 'תעבדון את האלקים על ההר הזה', אשר כמבואר בדברי החינוך זהו היה כל תכליתה של יציאת מצרים. ועלינו להשריש בעצמנו היטיב, כי 'תעבדון את האלקים על ההר הזה', אינו אלא ע"י עמל, וכל עוד שנחיה חיים נוחים, ואין אנו מתמודדים עם עול תורה, הרי שעדיין לא נכנסו למפתן של קבלת מלכות שמים, והרמב"ן כבר כתב על 'אנכי ה' אלקיך' שהוא מצות קבלת עול מלאכות שמים, וכל שאין אנו משתעבדים את עצמנו לזה באופן שנחיה עמלים בעבודתנו, הרי שאיננו מקבלים מלכות שמים. ובקומנו בכל יום בבוקר בקריאת שמע, מקבלים על עצמנו עול מלכות שמים ואח"כ עול מצות, וללא העמל בזה הרי שאין אנו מהווים את ה'אדם' שבנו, ורק ע"י קבלת עול אפשר להתיימר להיקרא עמל בתורה. וזהו המבואר בדברי המהר"ל, שאין אנו אמורים להיות עמלים אלא מחמת קבלת עול התורה, כלומר, שאם האדם יעמול רק לפי נוחיותו והלך רוחו, לא לזאת ייקרא עמל, ורק עמל שבא מתוך הכרה בקבלת העול תורה, משיגים אנו את העמל הנכון המקנה בנו תואר 'אדם'.

[ב] גודל ערך ברית התורה - ענינה של 'קבלת' עול תורה - חשיבות המצותה של תורה

וזהו יסוד ענינו של העמל שע"י קבלת עול, לקנות את מעלת ה'אדם', ותכלית יצי"מ להפוך את עבדי פרעה, ל'אדם', ודוקא ע"י נתינת התורה שלאחר יצי"מ הוא שהושלמו כלל ישראל להיות 'אדם', כי בזה קיבלו על עצמם הברית המחברם להקב"ה, והיינו מצד העמל דוקא, ונבאר את הדברים ע"פ מה שיש ללמוד מדברי הגר"א (בפי' לספר יצירה א,ח), בביאור ענין ברית מילה וברית תורה וז"ל:

וכן היא התורה והמילה הן דברים אמצעים בין הבורא ית' ובין ישראל, ועוד כתב (שם א, ג אופן ב') וז"ל: ושניהם נקראים ברית, הלשון הוא ברית התורה שנקראת ברית, והמעור הוא ברית המילה, ועיי' אלו הב' בריתות הן קיום כל העולם כמו"ש (ירמיהו לג, כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי' שדרשוהו על ברית התורה ועל ברית המילה... ומילת הלשון, שמתייגע עד שנתגדל בטנייהם, שאדם פרא יולד, ולפי שהברית הזוה רוחני לפיכך מילתו ג"כ רוחני, וברית המעור גשמי מילתו ג"כ גשמי בחתיכת הערלה.

ומבו' בד' הגר"א כי כמו שיש ברית בשר ע"י מצות מילה אשר הוא הדבר המחבר את האדם בגופו לבריתו של הקב"ה, כך ישנו ברית רוחני שהוא ע"י התורה אשר בה מחובר האדם בבריתו של הקב"ה מצד הרוחני שבו. אשר לכן ע"י החיבור לתורה הוא שקומת האדם משתלמת בבריתו של הקב"ה, ובלא העמל בזה חסר האדם בעצם יצירתו בכך שנותק הוא מיוצרו. ויסוד הדבר, ביאר הגר"א שהוא משום שצורת בריאתו של אדם היא כהגדרת הכתוב (איוב יא, יב) 'ועיר פרא אדם יולד', ובא האדם על תיקונו ע"י ה' הבריתות שבין האדם לקב"ה המתקיימות באדם במילת הנפש ע"י יגיעת התורה ובמילת הגוף ע"י חתיכת הערלה, אשר המה מביאות את האדם להתעלות והתרוממות עד כדי שלימות איש ישראל. ונמצינו למדים כי מה שנתבאר שייצג"מ היתה למען 'תעבדון את האלקים', אשר ע"י יקנו ישראל את מעלת 'אדם', היינו דוקא דרך העמל התורה אשר הוא הברית בו משתלם תואר האדם בחיבורו להקב"ה. וביאור הדברים, כי מתחילת בריאתו של אדם הרי שהוא נולד באופן שהוא 'עיר פרא אדם יולד', והוא משום שהאדם מורכב מגוף ונשמה אשר המה סותרים אז", וענינו של עמל התורה הוא להגביר את הצד הרוחני שבאדם באופן שינהל את עיקר התנהגותו של האדם, וכל עוד שאין האדם עמל לקנות את דרגתו, הרי שמוציא את עצמו באופן שהצד הטבעי שבו יעשה את שלו, וכבר נמנע ממנו מלנהל את חייו והתנהגותו אלא נטבע תוך גשמיותו וכבול הוא לעצמו ורצונותיו החומריים. ולמדנו בדברי הגר"א כי העמל התורה דייקא הוא זה שמקנה באדם את ברית התורה (ובלשון הגר"א מתבאר כי שייך בזה מילה רוחנית ע"י מה שמתייגע האדם בתורה), באופו שע"י נשלמת קומת האדם שבו. וזהו תכליתו וייעודו של עמל התורה, אשר סגולתה של תורה היא שמגדלת ומרוממת את האדם על כל המעשים, וכך למדנו מדברי רש"י בפסחים (סח, ב) על המימרא הידועה של ר' יוסף, דאיתא שם:

רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא. ופירש"י (ר"ה א') וז"ל: אי לא האי יומא - שלמות תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף ומה ביני לביןם.

הרי שדקדק רש"י לפרש שנתרומם רב יוסף מאנשי השוק ע"י עמלו בתורה ולא ע"י קיום המצוות, שע"י העמל בתורה האדם הולך ומתרומם באופן שהוא מגשמים את תכלית בריאת כמ"ש אדם לעמל יולד, ותפארת האדם משתקפת דרכו לעין כל רואה. והוא יסוד הדבר המבואר במה שאמר חז"ל (חגיגה ט, ב):

א"ל בר הי די להלל מאי דכתיב 'ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד א-להים לאשר לא עבדו' היינו צדיק היינו עובד א-להים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו, אמר ליה עבדו ולא עבדו תרדייהו צדיקי גמורי ניהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד.

וביאור הדברים, הוא שכשיעור תוספת העמל, כך תוספת מעלת ה'אדם', ומי שמיצה את כל כוחות עמלו, הוא זה אשר ייקרא בשם 'עבד אלקים'. ומכל זה למדנו גודל היקפו של עמל התורה, אשר הוא זה המעניק את עיקר תוארו של אדם, ועל פיו דייקא יכרע משפטו של אדם, אם יתעלה על המציאות בה הוא קיים, ואם עבד את אלוקיו או לא עבדו. וממורצא דברינו אתה למד, כי עיקר עניינו של המעבר מציאת מצרים לזמן חירותנו, הוא יצירת ענין עבדי ה', וכלשונו של רבנו בחיי בפ' ראה (ובלשון זו כתב בס' הכוזרי), אשר העבד ה' הוא הוא הבן חורין האמיתי. נמנע מן האדם להוות את עצמו 'אדם' כל עוד נשאר הוא מונוח לעצמו, והלא עצם קיומו של הוויית האדם הינה מעבר זה ולא יוכל יצור להיות אדון על קיום יצירתו, אשר לכן לא יוכל לגדול 'אדם' כי אם זה הצמוד בדבוק במקור הווייתו, רק זה העמל להוציא את פנימיותו, בה גלום סיבת קיומו, או אז נבנית שיעור קומת האדם. ודרך העמל בתורה, הוא זה שגודלת קומה זו של האדם, כי תורף ענינה של תורה אינו אוסף מערכות מידע מסוים, אלא ענינה של תורה הוא 'אור', אור הנותן צירוף נכון למציאות, וכהגדרתו של הרמח"ל בדרך עץ חיים וז"ל:

על התורה נאמר 'הלא כה דברי כאש נאם ה'', והודיענו בזה כי אמת הדבר שהתורה היא ממש אור אחד ניתן לישראל ליאור בו, כי לא כחכמות הנכריית וידעיות ההול שאינן אלא ידיעת דבר מה אשר ישיג השכל בטרחה, אך התורה הנה קודש היא, אשר לה מציאות גבוהה בגובהי מרומים, וכאשר ינסוק בה האדם למשה אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גנוי מרומים גנוי הבורא ית"ש בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בו. והוא דבר החכם 'תורה אור', אור ממש ולא חכמה לבד ולא שמראה אור בדרך דמיון, אלא אור ממש כי זו מציאותה למעלה, ובהכנסה בנשמה יכנס אור בה כאשר יכנס ניצוץ השמש באחד הבתים.

ו'אור' זה על האדם לקנותו להאיר את עצם קיומו ומציאותו, וזה עד כדי שיכול האדם להגיע לגנוי מרומים, גנוי הבורא ית"ש. ובלא הארה זו, הרי פחיתותו של אדם נודעת בראש כל חצות, בפרט בדורינו השפל. ומכיון שנתבאר לנו תוכן ענינו של עמל התורה, נבוא ללמוד בזה את הפן השני עליו עמדנו כבר בריש דברינו, כי מצטרף להכנה של קבלת התורה גם ענין החשק והכיסוף לתורה, ונבוא להקדים בזה לעמוד על עוד עומק הנוגע לכל ההגדרה של ענין קבלת התורה. כי הנה יסוד ענין ההכנה לקבלת עול תורה מתבאר בדברי הירושלמי בר"ה (ד, ח) דהכי איתא התם :

רבי משרשיא בשם רבי אידי בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא אמר להן הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיתם. וענין קבלת עול תורה למדנו מדבריו הנפלאים של הפני משה שפירש בזה"ל: אמר להם הקב"ה מכיון שקבלתם עליכם עול תורה שניתנה בעצרת להיות עמל ויגע בה כל צרכיכם מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיתם ואין החטא נזכר לפני לפי שהתורה מכפרת עליכם.

ומבואר בדברי הפני משה כי קבלת התורה היא 'להיות עמל ויגע בה', אולם מעודי נתקשיתי בדבר זה מהו המקור לאותו ענין המבואר בירושלמי 'שקיבלתם עליכם עול תורה', כי בפשוטו אין ענין זה מבואר בתורה, וכל המבואר בכתובים הוא רק שאמרו נעשה ונשמע, אבל שקיבלו על עצמם 'עול' תורה, עד כדי שהיו עמלים ויגיעים בה כמבואר בדברי הפ"מ, זה איננו מפורש. ונראה כי המקור לזה מבואר במש"כ הגר"א באדרת אליהו שכתב בענין הכתוב כשחנו ישראל במדבר קודם מתן תורה, 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי וגו', וביאר הגר"א שבדברים אלו היתה קבלת עול תורה, וכך לשונו שם (אדר"א וזאת הברכה לג, ה):

ד' פעמים קיבלו ישראל את מלכותו עליהם, א' בים, ב' בסיני, א' קודם מתן תורה, והב' לאחר מתן תורה כשכרת ברית על השאר מצוות... אצל סיני קודם מתן תורה [הפעם הב'] – בפ' יתרו כתיב (יט, ז) 'ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם וגו'... והיינו שבפעם הא' קבלו עליהם עול מלכותו, ובפעם הב' קבלו עליהם עול תורה.

ונראה כי פרשה זו המבוארת לפ"ד הגר"א הוא המקור להמבואר בירושלמי שהיתה קבלה מיוחדת על עול תורה, ובאמת שעל הכתוב הנ"ל 'אם שמוע תשמעו' תרגם אנקלוס: 'וכען אם קבלא תקבלון למימרי'. ונראה כי 'קבלה' זו היא המבוארת לנו עתה, קבלת עול תורה. ועלינו להבין טיב דבר זה, מהו ענין ה'קבלה' של עול תורה, ומדוע חולקת שם לעצמה קבלה זו. ונראה כי משמעות הדברים בזה היא, כי הנה יש להתבונן מהו היחס שלנו למתן לתורה. התפיסה השטחית על ענינו של מתן תורה, הוא שבאותה מידה שניתן לבני נח שבע מצוות, כך ניתן לישראל תרי"ג מצוות, והיינו כי העמיסו עליהם יותר חוקים ומשפטים כדי שישתלמו יותר בסדרם החברתי והמדיני. אולם נסתפק בהעמקת גדר השם של 'מתן' תורה, כדי להיווכח שלא כך פני הדברים. כי כל עניינה של תורה הוא 'מתנה', ומבחינה מציאותית לא תיתכן מתנה חשובה יותר מזו, ועל זה נשתחו ישראל אשר עליהם נאמר 'חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם'. ונודע בזה לשונו הנורא של רש"י (בבא מציעא פה: במה שאמרו על אבדה הארץ, שלא בירכו בתורה תחילה, ופירש רש"י וז"ל:

כשהיו עוסקין בתורה לא היו מברכין לפניה דאשר נתתי לפניהם קא דרש ברכת אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו שהיא לפניה של דברי תורה וכיון דלא מברכי גליא דעתייהו שאינה מתנה חשובה להם.

ומבו' בזה כי גדרה של תורה הוא המתנה שבה, ולמדנו בזה עוד חידוש בדברי רש"י אשר דבר זה בא לידי ביטוי בברכת אשר בחר בנו דייקא, ואם אין הכרה בזה שהתורה היא מתנה לעם אשר בחר בו הקב"ה, אזי מתגלה שאין המתנה חשובה להם עד כדי שחלילה מתחייבים בכך שתאבד הארץ, הרי שכל תכליתם של ישראל הוא למען הכרה זו שיתחברו לאותה מתנה שניתנה להם בתורת העם הנחב, ומחוסר הכרה זו הוא שממשיכה גלותנו. ועוד למדנו בזה מל' הטור (סי' מז) שכ' וז"ל:

ועוד יש ברכה אחרת על התורה וכו' אשר בחר בנו וכו' ויכוין בברכתו על מעמד הר סיני איך בחר בנו מכל האומות וקרבתו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה שהיא בית חיינו כלי המדות שהיה משתעשע בו בכל יום.

הרי כי זהו מעלתה של תורה, 'בית חיינו', וכלי חמדתו ושעשועו' של הקב"ה, והוא כלשון הגמ' בשבת (פט, א) 'חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום', ודוקא ביחס לאותה הגדרה של תורה הוא שאנו מקבלים על עצמנו עול תורה, אשר בהיותה 'חמדה גנוזה' היא הנותנת לה את כוחה, אשר היא כוח חיינו, וכאשר משתעבדים ישראל לתורה, אין הפירוש שמשעבדים את עצמם לתרי"ג ציווים, חוקים ומשפטים, אלא משעבדים את עצמם לאותה 'חמדה גנוזה', מקבלים הם את עוצם ענינה של תורה. וזהו הביאור במה שעמדנו על טיבה של 'קבלת' עול תורה, כי נראה שגדר עניינה בזה הוא לקבל את התורה לא רק מצד מציאותה המוכרחת, אלא לקבל את 'מתנת' התורה, לקבל את חשיבותה של תורה אשר היא 'חמדה גנוזה'. ובאמת כי בהקדמה לספר חמדת שלמה כתב לדקדק בזה לשון 'מקבלים עליכם את התורה', שלשון 'קבלה' שייך לדוגמא בהנהגה טובה שאדם מקבל על עצמו, היינו שמצמיד את עצמו לאיזה אופן ודרגה מסוימת, וזהו הפי' במה שאנו 'מקבלים' על עצמנו תורה, שאנו מצמידים את עצמנו לעניינה של תורה ודרכיה. ויש ללמוד עוד בזה בגדר קבלת מתנתה של תורה, כי הנה כתב הגר"א (אדרת אליהו פ' בלק, רביעאה כג, כא) וז"ל:

ה' אלקיו עמו זה דביקות בו, ותרועת מלך בו, כתרונמו כי הוא שעשועו של הקב"ה והיא התורה וזה שאמר תחילה 'עמו' וכאן 'בו' וכמו שאומרים חז"י עולם נטע בתוכנו.

ומבואר בזה, כי כאשר מקבלים על עצמנו עול תורה, ומתחברים אנו לדבר שהוא 'שעשועו של הקב"ה', אזי דבר זה הוא חלק מתוכנו, באופן ששורה הקב"ה בתוך עמו, וזהו ביאורה של הבחנה זו שתורה היא 'חיי עולם נטע בתוכנו', וזהו כמו כן ענין ההתייחסות לתורה באופן של 'כתבם על לוח לבך', כי תורה נטועה בתוכנו, וקבלת עול תורה עניינה בשעבוד ובחזרה מושלמת לתורה אשר באמת נמצאת בתוכנו. וענין המצוות בא לאחר זה, אשר עניינם יוצא מתוך התורה עצמה, כי עניינה של תורה בא לידי ביטוי בתרי"ג מצוות, ועל ידי קיומם חיים אנו חיי תורה בעולם המעשה, וזהו ענין ש'תלמוד מביא לידי מעשה', אשר אין הכוונה בזה כי עיקר העסק בתורה הוא לעשות מעשה, כי לו היה כן היה לנו להתעסק רק בידיעת המעשים אשר מוטל עלינו לעשות, אלא מכוון הדברים הוא שהעסק בתורה אשר הוא ענין בפנ"ע מבחינת השעבוד של האדם לתורה בעמלו ויגיעתו בה, אשר עי"ז קונה כל מעלת האדם שבו, כל זה בא לידי ביטוי בקיום המצוות בפועל, כי כל פנימיות התורה ועומק עניינה מתפשטת ומתחלקת למצוות ומעשים. ולמדנו מזה תורף ענינה של קבלת התורה, שהוא קבלת העניין של 'נטע בתוכנו'. וענין חיבורו של האדם עם תורתו, למדנו מסוגיית הגמ' בקידושין (לב). שהסתפקו בדיון רב שמחל על כבודו אם כבודו מחול או אין כבודו מחול, וצדדי השאלה הם כי רק על דבר השייך לו יכול אדם למחול אבל מהיכי תיתי שיוכל למחול על דבר של הקב"ה, ומסקנת הגמ' בזה:

אמר רבא אין, תורה דיליה היא, דכתיב ובתורתו יהגה יומם ולילה, וז"ל רש"י שם 'ובתורתו יהגה' – כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה, בתחילה היא נקראת תורת ה', ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו.

ומבואר בזה, כי ע"י העמל התורה, אשר הוא ענין הכתוב 'ובתורתו יהגה יומם ולילה' (וכמבואר בסוגיית הגמ' בסנהדרין שהבאנו לעיל שפסוק זה הוא הביאור ל'אדם לעמל יולד'), נהיית התורה של העמל בה, ואין זה רק זיהוי בעלמא שהחכמה שלמד פלוני היא שלו, אלא הפירוש הוא כמו שאמר בזה הרש"ז מקלם וצוק"ל (חכמה ומוסר ח"א מאמר רלו) שע"י שאדם עמל בתורה נעשה הוא ותורתו אחד, וזהו יסוד הדין שיכול למחול על כבודו כי הוא הוא עצם התורה, כי ע"י שעמל בתורה נהפך לאיש אחר, באשר התורה נתפסת בעצם אישיותו. וביאור ענין זה לפי המתבאר לנו לעיל, הוא משום שעניינה של תורה הוא כמ"ש הרמח"ל 'אור היא שתאיר בנשמתו של אדם', אשר לכן כאשר מאירה נשמתו של אדם באור התורה, הרי נשמה אחרת שוכנת בקרבו, וכל עצמיותו נבחנת באור זה של תורה. וכל מעלה זו אינה נקנית אלא ע"י העמל שבתורה, ובאמת כך לשון רש"י על הפסוק הנ"ל בתהלים 'ובתורתו יהגה יומם ולילה', ש'משעמל בה נעשית תורתו'. ועלינו לדעת כי זוהי התורה שאנו מקבלים על עצמנו, תורה שהופכת אותנו למי שעליו ייאמר כי תורת ה' היא תורתו, למי שאור התורה מאיר בנשמתו, וכפי שיעור עמלנו בתורה כך שיעור רוממות קומת האדם שבנו, וזהו עומק ענין המיוחד שיש ב'קבלת' עול תורה, לקבל את הדרגה והסגולה המיוחדת של תורה המיועדת לשכון באדם עד כדי שיהפך לאיש אחר. ויסוד גדול למדנו בזה בדברי הירושלמי (שביעית פ"א ה"א) שדרש את הכתוב 'כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים וגו', והכי איתא התם:

כי לא דבר ריק הוא מכם, אם אתם יגיעתם בה, לא דבר ריק הוא מכם, אם אין לא יגיעתם בה, דבר ריק הוא מכם.

ומבואר שכל עוד אין האדם מישראל עמל בתורה, הרי שתורתו הינה בבחינת 'דבר ריק', ומתבאר שכל חשיבותה של תורה נאמרת לפי עמלה, והוא משום שכל עוד אין טורח האדם להתייגע אחרי דברי תורה, הרי שאין התורה נמצאת בקרבו, אינו רואה בה אלא דבר שמחוצה לו, אין כאן אלא 'דבר ריק' עבורו. ורק בהכרת התורה באופן זה ש'כי הוא חייכם', או ניתן לומר 'כי לא דבר ריק הוא'. ויש ללמוד מיסוד דברי הירושלמי כמש"נ שכל ענינו של העמל הוא חלק ממהותה של קבלת התורה, אשר היא מותנית בכך שיעמול בה האדם המקבלה, ואם נתפסת התורה ללא עמל ויגיעה, הרי אין כאן קבלה, ועי"ז הוא שמבואר בירושלמי שבאופן זה 'דבר ריק הוא', ואין קבלת התורה נקראת אלא על שם מה ש'אתם יגיעתם בה'.

[ג] בתורת ה' חפצי – כתנאי לעיקר קבלת התורה- הכנתנו למתן תורה בהכרת ה'חמדה גנוזה' והעמל בה

ומאחר שעלה בידנו לטעום טעם בגדרה של קבלת התורה, נבוא לבאר את הפן השני של ההכנה למתן תורה, שהוא ע"י ההשתוקקות והחפץ להגיע לקבלת התורה, ויתבאר לנו מכך צירוף פן זה עם הפן של העמל והיגיעה בתורה. ויש להבהיר בזה, כי הנה כל ענינו של 'עמל' לא יתכן להיות כל עוד אין האדם מעריך את הדבר בו אמור הוא לעמול, והדבר מתנגד לרצון הטבעי שלו, וככל שיחסר במידת 'בתורת ה' חפצו' כך יחסר באותה מידה ב'ובתורתו יהגה יומם ולילה'. ורק ע"י ההכרה בערכה ורוממותה של תורה, יכול האדם להרבות חפצו ורצונו בשעשוע של תורה, וכשיעור החיסרון בהכרה זו כך מסוגל האדם לרדת מהתמדתו בתורה, כי כל עוד נתפס התורה אצלו כעול בעלמא שמוטל עליו לשקוד בו, אזי אין עסקו בתורה בר קיימא ויכבד עליו הדבר עד שלא יוכל להזדהות איתו. לכן יש לדעת היטיב, כי ראשיתו ויסודו של העמל הוא בשינון ההכרה בגודלת הדבר בו אנו עמלים, ה'חמדה גנוזה' שהיא תורה. ובעצם גדרו של ה'עמל', דבר זה כולל שתי משמעויות, והוא על פי המבואר בדברי המהר"ל על לשון הגמ' בעבודה זרה, 'לעולם יעשה אדם עצמו כשור לעול וכחמור למשא', וביאר בזה המהר"ל כי שתי הבחנות אלו מכוונות לגדרו של עמל, האחת לעמל הגוף והוא ענין 'כחמור למשא' כחמור הזה שהולך עם משאו ללא מנוחה וכמו שמצינו שע"ז נשתבח יששכר שהוא כחמור גרם. והבחנה שנייה, לעמל הנפש, שענינו הוא השקעת כוחות הנפש להפנמת דברי התורה שבהם אנו עמלים. וכשאנו מדברים על תלמוד תורה, הרי שהעמל בו מתחלק לשני שלבים, הראשון בניצול הזמן וההתמדה בדברי תורה שבוה הוא 'עמל הגוף', והשני הוא בעיון וההעמקה עם כל כוחות הנפש בדברי תורה, ובזה הוא 'עמל הנפש'.

ויש להראות כי יסוד הדבר חוזר בלשונות רש"י בכמה מקומות, במאמרו של רבא (שבת פט.), 'למיימינים בה סמא דחיי ולמשמאילים בה שמא דמותא', אשר פירש בזה רש"י וז"ל, 'למיימינים בה – שעמלים ועוסקים בדברי התורה וטרודים לדעת סודה'. ועוד כתב בזה על מה שאמרו (קידושין ל.) ושנתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו וז"ל, **חוזר עליהם ובדוק בעומקם** שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם אלא שתוכל לומר מיד ע"כ. הרי שרש"י מדבר על שני פנים בתלמוד תורה, הראשון לעסוק בדברי תורה ולחזור עליהם, והשני, לבדוק בעומקם ולהיות טרוד לדעת סודם. ומתבאר בזה כי העמל הנפש, ההתעמקות עד שורשי דברי התורה, הוא כוח ומעלה בפנ"ע בעמל התורה, ודבר זה נקנה רק ע"י ההקדמה של 'בתורת ה' חפצו', וכמו שנתבאר, כי רק ע"י החפץ וההשתוקקות בדברי תורה מתוך ההכרה בגדולת ערכה של תורה, אז יוכל האדם להשקיע כל כוחות גופו ונפשו בדברי תורה. ונראה כי יש להוסיף בזה עוד הבחנה בעומק הדברים, כי תנאי זה של ההכרה בערכה של תורה, אשר הוא ענין 'בתורת ה' חפצו' נראה שהוא מוכרח לקניית העמל בתורה, באופן שרק עי"ז הוא שיקנה האדם דברי תורה כראוי, ויסוד הדברים נראה ללמוד מדברי רבנו יונה בפי' לפרקי אבות (ב,יד) על מה שאמרו שם 'ודע לפני מי אתה עמל', וז"ל:

ודע לפני מי אתה עמל לפני ה' וכן תלמוד תורה תטרה ותשים כוונתך בה, ובוה תדע להשיב את אפיקורוס, **וכטאתה מיגע את עצמך בתורה תשתעשע בה שמעינו** שאמרה תורה ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאו, וכתוב בתורה ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום, **הנה לך כי הקב"ה היה משתעשע בה ויש לך לעשות כן**, והוא שנאמר משחקת בתבל ארצו ושעשעי את בני אדם ר"ל כאשר היה התורה שעשועים להקב"ה קודם יצירת עולם, כך תהיה משחקת בתבל **אחר שנברא העולם ושעשועים לבני אדם**.

הרי למדנו מלשונו של רבנו יונה, כי השעשוע בדברי תורה מותנה בעיקר צורת היגיעה בדברי תורה, והוא הדמות לגישת האדם לדברי תורה, אשר כמו שנותן התורה משתעשע בה, כך על האדם ג"כ להשתעשע בה. ולזה נדרשים אנו לכוון את השקעתנו ועמלו, להגיע לבחינת שעשוע בדברי תורה, והוא תורף בקשתנו שבכל יום, 'והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפנינו'. ותוכן תפילה זו, אינו כלל איזה בקשה בעלמא שדברי תורה לא יהיו מדי כבדים על רוחנו, רק יהיה בהם גם עריבות, אלא בקשה זו היא בעיקר הצורה הנכונה לקבלת דברי תורה, שיהיו ערבים לפנינו, לא רק שלא תכבד עלינו המלאכה, אלא כי דוקא בצורה זו יתקבלו לנו דברי תורה כצורתם, כי ענינה של תורה היא שעשועו וכלי חמדתו של הקב"ה וכלשון רש"י בשיר השירים 'ערבים עליהם מכל שעשוע', ולזה מבקשים אנו שנעמוד על טיב שעשוע וחמדה זו, שנוכל להנות ולטעום את נעמה וערבותה של תורה. וכל עוד אין עריבות והנאה מדברי תורה, הרי שלא יתכן חיבור לתורה, ונראה כי יש להביא יתד נאמן לזה ממה שמבואר בסוגיית הגמ' בסנהדרין (נח.) שלמדה הגמ' שאין בני נח מוזהרים על משכב זכור דכתיב ודבק ולא בזכר, ופירש רש"י בזה וז"ל: דליכא דיבוק דמתוך שאין הנשכב נהנה אינו נדבק עמו ע"כ. ומיסוד דברי רש"י למדנו כי כאשר יש הנאה, אזי ודאי שני הצדדים מחוברים והם נכללים באותה הווייה משא"כ כשחסרה ההנאה אין כאן דיבוק. וכמו כן יש ללמוד ביחסנו לתורה, כי כל עוד אין הנאה וערבות בדברי תורה הרי שאין אנו מהווים דבר אחד עם התורה, ואין היא מתייחסת לנו, ורק מתוך ההנאה קונים אנו את דברי תורה באופן שהם נידונים יחד איתנו. וכבר איבתדרה בי מדרשא בזה הקדמתו הנפלאה של האגלי טל, שם ביאר כי דברי תורה צריכים להיבלע בדמו של אדם, ואשר בדברי תורה ל"ש כללא דמצוות לאו ליהנות ניתנו, אלא להיפך תורה ליהנות ניתנה, ורק ע"י ההנאה והשגת בחינת ה'שעשוע' שבדברי תורה, עומדים אנו על טיבם ועומקם של דברי תורה. ונבוא ללמוד איך פן זה שבעמל התורה מתחבר עם הקבלת עול תורה שנתב' לנו לעיל, וגדרם של דברים למדנו מתורתו של הגר"א עמש"כ בתהלים (פ' טו), 'הנחמדים מזהב ומפז רב ומותקים מדבש ונופת צופים' (נדפס בקובץ ישורון ח"ו עמ' קצח), וז"ל:

הנחמדים מזהב ופז רב, פירוש כסף וזהב נחמדים מאוד אבל אינם מתוקים לחיך אולם דבש הוא בהיפך מתוק ואינו נחמד, ולדבש אדם מתאוה אך אינו תומך להרבות היגיעה עליו עד למאד להשיגו, משא"כ ממוץ, מכלה כחו להשיגו וזה נקרא חמדה. ולענין התורה יש לה שתי מעלות למי שעיני שכל לו, מוסר עצמו לכל היגיעות כדי להשיגה יותר ממי שמוסר את עצמו להשיג זהב ופז רב, וחמדתו לתורה גדולה מחמדת החומר לפז רב, ועוד מעלה שבהשגתה מתוק גם לגופו ולנפשו מאוד, וגם י"ל למי הם מתוקים מדבש – שיש לו תענוג גדול מלימודו, למי שנחמדים לו מזהב ופז שמוסר נפשו על התורה **משא"כ הלומד בלא יגיעה אינו זוכה לטעום דבש צוף מתוקותה ומעטים שבכל יום אנו רואים לומדיה מרובים וטועמיה מעטים והסיבה כי מי שאינו מתדבק לתורה בעת לימודו כ"א בגופו ולא בנפשו אי אפי' בנפשו ולא בעבור אהבתה, גם התורה אינה שוכנת בו כ"א בגופה ולא בנפסה**.

ומבו' ששני דרגות יש, 'נחמד', 'מתוק', ושני מעלות אלו אינם מחייבות זו את זו, וגם כאשר הדבר הוא 'מתוק', אין זה מכריח את העובדה שהאדם יכסוף לאותו הדבר. ומזה אנו נלמד להשקעת כוחותינו בתורה, כי שני המעלות נדרשות בעמלנו בתורה, שדברי תורה 'נחמדים מזהב', ו'מתוקים מדבש', אשר רק כאשר נרבה להתבונן בערכה של תורה, אז נוכל להרבות בהשקעה ועמל בת"ת ומאז יהיו הדברים 'נחמדים' לנו, נחמוד ונכסוף אליהם, ואם הגענו למידה זו, אזי מאליהם יהיו הדברים 'מתוקים' וערבים לחיכנו. וכל עוד, אין אנו יגיעים כיאות בדברי תורה, כאשר נשכח מאיתנו רום ערכה ונוראות היקפה של תורה, כך עלולים אנו לאבד את ה'נחמדות' לתורה, ומתחלש חשקנו בתורה, וכבר אין הדברים מתוקים לנו. ומכאן תשובה לאותם המדמים לשאול שאלה, כאשר אינם מוצאים הרגשת מתיקות בתורה, ולא עלה על דעתם להבין כי לא חוסר ההנאה גורם את חוסר ההתאמצות וההשקעה בתורה, אלא דוקא חוסר כל מידה של עמל ויגיעה מתוך העדר ההבנה בגדולתה של תורה, היא היא הנותנת שלא תימצא הנאה וטעם במתיקותה של תורה. וכל עוד אין האדם גומר בדעתו להבין ש'חמדה גנוזה' ניתנה לו, ונבחר לקבל 'שעשועו של הקב"ה', ולא שת ליבו לנסות, לו בקצת מן המקצת, להבין נוראות גדלותה של תורה, הרי בודאי שלא נכנס למפתן של עמל התורה אשר יביאהו לידי מתיקות ועריבות. וזה יסוד הדבר אשר למדנו בד' הגר"א, כי ההבחנה של 'מתוקים' אינה מחייבת שיהיו הדברים 'נחמדים', אשר לכן רק דרך ההכרה בנחמדותה של תורה נגיע גם למתיקותה.

ועל דרך זה נדרשת להיות יסוד ההכנה שלנו אל קבלת התורה, אשר נתבאר כי יסודה של ההכנה הוא בהפנמת דבר זה שהברכות והקללות נתלים במה ש'תהיו עמלים בתורה', וכל תכליתה של יציאת מצרים הוא לקניית שלימות זו של קומת האדם בעמלו בתורה, כי לעמל זה נברא, והתבאר לנו מעתה גדרי העמל הנדרשים בזה, שהוא בתבונת הערך ברוממותה של תורה, באופן שנדע להשקיע ולהתייגע בה ב'עמל הגוף' ו'עמל הנפש', ומתוך קנין זה הוא שנעמוד על טיב 'שעשועו של הקב"ה', ונוכל לטעום מנועם צוף אמריה של תורה, ואותם דודים יהיו ערבים לנו מכל שעשוע. וביסודות אלו עלינו להעמיד מערכת חיינו ביחס למתן תורה, בהשגת עיקר זה שאין התורה מערכת של תרי"ג מצוות גרידא, אלא 'חמדה גנוזה' בה משתעשע יוצר האדם, ואור היא שתאיר בנשמתו של אדם, וכל עוד לא נשיג כפי ערכנו ש'חמדה' ניתנה לנו, הרי שלא תשכון התורה בקרבנו. כי דוקא דרך השגה זו של חמדה, מגיעים אנו להכרה בחיי עולם נטע בתוכנו', ובאופן זה הוא שתואר האדם גדל ומתרומם עד שמתגלה בזה תפארתו של אדם, כי התורה 'מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים', ובזה נבדל האדם מבני אנוש וכמאמרו של רב יוסף 'אי לא האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא'. וזאת היא ההכנה הנדרשת מאיתנו בימים אלה, בהכרה והפנמת עיקר זה, שהתורה תגדל ותרומם אותנו, כאשר היא חמדה גנוזה. ובזה נר לרגלינו יהיו דברי רש"י הנודעים בפ' יתרו (טו,ה) וז"ל:

'יעתה אם שמוע תשמעו' – אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות.

הרי כי קבלת התורה שתיביא אותנו לידי עריבות, מותנית בכל שכל ההתחלות קשות, ודוקא בקושי זה הוא שנקנה את מעלתנו כ'אדם', אשר 'לעמל יולד', ומכאן ואילך יערב לנו. ומכאן ילמד כל אחד ואחד מאיתנו, אשר אם מקבל על עצמו לעבוד בהכרה והפנמת עיקר זה, שיהיו דברי תורה נחמדים לו, באופן שיעמול וישקיע ב'עמל הגוף והנפש' בתורה, אז ודאי מובטח הוא שיזכה להרבה סייעתא דשמיא בהשגת מתיקותה, יופיה והדרה של תורה. ויהא רעוא שכולנו נזכה לזה, אשרינו שזכינו לכך להיבחר להיות העם המשנן בכל יום, 'ונשמח בדברי תורתך, כי הם חיינו וארך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה'.

מערכי תורה

בחוקות

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'ולא תגעל נפשי אתכם'

בברכות כתוב (כ"ו, י"א) 'ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם'. לכאורה צריך ביאור, דאחר הברכה של 'ונתתי משכני בתוכם', מה מקום יש להוסיף ש'לא תגעל נפשי אתכם', ופירש רש"י, שאין רוחי קצה בכם, כל געלה לשון פליטת דבר הבלוע עכ"ל, והלא כיון ששכנתי בתוכם, כ"ש שאין רוחי קצה בכם. ואמנם בתוכחה נאמר להלן פסוק ל', 'וגעלה נפשי אתכם', אבל בברכות מה צורך יש לומר שלא תגעל נפשי אתכם, אחר שכבר נאמר ששכנתי בתוכם, ועיין ברמב"ן שעמד בכעין זה.

ונראה לפרש עפ"י הכתוב במשלי (פרק כ"ה פ"ז) 'הוקר רגליך מבית רעך פן ישבעך וישנאך', דהיינו שבדרך העולם אפילו ידיד ורע, אם נמצא בקרבתו יתר על המדה, אפשר שיגיע לשבע ממנו ולבא לידי שנאה. [ועיין בגמ' בחגיגה דף ז' ע"א, דמבואר שם דשייך ענין פסוק זה על הקב"ה וישראל]. ולפי"ז יש לפרש דזהו הברכה דלא תגעל נפשי, דבא לומר דאפילו שישכון בתוכם, מ"מ לא ישבע מהם, ולא תגעל נפשי, ולא יהיה ענין זה שמרוב שיתן משכנו בתוך ישראל ח"ו יגיע שבע מהם אלא אף שנתתי משכני בתוכם לא תגעל נפשי אתכם.

'אטייל עמכם בגן עדן - ותהיו יראים ולא תהיו מזדעזעים'

כתוב בברכות (כ"ו, י"ב) 'והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלוקים'. וכתב רש"י, והתהלכתי בתוכם, אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תראו ממני, ת"ל והייתי לכם לאלוקים. הנה מה שפירש רש"י, אטייל עמכם בגן עדן, הוא מבואר עפ"י ד' הגמ' בסוף מס' תענית, עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלוקיני זה וגו'. דמפורש שזהו מדרגה עליונה לצדיקים לעתיד לבא, להיות עם הקב"ה בגן עדן.

והנה מבואר בדברי רש"י, שיש כאן ב' עניינים, מזדעזעים, ויראים, ואמר להם הקב"ה, שלא יהיו מזדעזעים, אבל יהיו יראים. ונראה לומר בזה, דהנה הענין של 'מזדעזעים' מהקב"ה, הוא דבר התלוי ברוממות המדרגה, וכמבואר בדברי הרמב"ם (פ"ז מהל' יסודי התורה ה"ו) שכל הנביאים יראין ונבהלין ומתמוגגים, וכמו שכתב שם בהלכה ב', שכל הנביאים כשמתנבאין, איברייהן מזדעזעין, וכח הגוף כושל, ועשתונותיהם מתטרפות, ומשה רבנו אינו כן, הרי מבואר דאע"פ דכל הנביאים היו מזדעזעין, משה רבנו לא היה מזדעזע, הרי דענין הזעזוע הוא דבר התלוי ברוממות המדרגה, ולכן משה רבנו לרוממות מדרגתו, לא היה מזדעזע.

אמנם ענין היראה, הוא מצוה של יראת השם ד'את ה' אלוקיך תירא', שע"ז לעולם מצווים, ואינו תלוי בשום דבר ובשום מדרגה. ונראה לפרש דזהו ביאור דברי רש"י, שלא יהיו מזדעזעים, אבל יהיו יראים, דההבטחה והברכה היא דישאל יהיו בכזה רוממות המדרגה, שלא יהיו מזדעזעים, אבל עם כל רוממות מדרגתם, מ"מ עדיין יהיו יראים, כי מצות את ה' אלוקיך תירא, היא מצוה תמידית שלא תבטל בשום זמן, ואפילו לעתיד לבא שיהיו ישראל לפני מלכית מלאכי השרת.

'והארץ אזכור'

כתוב (כ"ו, פסוקים מ"ב-מ"ה) 'וזכרתי את בריתי יעקב וגו' והארץ אזכור. והארץ תעזב מהם ותירץ את שבתותיה וגו'. ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתי ולא געלתים לכלותם וגו'. וזכרתי להם ברית ראשונים וגו'. הנה סדר המקראות צריך ביאור, דאחר שנאמר בפסוק מ"ב 'וזכרתי את בריתי יעקב וגו' והארץ אזכור', שהוא בשורת הגאולה מהגלות, שוב חוזר הכתוב לומר בפסוק מ"ג 'והארץ תעזב מהם ותירץ את שבתותיה בהשמה מהם' ואינו מובן מדוע אחר שכבר נאמר ענין הגאולה, שוב הכתוב חוזר לענין הגלות.

עוד צריך ביאור, שהרי ענין זה שבזה שהארץ תהיה שממה, יהיה ריצוי על עוון ביטול שמיטין, כבר נאמר לעיל בפסוקים ל"ד ל"ה בהרחבה, דכתיב שם, 'אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם, אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה. כל ימי השמה תשבת, את אשר לא שבתה בשבתותיכם, בשבתכם עליה'. וכדהאריך שם רש"י לפרש כל החשבון דשבעים שנה של גלות בבל, הן כנגד שבעים שנות השמיטה והיובל, שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום, ואם כן למה חזר הכתוב וכפל ענין זה בשנית.

עוד צריך ביאור, מדוע חילקה התורה את בשורת הגאולה דבפסוק מ"ב כתוב 'וזכרתי את בריתי יעקב וגו', ואחר כך בפסוקים מ"ד ומ"ה חוזר הכתוב שנית לבשורת הגאולה, דכתיב 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתי ולא געלתים לכלותם וגו'. וזכרתי להם ברית ראשונים וגו'. ולמה לא נכתבו כולם בהמשך אחד.

והנראה לפרש בזה, דהנה במשנה במסכת אבות (פ"ה מ"ט) תנן, גלות באה לעולם על עבודת כוכבים, על גילוי עריות, על שפיכות דמים, ועל שמיטת הארץ. וכן מבואר בגמ' בשבת דף ל"ג דגלות באה על עון שמיטה, ובגמ' ביומא דף ט' ע"ב איתא, דמקדש ראשון חרב מפני ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים. ומבואר שסיבת הגלות היא גם בשביל לכפר על ג' עבירות החמורות, וגם משום ביטול שמיטת הארץ.

והנה מפורש בנביא בירמיה ובדניאל, ומבואר בארוכה בגמ' פ"ק דמגילה דף י"א ע"ב, שגלות בבל לא היה בבת אחת, אלא מתחילה היה גלות יהויכין, ורק אחר י"א שנה, היה גלות צדקיהו, שאז היה חרבנות ירושלים, ומבואר שם בגמ' דלפיכך החשבון של שבעים שנה של הגלות, נשלם ונגמר בשתי זמנים, וממילא גם הגאולה שבאה בסוף חשבון השבעים שנה, היה בשני חלקים ובשני זמנים.

ונראה לבאר בזה, דשתי החשבונות, הם כנגד שתי הסיבות שגלו, דגלות יהויכין הוא בשביל עוון ג' עבירות, וגלות צדקיהו, הוא בשביל עוון ביטול שמיטת ויובלות, דבגמר השבעים שנה מעת שהחל גלות יהויכין, נרצה להם עוון ג' העבירות, ואז כבר היה פקידה ראשונה, אבל בזה עדיין לא נתכפר להם עוון שמיטת הארץ, דעל עון השמיטה נאמר שרק כשהארץ תעזב מהם הוא דיתכפר להם וכדכתיב 'והיתה ארצכם שממה וגו', אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו', וכן כתוב והארץ תעזב מהם ותרחץ את שבתותיה וגו', וכיון שבגלות יהויכין עדיין לא נעזבה הארץ לגמרי ולא היתה הארץ שממה, לא החל הגלות ועדיין לא החל חשבון השבעים שנה של השמיטת ויובלות, עד גלות צדקיהו, שרק מאז החל חשבון השבעים שנה לחרבות ירושלים.

מעתה מתפרש כל המקרא באופן נפלא, דבפסוק מ"ב מזכיר הכתוב את הפקידה הראשונה בסוף השבעים שנה לגלות יהויכין, ואח"כ בפסוק מ"ג אומר הכתוב שאע"פ שיפקדו לגאולה, מ"מ עדיין לא נשלמה הגאולה, דעדיין יש את חשבון ההשלמה של גלות צדקיהו, שהארץ תעזב מהם ותרחץ את שבתותיה, כדי לכפר עוון השמיטה, ובפסוק מ"ד חוזר לומר שאח"כ תהא הגאולה במלאת שבעים שנה שהיתה הארץ שממה.

והנה פרשת התוכחה נתחלקה לשתי פרשיות, כמבואר בפרק כ"ו פסוק כ"ו.

ולפי המבואר יש לומר, דהטעם שנתחלקה התוכחה לשתי פרשיות, הוא משום דבאמת כן היה, שהגלות נתקיימה בשני חלקים ובשתי זמנים, והפרשה הראשונה, היא כנגד גלות יהויכין, והפרשה השניה שבה כתוב 'ונתתי את עריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם וגו' והשמותי את הארץ וגו', היא כנגד גלות צדקיהו, דרק בגלות צדקיהו הוא דנתקיימה תוכחה זו.

'והשמותי את מקדשיכם - מן הגדודיות'

כתוב (כ"ו, ל"א) 'והשמותי את מקדשיכם'. ופירש רש"י, יכול מן הקרבנות, כשהוא אומר ולא אריח, הרי קרבנות אמורים, הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם, מן הגדודיות, שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם.

הנה מבואר דמלבד שחרב המקדש ובטלו הקרבנות, עוד יש פורענות במה שנתבטל עצם ההתוועדות לעלות בגדוד, והוא פורענות בפני עצמה, וכמו שהביא רש"י, דסילוק שכינה, ולא אריח קרבנות, ושממון מקדש מן הגדודיות, הם נמנין לשלוש פורענויות נפרדות כל אחת לעצמה. ומבואר דיש קיום וענין שהעליה תהיה בגדוד ובהתוועדות, ולא שיהיה כל אחד עולה לבדו. ומצינו ענין זה במשנה בביכורים (פרק ג' משנה ב') דתנן שם, כיצד מעלין את הביכורים, כל העירות שבמעמד מתכנסות לעיר של מעמד. והיינו שהיו כולן עולין ביחד, ולא כל אחד לעצמו. [ועיי"ש בפיה"מ להרמב"ם]. הרי דיש ענין מיוחד וקיום במה שעולין בהתוועדות וגדוד, וזה כמבואר בדברי רש"י כאן.

תמורה במעשר בהמה

בדין תמורה כתוב (כ"ז, ט') 'ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' וגו', לא יחליפנו ולא ימיר אותו'. הנה דין תמורה נאמר כאן, ונכפל עוד בשנית להלן בסוף הפרשה (כ"ז, ל"ג) דכתיב ולא ימירנו ואם המיר ימיר אותו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש. ובמשנה בתמורה דף י"ג ע"א, יליף מזה דיצא מן הכלל, דדין תמורה הוא רק בקרבנות יחיד, וקרבן מזבח, לאפוקי קרבנות ציבור, וקרבנות בדק הבית.

ויש לומר בזה עוד, דהנה הכא נאמר דין תמורה בסתמא בכל הקרבנות, ולהלן הוא נאמר בדין מעשר בהמה, וכמו שכתוב שם (כ"ז, ל"ב) 'וכל מעשר בקר וצאן וגו'. ויש לומר דבאמת יש רבותא מיוחדת דיש דין תמורה גם במעשר בהמה, ולכן צריך לאשמעינן דין תמורה במיוחד במעשר בהמה, דהרי קדושת מעשר בהמה, חל דוקא ע"י קריאת שם עשירי, וא"כ היה מקום לומר דלא שייך קדושת מעשר בהמה אלא בבהמה שנקראה בשם עשירי, אבל בהמה שלא נקראה בשם עשירי, לא יהיה שייך בה חלות קדושת מעשר בהמה, וממילא לא יהא שייך דין תמורה במעשר בהמה, דסו"ס התמורה לא נקראה בשם עשירי, ואינה מעשר כלל, ולזה היה צריך קרא מיוחד לאשמעינן דגם בקדושת מעשר בהמה, יש דין תמורה, דחלה קדושת מעשר בהמה על התמורה.

'וכל מעשר הארץ לה' הוא קודש לה'

בדין מעשר כתוב (כ"ז, ל') 'וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קודש לה'. לדעת רבי מאיר דמעשר שני ממון גבוה, ויליף לה מהך קרא, כמבואר בגמ' בקידושין דף נ"ג ע"א, יש לפרש דזהו כפילות הלשון 'לה' הוא קודש לה', דלה' הוא היינו דהוא ממון גבוה, וקודש לה', היינו דיש בו דיני קדושה בגופו, ליאכל בירושלים, ועוד לכמה דינים, שזהו מלבד הדיני ממון.

יקרא דאורייתא

כבוד התורה

הזכרנו בשבוע שעבר, שהשנה, כמעט כל פרשיות השבוע זה דבר בעתו מה טוב... התחלנו את ה'זמן' עם "ספירת העומר" בפרשת אמור, השבוע, פרשת בהר, עם שמיטה, שזה נוגע לשנה זו, ושבוע הבא, זה "אם בחוקותי תלכו", לקראת שבועות שתהיו עמלים בתורה.

ומעניין הוא, שאף בסוגיות של דף היומי (יבמות סב, א) זה בדיוק הסוגיא של רבי עקיבא ותלמידיו, שהיה בתקופה זו, בין פסח לעצרת. הכל מסתובב סביב דבר אחד.

אבל יש דבר נוסף שאנו רואים, וזה צריך להדליק אצלנו נורה אדומה. שנה שעברה, בדיוק בתקופה זו נהרגו ארבעים וחמשה יהודים קדושים באסון במירון. וגם השנה, בדיוק בתקופה זו, נרצחו יהודים באלעד הי"ד. והדבר אומר דרשני. זה חוזר על עצמו באותו זמן...

וכבר דיברנו בשבוע שעבר שהמהר"ל כותב (בנתיב התורה פרק י"ב) וכן המהרש"א ביבמות (סב, ב), שזה זמן שמקפידים בו יותר על בזיון כבוד התורה. וזו היתה התביעה על תלמיד רבי עקיבא שמתו, שלא נהגו כבוד זה בזה. זה בזיון לכבוד התורה. תלמיד חכם צריך לכבד וגם אם הוא חברותא צריכים לכבד אותו, ואם לא מכבדים - - - אז בזמן הזה שהולכים לקראת מתן תורה, זה הזמן שתובעים כבוד התורה.

הזכרנו גם, שהגאון ר' ישראל אליה וינטרויב זצ"ל הביא לכך סימוכין מהגמרא במנחות (סח, ב) שהגמ' מספרת שרבי טרפון התקשה בקושיא, וענה לו רבי יהודה ברבי נחמיה, ושתק ר' טרפון. דהיינו שהסכים לתשובה. צהבו פניו של רבי יהודה בר נחמיה. אמר לו רבי עקיבא, יהודה! צהבו פניך שהשבת את הזקן! תמנהי אם תאריך ימים. א"ר יהודה ברבי אלעאי, אותו זמן היה שבועיים לפני חג פסח, וכשעליתי אח"כ בעצרת שאלתי אחריו היכן הוא, ואמרו לי נפטר והלך לו. זה זמן שמקפידים בו יותר על כבוד התורה.

אומרים ששאלו פעם את החפץ חיים, איך אפשר לשמוח? בזמנים ההם היו תקופות מאד קשות, הגויים הכבידו את עולם בחוץ לארץ. ענה החפץ חיים: כשנוסעים לחתונה - כבר שרים בדרך... יש כבר אוירה של חתונה. אנחנו כבר נוסעים לקראת הגאולה השלמה. נכון, לפעמים זו דרך חתחתים, ויש כביש לא סלול, והסוסים לא טובים... אבל נוסעים לחתונה! כבר מתנגנים השירים בדרך...

המטבע של ימי הספירה הוא דיני אבילות כמבואר בהלכה, ונשאלת השאלה: לקחו לנו את הימים הכי יפים, יום חתונתנו ויום שמחת לבו (שה"ש ג, יא) ופרש"י זה מתן תורה, וכמבואר בתענית (כו, ב), אנחנו נוסעים לחתונה - - - אך אי אפשר לשיר, זה אבילות! הפכת מחולי למספד ל... אלו הם ימי אבילות. זו ההכנה למתן תורה!... אוי ואבוי לחתן שצריך לעבור את הימים שלפני חופתו באבילות... וזה נשאר כך לדורות!... מה הפשט בזה?...

הפשט הפשוט הוא, שחז"ל רצו להטביע בנו, שנדע עד כמה חמור ולוול בכבוד התורה. ובלי כבוד התורה - אי אפשר לזכות! רש"י מביא בתחילת פרשת אחרי מות (טז, א), מה תלמוד לומר? היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו, משל לחולה שנכנס אצלו רופא אמר

לו, "אל תאכל צון ואל תשכב בטחב" (קור ולחות). בא אחר ואמר לו "אל תאכל צון ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני". זה זרזו יותר מן הראשון, (לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן).

חז"ל רוצים להשריש בנו כבוד התורה, אז חז"ל השאירו את הימים האלו עם כל צורתם, ראשו על כרעיו ועל קרבו... תראה מה קורה בלי כבוד התורה! ולא נהגו כבוד זה בזה, לא הכוונה שח"ו ביזו אותם, או לעגו לחבריהם... אלא לא כבדו אותם כמו שצריך.

אבל אשמים אנחנו

ואם נדבר על המצב שלנו, שגם בשנה שעברה ראינו את האסון הגדול, וגם השנה, ונשאל איפה יש היום בזיון כבוד התורה? כל אחד יגיד מיד, הממשלה... היא מבזה את הלומדים, מבזה את כבוד התורה, ונלחמת בכל הקדושה...

אך נראה קצת אחרת... בשבת האחרונה הלכתי עם בחור חשוב מהישיבה, ופגשנו את הגאון רבי שלמה אדלשטיין שליט"א, שהוא יהודי ת"ח גדול, והוא אמר לנו: בסוף הפרשה (אמור), מסופר על המקלל. המקלל היה בן איש מצרי, ולא סתם מצרי, אלא מצרי שרודה ביהודים... אם היינו רואים שהוא יצא וקלל את ה', אז כל אדם נורמלי מה היה אומר? נו, בטח... דם מצרי זורם בעורקיו... היה לו אבא מצרי רודה, רשע מרושע... לא פלא שהבן שלו כמוהו... באה התורה, והופכת קערה על פיה... לא, לא, עם המצרי הסתדרנו... עם אמו היהודיה לא הסתדרנו... היא זו שגרמה, היא היתה מפטפטת ומדברת... ה' ירחם.

הרבה פעמים שקורה משהו כולם מחפשים על מי להטיל את האשמה... זה אשם, וזה אשם, אבל אשמים אנחנו...

הרב מבריסק היה רגיל להביא, כשיונה הנביא היה בספינה, כתוב בחז"ל שהיו שם יחד איתו את כל העובדי עבודה זרה מכל הסוגים שיש בעולם. אבל מיד כשהייתה רוח סערה, הוא הודה ואמר בשלי הסערה הזו.

והנה מגדרי כבוד התורה, כבר פירשו ביומא (פה א), שיהיה הבן תורה מקפיד על הנהגתו שתרבה כבודה של תורה, עד שיאמרו פלוני שלמד תורה כמה מתוקנים מעשיו כמה נאים דרכיו, וח"ו בהיפכו הוא בזיון התורה וחילול ה'. (ומקצתם מבואר בר"מ פ"ה מהל' דעות). והכי איתא התם שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח, ויהיה משאו ומתנו בנחת עם הבריות - מה הבריות אומרים עליו, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה - פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

אבל מי שקורא ושונה ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרים עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלן מעשיו וכמה מכוערים דרכיו וכו'. [ומתוך דברי הגמ' למדנו שהוא בזיון לתורה, לו - לאביו - ולרבו].

וכ"ש כשנוגע להנהגתו כלפי בן תורה אחר, שע"ז נענשו תלמידי ר"ע, וכ"ש וכ"ש על כבוד רבו, שע"ז נענש רבי יהודה בן נחמיה.

ושמעתי מהרב ברג זצ"ל (שכיהן כמנהל החיידר ברמת אלחנן וברחובות, ובסוף ימיו היה רב נכבד בקהילה בארה"ב) שאחיו למד בישיבת 'תפארת ירושלים' בארה"ב - ישיבתו של מרן רבי משה פיינשטיין זצ"ל, ובשבת האופרוף שלו שהיה בישיבה, ירד לקידוש מרן הגרמ"פ זצ"ל - ראש הישיבה, על אף שזה היה כבר בסוף ימיו לעת זקנותו שתשש כוחו וכבר לא היה יורד לאירועים כגון אלו. ויתירה ע"ז שגם דרש לכבוד החתן - ופי' טעם הנהגתו בזה, שהרבה פעמים בזמן שיש קידוש בישיבה ונמצאים גם הרבנים ורה"י ודורשים לכבוד המאורע, יש בחורים שעדיין ממשיכים לאכול... ולא פסיק פומייהו, על אף שמטים אוזן לשמוע. ושם לב שאחיו מקפיד תמיד באותו רגע שהרבנים מדברים להפסיק מיד, ולהטות אוזן קשבת, והוא אכן הנהגה הראויה וכבודה של תורה. וע"ז בא לשבח ולפארו ואת ההנהגה הנפלאה והישרה הזו.

והנה הנהגה זו באה בדרכי ממעוט החשיבה, ומחוסר תשומת לב, אמנם לפעמים יש בזה חילול ה' גדול ובזיון כבודה של תורה, ולמשל יש לפעמים כשאחד מרה"י אומרים שיעור ושני בח' משוחחים ביניהם - היש לך חילול ה' גדול מזה, ובזיון רבו, ירחם ה'.

ובשיחות מוסר להגר"ח שמואלביץ [וכן מטיין משמ"י דמרן האבי עזרי משום מעשה שהיה] הביא מגמ' דגיטין (נו, א) כשרצה ריב"ז לצאת למחנה רומי, ועשה עצמו כמת והוציאוהו תלמידיו בארון, וכשבאו לפתח העיר רצו הבריונים לדקרו ברמחים לראות שאין מעשה רמאות בזה, וא"ל אבא סיקרא ראש הבריונים 'יאמרו רבן דקרו, ורצו לדוחפו וא"ל יאמרו רבן דחפו, הרי שאפי' הבריוני שחששו להערמה, ולשיטתם הוא פיקו"נ לא העיזו לעשות דבר, ונמנעו מלברר שאין פה הערמה, ובלבד שלא יפקע כבוד הרב ומוראו. ומסיים שם - **ודבר זה הוא אסון דורנו, דור שאין הקטנים נשמעים לגדולים וכו'...**

הגמ' ביבמות (סד, ב) מספרת על כמה אמוראים דאיעקרו מפרקיה דרב הונא שהיה מאריך בדרשה, ולא יצאו לעשות מי רגליהם, רק העמידו עצמם עד סוף השיעור ונהיו עקרים. ויש לדון משני איסורים הא' 'לא יהיה בך עקר' ובזה א"ל שלא חשבו שיגיעו למצב זה עד כדי כך, אבל יש איסור של בל תשקצו. והרה"ג רבי נתנאל ברדה (מחשובי האברכים בוגרי הישיבה) בספרו אבני צדק מביא את דברי התרומת הדשן (סי' ט"ז) שדן בכה"ג וכי **שאולי** יש שמשום זילותא וביזוי לא חיישינן לאיסור דרבנן, שהוא ס"ל שבל תשקצו הוא רק דרבנן, ומסתמא הטעם שהתעכבו ולא הלכו לצורכיהם הוא מחמת כיסופא וזילותא למיזל לצרכיהן מקמי דרבנן. [ויש להאריך בהלכה למעשה, ואכ"מ].

הגעגועין והכיסופין, הכנה לקבלת התורה

ידועים דברי החינוך במצוות ספירת העומר (ש"נ) **"ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל, מעמד הר סיני. בעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה. ונצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה להראות בנפשינו החפץ הגדול אל היום הנכבד, הנכסף לליבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבא העת הנכסף אליו שיצא לחירות. כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע לזמן ההוא"**.

ההכנה למתן תורה זה לבנות כלי קיבול. מהו הכלי קיבול?... לחכות, להתגעגע, להשתוקק, לרצות! כמה שבן אדם יותר בונה לו געגועים וכיסופין כך הוא מקבל יותר כלי קיבול שאחרי זה הוא זוכה בזה למתנה יותר גדולה של תורה.

הגאון ר' ישראל בן שלום זצ"ל אמר פעם דוגמא, (בישיבת פוניב' הקטנה לפני שלושים שנה) מחכים לאוטובוס בבני ברק, פעם עוד היו מחכים יותר מהיום... שלשת רבעי שעה, ויותר... אדם מחכה עשר דקות, רבע שעה, חצי שעה... כבר נפשו קצרה. אחרי שלשת רבעי שעה שהוא עולה לאוטובוס - הוא ממורמר ומרגיש כזה בזבז... כזה ריקנות... שלשת רבעי שעה הלך לו לחינם, על כלום!!!

במתן תורה - אומרים לך תחכה!!! תארו לעצמכם, שאחרי שלשת רבעי שעה מגיע לך כזה אוטובוס שיושבים בו כל גדולי הדור... היה כדאי לחכות בשבילו שלשת רבעי שעה, וגם שעה!!! מחכים ומצפים למתן תורה, אך אחרי כל ההמתנה - איזה אוטובוס מגיע... איזה מעמד הר סיני... איזה מתן תורה... היה כדאי מאד! אבל מה הוליד את זה? - - הכיסופין, והגעגועים. ולכן, אנחנו לא מונים כמה ימים נשאר לנו למתן תורה, אלא כמה ימים עברו מהעומר. ולמה?... כי אם אדם נכסף לדבר מסויים, ואומרים לו תקבל את זה בעוד שבעה שבועות, הוא לא יחזיק מעמד... כל כך הרבה זמן?!... אז מונים הפוך, עבר יום... עבר עוד יום... ברוך ה', התקרבו עוד יום, ועוד יום, ועוד שבוע... לכן מונים את זה בצורה כזו! כך אומר החינוך. אחרת - לא נחזיק מעמד!!! אנחנו מונים כל הזמן כמה ימים עבר, כדי שנוכל להירגע.

שמעתי פעם סיפור: היה אדם גדול בירושלים, הגה"צ רבי שמואל הלל שינקר, (חתן של הגר"ח זוננפלד זצ"ל, וחמיו של ר' הירש קופשיץ), והוא היה בעל מוסר גדול, וניצל את כל עתותיו ורגעיו לתורה. יש לו נכד בירושלים הגה"צ ר' יודל שינקר. והוא מספר, שהסבא שהיה מתמיד ועובד ה', ולא היה לו שעון. אז הסבא היה שואל אותו מה השעה כעת? הוא אמר לו שלש ורבע. והוא היה נאנח: אוי ואבוי... כבר חלפה רבע שעה, מה אני עשיתי?... אוי ואבוי... אחרי עשר דקות שוב שאל הסבא, מה השעה כעת? שלש עשרים וחמש, ענה ר' יודל. מה?! כבר עשרים וחמש דקות עברו?!... אוי ואבוי...

למחרת הוא החליט לעשות הפוך... הסבא שאל אותו, מה השעה כעת? הוא אמר לו בעוד שלשת רבעי שעה - ארבע... או... ברוך ה', יש עוד שלשת רבעי שעה... נרגע הסבא. ואחרי עשר דקות נוספות, מה השעה כעת?... עוד שלשים וחמש דקות... אוהו... ברוך ה'!!!

ושמעתי: בן אדם, שמחכה למתן תורה, תגיד לו עוד כמה זמן יש לך?... הוא יגיד, אוהו... עוד שלש שבועות, יש לי זמן... מה בוער?... אז לכן סופרים את הימים שעברו, הפסדת יום, הפסדת יומים... בא בא בא, הפסדת... זה מקשה אחת של שבעה שבועות, וכל יום שהפסדת - זה פסידא דלא הדר!

כחתן אל כלה

היסוד של כל הדברים האלו, זה דבר פשוט, הגעגועים כעבד ישאף צל.

רש"י הראשון בשיר השירים כותב, ישקני מנשיקות פיהו - זה השיר אומרת (כנסת ישראל) בפיה, בגלותה ובאלמנותה, מי יתן וישקני המלך שלמה (הקב"ה) מנשיקות פיהו כמו מאז. (בזמן מתן תורה). לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף, אך אני מתאווה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון, כחתן אל כלה, פה אל פה'. וכו', 'ונאמר דוגמא שלו, על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים. ואותם דודים, עודם ערבים עליהם מכל שעשוע, ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם, לבאר להם סוד טעמיה, ומסתור צפונותיה, ומחלים פניו לקיים דברו. וזהו ישקני מנשיקות פיהו'.

הרגשה כזו מיוחדת שכלל ישראל מבקשים מהקב"ה, ישקני מנשיקות פיהו. ההרגשה הנעימה, שזה הולך על מתן תורה, כמו חתן לכלה. ההרגשה הנעימה הזו חוזרת על עצמה, והיא תחזור

על עצמה ביתר שאת! אפשר עוד להרגיש, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים! ביום חתונתו וביום שמחת לבו - זה מתן תורה! ובכל יום - יהיו בעיניך כחדשים, אתה מרגיש מתיקות מיוחדת! עם מה?... כי נכסוף נכספתי. עם הכיסופין, ועם הגעגועים. אם בן אדם מצידו מרגיש שהוא הולך לחופה - הקב"ה מחזיר לו, כחתן אל כלה, ישקני מנשיקות פיהו... ועדיין ערבים עליהם... אך אחד שהולך בתור לצאת ידי חובה - - - שמה אין את השמחה של חתן וכלה.

מתיקות התורה

יש ספר על מרן מרן שר התורה הגר"ח זצ"ל שהוציא כעת רבי יצחק אוהב ציון, (הוא היה מבאי ביתו של שה"ת), "קניני חיים" על מ"ח קניני תורה, עם סיפורים על רבי חיים, וענייני ל"ג בעומר.

אחד הסיפורים שהוא מספר: שאחד בא למרן רבי חיים, ואמר לו "אין לי חשק ושמחה בלימוד התורה, שהרב יגיד לי איך מקבלים חשק ושמחה". רבי חיים הסתכל בתמהוון, אני לא מבין... אם לומדים - אז יש חשק ושמחה, צריך לזה עצות?... נכדו, הרה"ג ר' גדליה הוניגסברג סיפר זאת למרן רה"י זיע"א, ואמר הרה"י, רק יהודי כמו רבי חיים שלא טעם טעם חטא, יכול להגיד כך... אך הרה"י המשיך ואמר, בא תראה מה כחו של היצה"ר, הוא הופך אור לחושך - מתוק למר... התורה היא כל כך מתוקה, תראה מה היצה"ר עושה לנו... הוא מצייר לנו שזה קושי גדול, כזו מלחמה כל יום... לקח את הדבר הכי מתוק והפך אותו להכי מר, זה נורא ואיום.

ונפש רעבה, כל מר מתוק...

כתוב בתוספתא, שיש עשרה מיני רעב, הרעב הראשון בימי אברהם, אח"כ בימי יצחק וכו', והרעב האחרון יהיה מה שכתוב בנביא עמוס (ח, יא), "והשלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם, ולא צמא למים, כי אם לשמוע את דברי ה'". ושואל הרב מפוניבז' זצ"ל, זה רעב?... הרי זה רעב מבורך!!! כי אם לשמוע את דברי ה'... ותירץ: ברעב אוכלים גם תפוחי אדמה רקובים... והשלכתי רעב בארץ, וכשרעבים - כל אחד נהיה מאן דאמר... אומר דעות... כותב עלונים... וכשרעבים אוכלים את הכל. אבל אח"כ הבטן מתקלקלת...

אכן הגאון ר' משה שמואל שפירא זצ"ל ראש ישיבת באר יעקב פירשו בפנים אחרות: כאשר אמא אומרת לילד "בא לאכול", והוא אומר לה אין לי תאבון, היא לא ממחרת לרופא... קורה. ואם יומיים אין תאבון - גם קורה... אחרי שלשה ימים - כבר מתחילים לחשוד שיש משהו. אבל אם אמא מציעה לילד ממתקים ערבים, כמו סוכריה טעימה, או גלידה משובחת, אם אין לילד תאבון - האמא רצה מיד לרופא... אם לממתקים אין לך תאבון, אתה כבר חולה קשה!... **אמר רבי משה שמואל, והשלחתי רעב בארץ, על מה?... על הסוכריה הכי מתוקה? על מתוקים מדבש ונופת צופים, צריך לשלוח רעב לזה?... אוי, סימן שאתה חולה מסוכן... עשרה מיני רעב.**

לנו נראה, שאנחנו בעלי בתים על עצמנו. השכל שלי אומר כך, אני מבין כך... אך האמת היא שאין שכל ואין אני מבין... הנה, לוקח לנו היצר הרע את התורה המתוקה, והופך לנו את השכל, כאילו שזה הדבר הכי קשה...

מצד שני, לוקחים עבודה זרה, שזה גילולים, שמאוסים כגלגל, ומנשה אומר לנו, אם היית באותו דור היית מקפל שולי גלימתך ורץ אחרי זה...

תארו לכם איך זה נראה היום אנשים שנותנים להם אוכל משובח בחתונות - והם לא אוכלים, הם הולכים לפח אשפה ומוצאים שם אוכל מלוכלך והם מאושרים... כמו החתולים... זו מחלת נפש ידועה.

היצר הרע הופך אותנו ל"חולי נפש". הוא לוקח את הדבר הכי מתוק לא... זה לא טעים... זה קשה לי... ומאידך, הוא לוקח את הדבר הכי מאוס, גילולים (!) ורצים אחרי זה...

הבא ליטמא פותחין לו!

אדם צריך לדעת שאין הוא בעה"ב על עצמו ומחשבותיו, והרמב"ם בהלכות תשובה (ו, ג) אומר שאנחנו לומדים את זה מפרעה שקיבל מכה אחר מכה, נו... אז תפסיק! תשלח כבר... אלא אומר הרמב"ם לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחילה, נתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרעין ממנו, וכו', **כדי להודיע לבאי העולם, שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו שעשה תחילה ברצונו.** אתה לא בידיים שלך. הבא ליטמא - פותחין לו. הבא ליטהר - מסייעין בידו. אם אתה חוטא פעם, פעמיים, שלש, ארבע, כעת כבר תקבל את המכות ולא יעזור לך שום דבר.

סיפרנו פעם, שבאחד הסמינרים של ערכים סיפר שם דרשן אחד את הסיפור המפורסם של קוממיות, שהיתה פעם מכת ארבה, שהגיע בכמות איומה ונוראה, והארבה אכל את כל השדות תוך דקות ספורות, זה היה ערב שבת, ותושבי קוממיות רצו מהר לרב העיר, הגר"ב מנדלזון, והוא הרגיע אותם ואמר, אל תדאגו. הקב"ה אמר וציויתי את ברכתי. ובאמת, הארבה נעצר במילימטר של גבול קוממיות ולא נכנס. הכל מסביב לקוממיות היה קרח, וקוממיות היה פורח!... שום דבר לא נכנס ליישוב.

נעמד שם אחד השומעים ואמר, לא ייתכן שזה היה אמיתי, כי אם זה היה - כולם היו חוזרים בתשובה, רואים אלוקים בחוש! יודעים מה, אני אשאל את קרוב שלי, הוא זקן והיה גר ליד קוממיות ואני אברר את אמיתות העניין. הוא שאל אותו, ואמר לו בודאי שזה נכון! אני זוכר... כולנו דברנו על זה. אז הוא שאל אותו איך לא חזרתם בתשובה??? אמר לו הזקן: אמרו אצלנו שלא רק אנחנו, אלא אפילו הארבה שונא את החרדים הוא לא נכנס אליהם...

בדיחה אחת - - - וגמרנו. הם ראו אלוקים בחוש!!! אין לכך שום הסבר מדעי, אבל אתה לא בידיים שלך. נדמה לך שאתה בידיים שלך, אבל אתה לא בידיים שלך. הבא לטהר - מסייעין בידו, הבא ליטמא - פותחין לו. ובדרך שאדם רוצה לילך - שם מוליכין אותו. אבל אתה צריך לרצות!

האם אתה באמת רוצה?...

הגמ' מביאה (מכות י, ב) בדרך שאדם רוצה לילך שם מוליכין אותו, זה נלמד מבלעם, דכתיב לא תלך עמהם וכתוב קום לך אתם.

אך גם בגמ' ביבמות (סב, א) שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום והדבר הראשון זה פירש מן האשה. שנא "ואתה פה עמוד עמדי". והקשו שם תוס': למה אהרן ומרים כעסו עליו הרי הסכים לו המקום! ומתרגמים משום דאמרין בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, וקודם כל - משה רצה את זה, וסייעוהו מן השמים בבא ליטהר. אך הם כעסו עליו, כי אם זה בא על חשבון צפורה - לא היה לך לרצות כזה דבר. אם באמת רוצים - מסייעים מן השמים.

הזכרנו פעם שמישהו אמר להגאון ר' רפאל שמואלביץ זצ"ל בצער, אבל אני רוצה, למה לא הולך ליי... אמר לו רבי רפאל בעדינות: **אתה רוצה לרצות! אתה עוד לא רוצה!**

בדרך כלל זה נמדד, כמה אתה מוכן להשקיע... תגיד לי על מה אתה מוכן לוותר... אתה באמת רוצה!! אדם שרוצה משהו - הוא משקיע בשביל זה, על מה אתה מוכן לוותר?...

יש וורט נפלא שמביאים בשם הרבי מסאטמר, לפני שבועיים קראנו "קדושים תהיו", אומר רש"י, יכול כמוני!! תלמוד לומר כי קדוש אני. קדושותי למעלה מקדושתכם. וכולם תמהים, מה

זה יכול כמוני, יש כזו הוה אמינא!... ויש על זה הרבה הרבה תירוצים, הרבי מסאטמר אמר תירוצ נפלא: הקב"ה קדוש. אתה קדוש ושמן קדוש... ואף על פי כן כתוב, "השוכן אתם בתוך טומאותם" (ויקרא טז, טז). יכול כמוני, שגם כשאתה תהיה קדוש תוכל להיות בתוך טומאותם!... תלמוד לומר "כי קדוש אני". רק אני יכול כזה דבר. אתה, אם תהיה בתוך טומאותם - תפול שמה... אני יכול, לא אתה.

כאשר הביאו למרן ראש ישיבה זיע"א גביר עם כסף - הוא לא הבין מה רוצים לומר בזה... ידועה השאלה שלו באיילת השחר שהקב"ה הבטיח לאברהם, ואברכך, פרש"י בממון, והרה"י תמה, בשביל מה הוא נזקק לכסף?... הוא לא הבין איזו ברכה זו. ובדוחק, אולי י"ל שזה בשביל ההכנסת אורחים שלו. אבל זה דוחק. לרה"י הביאו כסף והוא בכלל לא התרגש מזה, לנו, אם יביאו כסף - גם אם נצליח להתגבר ולא לקחת, זו תהיה מלחמה קשה.

הקב"ה שוכן איתם בתוך טומאותם, הוא מופקע מן הטומאה, אך אצלנו, כאשר באים נסיונות - מה אתה מוכן לוותר?... מורינו הרה"י הג"ר איתמר גרבוז שליט"א הביא באיגוד בני הישיבות: (במלון 'גלי צאנז') **דברתי עם חותני הרה"י ר' גרשון, ואמר לי כמה פעמים, "פלאפון איז א גרויסער ביטול תורה"!!!** אנחנו שומעים כל דבר למרן רה"י רבי גרשון, אבל פה... קשה לכמה בחורים לוותר... יש כל מיני סברות, אני לוקח פלאפון רק שיעזור לי ללימוד... שאני לא אצטרך להמתין בתור... פתאום נהיינו למדנים ואכפת לנו ביטול תורה עוד יותר מרה"י רבי גרשון... מה נאמר על זה?... אתה רוצה באמת!...

להיבדל מתאוות העוה"ז

אדם צריך לדעת לוותר קצת. אין שתי אהבות שורות בלב אחד. אהבת עולם הזה ואהבת עולם הבא הן צרות זו לזו. אנחנו רוצים את כל הדברים ביחד, גם להיות גדול בתורה, וגם לפזול עין לעולם הזה... שיהיה לנו אוכל טוב ובשפע, ודירה טובה, ונישן טוב, ועוד כסף בצד, למה לא... ברווח ולא בצמצום... זה לא הולך. כך היא דרכה של תורה, מה אתה מוכן לתת!...

מרן שה"ת הגרח"ק זצ"ל מביא מח"א, מה זה "והערב נא את דברי תורתך בפנינו", מה הדגש של בפנינו? ומביא, שהחזון אי"ש אמר, מי שיש לו טעם בגמרא, אין לו טעם בקוגל... אנחנו מבקשים שתהיה לנו בפה ערבות של תורה, ולא של דברים אחרים!...

לא להיות מפונק, ללכת לקנות אוכל, לא מתאים לי מה שיש פה... לבזבז על זה זמן, וליכנס לחובות, זה לא נקרא שאתה רוצה, אתה אולי רוצה לרצות. כך היא דרכה של תורה, אין! לא מבזבזים זמן על דברים כאלו.

אמר לי פעם הדוד הג"ר אליהו מישקובסקי זצ"ל, הרבה אנשים גדולי עולם מתרחקים מאוכל טעים. החזון אי"ש כותב שזה אבי אבות הטומאה. אני לא כזה, חבל לי על הזמן, מה שיש על השולחן - אני אוכל. בין טעים ובין לא, גם אם יהיו עשבים, - - - חבל לי על הזמן!!! ובאמת הוא היה כזה, לא היה מפריע לו מה

הוא אוכל. גם בשביל לחפש אוכל לא טעים חבל על הזמן, עדיף לשבת וללמוד! הוא היה מתמיד עצום!

נמצאים כעת לפני מתן תורה... על מה אתה מוכן לוותר... אתה רוצה, אתה נכסף! מה אתה מוכן לוותר, אתה מוכן לוותר על פלאפון?... אתה מוכן?... בא נראה אותך! אתה מוכן לנעשה ונשמע, או לנשמע קודם כמו הגוי ולראות אם זה מתאים לך.

להתכופף לתורה!

כולם מדברים היום על גדלותו של מרן שה"ת רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, זה סוג ראש שגם בדור הקודם כמעט לא היה. החזון אי"א קרא לזה סוג ראש של הרוגוצ'ובר, והרב אלישיב בסוף ימיו אמר שהוא מתחיל להבין את החזון אי"א...

אבל מה למדנו מרבי חיים?... מה שבן אדם באמת מתכופף לתורה, כל מה שאמרו לו - הוא קיים. עוד בהיותו בחור, הוא לא המרה את פי החזון אי"ש כי הוא זה! מה שאמרו לו - הוא עשה. ותראו לאן הוא הגיע!...

השבוע נסעתי מבית שמש, וסיפר לי יהודי בדרך, ספור מעניין מאד: שהוא היה מעורב בו אישית, יש עירייה שמאלנית - שונאת דת. ואחת מההחלטות שלה היתה לשמור שמטיה למהדרין!!! לא נוטעים שמה עצים בשמטיה, ולא משקים שלא לצורך...

איך זה קרה?... היה שם נציג אחד שיש לו כיפה סרוגה, ולא הלך לו שום דבר, הוא בא במר נפשו למרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל ואמר לו, לא הולך לי...

רבי חיים אמר לו, אני מברך, אם תשמרו שמטיה תהיה לכם ברכה. היתה שם אסיפה, קרוב לשעה שתיים בלילה אותו נציג אמר להם, תשמעו: אני רוצים להגיד לכם משהו אחד, אם ישמרו פה שמטיה, יהיו לנו שתי ברכות, ברכה אחת של האלוקים, וצויתי את ברכתי, וברכה נוספת של הרב קנייבסקי, הוא אמר לי שאם נשמור שמטיה תהיה לנו ברכה! חתם בהתרגשות.

כולם, פה אחד, כולל הנציג של מרצ - הצביעו בעד, פה אחד!!! זה עבר מהם לתקשורת, והנציג של מרצ קיבל תגובות במכשיר שלו, אתה נציג של מרצ, איך אתה מסכים לזה?!!... הוא אמר שם (באסיפה) אני יודע שכולם יצחקו עלי, אבל אני גם רוצה את הברכה של הרב קנייבסקי ומפחד להמרות את פיו... **וישמעו רחוקים ויבאו... תראו מה זה כח של תורה!**

אבל היסוד הוא, כששומעים את הכל, מה שאמרו לו, את זה הוא אמר ואת זה הוא קיים! את מה שאמר מרן הרב שך, ומרן רה"י זיע"א, ובזמננו, הרה"י רבי גרשון, אין לנו משחקים, כזה ראה וקדש. זהו הינעשה ונשמע.

יש כאלו שרוצים קודם כל 'נשמע'... אבל זו סכנה! הם מתחילים להסביר מה טוב בפלאפון וכיוצא"ב, הקב"ה אומר מוחל טובות... אל תבוא לקחת את התורה שלי... רק בינעשה' בלי חשבונות. **אחי היקרים! הכל בידיים שלנו, יום הדין קרב, אפשר לזכות! נעשה ונשמע! אין לנו צד לזו מ"ועשית ככל אשר יורוך", וכך נזכה להיות תלמידי חכמים אמיתיים, גדולי תורה ויראה! אמן.**

לע"נ

הגאון הגדול רבי דוד בן ר' שמעון הקשר זצ"ל

מראשי ישיבת קול תורה

נלב"ע ט"ז אייר תשנ"ז

תנצב"ה

לרפואת האשה הצדקנית

יונה בת מרים תחי'

לרפואה שלמה

בתוך שאר חולי ישראל

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"ש"ה"ק

'הפוך בה והפוך בה דכולא בה'

לימוד הרפואות במסכת גיטין - תלמוד תורה

"רבי אליעזר בן חסמא אומר קנין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות תקופות וגמטריאות פרפראות לחכמה" (ג', י"ח).

המילה 'קנין' שכותבת המשנה עוסקת בקנין יולדות שמביאות שתי עופות על לידתן, ועל זה נשנתה כל מסכת קנין שעוסקת בחשבונות על גבי חשבונות מה יהא הדין היכן שנתערבו הקנין החטאת והעולה, בציוורים שאולי אף לא יתכן שיהיו. וכן הכוונה ב'פתחי נידה' לזמן שבו הנידה צריכה להתחיל את ספירתה (לפי פירש"י והערוך), שגם בזה יש חישובים רבים במסכת ערכין (ח', א') בכל מיני היכי תימצות רחוקות, עד שיתכן שבשיעור זמן של כחודש אחד בלבד תצטרך האשה לטבול צ"ה פעמים.

ועל דברים אלו כותבת המשנה 'הן הן גופי הלכות', לאמר שהגם שדברים אלו הם חשבונות בלבד שכל אחד יכול לעשותם בעצמו אליבא דדינא גם בלי שיהיו כתובים בתורה, מכל מקום 'הן גופי הלכות' ונחשבים לחלק מהתורה, מה שאין כן 'תקופות וגמטריאות' שהם חידושים של האדם שמחשב נוטריקונים (כעין הגימטריאות שכותב בעל הטורים על התורה) וכן החישוב של גלגלי המזלות וכדו' - אינם אלא 'פרפראות לחכמה', בתור תוספת ודבר הנלווה, בלי שייחשבו חלק ממש מתורת ה'.

ויש להעמיק בכוונת המשנה, מדוע באמת קנין ופתחי נידה נחשבים לחכמה עצמה למרות היותם חשבונות בלבד, לעומת התקופות והגימטריאות, שגם הם חשבונות שעושה האדם מעצמו בלי שיכתבו במפורש בתורה.

ישנם רבים ששואלים, האם בלימוד הרפואות שמובאות בגמרא פרק מי שאחזו מקיימים מצות תלמוד תורה או לא... בחור אחד שאל אותי, שמכיון שהוא הולך כעת ללמוד את הדפים במי שאחזו האם הוא יכול לברך עליהם ברכות התורה... ובכלל היו שהקשו מדוע דפים אלו נחשבים לחלק ממסכת גיטין ומדוע כתבו לנו אותם חז"ל, וכי לא באו ללמדנו אלא אמצעים לרפואה אחרי שכבר נגזו ספר רפואות.

אולם חלילה וחס לומר כן ואין שום צד לחשוב שחז"ל נתנו דבריהם לשיעורים וכאילו בחלק מדפי הש"ס אין מצות ת"ת, ברור למעלה מכל ספק שבכל מילה שלומדים בדברי האמוראים מקיימים מצוה דאורייתא, אלא שיש להבין מדוע באמת כך הם פני הדברים.

במדרש באסתר רבה (פרשה ב' ס' ד') מובא מעשה באחד שרצה לעשות סעודה לגדולי רומי, והלך להמלך ברבי אלעזר ב"ר יוסי, אמר לו רבי אלעזר עצה - אם ברצונך להזמין עשרים וחמשה אנשים עליך להכין מראש שלושים מנות, כדי שיהיה מספיק גם לכאלו שיגיעו בנוסף. אותו אדם לא הבין את העצה וחשב שאין היגיון שעלולים להגיע לסעודה אנשים בלתי קרואים, ולכן הכין אף פחות מנות מכמות המוזמנים. בסופו של דבר הגיעו יותר אנשים ממספר המנות. חזר אותו בעל הבית אל רבי אלעזר ושאל אותו: 'אם חדרי תורה גילה לכם הקב"ה, חדרי סעודה מי גילה לכם' - השיב לו ר"א: 'הן, אף חדרי סעודה גילה לנו', ושם ביאר מהיכן למד זאת.

ויש להבין את הלימוד שמגלה לנו רבי אלעזר ב"ר יוסי שיועד אף חדרי סעודה, מהי הגדולה בזה, אם מצד רוח הקודש - הרי ניתן לדעת כל דבר שעתידי להיות, ואם מצד חכמתו - מה זה שייך לחדרי תורה.

'הפוך בה והפוך בה דכולא בה'

אלא הלימוד שחידש רבי אלעזר הוא שאף 'חדרי סעודה' נכללים בכלל 'חדרי תורה', והתורה כוללת בתוכה את כל החכמות שבעולם ואפילו חכמות רחוקות כאלו כמו חדרי סעודה, וכמו שביאר שם במדרש כיצד למד זאת רבי אלעזר מתוך הפסוקים במגילה.

אנחנו רגילים לראות את הבריאה כבריאה בפני עצמה ואת התורה כחכמה עליונה שירדה אלינו מבית גנזיו של הקב"ה במעמד הר סיני, אולם האמת היא ד'קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא', התורה היא שקדמה לעולם וכל פרטי הבריאה בנויים על פי סדרי התורה וסודותיה, ואם כן ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, ואף החכמה של חדרי סעודה טמונה במה שכתוב בתורה.

אך כמוכן, שבשביל למצוא גם את החדרים של הסעודה בתוך התורה צריכים להיות רבי אלעזר ב"ר יוסי, ורק אנשים כמונו יכלו לגלות את אותם חדרים, אבל הא מיהת ודאי שגם החדרים הללו טמונים בתורה.

ברמב"ן בהקדמה לפירושו על התורה כתב: "וכי מנין יבא אליהו בן ברכאל הבוזי ויגלה להם לישראל חדרי בהמות ולויתן, ומנין יבא יחזקאל ויגלה להם חדרי מרכבה, אלא הדא הוא דכתיב הביאני המלך חדריו, כלומר שהכל נלמד מהתורה, ושלמה המלך שנתן לו אלוקים החכמה והמדע - הכל מן התורה היה לו, וממנה למד עד סוף כל התולדות ואפילו כוחות העשבים וסגולתם, עד שכתוב בה אפילו ספר רפואות".

ומבואר לנו שאפילו שלמה המלך שהיה החכם מכל אדם לא השיג את חכמתו מתוך הבריאה אלא מתוך התורה, ולא היה דבר מהחכמה שלא היה מבואר בתוך התורה, אלא שרק שלמה המלך היה 'חכם מכל אדם' בשביל להשיג כיצד למצוא את הדברים, ושאר האנשים שלא הגיעו לחכמתו לא ידעו מהיכן למצוא זאת בתורה.

ידוע על מרן החזון איש שהיה בקי גדול בחכמת הרפואה, ורבים היו באים להוועץ בעצתו בכל מיני ענינים הנוגעים אל הגוף, עד שהיה מופליא להגיד עוד יותר מגדולי הרופאים, והנה זה ודאי שהחזון איש לא התעסק כלל בספרי רפואות וכיוצא בזה, אלא אומרים בשמו שאת כל ההבנה בדברים אלו השיג מהמשנה האחרונה בסוף פרק קמא דאהלות, "מאתים וארבעים ושמונה אברים באדם" וכו'.

והנה גם אני למודתי את המשנה זו באהלות, אולם לא הצלחתי להוציא מהמשנה שום דבר וחצי דבר בחכמת הפיזיולוגיה... אלא מאי, מרן החזון איש ברום גדלותו ועומק השגתו הצליח להבין כיצד רמזים בדברי התנא ענינים עמוקים בגוף האדם, ממנין האיברים שבחלק זה וממנין האיברים שבחלק אחר, וכך הוציא את חכמתו מתוך המשנה.

כיוצא בזה מפורסם על בעל האבני נזר שהצליח לסייע לילודת עקרה מתוך הבנה שהבין בדברי הנימוקי יוסף בפרק שור שנגה, ולא עוד אלא ששאל את תלמידו בעל החלקת יואב האם הוא יודע מהיכן הוציא את הדברים, והחלקת יואב השיב לו שאכן כן, ואילו אנו כאשר נעבור על כל הנימוקי יוסף בכל הפרק מהחל ועד כלה לא נמצא לכאורה שום מילה הרומזת לענין הנ"ל, ועל כרחך שהם בחכמתם ידעו היכן הדברים כתובים ולהבין משם למייל דעלמא.

ועל כל פנים מעתה נוכל להבין מדוע גם הדפים במסכת גיטין שעוסקים בעניני רפואה נחשבים לחלק בלתי נפרד מהתורה, הואיל וברור שהאמוראים הקדושים לא המציאו את דבריהם מעצמם אלא הבינו הכל מתוך התורה וסוד ה' ליראיו, וכאשר אנחנו באים ולומדים את הענינים האמורים הרי אנו עוסקים בדברי תורה ומתקדשים בקדושת התורה כפי ההשגות שהשיגו חז"ל, כיון שהכל כלול בתורה, מחדרי בהמות ולויתן ועד ספר רפואות.

וכן הוא גם לענין קנין ופתחי נידה, הגם שמצד עצמם כולם הם חשבונות בעלמא, באה המשנה ללמדנו שגם דברים אלו 'הן הן גופי חכמה' - כיון שהכל הם חישובים דיני תורה כלפי כל דין ודין, והכל נכלל במה שלימדה אותנו התורה (מה שאין כן כלפי תקופות וגמטריאות, שהם חידושים שמחדש האדם מעצמו).

[ובמאמר המוסגר נציין דבר המעיד על גודל ידיעותיו, שפעם אמרו לפני אחד מגדולי הדור התבטאות על גדול אחר ש'אליו תשמעו', והשיב אותו גדול שאין לומר כן על החכמים שבכל דור אלא רק על נביא אלוהים, אולם כשנאמרו הדברים לפני הרב מטשעבין השיב שמצינו כן בבית יוסף בהלכות פסח (או"ח סי' תנ"ו), שמביא פסק דין בשם המהר"ם ומסיים בסוף דבריו 'אליו תשמעו'...].

ודבר המעשה שהיה, שפעם נכנסו עסקנים לפני בעל הבית ישראל מגור ושאלו אותו שאלה למעשה בהלכות עסקנות, לא ידע הבית ישראל מה להשיב ושאל אותם לשאול את הרב מטשעבין, אך גם הרב מטשעבין שמע את השאלה ושאל אותם בלא כלום. חזרו העסקנים אל הבית ישראל ואמרו לו שהרב מטשעבין הותיר אותם בלא מענה. אמר להם הבית ישראל: אם כך, בהכרח צריך לומר שישנה איזו טעות מסויימת בפרטי השאלה והיא לא הוצגה כתיקנה. דאי לא הכי כיצד לא ידע הרב מטשעבין להשיב, והלא הוא יודע את כל התורה כולה וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, ואלמלי שהיתה טעות בהצגת השאלה הרי ודאי שהיה יודע למצוא מהיכן להשיב עליה...

שיחת שלי"ם

"אם בחוקותי תלכו" - קביעות

אז נקרא אכן שהוא עמל בה, אדם אשר מניח את נפשו למנוחת העוה"ז, ואינו עושה את התורה לעסקו הגמור, לא ניתן לקראו בתורא "עמל". ובוזה תבואר גם הקו' הב', דהנה אמרין בחגיגה (דף טז.): "ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלושה כמלאכי השרת שלושה כבהמה", ומתבאר בזה, דהאדם שייך או רק למלאכי השרת או רק לבהמה, ולא לעוד משהו ממוצע ביניהם. ופירושו של דברים, כי הנה כל אדם מורכב וגוף ונשמה, נשמה חשובה ועליונה - שהיא חלק אלוך ממעל, וגוף - שהוא בהמי וארצי, גשמי ועכור, ומלבד הגוף והנשמה אין לו עוד חלק נוסף, ובמשך כל ימי חייו, ביד האדם לבחור בזה הוא חפץ, האם רוצה הוא להיות כמלאך, שחלק הנשמה שבו ישלוט על הגוף, או שמא ח"ו להיות כבהמה - שגופו החומרי הוא זה אשר ישלוט על נשמתו.

ושתי ברירות אלו, ברירות יחידות הם, כי אם אדם בוחר לחיות חיי מלאך - החלק הבהמי שבו לא ישלוט עליו כלל, ואם בוחר לחיות חיי בהמה - החלק העליון שבו לא ישלוט עליו כלל, אך לא שייך שאדם יחיה חיי אמצע, בין מלאך לבהמה, "אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מטה" - הדרך היחידה לבור ממשאול מטה, היא רק ע"י "אורח חיים למעלה למשכיל", ואם לא יהיה את אותו אורח חיים - האדם יהיה בשאול מטה.

ולפיכך מבואר, כי הנה רק אדם אשר מוסר את כל היותו לעסק התורה, הוא זה אשר מגביר את חלק הנשמה שבו, מתרומם ל"אורח חיים למעלה" ונדבק בבורא, כאחד ממלאכי השרת, לעומת זאת, מי שאינו קבוע בעסק התורה - שלא מוסר את עצמו אליה ולא עוסק בה בעמל, הרי הוא נשלט מידידת ע"י החלק הבהמי שבו, החלק הפחות ביותר ששייך, ואף אם לומד תורה מעט זעיר שם זעיר שם - מ"מ יורד לשאול מטה, מאחר ולא יתכן להיות תלוי בשלב ביניים אמצעי, בין מלאך לבין בהמה.

וזהו מה שפי' רש"י "אם בחוקותי תמאסו - מואס באחרים העושים", כי אדם כזה שאינו עמל בתורה לא זו בלבד שאין הוא שייך לעסק התורה, אלא גם מגיע לידי מאיסות באחרים, וגם לידי שנאת החכמים, מניעת האחרים, עד לכפירה בעיקר, וכמו שכתב שם רש"י בהמשך דבריו "הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית" וכו', דכל זה אינו רק מחמת הכלל "עבירה גוררת עבירה", אלא מעצם מהות האדם, שאדם שאינו מתחבר לנשמה האלוהית ממילא הוא נגור לחלק הבהמי שבו, ומכאן ואילך שוב אין תימה שיעזב אף לכפירה גמורה בעיקר.

ויתכן לומר, דמה שאמרו "כופר בעיקר" אין הכוונה כפשוטו, כפירה גמורה בקב"ה, אלא הפירוש הוא "כפירה" ב"דבר העיקרי", דהיינו שהאדם אינו מחשיב את התורה כעיקר וכקבע, ועוסק בה רק במנוחה ובדרך ארצי, וכעין מה שמצינו במדרש תנחומא (ריש פרשת ראה), ש"כל המבטל דברי תורה כאילו כופר בהקדוש ברוך הוא, שלא נתן תורה אלא כדי שיהיה ישראל עוסקין בה יומם ולילה", דמשמע מזה, דהכפירה הקיימת בלב מי שאינו עוסק בתורה, אין היא כפירה גמורה, אלא חוסר החשבת התורה כפי ערכה האמיתי, שלא ניתנה לישראל אלא כדי שיעסקו בה יומם ולילה, וייתגדעו בה כפי כוחם. אמנם פשוט הוא, שעדיין נותרו דברינו לדעיל, שמי שאינו עוסק בתורה - הרי הוא יורד לחלק הבהמי שבו, שאז ממילא נפחתת נשמתו והולכת עד שמגיע לכפירה גמורה.

מי שבאמת עושה את תורתו לעיקר והיא נהיית ה'עסק' היחיד שלו, מלבד מה שזונה לעצם הלימוד - גם על ידי זה יראה ששוב לא פוקדים אותו כל הספיקות והלבטים הקיימים לפעמים אצל לומדי התורה, כיצד ללמוד ומה לעשות וכו', כי מי שדבוק בתורה, והיא חייו, אין שום מחיצות ומפריעים המפרידים בינו לבינה, ותמיד תמיד כל ראשו שקוע בתוך תוכה, עד שמלכתחילה לא עולים בליבו כל ההרהורים - הטורדים את חיבור נפשו אליה.

מרן החזון איש מחשב בספריו את מערכות השמים לענין קידוש החודש בחכמה עצומה שאין לנו בה שום השגה (וכאן אמנם ידוע לנו מהיכן למד זאת החזון איש בגמרא וברמב"ם, אבל לנו אין את הכח להשיג את אותה ידיעה נשגבה), ומסופר עליו שבשביל לערוך את החישובים היה רושם את הרישומים והשרטוטים על פני גליונות נייר, ולאחר מכן מצווה שיטמינם בגניזה, למרות שלא היו רשומים בהם כי אם מספרים בלבד.

ואם כי לא אתפרש לן האם כוונת החזון איש היתה אליבא דדינא או שמא רק מטעם סגולי, אך הא מיהת ודאי שהבין שגם ברישומים הפשוטים יש רושם של קדושת התורה הגם שלא כתובה בהם מילה אחת מחז"ל, מאחר שאין כאן חכמה בפני עצמה של מתמטיקה ותו לא אלא חכמה הגנוזה בתוך התורה, וכל זה אכנים במוה שאמר לנו השי"ת.

ואגב אורחא יש להביא בזה מעשה חסידי המסופר על מרן הרב מטשעבין, שחי עוד בילדותו והיה אחד מענקי הדור הקודם, אשר כל התורה כולה היתה פרושה לפניו כשמלה וכל רז לא אניס ליה (והעידו שאפילו מרן החזון איש התבטא עליו שהוא מקנא ב'פרישקייט' שלו).

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" (כ"ו - ג')

וברש"י: "אם בחוקותי תלכו - יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו וגו' הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה".

ויש להתבונן, כיצד רמזו במילים "אם בחוקותי תלכו" ענין העמלות בתורה, דהנה בפשטות נראה דאם כתבה זאת התורה במילים אלו דוקא - הרי זה משום שנרמז בהם הענין המכוון בתוכם, ודוחק הוא לומר שכל הדרשה היא רק ב"אם אינו ענין" למצוות.

ועוד צריך ביאור, דהנה לקמן (כ"ו - ט"ו) גבי קרא ד"אם בחוקותי תמאסו" פי' רש"י דהכוונה היא ל"מואס באחרים העושים", ולכאן אינו מובן מדוע לא פי' רש"י כפשוטו, ד"אם בחוקותי תמאסו" הוא המעשה ההפוך מ"אם בחוקותי תלכו", והכוונה היא למי שאינו עמל בתורה, אלא פירש הכוונה למעשה חדש, של מאיסות באחרים העושים.

והביאור בזה הוא, דהנה ענין "חוק" הוא לא כפי המקובל, דבר שהוא גזירה בלא טעם, אלא פירושו הוא דבר קבוע, וכמו שמצינו בהרבה מהמקראות: "חוקות שמים וארץ לא שמת", "חוק נתן ולא יעבור", ועוד כהנה וכהנה, (אלא דכיון שביאור המושג "חוק" הוא דבר קבוע, משום כך מתפרש גם כדבר בלי טעם, כי דבר בלא טעם הוא דבר קבוע, בעוד שדבר עם טעם משתנה לפי המקומות, דפעמים ששייך הטעם ופעמים לא, ופעמים ששייך מקצתו ולא כולו, ודו"ק).

והנה, המצוה המעשית היחידה שאדם מחוייב לעשותה מבלי הפסק כלל, בתמידות ובקביעות, היא מצות "תלמוד תורה", (וזאת דוקא מבחינת המצוות מעשיות שצריכים לעשותם בפועל, דהרי ישנם כמה מצוות תמידיות במחשבה), דתפליין, לדוגמה, על אף שזמן קיומם הוא כל היום כולו, מ"מ פעמים שלא שייך להניחם במשך כל הזמן, דהרי האדם מוכרח להתעסק גם בעשיית שאר צרכיו, משא"כ מצות תלמוד תורה, אף אם יש לאדם צרכים אחרים, מ"מ מטלת עליו החובה להיות "עסוק" כל הזמן בתורה, שהיא תהיה חייו ובה יהיה עסקו.

כי מהותו של "עסק" הוא, דבר הנוגע ללב לאדם, שכל היום שקוע הוא בו, וחשוב רק עליו, ואדם העסוק באמת בעסקו, גם כל עשיית שאר צרכיו היא אך עבור העסק, הוא אוכל ושונתה - כדי שיהיה לו כח לעסק, ישן - כדי שיהיה לו כוח לעסק, וכל סדר יומו מסתובב סביב העסק לבדו.

וחיובה של מצוות תלמוד תורה הוא לא שהאדם ילמד מחמת החיוב, יראת העונש וכו', אלא שיעזב לרמה כוז של חיבור לתורה - באופן שהיא תהיה עסקו הבלעדי, שכל ראשו, מחשבתו, רצונותיו וצרכיו יהיו מונחים אך ורק בה, עבורה יעשה את כל מעשיו, ואף תפילותיו ושאיפותיו יהיו עבור הצלחה בתלמודה, וכמש"כ הט"ז (או"ח סי' מ"ז), שמשום כך מטבע הלשון בברכת התורה הוא "אשר קדשנו במצוותיו ויצונו לעסוק בדברי תורה", כי אופן לימוד התורה הוא בצורה של עסק, שעומד תדיר בראש מעיניו של אדם, וכל שאר הצרכים הם רק כלי לאפשר את העיסוק בו.

וכן הם גם דברי הרמב"ם בפירושו המשניות, על המשנה באבות "עשה תורתך קבע", (א' - ט"ו) וז"ל שם: "אמר, עשה תלמוד התורה השורש והעיקר, וכל שאר עסקין נמשכים אחריו - אם נזדמן נזדמן, ואם לא הוזדמן לא הוזדמן, ואין נזק בהבצור", ומבואר בדבריו, דהאדם מצווה לעשות את תלמוד התורה, באופן כזה שרק מדברים אחרים לא יהיה אכפת לו אם יתבטלו, אבל ממנה עצמה יהיה אכפת לו על כל רגע של בטלה, וירגיש את הנזק בהבצור.

וממילא מעתה, זהו פירוש הכתוב "אם בחוקותי תלכו", ד"ללכת בחוק" פירושו, לעשות את לימוד התורה לקבע, לחוק תמידי שאינו משתנה, ולא להפסיק מלימודה לעולם, וצורת לימוד זו, היא הנקראת "עמלות" בתורה, כי רק כאשר האדם מדבק את כל ליבו ונפשו לתורה, שאין לו שיור מלבדה, רק

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

שמחת נישואין בל"ג בעומר

זמן החופה

שאלה בחתונה המתקיימת בליל ל"ג בעומר, ממתני ניתן להיכנס לחופה.

תשובה רק מצאת המוכבים.

שאלה בחופה הנערכת בניו-יורק בליל ל"ג בעומר, מבקשים להיכנס לחופה חמישים דקות לאחר השקיעה, כהוראת ה'אגרות משה' שזמן זה נידון שם כלילה. האם צריכים לחשוש לרבים מהאורחים המקפידים על 72 דקות לאחר השקיעה.

תשובה הקובע בזה הוא מנהג החתן.

מנהג בעלה

שאלה גם הכלה ומשפחתה נוהגים להמתין. האם יכולה הכלה להקל בזה, שהרי בעת כניסתה לחופה, היא עוד בבית אביה, ולא עברה למנהגי בעלה.

תשובה כיון שלאחר שתינשא לו תעבור למנהגיו, מותר לה אף להיכנס לחופה ולהינשא כמנהג הבעל.

שאלה חתן שנוהג לשמור את דיני האבלות של ספירת העומר עד ל"ד בעומר וכלה שמנהג בית אביה לשמור מר"ח אייר עד סוף הספירה (תצ"ג, ב), האם יכולים להינשא בל"ד בעומר.

תשובה כאמור, כיון שעוברת למנהג בעלה, יכולה להינשא כמנהגו.

שאלה האם אין לחשוש שיצא שלא שמרה כמעט ימי אבלות אלא רק מר"ח אייר עד ל"ד בעומר.

תשובה כיון שכאשר היתה בבית אביה נהגה כראוי, ואף משנישאת נהגת כמנהג בעלה, אין בעיה בדבר כלל.

תספורת בערב החתונה

שאלה האם מותר לחתן להסתפר מבעוד יום בל"ג בעומר, שהרי לא יהיה לו מספיק זמן להסתפר בליל החתונה.

תשובה בזה ניתן להקל.

הנ"ל - משפחת החתן והכלה

שאלה האם אף הורי ואחי החתן/כלה יכולים להקל בזה.

תשובה כיון שאיסור תספורת אינו מדינא דגמרא, אלא מנהג קדמונים (טור או"ח תצ"ג, ב)

הדרך לדביקות באורחות רשב"י

אלא את הקושיות ששאלו רבי פנחס בן יאיר, תירץ בעשרים וארבעה תירוצים.

אמר רבי שמעון: דווקא במערה בה נצרב עורי וגדלו כי פצעים אלו, דווקא שם עם העמל הרב וההתגברות הרבה שנדרשה ללמוד שם, זכית להתעלות כל כך, ולכן "אשריך שראיתני בכך".

שם קנית הודך והדרך

זהו שאומר הפייטן "בר יוחאי נמשחת אשריך, שמן ששון מחבריך". כלומר, נמשחת בגדלות יתר על חבריך. וממשיך הפייטן ומבאר "במערות צורים שעמדת, שם קנית הודך והדרך".

את ההוד וההדר שקנה רשב"י ברוב גדלותו, השיג דווקא "במערות צורים". דווקא בשעה שהסתתר במערה החשוכה מאימת המלך שגזר עליו מיתה, כאשר השביע את רעבוננו וצמאוננו בחרובים ומים בלבד.

דווקא בעמל התורה הזה, קנה את גדלותו הנשגבה.

קבורת רבי אלעזר בן רשב"י

בשעה שהביאו לקבורה את רבי אלעזר בן רבי שמעון לצד אביו במירון, הקיף נחש את פתח המערה, ולא יכלו להיכנס. קראו החכמים ואמרו לנחש "פתח פיה ויבא בן אצל אביו". פתח הנחש את פיו, וקברוהו באותה מערה יחד עם אביו.

לאחר פטירת רבי יוסי בנו של רבי אלעזר כאשר רצו לקברו באותה מערה, שוב מצאו נחש כרוך על פתח המערה. קראו לו "פתח פיה ויבא בן אצל אביו", אך הפעם לא פתח הנחש את פיו, ונאלצו לקברו במקום אחר.

חשבו העם ואמרו כי מה שפתח הנחש את פיו בפני מיטתו של רבי אלעזר ולא פתח בפני רבי יוסי בנו, הוא מפני "שזה גדול מזה". אך כנגדם יצאה בת קול ואמרה שזכה לקבורה במערת רשב"י "לא מפני שזה גדול מזה. אלא זה היה בצער מערה, וזה לא היה בצער מערה" (בבא מציעא פ"ה, א). כלומר שאינו גדול ממנו, אלא רק בזה שרבי אלעזר היה יותר 'בעל ייסורים' ממנו בזה שהיה בצער מערה.

הקושיות של מרן הגר"ש על רשב"י

הקשה מרן הגר"ש אלישיב מדוע הוזכרו כאן רק הייסורים שהיו לו במערה, והלא מלבד צער המערה, עוד קודם לכן היה מסובב בייסורים רבים ועצומים, כמסופר בגמרא שברוב חכמתו הוא ייעץ למלכות, וסייע להם לתפוס גנבים בתחבולות שונות, ומחמת שעלו חששות בלבו שמא הסגיר שלא כדין מבני ישראל למיתה, קיבל על עצמו ייסורים רבים וקשים עד מאוד, ובכדי שלא יופרע

בבואנו לקראת יומו הגדול של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי, שומה עלינו ללמוד מתורתו ולבחון את אורחותינו, האם אנו צועדים בדרכיו, ובמה עלינו לשפר דרכינו.

שהרי אמנם העליה לציונו במירון, מעלה יש בה, אך כבר התבטא ראש ישיבת מיר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל כי "מי שעולה על קברו, נמצא ליד הרשב"י, אך המעיין באמרותיו הפזורות במרחבי הש"ס, לומד מתורתו וצועד בדרכיו, הרי הוא נמצא עם הרשב"י ממש".

אין להמעיט בערכו של מנהג ישראל לעלות ולשפוך שיח בציונו הק' במירון, ואמנם רבינו במשך למעלה מתשעים שנותיו מאז עלה לארץ הקודש, לא עלה לציונו של הרשב"י, אך העמיק ועיין "הדק היטב היטב הדק" בעמקי חידושי, תורתו ואורחותיו, ובכך דבק בו עד מאד.

ובבואנו לעיין באורחות הרשב"י, לצעוד בדרכו וללקט פידורים מהנהגותיו הרמות, חובה עלינו להקדים כי אין לנו עסק בנסתרות דרכיו הנעלות, שהרי כבר התבטא רבא על היחס הראוי להנהגות קדמונינו. כי "אם אנו כמלאכים, הם כבני אדם. ואם הם כבני אדם, אנו כחמורים" (שבת ק"ב, ב).

כפי שאין לנו תפיסה בהלך דרכיו של מלאך, כך אין לנו תפיסה בהלך דרכי קדמונינו. וכשם שחמור העומד וצופה באנשים לא משכיל להבין את דרכיו ומעלותיו של בן אנוש, כך אנו אף אם נביט ונעמיק בדרכי רבותינו, לא נשכיל להבין נכוחה את הנהגותיהם ועומק כוונתם.

אשריך שראיתני בכך

עם צאתם של רשב"י ובנו מהמערה, מבואר בגמרא (שבת ל"ג, ב) שבא רבי פנחס בן יאיר לתקן את בשרם ועורם בבית המרחץ, שם הבחין בפצעים מוגלתיים ובקעים שנוצרו בבשרם, מחמת שהתפלשו בעפר במשך שנים ארוכות. וככה ואמר "אוי לי שראיתך בכך".

נענה רשב"י ואמר "אשריך שראיתני בכך" - אתה צריך להיות מאושר שראית בי כך. משום שאלמלא לא היו בי הפצעים הללו, שבאו מכח עמל התורה בצער רב, לא היית מוצא בי את המעלות הגדולות שזכיתי בהן.

ואכן, קודם כניסתו למערה, היה רשב"י מרצה את קושיותיו העמוקות לפני רבי פנחס בן יאיר, והוא היה משיבו שנים עשר תירוצים על כל קושיא ברוב גאונותו וחרירותו, ולאחר שקנה את קנייני התורה במערה, החכים כל כך, עד שלא רק שלא היו לו קושיות, שהיה צריך לשאול את רבי פנחס בן יאיר

מלימודו. ביום סרו הייסורים ממנו, אך כלילה היה קורא להם ואומר "אחי ורעי בואו" (שם פ"ד, ב). מכאן שייסורים רבים סבל בחייו, ומדוע הזכירה הבת קול את גדלותו רק מחמת "שזה היה בצער מערה"?

י"ש רבינו ז"ע כי הדרגה הגדולה שזכה לה, לא באה מכח ייסוריו הרבים, אלא מכח לימוד התורה שנקנה בצער הייסורים. משום שאמנם ייסורים ממרקים בכפרת עוונות, ואף גורמים לאריכות ימים, אך 'גדלות' באה מכח ייסורים של לימוד תורה, משום שהם המעלים את האדם לדרגות גבוהות ונשגבות יותר.

ואותם ייסורים קשים ומרים, באו לו רק כלילה בלא שהפריעו לו בעת לימודו, אך "צער מערה" היה בעת שעמל בתורה, ורק מכחם עלה ונתעלה, עד שזכה להיקבר יחד באותה מערה עם הרשב"י.

ועוד הקשה: מה הביאור בדברי הבת קול "לא מפני שזה גדול מזה", הרי אכן הוא היה גדול ממנו בזה שהיה בצער מערה?

וי"ש שסברו העם שהוא גדול ממנו ביגיעה והתמדה, או במעשים טובים יותר ממנו. על כך אמרה הבת קול שלא כן הוא, אלא הם באותה דרגה בזה, רק שאביו זכה גם ללימוד מתוך צער מערה, והיא המעלה הגדולה ביותר.

צער המערה הפרטי

פשוט וברור הוא, כי אל לו לאדם להביא ייסורים על עצמו, וביותר שהרי מסתבר שהם יטרידוהו עד שיפריע מלימודו. ואף אנו מתפללים מדי בוקר "ואל תביאנו לידי ניסיון". אך אם באו לו ייסורים, יידע שהם הם הגורמים לו לקפיצה גבוהה בדרגות עבודת ה' הנשגבה, באם ימשיך ויתמיד בלימודו למרות הייסורים.

וכל צער שיש לאדם בלימוד התורה הוא כעין "צער מערה". ואמנם כיום איננו נמצאים תחת מלכות שרודפת להורגנו בס"ד, ואף ניתן ללימוד ברגיעה בבתי מדרשות ממוזגים ונוחים ולא במערות, כמו כן איננו מתכססם בעפר, אלא לבושים בבגדים נקיים וכן אנו אוכלים ארוחות דשנות, ולא נאלצים לחיות

על חרובים ומים בלבד, אך איננו חסרים טרדות וקשיים, הן בבריאות, הן ביישוב הדעת או בקשיי פרנסה וכל איש באשר הוא. אך זאת עלינו לדעת כי המרפה ידיו מחמת הטרדות השונות מלימודו, או מכל חיזוק בעבודת ה', הן בתפילה והן בכל הנהגה טובה, מאבד את מעלת הייסורים הבאים דווקא בתוך עבודת ה' וסוטה הוא בזה מהדרך אותה הנחיל לנו רבינו רשב"י.

סגולת נמשחת ב'אשריך'

אך כל מי שלא נחלש בעבודת ה' מחמת "צער המערה" הפרטי שלו, צועד הוא בזה באורחות רשב"י ובנו, אשר קנו את כל מעלתם דווקא מחמת "צער המערה". ובשעה שמזמנים לנו צער משמים, אל לנו לברוח ממנו, אלא לקחתו בשתי ידיים, משום שרק על ידו קונים דרגות גבוהות. ובל"ג בעומר בו מאיר ומשפיע כחו של הרשב"י, בוודאי שיכולים אנו ליטול כחות נעלים לזה, ובה נזכה להלך באורחותיו ולינוק מהשפעותיו.

ניתן להליץ על לשון הפיוט "בר יוחאי נמשחת אשריך" שהוא נמשח ב'אשריך' - בכל דבר ועניין, הוא הבחין באושר הטמון בו והסתכל על כל הקשיים, המשברים והטרדות השונות כעל מתנות שנשלחות לי משמים להתרומם ולהתעלות על ידם עוד ועוד.

ובכלל זה אף לאחר שהסתתר במערה י"ג שנים, שמת והיה מאושר בזה מאד, עד שאמר לרבי פנחס בן יאיר "אשריך שראיתני בכך".

סוד הבקאות של גאב"ד אנטוורפן

בביאור דברי התנא באבות דרבי נתן "אחד בצער ממאה שלא בצער" (1,3), יש לומר כי לא רק שהשכר גדול הרבה יותר. אלא אף הסיעתא דשמיא המלווה את הלימוד הנקנה מתוך צער וייסורים, גדולה עשרת מונים.

בעידנא דחדוותא שמעתי מגאב"ד אנטוורפן הגאון רבי חיים קרייסווירטה זצ"ל אשר בכלל מעלותיו היה בקי עצום במרחבי ים התלמוד, כי גילה דבר הפוך מהסברה הפשוטה.

לאדם מבחוץ נראה, כי מה שנלמד ביישוב הדעת

בצורה מסודרת, אמור להיקלט בזיכרון, הרבה יותר מאשר מה שנלמד בחיפזון תוך כהלה ממנוסת חרב, אך בחנתי בעצמי וגיליתי שהמסכתות אותן אני זוכר בבחירות יתר, אלה המסכתות שלמדתי בעתות צרה וצוקה, אם בעת מנוסה מחיילים גרמנים שחיפשו אחרי, או במקומות מסתור מתחת לאדמה, כאשר רעם התותחים ההפגזות נשמע היטב. ואילו את המסכתות שלמדתי בעתות שלום ושלווה, זוכר אני פחות טוב.

וכמאמר המדרש "תורה שלמדתי באף, היא שעמדה לי" (ילקוט שמעוני קהלת התקפ"ח).

סיבת הניסים במערה

במעשה עם גזירת המוות שריחפה על ראשו של רבי שמעון בר יוחאי, מחמתה נאלץ להסתתר במערה י"ג שנה, עולה תמיהה עצומה.

הרי ניסים רבים היו שם, ובראשם מה שהצמיח הקב"ה בפתח המערה באמצע מדבר שממה עין חרובים עם פירות טובים, ולידו נבע מעיין מים זכים. ויש לתמוה: לשם מה נעשו עבורם נסים גלויים שכאלו? כלום לא היה פשוט יותר להרוג את הקיסר או לבטל את הגזירה קודם בואה?

נראה בבירור בזה שהקיסר וגזירתו המשיכו להתקיים דווקא משום שכך רצה הבורא יתברך, וכדי שנוכח לגדלותו של הרשב"י המאירה עד ימינו אנו, היה נצרך שיתעלה בלימודו מתוך צער המערה הגדול שהיה מנת חלקו במשך שלש עשרה שנה.

ולא מפני שרדף אחריו הקיסר, ישב רבי שמעון במערה, אלא שסיבת הקב"ה שישב במערה, על ידי שגור עליו הקיסר מיתה.

הרי שאף מה שנדמה בעינינו כצער וצרה, מסובב הסיבות גרם בזה סיבה לטובה, ולא רק שנוצר מזה משהו טוב, אלא כל הרעה הזו איננה רעה כי אם 'טובה כפולה ומכופלת'. לעתים זוכים להבחין בכך, ולעיתים "כבוד ה' הסתר דבר" (משלי כ"ה, ב).

אך הרשב"י זכה להיות מאושר ושמח גם כאשר לא הבחין מיד בטוב הטמון בו. והחפצים לדבוק בדרכו של קדוש ונורא זה, מתחזקים באמונה שהכל מסובב לטובה, ומאושרים בכל דבר ועניין.

שו"ת הלכה למעשה

«««

ויצטערו החתן והכלה אם יבואו קרוביהם להתנונה כשהם מגודלי שער, נראה שאפשר להקל. (וענין דברי השערי תשובה תקנ"א, א).

תזמורת קודם החופה

שאלה בחופה הנערכת עם צאת הכוכבים, האם ניתן לגנון כבר קודם החופה, בעת ליווי החתן והכלה.

תשובה הכניסה לחופה היא גם מצוה, וניתן להקל בזה.

לפני השקיעה

שאלה הנוהגים כמנהג ירושלים, שחוזרים לאסור את אבלות ימי העומר אף לאחר ל"ג בעומר עד

תשובה בדיעבד זה מספיק, כיון שמיד לאחר הקידושין, בעודם תחת החופה, חלים הנישואין, ומתחילים שבעת ימי המשתה.

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

לתרומה להנצחה בגיליון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 50

פרשת בחקתי תשפ"ב

מאמר ל"ג בעומר

א במדרש (פרשת אמור): "צרופה אמרתך מאד ועבדך אהבה" - כצורך הזה שמכניס הזהב לכור שנים או שלשה פעמים עד שמזקקו, כך דברי תורה שהם צרופים ומזוקקים.

והנה סוף הפסוק "ועבדך אהבה", וזה צריך התבוננות, אם זה צריך כ"כ זהירות ודקדוק, למה זה דבר אהוב. אבל דוד המלך מלמד אותנו, שאדרבא, בגלל שמצרפים את זה ובוחנים את זה, דוקא בגלל זה "ועבדך אהבה".

יש עוד מדרש (פסיקתא דר"ב): "נמשלו ד"ת בקונדיטון, מה קונדיטון הזה יש בו יין יש בו דבש יש בו פילפלין, אף דברי תורה יש בהן יין - שנא' כי טובים דודיך מין, יש בהן דבש - שנא' ומתוקים מדבש, יש בהן פילפלין - שנא' "צרופה אמרתך מאד", פלפל זה חריף, אבל כשמעריבים אותו עם הדבש הוא נותן בו את הטעם המשובח.

זה מה שצריך לדעת כשלומדים את תורת ה', שתורה זה לא אוסף של רעיונות ורגשות והתלהבויות, בודאי בתורה יש רגשות והתלהבויות, אבל כמו שראינו במדרש זה מגיע אחרי "צרופה אמרתך מאד", כשלומדים סוגיא - לומדים אותה עם כל העומק ובוחנים את כל הסברות אם זה מתאים או לא מתאים, ואז מגיעה השמחה הגדולה והאהבה הגדולה לתורת ה'.

ב ויותר מזה, הרי התורה מצווה אותנו בפרשה שאנו קוראים כל יום בק"ש "לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו", ואם כן זהו המבחן של כל דבר שעושים - האם זה עבודת ה' או לא, האם זה דבר שמביא אותי להתחזק ביסודות התורה ביסודות האמונה.

וכך גם במועדים - כשבא שבת, כמה חוקים ומשפטים יש בשבת, ל"ט מלאכות ועוד הרבה שבותים, שצריך לבחון בכל רגע ורגע, ומצד שני - עונג שבת, ושמחת השבת, והכל הולך עם משקל של התורה.

וכמו שהבאנו מדברי הרמח"ל שכתב שהתורה שיערה בתכלית הדקדוק כמה חול צריך בבריאה וכמה קודש כדי שלא נאבד בחול, והגבילה את כל זה בגבולים הנאותים בבחינת הכמות האיתנות, המקום והזמן. הכל כתוב בתורה, לכל קדושת התורה והמצוות יש גבולות וסדרים, קודם כל קדושת שבת, ואחר כך קדושת יום כיפור שזה בכרת ולא בסקילה, ואחרי זה ימים טובים, ואח"כ ראש חודש, ואח"כ חנוכה ופורים, וכו', ואם אדם עושה מתנוכה פסח, ומחור"מ יו"ט, הוא איבד את המשקל הנכון של הקדושה.

ג ונקדים ביסוד נוסף שכותב הגר"א "תורת ה' תמימה משיבת נפש", התורה היא שלימה מקשה אחת, אצלינו יש הפרדה בין חלקים בתורת ה', יש חלק של 'רעיונות', ויש חלק של הלכה, כשמדברים ברעיונות - שוכחים את ההלכה, וכשמדברים בהלכה - שוכחים את הרעיונות והעומק שבדברים, אבל האמת שהתורה היא מקשה אחת.

וכך מאריך לבאר הגר"ח מוולוז'ין (בהקדמה לביאור הגר"א על הזוהר), שזה היה עיקר דרכו של הגאון מוילנא, לחבר את הנגלה והנסתר שהם לא סותרים אחד את השני, כי הכל אותה תורה מסיני. ולכן סובר הגר"א שלא יתכן שתהיה מחלוקת בין הנגלה לנסתר, ואם רואים מחלוקת זה אומר שלא הבנו או את הנגלה או את הנסתר [במקום אחד (לגבי המשמרות בלילה) הגר"א משנה את הפשט בגמרא בגלל הזוהר].

ד ועל פי זה נלמד את סוגית ל"ג בעומר, ונראה האם אפשר ליישב את הדברים.

הנה בשו"ע (סי' תצג ס"ב) כתוב בענין ל"ג בעומר, כתוב: "ומדברים בו קצת שמחה, ואין אומרים בו תחנון". כותב הגר"א על המקום שיש כאן ב' גירסאות, שבגמ' כתוב שמתו מפסח עד העצרת, אבל במדרש איתא שמתו 'עד פרוס העצרת' והוא ט"ו יום קודם העצרת, נשארו ל"ד יום ומקצת היום ככלול וז"ש ואין להסתפר כו'.

ויש בזה דעות בראשונים, בר"ץ גיאות כותב שמנהג כל ישראל לא לישא נשים מפסח עד עצרת, אבל המאירי כותב שקבלה ביד הגאונים שבל"ג בעומר פסקו מלמות.

וצריך להתבונן בענין זה, שהנה יסוד השמחה ביום זה, כבר כתבו בפוסקים, שהוא מפני שתלמיד רבי עקיבא פסקו מלמות, כמו שכתוב בגמ' ביבמות י"ב אלף זוגין תלמידין היו לו ר"ע ... וכולן מתו בפרק א' מפני שלא נהגו כבוד זה בזה".

וכבר הקשה הפרי חדש "יש לדקדק, בשמחה זו למה, ואי משום שפסקו מלמות, מה בכך, הרי לא נשאר אחד מהם וכולם מתו, ומה טיבה של שמחה זו".

אלא מתרץ הפ"ח: "ואפשר, שהשמחה היא על אותם תלמידים שהוסיף אח"כ רבי עקיבא שלא מתו כאלו".

והביאור לזה נמצא במדרש מפורש (קהלת רבה פרשה יא): "בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך, ר' עקיבא אומר אם היו לך תלמידים בנערותך עשה לך תלמידים בזקנותך שאין אתה יודע איזה מהם מתקיים. אמר ר"ע שנים עשר אלפים תלמידים היו לי מגבת ועד אנטיפרס, וכולן מתו בחיי בין פסח לעצרת, ובסוף העמידו לי שבעה ואלו הן, רבי יהודה ורבי נחמיה ורבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון בן יוחאי ורבי אליעזר בנו של ריה"ג ורבי יוחנן הסנדלר, אמר להם הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עניהם צרה בתורה זה לזה, אתם לא תהיו כן מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה".

צריכים להתבונן במעשה הנורא הזה, שמגיע ר"ע אחרי כזה אסון נורא של פטירת עשרים וארבע אלף גדולי תורה, ומעמיד הכל מחדש, ודבר ראשון הוא מהזיה אותם שלא יהיה עניהם צרה זה בזה, הרי מונח כאן בודאי יסוד עצום בשבילנו, [שאנחנו לא יכולים ללמוד את הדברים להבין אותם לפי דרגתם, אלא לפי מה שחז"ל באו ללמד אותנו].

יש ספרים בשם 'שמונה שערים' שכתב המהר"ו וערכם ר' שמואל ויטאל בנו, [ואלו ספרים מוסמכים שנמצאים עד היום בכתב יד], ומצאתי בדבריו כמה שורות שנוגעים מאוד לענינו. ומקדים שימי הספירה הם ימי דין, והנה אנחנו שומעים ימי דין נהיה לנו פחד בלב, אבל צריך לבאר את הדברים באופן פשוט, שבועות נקרא 'יום התענית', כמו שהרמב"ן בסוף פר' משפטים כותב "ראוי לשמוח בחתונת התורה", זה זמן של אהבה, כמו שכותב הזהר "לילה דאתחברת כלה בבעלה", וממילא ימי הספירה הם ימי הכנה להיות דראוים לדרגה הזו, ועבודה פירושה מבחן, איך כלל ישראל מכינים את עצמם [וכן ידוע מהסבא מקלם שכתב שימים אלו הם כנגד מ"ח קניגי תורה (ויום אחרון חזרה על הכל) שצריך להשתלם בהם בשביל לקנות את התורה].

וממשיך מהר"ו וכותב, שר"ע ותלמידיו היו בדרגה גבוהה שנקראת "דעת", והיות יומים אלו הם ימי דין ומבחן אם יכשירו את עצמם לקבלת התורה, תלמיד ר"ע לא הצליחו להכשיר את עצמם בשלימות ולכן נפטרו באלו הימים.

אמנם בהגיע פרוס העצרת, מתנוצץ כבר האור של האהבה של שבועות, עדיין הם ימי דין, אבל בתוך זה יש בחינה של רחמים, ולכן אז פסקו מלמות, וכמו שראינו מהפ"ח שזה הולך על החמשה תלמידים שהתחיל ללמד אותם ביום הזה והם נתקיימו, [ולכן כתב הרב בן איש חי, שצריך להיות בקבריהם של כל החמשה התנאים ע"ה].

הרי החמשה תלמידים האלו היו רבותיו של רבי מחבר המשנה, ומהחמשה תלמידים האלו יצא כל המשניות והתוספתא והברייתות, הם המשך כל התורה כולה אחרי החורבן, זה שרידת התורה אחרי החורבן, וזה השמחה של ל"ג בעומר.

אומר החיד"א שבאותו יום עצמו, כשר"ע חזר מההלוייה של אחרון התלמידים שלו, הוא לקח חמשה נערים קטנים [כמו שכתוב במדרש שהיו קטנים באותה שעה, וכך מסביר הקרן אורה, למה ר"ע היה צריך להגיע לפסוק מיוחד "בבוקר זרע את זרעך וגו'", הרי יש מצוה כל החיים ללמוד תורה וללמדה, אלא מסביר, שכתוב כאן בפסוק שאדם לא יאמר שבזקנותו לא צריך כ"כ עמל התורה, ע"כ אל תרף ידך גם לעת זקנותך מלעמול בתורה, "וכן בלימוד התלמידים, שהוא טורח גדול ללמד לכל אחד כפי ערכו גדולות או קטנות, ואפילו אם קטן שבקטנים צריך להשכילו לפי ערכו ודעתו", וזה מתאים מאוד לפי המדרש הזה שהתלמידים היו צעירים ובכל זאת לימד אותם את כל התורה], והתחיל ללמד אותם את הכל. [ואפשר לפי דברי האר"ז שבפרוס העצרת מתחיל הנהגה של רחמים, ולכן עמדה להם הזכות שעמדו בבסין הזה].

ועכ"פ התבאר לנו, שגם עפ"י הגלגל וגם עפ"י הנסתר, ענין השמחה ביום הזה הוא על המשך מסירת התורה שהיה אז עם החמשה תלמידים, וכן מסיק הרב החיד"א ז"ל בספר מראית עין (סי' ח) [שחיבר בסוף ימיו] שוודאי השמחה היא רק משום קיום קבלת תורה שבע"פ.

[ומה שכתב בפרי עץ חיים שיום ל"ג בעומר הוא יום פטירתו של רשב"י, ומזה כתבו כן כמה אחרונים, כבר כתבו כמה אחרונים שהוא טעות דפוס, וכן בשער הכוונות לא הזכיר כלל שהוא יום פטירתו, ואין השמחה משום זה, רק השמחה היא משום שסמכם כנ"ל, ופשוט שאם היה יום פטירתו לא היה יום שמחה, כמבואר בשו"ע (י"ד סי' תב) שיום יא"צ הוא יום תענית, וברע"א שכתב שכן הוא גם ביא"צ של רבו, ואינו יום שמחה. גם בזהר שם מבואר, שתלמידיו דרשב"י גנו בבכיה מאוד בהסתלקותו, ומה שקורא הזהר להווא יומא "הילולא", היינו כלפי הצדיק, שאצלו זה שמחה, וכן בישיבה של מעלה יש שמחה, כמבואר בגמרא (מו"ק כה ע"ב), אבל לנו הוא צער].

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת קהילות יעקב < קטגורית "עלון חקרי לב"

או להשאיר הודעה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: ky6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

— כל שיעורי רבינו שליט"א ב"ק בית המדרש נפש החיים: 077-26-111-78 —

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 60

וראו מי ברא אלה?!

אייר תשפ"ב

וכמו כן אנחנו רואים באשכוליות ופומלות שהקליפה שלהם עבה יותר משאר פירות, והסיבה היא מפני שהם יותר רגישים לקור, שהפליחים שלהם יכולים לקפוא בנקל, ולכן נוצרה להם קליפה יותר עבה כדי להגן עליהם. ולאחרונה הביאו לי אשכוליות ושמת לי להם קליפה שלהם דקה יותר משאר אשכוליות, וכנראה הסיבה שמקור גידולם הוא בארצות יותר חמים, ואין להם חשיפה לקור, ולכן אותו זן של אשכוליות מסתפק בשכבה דקה יותר.

ואני עומד ומשתומם איך כל זה מתבצע? איך העצים יודעים מהו מזג האוויר, וכמה שכבה הם צריכים בכדי לשמור על עצמם, ואיך הם יודעים מה הם צרכי ההגנה של אותו פרי, בהתאם לאזור הגידול שלו, והרי זה דבר פלא, שכל זה נעשה מאליהם ללא התערבות אדם, וכי יש להם חיישנים כמו שיש במכשירי חשמל? ורואים כאן באופן מוחשי שיש בזה פעולה אלוקית מן השמים, שהיא מכוונת את תהליך גידול הפירות שיצמחו עם הגנה טובה, הכל בהתאם לזמן ולמקום ולפי תכונת הפרי. ואין שום כח טבעי שגורם לכך, וכמו שאמרו חז"ל שעל כל צמח יש מלאך שאומר לו גדל.

עוד מקום רואים כך, ששמעתי מחקלאי ממושב אמונים, שהוא איש חכם ומבין בבוטניקה, שכששותלים עץ, בתקופה הראשונה הוא צריך הרבה השקיה של מים כדי לצמוח, ואחר תקופה שכבר גדל שורשים ונהיה יציב יותר, אז בדווקא מונעים ממנו מים, וכשהעץ צמא למים הוא מחפש מקור מים כדי לינוק ממנו, ואז העץ שולח את שורשיו לעומק האדמה כמטר או שניים, ששם יש יותר לחלוחית של מים - ממי הגשמים שחילחלו לשם, ומשם העץ מקבל את המים, וכך נעשה העץ חזק יותר ע"י שורשיו העמוקים.

והנה גם כאן יש להתפלא, איך האילן יודע שלמטה בעומק האדמה יש יותר מים, וכי יש לעץ רוח הקודש? ורואים מזה בחוש שיש כאן בורא עולם שמכוין את זה, והכל נעשה ע"י פעולה אלוקית לכיון את גדילת האילן שיעמיק את שורשיו לתוך האדמה, בכדי שיהיה לו מספיק מים ולא יבול, ואין זה מחוקי הטבע, אלא פעולה אלוקית בלבד.

וזכורני שהייתי בא לרבי הרב שך זצ"ל בשבת, ומצאתיו חושב בענייני אמונה, והיה מרצה מערכה שלימה של מחשבה המוכיחה את מציאות השם ושהוא הפועל בכל, וכגון ההתבוננות על המוח שהיה טוען בלהט גדול [ודופק בידו על השולחן] ומתפלא, איך חתיכת בשר יכולה לחשוב? [ובלשונו, זאג מיר, וי אזוי א שטיק פלייש קען טראכטן??] והוכיח מזה שהחשיבה היא כח אלוקי המתגלה לאדם כשהוא משתמש במוחו.

וכן היה מתפלא על הבריאה המופלאה של העיניים, שהרי הם גוש בשר, ואיך גוש בשר יכול לראות? ואדם מת יש לו ג"כ עיניים ואיננו רואה, וא"כ מי גורם לעיניים לראות כשאדם חי? וראיתי שכבר הקשה כן הח"ח, והשיב שלא העיניים הם הרואות, אלא הנשמה היא זו שרואה דרך העיניים, ומה שהבהמה ג"כ רואה, צריך לומר שהיא רואה ע"י הנפש הבהמית שיש לה.

אבל מרן הרב שך הסביר, שראיית העין היא פעולה אלוקית שהעין מצד עצמה אין לה כח ויכולת לראות, ורק כשהאדם חי הקב"ה פועל בו שהעיניים שלו יראו, ואין בזה כוחות טבעיים. [ולפני תקופה ביררתי אצל רמ"א ברורמן זצ"ל אם כך בדיוק אמר הרב שך, והסכים עימי כנ"ל].

התבוננות בחכמה הנראית בגוף האדם

א) והנה אחד מהדברים המופלאים ביותר בבריאה, זה גוף האדם על כל מרכיביו, שהיא חכמה עצומה, וכמו שאומרים אשר יצר את האדם "בחכמה". ואם יסתובב האדם מעט בבית החולים, ישים לב שיש הרבה מאד מחלקות, שכולן שייכות לגוף האדם, יש מחלקה אורטופדית, שמתמחה בעצמות ובמבנה גוף האדם, ויש במקצוע זה הרבה חכמה, שהרי העצמות הם המעמידים של האדם, ויש ג"כ מחלקת קרדיולוגיה שעוסקת בלב, שזו מומחיות בפני עצמה, וכן יש מחלקת עיניים שיש בהם הרבה חכמה, וכן יש מחלקה לכבד וכליות, ועוד הרבה כהנה, וכל מחלקה היא עולם שלם בפני עצמו, עם רופאים מיוחדים שזה תחום

א) הנביא בספר ישעיהו אומר "שאו מרום עיניכם וראו, מי ברא אלה" (מ, כו) כלומר שהנביא ישעיהו תובע מאיתנו לשאת את העיניים ולהביט על הבריאה הנפלאה שסביבנו, ומתוך כך תעלה ותזעק השאלה: 'מי ברא אלה? שהרי בריאה גדולה ועצומה כל כך, לא יתכן שנעשית מעצמה, ומתוך זה נגיע אל ההכרה שיש בורא לעולם, וגדולתו עד אין חקר, והוא ברא את העולם הגדול והמופלא הזה, שאנו חיים בו.

וכן ראינו אצל דוד המלך שמתאר על עצמו בתהילים (ח) "כי אראה שמך, מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת" כלומר שהיה דוד מסתכל ומתבונן על הבריאה שסביבו ומביט אל השמים ומבין מתוכה שהיא 'מעשה אצבעותיך' של השם, ומתוך כך הגיע להכרה בגדלות השם, כמו שאמר בסוף המזמור 'ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ'. וידוע מה שכתב הרמב"ם (פ"ב מהל' יסודי התורה ה"ב) כיצד היה הדרך להגיע לאהבת ה' - "בנעשה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים והגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר, ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלוקים לקל חי" עכ"ל.

וכן מצינו שאמר אדונינו דוד בתהילים במזמור יט "השמים מספרים כבוד קל, ומעשה ידיו מגיד הרקיע" כלומר שדוד המלך מביט אל השמים ורואה כיצד הם מספרים את גדלות ה' ואת כבודו, ואם נתבונן בזה נראה שהשמים הם בריאה ענקית, בהיקפים הכי גדולים שיש בכל הבריאה כולה, שהרי השמים מקיפים את כל החלל מכל צדדיו, וכן העובי של השמים הוא מהלך חמש מאות שנה (פסחים דף צד:). וא"כ הממדים של השמים בהיקף ובעובי הם הכי גדולים בבריאה. ובעבר הייתי סבור שהשמש היא הנברא הכי גדול שאנחנו רואים בכל היקום, שהרי גודלה של השמש הוא פי מאה ושבעים מכדור הארץ [כמבואר ברמב"ם פ"ה מהל' שבעות הכ"ב] והיה נראה לי שזו הבריאה הכי גדולה, אבל שוב התבוננתי שהשמים הם הרבה יותר גדולים, שעם ההיקף והעובי העצום שלהם הרי זה בריאה גדולה מאד, יותר מן השמש.

וכשאנו רואים את השמים שהיא בריאה בגדלות כזו, ובהיקפים כאלו, מתוך כך רואים את השם 'הגדול', וזהו מה שאמר דוד בתהילים (קנ) הללוהו ברקיע עוזו, כלומר שמתוך הבריאה הזו של רקיע עוזו, רואים את גדלות השם ואת כבודו, ומזה באים להלל לה' הגדול שברא כל זאת. ואף שאין לנו שום תפיסה והשגה בשם יתברך, אבל מתוך הברואים הגדולים שלו ניתן להכיר במעט את גדלותו וחכמתו של השם יתברך, שאין לה קץ וחקר.

והנה דוד המלך ממשיך לתאר את ההתפעלות שיש לו מהבריאה, 'ומעשה ידיו מגיד הרקיע' שהבריאה של הרקיע עומדת ומכריזה שהיא מעשה ידיו של הש"ת, כי הרי לא יתכן שבריאה גדולה ועצומה כל כך תיעשה מעצמה. וראיתי הסבר נאה בזה במלבי"ם שם, דברקיע רואים בחוש את השגחת והנהגת השם בעולם, שהרי ירידת המטר תלויה בתפילתם של צדיקים, ומזה שהקב"ה נענה להם ומוריד גשמים, רואים שהרקיע הוא מעשה ידיו של הש"ת.

הכח האלוקי שפועל בתוך מערכות הטבע

ב) והנה כשנתבונן בבריאה, בכל הנבראים כולם, ניתן לראות שמעבר לכוחות הטבע הבסיסיים שלהם, יש בהם כח אלוקי שמפעיל אותם, שאינו מולבש בחוקי הטבע.

הנה בעבר ליד הישיבה בבאר יעקב, היה יהודי בשם סעדיה שהיה לו פרדס של תפוזים וקלמנטינות, והייתי קונה אצלו, והוא היה שוקל ומביא לי לאוטו. ושמת לי לב בקלמנטינות שבתחילת החורף היה להם קליפה דקה, ובהמשך החורף - בסבת ושבט, היה להם כמין צמר בין הקליפה לפרי, וכך הקליפה נהייתה הרבה יותר עבה, וההסבר בזה כיון שבתוך החורף המזג אויר נהיה יותר קר, והפירות רגישים לקור, שהם עלולים לקפוא, לכן הקלמנטינה מגדלת לעצמה שכבת הגנה יותר עבה כדי לא להיפגע מהקור.

ההתמחות שלהם, ושנים רבות הם משקיעים במחקר ולמידה של אותו תחום בלבד.

והנה הקב"ה לקח את כל החכמה הזו של כל התחומים הללו, עם כל אוצרות החכמה שיש בכל תחום בפני עצמו, ואת הכל נתן בתוך גוף אחד, והרי זה מדהים, שכל כך הרבה תחומים של עומק וחכמה, מתגלמים בבריאה של גוף אדם אחד.

ובעבר הייתי בבית חולים לצורך ניתוח בכתף, ונאמר לי אז ע"י הרופאים שאם יש שבר בעצמות הכתף, לא בהכרח צריך ניתוח, וניתן לחבר את שתי העצמות אחד לשני, ובמשך הזמן הם גדלים מעצמם ומתחברים. והיה הדבר חידוש רב בעיניי שהייתי סבור שרק לבשר ולעור יש תכונה כזו, שאם יש בהם חתך הוא מתאחה, שהבשר והעור סביבו גדל מחדש ומשלים את החתך, אבל על עצמות שגדלות לא שמענו.

ושבו חזרתי והתבוננתי, למה נראה לנו כ"כ פשוט שהבשר והעור יודעים לגדול מחדש ולהתאחות, והרי זה מאת ה', שהוא המגדל את הבשר מחדש, ועל"ז מאחה את מקום החתך, וא"כ גם בעצמות יכול הקב"ה לעשות כך שיגדלו העצמות משני הצדדים ויתאחה השבר שביניהם.

המהנדס הגדול ביותר בעולם

(ד) הנה כשאנו רואים מבנה מרשים, של בנין או כלי נאה וכי"ב, ואנו מתפעלים מיופיו, וגדלו, הרי עיקר השבח וההלל ראוי שינתן למהנדס שלו, שהרי כל הבנאים כולם הם עובדים לפי תוכנית ההינדוס הראשונית שלו, והמהנדס עצמו הוא זה שלוקח בחשבון את כל המבנה כולו עד לפרטי פרטיו, ואם יודע לתכנן ולצייר אותו מראש באופן חכם ומדויק, אז יוצא מבנה מרשים לתפארת.

והנה הקב"ה הוא המהנדס של כל הבריאה כולה, מהשמש והירח, עד לפרטי פרטיו של העולם, וכמה שנתבונן בבריאה נראה כמה חכמת ההינדוס והתיכונן של העולם היא עצומה עד מאד, שמתוך כך אנו רואים את גדלות ה' שאין לה קץ ותכלית, וכמו שאמרו בברכות (י:) אין צור כאלוקינו – אין צייר כאלוקינו.

הנה נתבונן על מיני הבשרים שברא הקב"ה בעולמו, ישנם הרבה צמחים שמדפים בושם וריח טוב, וכל צמח יש לו את הסגנון הייחודי שלו, ואת תכונותיו המיוחדות לו, ומה שורש הדבר, למה הריח של עלי נענע שונה מריח של המנטה? ואין כל צמח מקבל ריח ייחודי? וההסבר הוא שהחלקיקים שמרכיבים את הצמח, הם אלו שקובעים איזה ריח הוא ידף ומה יהיה אפיו ותכונותיו, וכל צמח לפי ההרכבה וההינדוס של החלקיקים שלו, כך נקבע הבושם שלו.

ואנו למדים מזה שמי שיצר את כל הבשרים האלו, יש לו את החכמה והידע כמה ואיזה חלקיקים צריך לכל גוון של ריח, ואין להנדס את כולם בכדי שיצא בדיוק כזה בושם, וכזה בושם, והרי זו חכמה נפלאה ועצומה, לכוין את כל החלקיקים עד ההגעה לבושם המושלם.

וכעין זה נתבונן בשינויי עיניים שיש בין כל המאכלים, שזה ג"כ נקבע ומהונדס בחלקיקים מזעריים, שהם אחראיים על הטעם שמונח במאכל, והכל מעוצב ומדויק בדיוק נפלא, שכל מאכל יבוא על הטעם המכוון והמתאים לו.

סגולת הנפש החיים

ובעבר הלכתי לטייל בגן חיות ולקחתי את הילדים שלי, והילדים כדרכם הלכו מיד לקופים ולפילים, אבל אני נמשכתי דווקא לראות את התוכים, לא מסקרנות לשמוע את הפיטפוטים שלהם, אלא בכדי לראות את היופי וההדר שלהם, כשרואים הרבה תוכים, וכל אחד עם גוון ובצבע אחר, ולכל אחד מהם יש שילוב של צבעים מדהימים, ובכל חלק בגוף יש צבע אחר של נוצות, ויחד עם עיניהם שהם קצת אדומות, יש להם יופי והדר מושלם, והרי זה מחזה מרהיב, והיינו שאמרו 'אין צייר כאלוקינו'.

וראיתי שם בתוכים דבר מופלא, שכשהגוזל יוצא מהביצה, בפעם הראשונה לאוויר העולם, הוא ערום לגמרי בלי נוצות בכלל, ורק אחר תקופה מתחילים לצמוח בו הנוצות, ובהתחלה אין שום שינוי גוונים בעור שלו, וכולו גוון אחד, ורק כשגדלים לו הנוצות, כל נוצה נצבעת בצבע אחר, במקום אחד אדום ובמקום אחר כחול, וכולם משתלבים יחדיו לצבע מדהים, וכך נשלם היופי והנוי שלו.

ונחשוב הרי זה דבר מופלא, אין נעשה הפלא הזה שכל נוצה נצבעת בצבע שונה, והרי העור שלו היה בצבע שווה בכל הגוף? ורואים מזה שהחלקיקים הווערים שאחראים על קביעת הצבע של הנוצות שלו, כבר היו בו מזמן יציאתו לאוויר העולם, ובכל מקום בגופו יש את החלקיקים הנכונים, בכדי שיגדל שם הצבע המתאים לאותו מקום, והנה נגלה לפנינו איזה הנדסה מדהימה יש בבריאה עד החלקיקים הקטנים ביותר, ומונח בזה חכמה עצומה מאד, ומזה אנו רואים את חכמתו וגדלותו של השם יתברך.

(ה) זכורני במבחרותי בישיבת פוניבז', שהיו עושים כל שנה מסיבת חנוכה, והיו שם ראשי הישיבות והמשגיח זצ"ל, ופעם כיבדו את אחד הבחורים - שהיה לו קול יפה במיוחד, שינעים את קולו בפרק חזנות, והוא הסכים לכך, והשמיע פרק חזנות בקול ערב ונאה. ומיד אחר שגמר את הקטע, קם המשגיח ממקומו ואמר בהתלהבות, אתם לא רואים כאן את הבורא עולם?? התבוננו! הרי מי עשה זאת שיהיה לו מיתרי קול מכוונים ונאים כל כך, הרי זה יד ה'!

והמשגיח האיר את עינינו כאן לשים לב, מה הסיבה שלאותו בחור היה קול יפה ולאחרים לא? בגלל שמיתרי הקול שלו היו מכוונים בגרונם באופן כזה שיצא מהם קול יפה, וכמו חליל שיש בו חורים ובכדי שיצא ממנו קול צלול ומתאים, צריך לדעת איזה חורים לסתום ואיזה לפתוח, וכך הם מיתרי הקול של האדם שהקב"ה הנדס אותם לכל אדם באופן ייחודי, מה יהיה המבנה שלהם, וכמה מעבר יהיה לקול, ובאיזה צורה הוא יעבור, ולפי זה נוצר הקול הייחודי שלו, ובגמרא אמרו שיש טביעות עינא בקלא, כיון שלכל אחד יש קול מיוחד משלו. וזה אמר המשגיח שכאן רואים בורא עולם, כיון שאין כאן שום דבר שנעשה מאליו אלא הכל מהונדס ומכוון בדיוק לגוון קול יפה כל כך, והרי זה מעיד על מציאות ה' ועל גדלו.

כשנעמיד מול עינינו את הציור המוחשי הזה, אנו רואים, שהקב"ה הוא המהנדס הגדול ביותר בעולם (ביג אנגיניר באנגלית) שכל פרט בעולם מתוכנן ומעוצב לפרטי פרטים, עד לחלקיקיו הקטנים ביותר, וזו חכמה עצומה, שמראה לנו לפי השגתינו מהו גדלותו של הש"ת.

הנה כבר נודע מה שכתב הנפש החיים (בשער ג פרק יב) שיש סגולה נפלאה לבטל מעליו כל דינין שלא יוכלו לשלוט בו, והיא כשהאדם קובע בלבו הלא ה' הוא האלוקים האמיתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו ית"ש. ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון ב"ה. כן יספיק הוא יתברך בידו שיתבטלו מעליו כל הכוחות בעולם, שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל. והנה בעבר הייתי סבור שעצה זו של הנפש החיים שייכת במי שנמצא בצרה שאיננה חוק טבע מוכרח, אלא זה תלוי ברצון של אדם אחר וכי"ב, אבל אם הוא נמצא במקום שעפ"י חוקי הטבע הבסיסיים הרי הוא צריך למות, לא יעזור לו סגולה זו, וכגון מי שנמצא ברעידת אדמה, והבית נופל עליו, שיש כאן חוק טבע ברור שהכבידה של האבנים גורמת להם ליפול לאדמה, וכנגד זה יתכן שלא מועילה הסגולה. אבל האמת הוא שאף החוקים הכי בסיסיים של הטבע אין בהם שום כח אמיתי כלל, וכל חיותם וכוחם הוא ע"י דבר ה' שהוא עדיין קיים וניצב בשמים, א"כ אף כשעומד אדם כנגד חוק טבע ברור ומוחלט שהוא יזיק לו, אם הוא מאמין שאין שום כח מלבד השי"ת בעולם, אז אין חוקי הטבע יכולים להזיק לו כלל.

ודבר זה הוא מקרא מפורש בתהילים, במזמור יושב בסתר "על שחל ופתן תדרוך, תרמוס כפיר ותנין" כלומר שהאדם יוכל לרמוס אריה ותנין, ולמה? "כי בי חשק ואפלטתו" כלומר שמי שחשק בה' אז הוא מובטח שהשי"ת יפלטתו, ואף ידרוך וירמוס על אריות ותנינים, ולמרות שחוק טבע הוא שאריה ותנין מזיק וטורף בני אדם, מ"מ היכן שהאדם סומך על ה' לגמרי, אז הוא ראוי להינצל מכל צרה שהיא אף מכוונות הטבע הפשוטים, כיון שאין בהם כח כלל אלא הכל מאיתו יתברך, ומפסוקים אלו יש ראייה לסגולת הנפש החיים הנ"ל.

הנה קיבלנו עכשיו מכות קשות מאת ה', בכל רצף הפיגועים שקרו לאחרונה השם ירחם, וצריך לידע שעד היום כשחששו מפני הטילים וכי"ב, היה לנו גם את זכות לימוד התורה, וגם את ר' חיים זצ"ל שהגן עלינו, וכיום שהצדיק אבד, אנו אין לנו שיוור אלא התורה הזאת, ותורה מגבא ומצלא, וראוי להתחזק בלימוד התורה, לא להתבטל, ולנצל את הזמן ללימוד תורה, ולעבודת ה', להכיר את הבורא עולם, ולהתפלל לפניו על עמו ישראל, שישמור עלינו מכל צרה שלא תבוא.

מתחדשת השיחה השבועית במועצא שבת בבית הרב שליט"א רחוב מתתיהו 25 בני ברק בשעה 21:30

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר
טל' 054-8520936
או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עושה אור', או באמצעות
הטל' 03-7630585 שולחה 6465

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממוריני הרב שליט"א במערכת "קול
יהודי מרוקן" 0747962335 שולחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו ע"י הכנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 20:30
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

פרשת בחוקותי תשפ"ב

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

שאל פלאפון ונפל מידו ונשבר

שאלה

בעל רכב לקח ברכבו את שכנו שחיכה ליד תחנת האוטובוס. באמצע הדרך ביקש הנוסע מבעל הרכב שישאיל לו את הפלאפון שלו לשיחה קצרה. אולם במהלך שיחתו, בגלל חוסר זהירותו נפל הפלאפון מידו ונשבר. האם הנוסע חייב לשלם על הנזק שגרם?

ומה הדין אם הפלאפון נפל מידו בגלל שהנהג עצר לפתע את רכבו במלוא העוצמה, מחמת ילד קטן שרץ לכביש?

תשובה

א. בנידון השאלה, למרות שמדין שואל פטור הנוסע מלשלם עבור שבירת הפלאפון, אולם מדין אדם המזיק הוא חייב לשלם על הנזק. 1.
ב. אם הנהג עצר בפתאומיות את רכבו, אפילו שהיה אנוס, אולם עקב עצירה זו התנווד הנוסע בחזקה, ולכן נשמט הפלאפון מידו ונשבר - פטור הנוסע מלשלם על הנזק שנגרם לפלאפון. פטור זה קיים, אפילו אם הנוסע היה שואל את הפלאפון מאדם אחר ולא מהנהג. 2.

מקורות

הגדר של "בעליו עמו"

1. לכאורה היה מקום לפטור את הנוסע מתשלום עבור הפלאפון. מאחר ודינו כשואל על הפלאפון, וכתוב בתורה בפ' משפטים (כב, יד) ומבואר במשנה בב"מ בתחילת פ' השואל (צד.) שבכל מקום שהמשאיל עשה עבודה או פעולה כל שהיא לשואל, ואפילו אם עשה בחינם וכתובה בלבד, אם באותו הזמן שאל ממנו מקבל הפעולה חפץ מסוים, יש לו פטור של "בעליו עמו" כמו שכתוב שם בפסוק "אם בעליו עמו - לא ישלם". וזוהי גזרת הכתוב, שפרטי הלכותיו מבוארים בפ' השואל, ובשו"ע חו"מ (סי' שמו) וע"ש.

ולפי"ז לכאורה גם בנידון השאלה, מכיון שהנהג הסיע את הנוסע, נחשב הדבר, שבאותו הזמן הנהג הסכים מרצונו לעשות לו מלאכה, וכאשר בזמן זה לקח הנוסע את הפלאפון, נחשב קנין השאלה שעשה בפלאפון בגדר של - "בעליו עמו", ולכן השואל צריך להיות פטור על שמירת החפץ ששאל, ועל כל נזק שיקרה לחפץ אפילו אם פשע בשמירתו.

החייב לשלם מדין אדם המזיק

אלא למרות כן, בנידון השאלה - חייב לשלם עבור הנזק שקרה לפלאפון. והטעם לכך הוא, מאחר ושמירה בבעלים הוא פטור

בהלכות שומרים, ולכן מדין שומר, אכן פטור הנוסע על הנזק שקרה לחפץ ששאל.

אולם החיוב בנידון דנן הינו - מדין אדם המזיק, ואדם המזיק אינו נפטור מלשלם למרות שבעל החפץ היה עמו. וכשם שאם שומר שיש לו פטור של בעליו עמו, יקח את החפץ השואל ויזרקו לרצפה וישברו - ודאי שחייב לשלם על כך מדין אדם המזיק. שהרי גם לשומר אסור להזיק לממון המשאיל.

אלא שבשונה מאדם אחר, שומר מתחייב גם אם אדם אחר יזיק לחפץ, והוא לא ישמור כראוי. ועל מקרה זה נאמר הפטור שאם היו בעליו עמו - השומר נפטור מחיובי השמירה. משא"כ כלפי האיסור להזיק לממון חברו שקיים גם על השומר, בכך הוא אינו שונה מכל אדם שאינו שומר שהזיק לממון חברו. ולכן אם הוא הזיק לחפץ השואל - חייב לשלם מדין אדם המזיק.

לאור האמור, מאחר ובנידון השאלה הפלאפון נפל מידו בפשיעתו, מאחר ולא החזיקו חזק כמקובל, נחשב הדבר כאילו הפילו בידו לרצפת המכונית, ולכן אפילו שלא התכוון להזיק - דינו כאדם המזיק שמבואר במשנה בב"ק (כו.) שהינו מועד לעולם אפילו שהנזק נעשה בשגגה.

2. כאשר הפלאפון נפל בגלל עצירתו הפתאומית של בעל הרכב, לא נחשב השואל כפושע שלא החזיק כראוי את הפלאפון, אלא הוא אנוס על הדחיפה הפתאומית שקיבל שמחמתה נפל מידו הפלאפון, ודינו דומה - לאונס כעין גניבה, שמבואר בתוס' בב"ק (כו.) בד"ה ושמואל אמר וכו', שבאופן זה אדם המזיק פטור וע"ש. והנה פטור זה קיים למרות שעצירתו הפתאומית של בעל הרכב היתה מוצדקת, כי ילד קטן רץ לפתע לכביש. אולם מאחר ואיננו דנים מהו הגורם לעצירת הנהג, אלא דנים, האם מחזיק הפלאפון פשע כשהפלאפון נפל מידו ונשבר, ומאחר והתברר שהיה אנוס בכך, לכן מעשהו נחשב כאונס כעין גניבה, שלדעת התוס', והרא"ש שם - אינו מחוייב לשלם במקרה כזה מדין אדם המזיק.

והנה פטור זה קיים, אפילו אם שאל את הפלאפון מנוסע אחר שהיה במכונית ולא מהנהג. מאחר וגם במקרה זה סיבת נפילת הפלאפון מידי השואל נבעה עקב העצירה הפתאומית של הנהג. ומאחר והתבאר שגורם זה מחשיב את הנפילה כאונס כעין גניבה, שלדעת התוס' והרא"ש במקרה זה גם אדם המזיק פטור מלשלם, לפיכך גם אם משאיל הפלאפון היה אדם אחר, הוא לא יוכל לחייב את השואל מדין אדם המזיק. ואע"פ שהרמב"ן מחייב אדם המזיק גם במקרה כזה, אולם מכיון ששואל הפלאפון מוחזק בכספו, לא ניתן לחייבו לשלם ממון, שיכול לטעון קים לי כדעת התוס'.

מעלת "בן תורה". חומרת נדרים. ומעלת המברך את חבירו.

"איש כי יפליא נדר בערכך - נפשות לה" (כז, ב)

כתוב במדרש תנחומא (ס' ה) על פסוק הזה: זהו שאמר הכתוב במשלי (יא, ל) "פרי צדיק עץ חיים - ולוקח נפשות חכם" היינו, אם יהיה אדם צדיק, אולם אע"פ שהוא צדיק אינו עוסק בתורה - אין בידו כלום. אלא פרי צדיק עץ חיים - זו התורה, שמתוך שהוא בן תורה - הוא לומד היאך לוקח נפשות... וכן אתה מוצא בפתח הגלעדי, מפני שלא היה בן תורה - איבד את בתו. ולמה זימן לו הקב"ה שבתו תצא ראשונה מפתח ביתו - כדי שילמדו כל הנודרים הלכות נדרים וחרמות, שלא לנהוג טעות בנדרים ע"כ.

המעלה הנשגבה של "בן תורה", ומהי מחייבת

למדנו מהמדרש תנחומא הנה שני דברים יסודיים.

א - המעלה הנשגבה של בן תורה. שאפילו מי שחז"ל מעידים עליו שהוא צדיק, והיה שופט של ישראל, והיה שקול בכח שיפוטו כשמואל הנביא, וכדברי חז"ל במסכת ראש השנה (כה:) "פתח בדורו - כשמואל בדורו". וכתוב במדרש תנחומא פ' חוקת (ס' יג) שיפתח היה בעל רוח הקודש, שזוהי דרגה פחותה מנבואה. בכל זאת אומר המדרש שהובא לעיל, שמפני שלא עסק בתורה - אין בידו כלום, ולכן גם איבד את בתו.

כלומר, למרות כל המעלות הנשגבות, הצדקות, והיראת שמים הגדולה שהיתה ליפתח, אבל מכיון שלא עסק בתורה, התורה לא הפכה אותו למהות של "בן תורה" שהינו: ענוותן, שפל ברך, ומעביר על מידותיו. לפיכך כששבט אפרים פגעו בכבודו בגלל שלא צירפם למלחמה נגד בני עמון - הוא הרג מהם ארבעים ושנים אלף איש. כמו כן בגלל שחם על כבודו, לא הלך לפנחס, שהיה הכהן הגדול שבימיו, להתיר לו את נדרו, אלא רצה שפנחס יבוא אליו, ומחמת כך איבד את בתו היחידה.

נמצאנו למדים מחז"ל, שגם הצדיק הגדול בדורו כמו יפתח, שמסר נפשו עבור הצלת כלל ישראל מבני עמון כפשוטם של הדברים, אולם אם אין התורה אומנותו, ואינו נהפך מחמתה למהות של "בן תורה" כלומר: ענוותן, ומעביר על מידותיו, אומר עליו המדרש - שאין בידו כלום. וכל הצידקות והמופתים העל טבעיים שיעשה מחמתם, אפילו כשבאים מכח הקדושה - הינם הבל. ובמהותו - אותו אדם אם יפגעו בכבודו - הוא יהיה רוצח שפל באופן החמור ביותר. וכמו שיפתח הצדיק הגדול - הרג ארבעים ושניים אלף יהודיים משבט אפרים, וכן לא חס על חיי בתו, כי חשש שיתמעט כבודו אם יפנה לכהן הגדול שבימיו להתיר לו את נדרו. ולכן כתוב במדרש תנחומא שם - שהעלים הקב"ה מהסנהדרין למצוא פתח להתיר את הנדר שנדר יפתח, ועיין בדברי המדרש שהאריך בזה.

החיוב להתרחק מאנשים שאינם "בני תורה", אפילו מאותם שיש להם כוחות רוחניים

ונלמד מזה הלכה למעשה, שאפילו אם ישנם אנשים מסוימים שיש להם כוחות רוחניים מסוימים, והם מתנהגים בצידקות,

ובהקפדה על קיום המצוות, וחינוך ילדיהם, וכן בורחים מתאוות הכסף. דהיינו, אפילו אם לכאורה נראה שכוחם מגיע מכח הקדושה ולא חלילה מהטומאה, בכל זאת אם אותו אדם אינו עמל בתורה, ואפילו אם למד תורה, אבל היא לא הפכה אותו להיות "בן תורה" שמהותו - ענוותן, שפל ברך אמיתי, שלא מחשיב כלל את עצמו וכבודו - אין בכל דברי אותו צדיק או במופתיו - כלום. וכדברי חז"ל, הוא יכול גם לרצוח אנשים באופן ישיר או ע"י עושי דברו, אם יחשוב שלא התנהגו כלפיו בכבוד הראוי לו או כשחושש מהם שיסכנו את מעמדו. וממילא חובה לברוח ולהתרחק מהם, ואין להתייחס כלל לדבריהם, ולמעשיהם.

וכל שכן אם מעשי אותם האנשים רחוקים מיראת שמים, שאז למרות שהלבישו את עצמם בלבוש חרדי, בדרך כלל הם שקועים בתאוות הכסף והכבוד - וברור שחייבים לברוח מהם, ואין להתייחס כלל לדבריהם ולמעשיהם, וכל כוחם הינו מכח הטומאה או מאחיות עיניים. ובפרט שהוכח במקרים רבים, שרוב אותם האנשים מתגלים לבסוף שחשודים גם על עבירות חמורות.

חומרת עוון נדרים ושבועות אפילו לדבר מצוה

דבר נוסף שלמדנו מהמדרש תנחומא הוא - חומרת עוון הנדרים והשבועות. שבגלל שיפתח לא ידע הלכות נדרים, לכן במקום לנדר - שכל בהמה טהורה שתצא מפתח ביתי, אעלה לקרבן, אמר יפתח: כל אשר יצא מפתח ביתי, שזה כולל אפילו בן אדם, בהמה טמאה, בהמה בעלת מום וכדומה. לפיכך זימן לו הקב"ה שבתו תצא ראשונה מפתח ביתו, כדי שילמדו לא להקל ראש בנדרים ושבועות.

והנה כדי לבאר את חומרת הנדרים גם בזמן הזה, נקדים את דברי בעל הטורים בפ' מטות (ל, ג) על הפסוק "איש כי ינדור נדר לה' וכו' וז"ל: נדרים - בגימטריה - רוצח, שהנודר חשוב כרוצח, אם אינו משלם לבסוף את נדרו, דבעוון נדרים - הבנים מתים עכ"ל. והנה דברי בעל הטורים 'סודם מהגמ' בשבת (לכ,): ובכתובות (עב) שכתוב שם: "בעוון נדרים - אשתו של אדם, וילדיו הקטנים מתים ע"כ. כלומר, כשאין הנודר מקיים בשלימות כל מה שנדר. ולפיכך מבואר בשו"ע אהע"ז (ס' קטג, ג) שאפילו בזמן הזה שיש חרם של רבינו גרשום שלא לגרש אשה בעל כורחה, וחרם זה התקבל בכל קהילות ישראל כולל על בני ספרד, וקיים בעם ישראל כאלף שנה, למרות זאת אם אשה נשואה רגילה לנדר או להישבע, ולמרות שבעלה התרה בה שתחדל מכך היא ממשיכה בנדריה, רשאי בעלה לגרשה בעל כורחה מחמת הטענה - שהיא גורמת לסיכון חיי ילדיהם המשותפים.

וכמו כן גם במקרה הפוך, אם הבעל רגיל לנדר, מבואר בשו"ע אהע"ז (ס' קנה, א) שרשאית אשתו לתבוע ממנו גט בעל כורחו מחמת הטענה, שבנדריו הוא מסכן את חייה, וחיי ילדיהם המשותפים. כלומר, למרות שהתורה פוסלת גט שניתן בעל כורחו של הבעל, בכל זאת במקרים חריגים רשאים ביה"ד לכופף את הבעל לתת גט לאשתו, וכשהבעל נודר נדרים - הוא מהמקרים הבודדים שניתן לכופו לתת גט.

איש את רעהו, ולדעת שלכל אחד מישראל בכל מצב רוחני בו הוא נמצא יש זכויות. ובמקרים רבים בכח ברכותיו, אם הם יבואו מהלב ולא מהשפה ולחוש, הוא יכול להועיל ישועות והצלחות לזולתו. והקב"ה הבטיח לאברהם אבינו בפ' לך לך (יב, א) "ואברכה - מברכך" כלומר - מי שיברך יהודי - יתברך ג"כ מהקב"ה בעין יפה.

הליכות והלכות בדף היומי

יבמות עט.

האם מותר לחייל לשכנע את מפקדו לשחררו ממשימה?

שאלה

עקב מידע שהתקבל, שמחבלים חמושים שחיפשו אחריהם זמן רב, מסתתרים בדירה שנמצאת בפאתי כפר ערבי עוין, הוחלט לשלוח יחידה מובחרת לפגוע בהם באישון לילה. אחד מהחיילים שנבחר קיבל לפתע פחד פתאומי שלא יחזור בחיים מהפעולה, ולכן החליט לספר למפקדו שקרים שבדה מליבו, כדי שישחררו אותו מהפעולה הזאת. וזאת למרות שידע בודאות שבמקומו יקחו חייל יהודי אחר. ואכן כפי שחשש - כך קרה. החיילים התגלו ע"י המחבלים שארבו להם, וכתוצאה מחילופי אש עזים שהיו ביניהם, נהרג החייל שנבחר במקומו.

כעת שואל החייל שהשתמט מלהשתתף בפעולה:

א - האם נהג כשורה?

ב - האם היה מותר לו לפנות לצורך קבלת שחרור מהפעולה, לחברו שיש לו קשרים טובים עם המפקד, כדי שישכנעו לשחררו מהמשימה, אע"פ שידוע שמחמת זה הוא יסכן חיי חייל יהודי אחר שיבוא במקומו?

תשובה

א. החייל הנ"ל היה רשאי לבקש ממפקדו לשחררו מלהשתתף בפעולה הצבאית, למרות שידע שבכך הוא גורם לסכן חיי חייל אחר. 1

ב. בנידון השאלה נראה לענ"ד, שהיה מותר לו גם לפנות לאדם אחר שישכנע את המפקד לשחררו, אע"פ שידוע בוודאות שבמקומו יקחו ויסכנו חייל יהודי אחר. 2

מקורות

סיבת ההיתר לאדם להציל את חייו, למרות הסיכון בכך לחיי חברו

1. מבואר בגמ' בב"מ (סב.) שרבי עקיבא למד מהפסוק "וחי בהם" שחיך קודמים לחיי חבריך. כלומר, אע"פ שאסור לאדם להרוג את חברו כדי להציל את חייו, ועל כך אמר רבא בגמ' בפסחים (כה:) "הרג ואל יעבור", כי אין הדם של חברו חשוב בשמים פחות מהדם שלו כמבואר שם ברש"י (בד"ה מאי חזית וכו'). אמנם איסור זה

וכך אמר רב נתן בגמ' בנדרים (כב.) שהנודר - כאילו בנה במה להקריב עליה קרבן בזמן הזה. והמקיימו כלומר, אפילו אם יקיים מה שנדר, אולם מכיון שלא ביקש להתירו ע"י ביה"ד, נחשב כאילו הקריב בפועל קרבן על הבמה הזאת, וחייב על כך עונש, מכיון שהקריב שלא בבית המקדש, ע"כ. ואת דבריו פסק השו"ע ביו"ד (ס' רג, א). ומבואר עוד בגמ' שם, שבגלל שנדר - ביה"ד של מעלה מעיינים ומדקדקים מחדש במעשיו, האם הוא כל כך חסיד וצדיק שבטוח שלא יכשל בנדרו וע"ש.

כמו כן מבואר בגמ' בנדרים (סה.) ובמדרש רבה באיכה ה (ב, יד) שזוהי הסיבה שמחמתה הרג נבוכדנצר הרשע את הסנהדרין שהיו בימיו, ואת שני בני צדקיהו, וגם עיוור את שתי עיני צדקיהו, בגלל שהסנהדרין התירו לצדקיהו שלא כדין את שבועתו לנבוכדנצר וע"ש.

לאור האמור למדנו, כמה חמור לנודר אפילו לצורך קיום מצוה או כדי לתת כסף לצדקה. ולכן צריך לומר לפני כל קבלה, שיתן או יעשה דבר פלוני "בלי נדר" או שיתן את כספו לצדקה מיד, מבלי שיקדים בפיו שמתחייב לתת לצדקה וכו'. ורק במקרים חריגים של שעת צרה או שקיים סיכוי ממשי שאותו אדם יכשל באיסור, ולכן הוא נודר כדי להרחיק את עצמו מהאיסור, במקרים אלו התירו חז"ל לנודר, ועיין בשו"ע יו"ד (ס' רג) את פרטי ההלכות.

המעלה הגדולה של המברך את חברו מעומק הלב

והנה כשם שלמדנו על חומרת הנדר אפילו לצורך מצוה, מבואר בחז"ל כנגד זה על המעלה הגדולה של המברך את חברו, ואפילו אם המברך נקרא איש פשוט ואינו ידוע כתלמיד חכם או צדיק כמבואר בגמ' בברכות (י.) שאפילו הקב"ה ביקש ברכה מרבי ישמעאל כיון ש"אל תהי ברכת הדיוט - קלה בעיניך". וביחס לקב"ה - אפילו רבי ישמעאל נקרא הדיוט.

כמו כן מבואר במדרש רבה קהלת על הפסוק "עת ללדת" (ג, ב-ה) והובא בקצרה גם במד"ר דברים בתחילת פ' וילך (לא, יד) שרבי שמעון בן חלפתא הלך עם אנשי עיר אחת לברית מילה, ואבי התינוק כיבדם ביין ישן ואמר להם: שהוא בטוח שבזכות זה, הוא יזכה לכבדם ביין זה גם בנשואי בנו התינוק. והם ברכו אותו כעין הנוסח המקובל גם בזמן הזה דהיינו: כשם שהכנסתו לברית - כך תכניסנו לתורה, ולחופה". בלילה פגש רבי שמעון ב"ח את שליחו של מלאך המוות כשהוא עצוב, והשליח אמר לו, שהוא נשלח להמית את התינוק הזה לאחר שלושים יום, אבל בגלל שהציבור ברך את אבי התינוק - לכן התינוק יישאר בחיים, והתבטלה הגזירה, והוא יזכה להינשא וכו'.

והנה במדרש לא כתוב שהגזירה התבטלה בגלל ברכת הצדיק רבי שמעון ב"ח, אלא בזכותם של כל המברכים שהיו אנשים רגילים. ומכאן נלמד שיש כח רב לברכות, ולתפילות של כל יהודי שמברך או מתפלל עבור רעהו, ואפילו אם אינו צדיק או ת"ח. וברכתו של כל יהודי אם היא באה מעומק הלב - היא מועילה אפילו לבטל גזר דין רע שניתן על השני. לפיכך צריך לנצל את כח הדיבור שניתן לנו משמים כדי להרבות בברכות, תפילות, לפרגן ועוד

חגליון מוקדש לעלוי נשמת

חיים בן שרה

מפעויע הטבה באלעד

חגליון רמ"ז פ' בחקתי

כ' אייר ה'תשפ"ב

רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

אהבת
אתכם

עומר, ואהבת חנים

(חלק א')

מתוך הספר 'גאון יעקב' ג'
חלקים על התורה והמועדים.

"וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה ותבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הפתח: והניף את העמר לפני ה' לרצונכם מקדחת השבת יניפנו הפתח" (כג, ט-יא)

מנהג מפורסם הוא שנוהגים מנהגי אבילות בימי ספירת העומר בין פסח לשבועות. כמו כן, זול להשיג אולם לבר מצווה וכדו' כי אין חתונות... מה המקור לנהוג בימי ספירת העומר במנהגי אבילות בין פסח לשבועות.

הגמרא² במסכת יבמות מביאה את הפסוק ששלמה המלך אמר, "בפקד ורע את ורעך ולערב אל תנח ידך".³ בספר קהלת הוא אומר דברי חכמה שגם שייכים לענייני העולם הזה; בבוקר, כשאתה צעיר, וזורע שדה, גם בזקנותך לערב תמשיך לעסוק ולזרוע.

מעשה באדריאנוס קיסר והכפרי

מסופר⁴ שאדריאנוס קיסר עבר על יד כפר ושם ראה זקן אחד ששותל עצי פרי, שאל

^א שיחה שנאמרה במדרשה ברמה"ש, אייר תש"ע
^ב יבמות ס"ב, ע"ב
^ג קהלת יא, ו'
^ד מד"ר ויקרא כה, ה', תנחומא קדושים ח'

אותו, כמה זמן יעבור עד שהשתיל יתן פירות, אמר לפחות שלש שנים. ובכן כמה אתה? בן מאה. ואתה חושב שכדאי לך להשקיע עבודה. אמר למה לא, אם אחיה - אני עצמי אקטוף את הפירות ואם לא, אני זורע לבנים שלי כמו שאבותי זרעו בשבילי. מסופר שאדריאנוס הלך בינתיים לארצות רחוקות לנהל מלחמות, וכעבור ג' שנים הוא חזר דרך אותו הכפר. הזקן שמע שהמלך מגיע והביא לו מתנה, סל מלא מהתאנים האלה ואמר לו זה מה שראית אותי שותל אז.

הגמרא אומרת שהפסוקים של דברי החכמה הם בעיקר משלים, דברי חכמה גם במילי דעלמא אבל בעיקר כדי לקחת מהם מוסר השכל. כמו שהגמרא אומרת במסכת מכות¹ - "אהב כסף לא יפגע כסף",² מי שאוהב כסף לא שבע מכך, ורוצה עוד כסף אע"פ שיש לו הרבה. אומרת הגמרא שזה נאמר על משה רבנו.³ אוהב מצוות לא ישבע מצוות, מי שאוהב דבר שיותר חשוב מכסף, שזה מצוות, אז כמה מצוות שכבר יש לו, בכל זאת הוא חוטף עוד מצווה.

משה רבנו היה כבר בגיל מאה ועשרים, כל כך הרבה מצוות היו לו, אבל צריך הרי לעשות שש ערי מקלט, זו מצווה לקדש את הערים האלה, ג' בעבר הירדן וג' בארץ ישראל. את עבר הירדן כבש משה רבנו, אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן...⁴ וכבר קבע שהם יהיו ערי מקלט, למרות שכל זמן שאין את כל השש זה לא שימושי, אבל הוא כבר הקדים את המצות - אוהב מצוות לא ישבע מצוות.

הרב מפוניבז' בונה בנינים

"בפקד ורע את ורעך..." דורשת הגמרא שאם היו לו תלמידים בילדותו שידאג שיהיו לו תלמידים גם בזקנותו. אם כשהיה צעיר היו

¹ מכות י', ע"א
² קהלת ה', ט'
³ וכן הוא במד"ר דברים ב כז
⁴ דברים ד', מא

לו הרבה תלמידים כשהוא זקן שימשיך ללמד תלמידים. בדורנו ראינו את זה שהיה אדם שהעמיד הרבה תלמידים, בגיל שישים נודע לרב מפוניבז' שנהרגו כל תלמידיו בשואה בעיר פוניבז' למעט שניים. היו לו גם בית יתומים וגם תלמודי תורה. הוא הגיע לארץ ישראל והתחיל מחדש. קנה מגרשים נסע לאפריקה לאסוף כסף, בנה בנינים והקים מחדש, הוא היה בן שישים, בן שישים לזקנה דהיינו ב'זקנות' כמאמר הפסוק. אמרו לו מה אתה בונה כ"כ הרבה בנינים, אמר - מי שעבר עליו כל מה שעבר עלי, שהרגו את אשתו וכל ילדיו ונשאר לו רק בן אחד, כל התלמידים היקרים שנהרגו וכל המפעלים שלו. בדרך הטבע אדם שעובר את זה צריך להיות משוגע מהצרות של השואה האיומה הזאת. אז אני באמת משוגע, אבל מה עושה משוגע רגיל: שובר חלונות שובר צלחות, אני משוגע לבנות בנינים זה השיגעון שלי.

הגמרא⁵ מספרת על רבי עקיבא - רבי עקיבא אומר: למד תורה בילדותו, ילמוד

תורה בזקנותו. היו לו תלמידים בילדותו, יהיו לו תלמידים בזקנותו שנאמר: בפקד ורע את ורעך וגו'. אמרו, שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן

"בדרך הטבע אדם שעובר את זה צריך להיות משוגע מהצרות של השואה האיומה הזאת. אז אני באמת משוגע, אבל מה עושה משוגע רגיל: שובר חלונות שובר צלחות, אני משוגע לבנות בנינים זה השיגעון שלי..."

מתו בפרק אחד, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה. והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם.

עולם בלי תורה הוא עולם שמם

ושם מהאזור ההוא לבד היו לו עשרים וארבע אלף תלמידים שכולם מתו בפרק אחד, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה. למדו תורה אבל לא כיבדו אחד את השני, והיה העולם שמם. מה זה שמם... האם עצי פרי לא נתנו פירות? הגמרא מספרת שאפילו אחרי חורבן בית

⁵ יבמות ס"ב, ע"ב

‘הסיבה’ הראשונית לשנאת חינו

בפסוק בפרשת קדושים, כתוב - "וְאֵתְּכָם לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ אֲנִי הֵשֵׁם"³⁷, אם 'אני השם', ויש קרבת אלקים שהי' כולנו בבחינת 'בנים אתם להשם אלקים', אז 'כמוך'. מה ההבדל ביני לבינו, אין לי שום אינטרס עצמי כלל. הגמרא³⁸ אומרת שבית שני נחרב על שנאת חינו, יכולים היינו לחשוב שהכוונה כאן בשנאת חינו בלי שום סיבה, אבל לא מסתבר שאחד תופס את השני ואומר לו - אני שונא אותך, ישנה סיבה ראשונה. הוא פגע בכבודי! ויש כ"כ הרבה סיבות להיות נפגע, לכן אני שונא אותו. בקשתי ממנו טובה, הגמרא³⁹ אומרת איזו היא נטירה? 'השאיילי קרדומך', והוא אומר אין לי היום זמן, והוא המבקש, כבר לא יכול לדבר איתו, נוקם או נוטר. א"כ זה לא לחינו, אבל זה כן נקרא שנאת חינו, כי עבור דבר כזה אין היתר להיות שונא, אין שום היתר לשונא יהודי.

מצוה לכופ את יצור

הגמרא⁴⁰ אומרת בעניין המצווה לעזור לחבירו לפרוק את המשא מהחמור, או להטעין את המשא על החמור, שאם מזדמנת מצווה אחת לעזור לאוהב ואחת לעזור לשונא, טוב שיעדיף את השונא 'כדי לכופ את יצור'. שואלת הגמרא וכי בכלל מותר לשונא, בתורה כתוב "כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂאֵץ רֵגֶל פֶּתַח מִשְׁאוֹ"⁴¹, משמע מכאן שאתה באמת שונא אותו, וכי מדובר ברשעים? לא מסתבר, עונה הגמרא שהוא ראה אותו שעשה עבירה (ולכן שונאו), מקשה הגמרא, אם כך, אם מדובר שעשה עבירה או כולם חייבים לשונא אותו, ומתרתת הגמרא שאין שם עדים לכך, כולם אוהבים אותו ולא יודעים ורק הוא בסוד יודע ויש לו סיבה להיות שונא שלו. בכל זאת צריך לעשות לו חסדים, למרות שהוא אדם שהוא שונא אותו - כדי לכופ את יצור.

השנאה הזו אם כן היא לא של חינו, העבירה שעשה היא לא עבור שפגע בי או שאישיית יש לי משהו נגדו, אבל אם יש משהו אישי, איזה עניין פרטי של בין אדם לחברו, אז כל שנאה היא חינו. [ע"כ חלק א']

תזכורת לגוף להיות עבד לנשמה

הגמרא⁴² אומרת בפרשת נגע צרעת, על שבעה דברים נגעים באים. יש בתורה פרשה של נגעי אדם, בגוף. אומר הרמב"ן, כשהכהן מסגיר את המנוגע שבעה ימים זה לא טיפול רפואי, מה הסיבה אם כן שנגע צרעת מופיע בגוף האדם. העור במקום מסוים הופך לבן לגמרי, כמו מת. אין בו זרם דם, והוא בגודל של כגריס (זה בגודל של בערך אסימון שהיה פעם). אומר הרמב"ן שאלה דרכים שהקב"ה מדבר אל האדם, זו תזכורת שהגוף שלו שאמור להיות עבד לנשמה, ושצריך לעשות את רצון השם, הגוף הזה לא עושה את רצון השם כמו שצריך אין לו זכות חיות, אז נותנים לו רמז בכך שחלק מהגוף מת.

הטיפול בנגע מתבצע מחוץ למחנה כיון שהוא התנהג בחברת בני אדם לא כמו שצריך, ונכשל בעבירות שבין אדם לחברו. לכן עושים לו בידוד, ואם הוא חוזר בתשובה אז נרפא נגע הצרעת. אבל ישנה בעיה, בזמן שעם ישראל היה קרוב לקב"ה זה היה משפיע עליהם יותר, וכשלא לומדים מזה הקב"ה מחזק את המסלול הזה⁴³. ואז היו גם נגעי בתים, הבית נהיה חולה. בגדים חולים, עם נגע צרעת. בלי שום סיבה בדרך הטבע היה הבגד הופך ירקרק או אדמדם או חוטי שתי וערב.

צרות עין - מידה רעה הגוררת אחרות

הגמרא מביאה פסוקים בכל דבר במסכת ערכין, על שבעה דברים נגעים באים. גלוי עריות, גזל, גסות הרוח, שבושת שוא, שנאת חינו, לשון הרע והאחרון צרות העין. על כל הרשימה יש פסוקים בתורה שהם נקראים עבירות, על צרות עין אין פסוק. לא מצאנו פסוק בתורה עם הציווי 'אל תהיה צר עין'. אבל זו מידה רעה שכתוצאה ממנה יכולות להיות עבירות ואפילו שנאת חינו. בית שני נחרב בעוון שנאת חינו. ר' עקיבא אמר לתלמידים החדשים, שלא תהיה לכם צרות עין, ממילא תנהגו כבוד זה בזה, לא תזלזלו בכבוד חברים, אחד הדברים בצוואה של ר' אלעזר הגדול⁴⁴, 'הזהרו בכבוד חברים'.

המקדש היו רואים בכרמים אשכולות ענבים שנראים מרחוק כמו עיזים, הייתה זבת חלב ודבש גם אחרי החורבן. אם כן מה הייתה השממה הזו. אלא, כשאין המשך לדור, להעביר את התורה לדור הבא, זה נקרא שמם.

רבי עקיבא היה זקן והתלמידים היו צעירים. מי מהם ימשיך ללמד תורה לעם ישראל? עד שבא רבי עקיבא לרבותינו שבדרום ושנה להם. שם הוא ראה תלמידים ולימד אותם את התורה שקיבל בעל פה דור אחר דור עד יהושוע בן נון. והם - רבי מאיר, ר' יהודה, ר' יוסי ר' שמעון ור' אלעזר בן שמעון. הם הם העמידו תורה, נתנו את הבסיס להעמיד את התורה שתמשיך לדורות הבאים.

מיתת אסכרא

אומרת הגמרא שכולם מתו מפסח ועד צרעת. אמר ר' חמא בר אבא כולם מתו מיתה קשה, מאי היא, אמר רב נחמן - אסכרא. זה נקרא דיפתרין, זהו חנק בגרון מיתה קשה מאוד. כשהייתה פעמים מגיפה של מחלה כזו, סיפר לי פעם בנימיני הזקן [מרמה"ש], שעשרות עשרות קברים של ילדים היו בבית הקברות מהמחלה הזאת שהיתה מחלה מדבקת ולא הצליחו לרפא אותה, הגרון מתנפח והנשימה נסתמת. כשתופסים את זה מוקדם סיפרו לי חברים שהיו אז ילדים, שהרופא היה עושה מיד חור בקנה והיה נושם דרך הנקב עד שתעבור הנפיחות, כי השביל בין האף לקנה היה סתום, זו מיתת אסכרא, חנק. בימינו מחסנים את התינוקות נגד המחלה הזו.

הזהרו בכבוד חברים

נשאלת השאלה, האם זה פשע כ"כ חמור עד שנגזר עליהם עונש מיתה בידי שמים? נוהגים לומר שהקב"ה מודקדק עם הצדיקים כחוט השערה. במדרש רבה ישנה תוספת, שרבי עקיבא הגיע אל רבותינו שבדרום אל התלמידים האלה ואמר שהוא מוכן ללמד אותם, ועוד לפני כן הם היו תלמידי חכמים גדולים, הם למדו אצל ר' ישמעאל. אמר להם ר' עקיבא - הזהרו בכבוד חברים ואל תהיו צרי עין בתורה של חברים, שלא יקרה לכם מה שקרה לעשרים וארבעה אלף הקודמים. צרות עין, בשפה מדוברת - שהוא לא מפרגן. אדם אוהב שכל הכבוד יהיה לעצמו ואם יש מי שמכבדים אותו יותר ממנו, הוא מרגיש עם זה לא טוב.

³⁷ ויקרא יט, יח

³⁸ יומא ט"ז, ע"ב

³⁹ יומא כ"ג, ע"א

⁴⁰ בבא מציעא לב, ע"ב

⁴¹ שמות כג, ה'

⁴² ערכין טז, א'

⁴³ ראה רמב"ן, ויקרא יג, מז

⁴⁴ ברכות כח, ב'

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרכה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

עורך: הרב שלמה רוזנטליין

פרשת בחוקותי

עקרי הענין

הרב מאיר שולביץ

משולחן גבוה

מין ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

בחיוב ערכין בקטן ובעכו"ם

במנ"ח מצוה ש"נ הביא דברי הרמב"ם שפסק פ"א מהל' ערכין ט"ו דקטן מופלא הסמוך לאיש שהעריך או שנדר חייב לשלם, והקשה ע"ז כיון דקטן לאו בר חיובא הוא למה כאן חייב לשלם, והרי גם בהקדש אין דין מופלא הסמוך לאיש אלא לענין שהקדשו חל, אבל הוא עצמו אינו מוזהר על הקדשו, כמפורש בסוגיא דמופלא הסל"א בנדה פרק יוצא דופן, וה"נ בערכין נהי דיכול להעריך, היינו רק לענין שערכו קדוש, אבל חיוב לשלם מנא לן.

והנה כן הקשה ג"כ המל"מ פ"י מהל' מלכים ה"ז אהא דאיכא מ"ד דעכו"ם מעריך, והרי עכו"ם לית"י בבל יחל דברו, ולמה יתחייב לשלם הערך שנדר, ותיקן המל"מ דה"נ דליכא חיוב על המל"מ ה"ז אהא שהעריך, אלא שאם הפריש ערכו חל עליו קדושה. ובספר משמר הלוי ראיתי שהקשה ע"ז מהא דמבואר בריש חולין דבערכין ל"ש הפרשה וחלות הקדש רק אם ה' כבר נדר של ערכין ע"ש, וא"כ ע"כ דהא דעכו"ם מעריך היינו שמתחייב בנדר של הערך, וכן מוכרח ג"כ דמופלא הסמוך לאיש מתחייב בנדר של הערך, ודלא כדברי המל"מ והמנ"ח הנ"ל.

ולפ"ז אפשר ליישב ב' הקושיות הנ"ל, דכיון דילפי' מקרא דמופלא הסמוך לאיש מעריך, (עין נזיר ס"ב ע"א ובתוכ"פ פ' ערכין), וכן הא דעכו"ם מעריך מקרא ילפינן, א"כ על כרחך גז"ה הוא דקטן מתחייב בערכין, וכן בעכו"ם, שהרי הפרשה בלי חיוב אי אפשר, ונהי דודאי ליתנהו בלאו דלא יחל דברו ובעשה דככל היוצא מפיו יעשה, אבל מ"מ חיובא איכא עליהו, ונלמד מגז"ה הנ"ל.

ולכאורה נראה דגם אם לא ה' נכתב כתורה כלל הלאו דלא יחל דברו והעשה דככל היוצא מפיו יעשה, הוה ידעינן חיוב קיום נדר דערכין, מזה שכתבה התורה פרשת ערכין, שבה לבד כבר נתפרש לנו שיש חיוב לשלם הערך שנדר, וכיון שגם מופלא הסמוך לאיש ועכו"ם נדרו לערכין, על כרחך שנתרבו לחיוב זה, כיון דהפרשה בלי חיוב לא שייך כנ"ל.

ובמל"מ הנ"ל הקשה ג"כ על התוס' בע"ז דף ה' ע"ב שכתבו דעכו"ם שנדר קרבן חייב לקיים נדרו, והקשה ע"ז כיון דעכו"ם ליתיה בלאו דלא יחל דברו ובעשה דככל היוצא מפיו, למה חייב לקיים נדרו, ודא לאו שם במל"מ דהא דילפי' מאיש איש לעכו"ם שנודרין נדרים ונדבות כישראל היינו רק שאם הקדיש קרבן הוי הקדש, אבל חיוב מצד נדר ליכא. והדברים תמוהים שהרי לשון הגמ' הוא שנודרין נדרים ונדבות כישראל, הרי מפורש שחל נדרו.

וא"ז הגאון זצ"ל בסוף ספרו חידושי בן ארי' תירץ דאע"ג דעכו"ם ליתיה בלית דבלי יחל, מ"מ מקרא דאיש איש דמיני' ילפי' לעכו"ם שנודרין נדרים ונדבות כישראל, מהך קרא גופי' ילפינן שחייב העכו"ם לקיים נדרו, והיינו כנ"ל דגם בישראל ידעינן חיוב נדרו הקדש גם אי לא נכתב הלאו דל"י דברו, דמזה לחוד שכתבה תורה שיש קרבן הבא בנדר, מפורש בזה שיש חיוב לקיים הנדר, וממילא כשנתרבו עכו"ם לנדרים ונדבות כישראל, הרי הם ג"כ בכלל חיוב זה.

(הערות וביאורים הל' ערכין, ע"ש תוספת)

שהתחייב לשלם מצד מצות הערכין, שוב איכא בל יחל אף על מצות ערכין, כיון שמתחייב בה על פי דיבורו! ובספר משמר הלוי על חולין (סוף סי' ב') הקשה להבנת החזון איש במצות ערכין שדמערין נתפס במצות התורה בערכין כמו דמתפס נזירות על עצמו, ואם כן איפה זה כתוב בפרשת ערכין תשלום חצי ערך, (דהנה בגמ' ערכין כ ע"א, מבואר שמשלם חצי ערכו) והוי כאומר הריני חצי נזיר, וכנזור מן החרצן ולא מן הדין, וכנזור מתגלחת וטומאה ולא מן הדין, וצ"ע בזה.

[ת] מי יכול להעריך. בגמ' ערכין ה' ע"ב, מבואר שגוי אינו מעריך. ודרשו מן הפסוק דבר אל בני ישראל - תניא, בני ישראל מעריכין ואין העובדי כוכבים מעריכין, וכול לא יהיו גם נערכים, ת"ל איש, דברי ר' מאיר [ערכין ה' ב'] אשה יכול להעריך כמו איש, ודרשו כן בגמ' שם איש - איך לי אלא איש, אשה מניין, ת"ל בערך נפשות. מופלא הסמוך לאיש ג"כ מעריך, ודרשו כן בתמורה (ב' ב') איש כי יפלא - מה ת"ל כי יפלא, לרבות מופלא סמוך לאיש דהקדשו הקדש.

[ו] את מה ומי מעריכים. בגמ' ערכין ד' ע"ב, נתבאר כמה הלכות, ודרשו מן הפסוקים, בערך נפשות - בערך - ערך כולו הוא נותן ואינו נותן ערך דמי אברים, יכול שאני מציא דבר שהנשמה תלויה בו, ת"ל נפשות עוד שם: בערך נפשות - נפשות - להוציא את המת ע"כ, והיינו שאם אמר ערך המת עלי אינו חייב כלום: וכי התורה תמימה לכאורה זה פשוט משום דלשון נפש מורה על חיות הנפש, אך צ"ע קצת, דהא מצינו שם נפש יונת גם על המת, כמו לנפש לא ישמא, טמא נפש, וכדומה. ואולי י"ל דהדיק כאן מלשון בערך נפשות כמו שהוא בערך מצב החיות שצריך. ואף על פי דלעיל מרבינן מרביי דנפשות לרבות דבר שהנשמה תלויה בו, אך אי משום הא דהא אפשר לכתוב נפש, ומדכתיב נפשות מרבינן גם הדרשה שלפנינו: עוד דרשו בערך נפשות - נפשות - לרבות מעול ומוכה שחין, שיכול נדר בערך, כל שישנו בדמים ישנו בערךין וכל שאינו בדמים אינו בערךין ת"ל נפשות, עוד דרשו, [שם כ' א'] בערך נפשות - האומר ערך ראשי או ערך כבדי עלי נותן ערך כולו, מאי טעמא, בערך נפשות כתיב. הלכה נוספת דרשה הגמ', מהפסוק והיה ערך הוזהר - זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס, יכול לא יהיו בערך איש אבל יהיו בערך אשה, ת"ל (פ' ד') ואם נקבה היא, זכר ודאי, נקבה ודאית, ולא טומטום ואנדרוגינוס [ערכין ד' ב']:

[ז] ערכין בזמן הזה. הנה הדין הוא שבזמן הזה אסור להעריך כמבואר בבכורות (דף גג ע"א) ואם העריך ילכו המעות לים המלח, וראה בספר חשוני חמד עמ"ס בבכורות (דף גג ע"א) שכ' לדון האם יש קדושה על הכסף שאמר בזה"ז 'אלו לערכי', שהרי נאמר בחולין (דף קלט ע"ב) שערכין הם חולין עד שיבאו לידי גזבר. ואם כן קשה על הנאמר בבכורות (דף גג ע"א) אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה, ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תיעקר, פירות כסות וכלים ירקבו, מעות וכלי מתכות יוליד לים המלח. וכיון שבזמן הזה אין גזבר איזה קדושה יש בערכין. ועי"ש שהביא כמה תירוצים, וממך הגר"ש אלישיב זצ"ל (בספר הערות) הביא לתרץ שמה שכתבה הגמרא בחולין שערכין הם חולין עד שיבאו ליד גזבר, אין הכוונה שהם חולין גמורים, אלא לעולם קדשי על ידי הפרשה ולא מקרו חולין אלא לענין שהוא חייב באחריותו. והביא לזה ראה מרש"י בסנהדרין (הנ"ל).

והנה כתב הרמב"ם (פ"ח מערכין וחרמין ה"ח) אין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין בזמן הזה שאין שם מקדש

[א] מקור העניין. בפרשתנו פרשת בחוקותי, (פרק כז פסוק ב - ח) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא נדר בערך נפשות ליקח: והיה ערך הוזהר מבין עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערך חמשים שקל כסף בשקל הקדש: ואם נקבה הוא והיה ערך שלושים שקל: וגו' שם כל הפרשה.

[ב] שורש המצוה. כתב בספר החינוך (מצוה שנ), וז"ל משרשי המצוה, לפי שהאדם לא ישתתף בעליונים וזולתי בדבור, והוא כל החלק הנכבד שבו, וזה יקרא באדם נפש חיה, כדמתרגם אונקלוס והות באדם לרוח ממללא, כי שאר חלקי הגוף מתים הם, ואם יפסיד האדם זה החלק הטוב ישאר הגוף מת וככלי אין חפץ בו. על כן נתחייב לקיים דבורו במה שהוא משתמש בו בדברי שמים מכל מקום, כגון בהקדשות ובכל דברי הצדקות. וביתר כל עניני העולם, אף על פי שלא נתייחדו בהן עשה ולא, ציוו חכמים והזהירו כמה אזהרות שלא ישנה אדם בדבורו. וכו' עי"ש.

[ג] שיעור דמי הערכין. זה ממה שכתבה התורה כל השיעורין בפרשתנו, ופסקה הרמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק א הלכה ג, וכמה הוא הערך, אם היה הנערך בן שלשים יום או פחות אין לו ערך והאומר עליו ערך זה עלי הרי זה כאומר ערך כלי זה עלי ואינו חייב כלום, היה מבין אחד ושלשים יום עד בן חמש שנים גמירות ערך הוזהר חמשה שקלים והנקבה שלשה שקלים, וכו' עי"ש כל השיעורים.

[ד] בגדר החיוב: דברי החזו"א בזה. יעויין בחזו"א בהקדמה לערכין מש"כ בזה, וכתב וזה תו": והלכך, נראה שענין הערך בלשון הקודש, בלשון התורה, הוא - ערך כבוד הדבר ומציאותו, ולא ערך שיש לו ביטוי כנגד חליפין או דמים. והלכך, בדין הוא לפי משפט הלשון, שהמקבל על עצמו לשלם דמים בערך של אדם - שלא יתן כלום, כי אין ערך ממוני למציאות האדם וכבודו אלא שניתן על זה הענין מצות הערכין, ומכאן המצוה בלבד, ולא מכה התחייבות של נדר חל החיוב לשלם להקדש. אמנם, אחרי שנאמרה לבני ישראל מצות הערכין היה מקום לומר כי האומר "ערכי עלי" הרי הוא נחשב כי שנדר בנדר הערכין כפי חוקי התורה, ומתחייב מהן נדר רגיל את חיוב הערכין שום שקצבה התורה. ולפי זה נמצא שאין בדין הערכין שום מצוה מעשית מיוחדת, אלא הוא ענין הנדר בלבד, שחייב לקיים נדרו שנדר לשלם את הערך שקצבה התורה. ודבר זה קשה לאומרו, כי לפי האמור יוצא כי מצות הערכין אינה אלא כענין מצות בן סורר ומורה, לפי המאן דאמר שהוא לא היה מעולם ולא עתיד להיות, שאינו אלא למצות לימוד הפרשה וחוקותיה, שהרי חיובו הוא מצד נדר ולא חיוב חדש של מצות ערכין, ודוחק לומר שלכך התכוונה התורה. ונראה, דענין הערכין שהמעריך הרי הוא "נתפש" במצות הערכין, וכענין התפשת נזירות! ומתחייב במצות התורה בתשלומי הערכין! ואם לא שילם - עובר בעשה של הערכין! ואינו עובר בלאו דבל יחל דברו, והוי כהתנה במפורש שלא יהא נתפש בנדר! ומזה, לאחר

בחטאינו כדי לחזק את בדקו, ואם הקדיש או העריך או החרים, אם היתה בהמה נועל דלת בפניה עד שתמות מאליה, ואם היו פירות או כסות או כלים מציחין אותן עד שירקבו, ואם היו מעות או כלי מתכות ישליכן לים המלח או לים הגדול כדי לאבדן. וכתב הראב"ד בהלכות ערכים וחרמים (פ"ח ה"ח) זהו כשאינו רוצה לפדותו, אבל אם ירצה לפדותו יפדה אותם בפרוטה, ויוליך פדיונם לים המלח, עכ"ל. וכתב הכסף משנה, דהרמב"ם גם מסכים לזה, אלא שכתבו בסמוך (הלכה י) שמותר לפדות ההקדשות בזמן הזה לכתחילה ואפילו בפרוטה, ומשליך אותה לים המלח, וחכמים דנו שיפדה בארבעה זווים או קרוב לזה כדי לפרסם הדבר, אבל בזמן המקדש לא יפדה לכתחלה אלא בשויו.

אכן יש לציין שדעת התוס' שאין לפדות בזמן הזה, עיי' תוס' בעריכין דף כט ע"א והביא ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל להסביר את שיטת התוס', דכיון שהז"ל אסרו להקדיש בזמן הזה, עשוהו איסור הנאה, והוי כמו חטאות המתות, וגם דומה למבואר במסכת פסחים (דף כט ע"א) שהנהנה מכיכר של הקדש בפסח, לא מעל, מאחר ואינו ראוי לפדיון, עכ"ד. הרי לפנינו שנחלקו הראשונים אם אפשר לפדות הקדש של מטלטלין בזמן הזה. [אמנם יעוין במנחת שלמה (ח"א סימן סב) שלמעשה הסיק לדינא דכיון שמבואר שהרי"ף והרמב"ם והראב"ד סברי דשפיר מהני פדיון, וכיון שגם להתוס' שמחמירים אינו אלא מדרבנן, אפשר דיש להקל.

עוד עצה יש למי שהעריך בזמן הזה, הוא שישאל על ערכו, וכמו שכתב הרמ"א (יו"ד סימן רנח ס"א) ויעוין שם בש"ך (סק"ג). והביא ששאל את מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל למה אמרה הגמרא שאם הקדיש בזמן הזה שצריך לאבדו, למה לא ישאל על ההקדש, והשיב לי: אולי דברי הגמרא אמורים כשלא נשאל על זה, וצ"ע. וע"ע חשוקי חמד מסכת ערכין דף כט עמוד א.

ראשי הישיבות

הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א

ראש ישיבות גאון יעקב, חכמה ודעת

בגדר חיוב ערכין

הרמב"ם בהל' ערכין כתב, קטן שהגיע לעונת נדרים והעריך, חייב לשלם [ממון כפי שיעור הערך שקצבה תורה] שהרי נדריו קיימין, והק' המנ"ח (מצ' ש"נ אות ב) מה שייך לומר "חייב לשלם" על קטן, והלא קטן אינו חייב במצוות ואינו בחיוב בל יחל, ורק אם הקדיש הקדשו קדוש, אבל איך יתכן שיהיה עליו חיוב תשלומין.

וכתב אאמ"ר זצוק"ל בזבד טוב (סי' י') דיסוד חיוב ערכין אינו מטעם דנדר ומחמת מוצא שפתיך תשמור ובל יחל דברו, אלא שמחמת שחל עליו דיני ערכין מחמת אמירתו ערכי עלי, לכן הפילה עליו התורה דיני ערכין, וודאי שונה דין הערכין מדין הנדרים, דבערכין דחיובו אינו מחמת נדר, יכול לחול שיעבוד על נכסיו מחמת חיוב התורה שחל עליו בעת אמירת "ערכי עלי". ולפ"ז כתב ליישב קו' המנ"ח איך חל חיוב ממון על הקטן, והלא אינו חייב בכל יחל, ולמש"נ שחיוב ערכין אינו משום קיום נדרו, אלא מחמת שחל עליו דין ערך, א"כ אם ריבתה התורה דקטן המופלא בכלל הערכין, הרי הוא בכלל כל פרשת ערכין, ואם חל שם ערכין, ממילא חל שיעבוד נכסים.

[ובאמת כבר כתב מרן הגרא"מ זצוק"ל באבי עזרי הל' ממרים (פ"ז ה"ז) לפרש הא דהו"א דבן סורר שנהרג ע"ש סופו נהרג גם כשהוא קטן, והקשו הלא אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין, וקטן הוי כמו שאין בפנינו הבעל דין. וכתב שם דאם היה דין דקטן נהרג על מעשה של בן סורר ומורה, א"כ חידשה תורה שמספיק דעתו של קטן לחיוב זה, וא"כ גם דעתו של קטן הוי דעת לחיוב זה, ולכן יהני גם קבלת עדות בפני קטן על חיוב זה. וא"כ היינו מה שנתפרש מאאמ"ר זצוק"ל דאם היה פרשת קטן בערכין, היה חל עליו גם חיוב תשלומין, דהתורה חידשה דלפרשה זו סגי בדעתו של קטן, וכמש"נ].

והנה במנ"ח (מצ' ש"נ סקי"א) נסתפק אם יכול לחזור תוכ"ד מערכין, אי הוו הקדש שאין בזה דין תכ"ד או דכיון דהוי כנדר הרי תכ"ד יכול לחזור בו, ושם כתב דכיון דבאמירתו לא חל שם הקדש לכן י"ל דיכול לחזור תוכ"ד דהוי ככל הנדרים שיכול לחזור תוכ"ד, עכ"ד. אולם למש"נ דחיוב ערכין אינו משום עצם נדרו, אלא שע"י שאמר ערכי עלי חלו עליו דיני ערכין כמו שאמרה תורה, א"כ י"ל דאף אי נימא דגם בנדרי הקדש אינו יכול לחזור בו תוכ"ד, זהו משום דעצם ההתחייבות היא להקדש ומחמת חומר דהקדש נאמר דאינו יכול לחזור, אבל בערכין דהוי חיוב בפנ"ע ופרשה בפנ"ע דחל חיוב על האדם האומר ערכי עלי י"ל דאמירה זו אינה מפרשת הקדש, ולכן יוכל לחזור בו תוכ"ד.

וראיתי בחינוך (מצ' ש"נ) שכ' "לדון בערכי אדם כלומר מי שאמר ערכי עלי וכו', ועובר על זה והעריך בזמן הבית ולא השלים לתת כערך הקצוב בתורה וכו', ביטל עשה זה וענשו גדול מאד שמעל מעל בה' וכו'", עכ"ד. ומבואר להדיא בדבריו דהחיוב תשלום של ערכין הוא מפרשת ערכין, וכל שלא משלם איקרי ביטול עשה של ערכין. והיינו כמו שיסד אאמ"ר בזבד טוב, דהחיוב אינו מפרשת נדרים אלא הוי חיוב בפנ"ע מפרשת ערכין.

ולפ"ז יש ליישב מה שהעירו בזה על המל"מ דכתב דבעכו"ם אין בל יחל, והעירו דלפ"ז קשה על הרמב"ם שכתב בפ"א מערכין הי"א דגוי שאמר ערכי עלי נותן כפי נדרו, וקשה דכיון שבעכו"ם אין בל יחל, א"כ מה מחייבו ליתן. אמנם ע"פ היסוד דחיוב ערכין הוי פרשה בפנ"ע, א"כ גם גוי שאינו מצווה בכל יחל, יש לו חיוב ליתן את ערכו מפרשת ערכין.

ויש להוכיח יסוד הנ"ל מהא דכתבו התוס' בכתובות (נ"ו ע"א) ד"ערכין" הוי "מלוה הכתובה בתורה", ולכאורה הרי כל התחייבות בודאי דלא הוי מלוה הכתובה בתורה, וכמש"כ תוס' שם דמלוה לא הוי מלוה הכתובה בתורה "דבסדא הוא שיש לשלם מה שלוה ממנו", וא"כ ה"ה ערכין כיון שנתחייב אמאי אמרינן דהוי גזה"כ, וע"כ דהדיבור של "ערכי" אינו מעשה המחייב, ורק גזה"כ דכשאומר "ערכי" חייבה התורה.

וביותר איתא כן בדשב"א קדושין (י"ג ע"ב) וז"ל, ערכין ונוקין אע"פ שאינה חובה עליו אלא ממעשה עצמו וכו', אפ"ה כתובה בתורה הוא כדאיתא בערכין (ו' ע"ב), "לפי שהמעריך אינו מחייב עצמו בסך ידוע, אלא שאומר ערך פלוני עלי, ודיבור זה חייבתו מצות המלך ליתן לפי שניו, אע"פ שלא הוציא חיוב סך בפיו", וזה להדיא דהוי גזה"כ דחייב ליתן כשאומר כן, אבל אינו מפרשת נדרים.

(דביר הקודש ערכיו ב' א')

צדיק עיון

הרב מרדכי קרליבך

גדר דינו ערכין כמעשה הקדש

איתא בשבת קנ. ובכתובות ה. פוסקין צדקה לעניים בשבת, וכתב הר"ן בשבת [סד.] וז"ל, תמיהני אמאי שרי, דהתנן [ביצה לו:] אין מקדישין [בשבת], ומצאתי בשם רבינו חננאל ז"ל שלא אסרו אלא להקדיש כלי ידוע משום דמחזי כמקח וממכר, אבל לא אסרו לחייב אדם עצמו לגבוה בדיבורו, ועדיין אין נוח לי [דברי הר"ח], דהא אין מעריכין לאו כלי ידוע הוא ואפ"ה אסור ע"כ דברי הר"ן, ודעת הר"ח צ"ע.

ובהגהות אלפסי ישן על הגליון שם כתב וז"ל, וי"ל דמעריכין נמי על אדם ידוע הוא, עכ"ל, ודבריו צ"ע, דודאי עיקר ערכין מיירי באומר ערכי עלי או ערך פלוני עלי, והיינו אדם ידוע, אלא דכוונת הר"ן להקשות לפי דעת הר"ח דהתחייבות ממון להקדש שרי, א"כ כמו"כ היה מן הדין להתיר ערכין שעיקרו רק התחייבות ממון להקדש, שהרי ההקדש אינו נתפס על הגברא אלא רק מתחייב ליתן סך ערך פלוני, וצ"ע.

ובב"י או"ח סי' ש"ו כתב לבאר האיסור להעריך בשבת, דאף תשלומי ערכין הוי כקונה אותו שהעריך שהרי משלם את דמיו, ומאחר שכן שוב דומה למקח וממכר, והקשה במ"א שם סקי"א [נפ"יי דברי המחמה"ש] דבשלמא במעריך חבירו הרי זה כקונה אותו מן ההקדש, אך במעריך עצמו אין שייך לקנות עצמו, ושוב צ"ע למה אסור להעריך בשבת, הלא כל הקדש שאינו בדבר המסוים מותר בשבת, [ובמחצית השקל תירץ דדעת הב"י דגם במעריך עצמו הוי כקונה עצמו], וצ"ע.

הדמים באים מכח ערך הקצוב על הגוף, עכ"ל, וביותר מזה כתב בלב אריה וז"ל, י"ל דס"ל להגמי' דערבין דומה ג"כ כמו שמקדיש את עצמו או את פלוני ואח"כ מחללו על המעות, וזהו ענין הערבין במה שאומר ערכי או ערך פלוני עלי, ולזה מדמי הגמי' להקדש שנתחלל.

אשר לפי"ז מבוארים מאד דברי שלטי הגיבורים דאף דמותר לחייב את עצמו בשבת, עכ"ז אסור להעריך משום דהוי כמעשה מקח וכמקדיש את עצמו, וכיוונתי בזה לדברי הגאון ר' יוסף ענגל זצ"ל בספרו גבורות שמונים אות מו"ט שכתב כן, [אלא דלפי"ז יש לעיין מהא דערבין ד: ששייך נדר ערך סתום, ויש ליישב, ועשו"ת הרדב"ז סי' ב"א קפ"ו, גם יל"ע ממת הנערך שעדיין חייב המערך, ויעוין בשערי יושר (ש"ה פכ"ה) דאם מת הבכור אין האב חייב לפדותו, וכל חיובו הוא רק מדין חוב ממון לכהונה, ויש לדחות וליישב, ונפ"מ גם למשי"כ במנח"ח מצוה ש"נ סק"א לענין תוכ"ד בערבין כיון שאינו אלא התחייבות].

והנה כתבו המש"ח והנצי"ב בהעמק דבר פרשת קרח [פי"ח פ"ז], דמה שקצבה תורה חמשת סלעים בפדיון הבן יסודו משום שבאמת ערך הבן הוא חמשת סלעים, ודין פדיון הבן הוא לפדות את ערך הבן, וכל שאינו בן שלשים אין לו ערך כלל, ובן חודש ימים ערכו חמש סלעים, והוא שיעור פדיון הבן, [דעד ל' יום הוא בספק נפל ואין לו ערך כלל].

ומצאתי כן בשו"ת הרדב"ז ח"ח סי' קפ"ו וז"ל, אין הטעם של שלשים יום [בפדיון הבן] כדי שיצא מתורת נפל, אלא גזירת הכתוב הוא, דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה, ואפשר דטעמא דקרא דפחות משלשים יום אין לו פדיון, כדאשכחן דאין לו ערך דהאומר על בן ל' או פחות ערך זה עלי לא אמר כלום [נערכין ה.]. והרי זה כאומר ערך כלי עלי דאי"ח כלום, וה"נ לענין פדיון מאימתי יתחייב בפדיון משישלים ל' יום ע"כ.

הלא מעתה נראה דהדברים מחוורים מיניה וביה, דכיון דשיעור ה' סלעים בפדיון הבן ובערבין אחד הוא, הרי דבאמת גדר אחד להם, דכמו שענין הערבין הוא שמקדיש את עצמו וצריך לפדות את עצמו, וזהו מה שמחייבו ליתן ערך עצמו להקדש, כמו"כ בפדיון הבן יש בבן איזו חלות זיקה מסוימת, וצריך לפדות את עצמו, ולכן צריך ליתן ערך עצמו, ושיעור ערך האדם כשהוא בן חודש הוא חמשת סלעים,

ומבוארת בזה שיטת הבה"ג שהפודה בנו צריך להוסיף חומש, והרמב"ן השיג על זה, מבואר דהוי מעשה פדיון כהקדשות.

חקירות הלכתיות

הרב אלחנן פדץ

ערכין

אם שייך דין אמירתו בגוי

ידוע כי נחלקו גדולי הדורות אם יש נדר בגוי - ראה תוס' ע"ז ה: והגהת רע"א שם. וזהו ספיקו של המל"ם. ודין ערכין ודאי יש בגוי.

ומצאנו שבועה אצל לבן ואצל אבימלך, אשר נראה דדין 'כל יחל' שייך בהם, אף שאי"ז מדין שבע מצוות מ"ם הרי זה מדין 'ברכת ד' אשר הם מצווים בזה.

אמירתו

ידוע כי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, נדרים כ"ט. וכמה טעמים בראשונים בזה - וברא"ש בנדרים מדין נדר. ושמעתי, וכי מה שייך נדר לדין מסירה אמר לי מו"ר הגרנ"פ זצוק"ל כי כיון שכל קנין עניינו גמירות דעת, וכיון שנדר אדם הרי לא יכול לחזור בו נמצא כי גומר בדעתו ולכן לא צריך מעשה קנין.

בל תאחר

הלא ידוע כי יש דין גם בערכין, ושמעתי מסו"ר הגרנ"פ זצ"ל כי בעניים המהירות היא לפי הענין ואם דחוף מאוד, ימרה מאוד בתנינה, אף אם יפסיד תפילה בעבור זה - משום שהיא לאו של תורה.

המלצה

בפשטות גם המלצה נחשבת צדקה ומשו"כ אם קיימי עניים, מחויב הרב למהר לכתוב המלצה לעני, ואם לאו אפשר לפעמים יעבור על בל תאחר.

אמירתו בגוי

ומעתה, כיון שיש בגוי דין נדר ליש אומרים, ודין אמירתו נובע מדין נדר, נמצא כי יהא דין אמירתו בגוי - ואם אמר אתן להקדש, זכה הקדש מדין אמירתו.

'ערכין'

פרשת בחקותי נפתחת בברכות ובקללות ומסתיימת בפרשת 'איש כי יפליא נדר בערבך' אפשרויות של נדרים ונדבות לשמים. ה'כלי יקר' עומד על הסמיכות של פרשת ערכין נדרים ונדבות לקללות וכותב: 'לומר שישראל נודרים בעת צרה, כיעקב שהיה נודר בעת צרה, ליתן מעשר מכל'.

וממשיך: 'אבל לא כיעקב מכל וכל' כי יעקב גם אחר שעברה הצרה לא סר מן הדרך הטוב. אבל לדורות, זה דרכם כסל למו שנודרים בעת צרה, ובעבור סופה צרה וצוקה, הם מתחרטים ושבים לסורם' 'וירא ישראל כי הייתה רוחה והכבד את ליבו כי בסור המכריח ישובו לסורם'.

נדרת ונדבת לד' אלוקיק, התורה מחייבת אותך לקיים התחייבותך בהקדם האפשרי. זה חיוב שנלמד מפסוק: 'כי תדור נדר...לא תאחר לשלמו'. בפשטות משמע שמדובר כאן על מי שנדר 'לד' אלוקיק', למי שחיוב הנתינה שלו נובע מנדר שנדר שאסור לו לאחר את תשלום מה שנדר. החיוב להביא מה שנדרת והאיסור לאחרו הם בגלל שנדרת. לכן, נאמר: 'וכי תחדל לנדור' אם לא תידור 'לא יהיה בך חטא'.

ה'כלי יקר' כדרכו מבאר מדוע נדרשה תורה להטיל לאו ועשה כדי שישלם אדם התחייבותו וכותב: 'לפי שיצרו של אדם תוקפו בדבר הנדור'. כיוון שנדר והתחייב, 'אז היצר הרע מתגרה בו ביותר'. לכן הטיילה עליו תורה חיובים שיחזקו אותו במלחמה עם יצרו.

היצר הרע מנצל כל הזדמנות להילחם בנו. למנוע מאתנו למלא מחויבות שיש לנו בין אם היא ציווי שאנו מצווים ועומדים מהר סיני ובין אם זה מכוח מה שהוספנו על מה שאסרה תורה ונדרנו נדר. יצר הרע מתגרה בנו ומסית אותנו לעבור על ציווי הבורא. טענה 'טובה' יש לו כאשר מדובר בקבלה עצמית בנדר שנדרת. אז הוא טוען נגדך: 'לא די"ך מה שאסרה עליך התורה'. מה אתה מוסיף עליך איסורים ומגבלות.

התורה קוראת לנודר 'ערכי עלי' כי יפליא נדר' כך גם על נודר קרבן 'לפלא נדר או לנדבה'. ב'העמק דבר' מפרש הלשון 'פלא': 'לפלא נדר או לנדבה לפי הפשט פירוש לפלא נדר שאינו ראוי לנדור ומ"מ נדר' 'שהוא פלא לעשות מצווה שאין רצון ד' בכך וכך מפורש במדרש רבה על פסוק זה: הדא הוא דכתיב 'טוב אשר לא תדור משתדור' פירש מלשון כי יפליא נדר מבואר מקרא זה בקהלת'. פרשת 'איש כי יפליא' כוללת כמה סוגי נדרים ונדבות. נדר 'ערכי עלי' 'ליתן ערך נפשו, לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו עלי'. 'איש כי יקדיש את ביתו' או 'משדה אחוזתו יקדיש' או 'את שדה מקנתו' או 'בהמה טמאה לבדק הבית'.

בכל הנדרים והנדבות האלו, אם חפץ האדם לחזור בו ולפדות או להמיר את מה שהקדיש קונסים אותו. אם זו בהמה הראויה לקרבן 'לא יחליפנו ולא ימיר אותו' 'ואם המר ימיר' 'והיה הוא ותמורתו יהיה קדש'. הבעלים שהקדישו אינם יכולים להחליף או להמיר. אם יעשו זאת יפסידו גם אותו וגם את תמורתו.

זה קנס שמטילים על מי שנדר ורוצה לפדות בכסף את מה שנדר. כל אדם אחר יכול לבוא אל גבאי ההקדש לשלם את שווי הבהמה או השדה ולקבלה לרשותו. הבעלים אם ירצו לעשות זאת יהיו חייבים להוסיף חמישית משווי הדבר.

הרמב"ם בסוף הלכות תמורה נותן לנו טעם בדבר ונעתיק את לשון קדשו כי הרבה יש לנו ללמוד ממנו. מקדים הרמב"ם וכותב: 'אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם' 'ראוי להתבונן בהן וכל שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם'.

'יראה לי שזה שאמר הכתוב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש כענין שאמר ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו' 'ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבעו של אדם נוטה להרבות קניינו ולחוס על ממונו'

'ואף על פי שנדר והקדיש אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משווי, אמרה תורה אם פדה לעצמו יוסיף חומש. וכן אם הקדיש בהמה קדושת הגוף שמא יחזור בו וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפנו בפחות ממנה'

'ואם תיתן לו רשות להחליף הרע ביפה יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא. לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף וקנסו אם החליף ואמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש' 'וכל אלו הדברים כדי לכופ יצרו ולתקן דעותיו ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות ולישר כל המעשים'.

ללמדנו כי המלך הזקן והכסיל, היצר הרע, אינו נח לרגע גם כשאתה בצרה ונפשך מתעוררת לשוב אל ד' הוא מפתה אותך לקבל על עצמך קבלות גדולות שלא תוכל לעמוד בהם. הוא יועץ לך 'להפליא לעשות' דברים שתתחרט עליהם.

רבותינו גדולי המוסר הציעו לנו תמיד לקבל עלינו אך ורק קבלות קטנות, מחושבות, שנוכל להתקדם בהם בבטחה, עקב בצד אגודל. כי כך מציע לנו הקב"ה הרוצה בתשובתנו: פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם.

אסור להוציא כל ממונו לקיום מצוות

שיעור והוא חמישית ממנו ולא יתחייב לתת יותר מחמישית ממנו, **לבד אם עושה כן ממדת חסידות**. וכל כפי פירוש הר"ב מברטנורא דאינו חייב יותר, משמע שאם רוצה יכול לתת יותר מחומש. בס' פרדס יוסף מעיר על דבריו שהרי בפ"ח מערכין הנ"ל כתב שאין זו חסידות לתת יותר מחומש לא שטות וכיוב"ז אמרו חסיד שוטה מבלי עולם, א"כ סותר את דבריו ממש"כ בפירוש המשניות בריש פאה דהמוסיף הוא מדת חסידות? בשו"ת להורות נתן (גשטטנר) ח"א סימן מ"ג כתב ליישב עפ"י הרמב"ם בהלכות מתנות עניים פ"ז ה"א "בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותן לו כפי השגת ידו, וכמה עד חמישית מנכסיו **מצוה מן המובחר**", והיינו דבאמת אם העני בא לפניו ומבקש די מחסורו ומעיקר הדין מחויב ליתן לו די מחסורו וכמש"כ הרמב"ם בריש פ"ז בהלכות מתנות עניים, אלא דבאין ידו משגת ליתן לו כל מחסורו אז מצוה מן המובחר שיתן לו חומש מנכסיו ובכה"ג אין איסור ליתן לו יותר מחומש ואדרבה יש מדת חסידות לתת לו יתר. ונראה שלמד כן הרמב"ם מדברי הגמ' בתענית כ"ד ע"א דאליעזר בן ברתא ראה גבאי צדקה שעסק בשידוכי יתום ויתומה ונתן כל מה שהיה לו לגבאי צדקה, וכתב להעיר בס' גבורת ארי (שם) הרי באושא התקינו שאסור לבזבז יותר מחומש? אולם כפי שמשמע מדברי הרמב"ם שאם העני בא לפניו וצריך כדי מחסורו יש מדת חסידות ליתן יותר מחומש. ומה שכתוב בכתובות הנ"ל "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש" לא מדובר שבה העני לפניו ומבקש די מחסורו דבזה לא אמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, אלא מדובר שהוא רוצה לבזבז ממנו לצרכי מצוה כענין הקדש ודומיהן ואין העני המבקש לפניו ובזה אסור לבזבז יותר מחומש. וכן מוכח בעליל מדברי הרמב"ם בהלכות ערכין הנ"ל שכתב "המפזר ממנו במצוות אל יפזר יותר מחומש" הרי דמפרש דרך בעיני מצוה כהקדש וחרמין ודומיהן אסור לפזר יותר מחומש אבל לא בצדקה לעני המבקש די מחסורו. וכן משמע בבב"ב יוסף (למך החיד"א צ"ל) שכ"כ ביור"ד סימן רמ"ט אות א', וכן משמע בשו"ת שבות יעקב ח"ב סימן פ"ה.

מן החפץ חיים זצ"ל כתב בספרו אהבת חסד דמה שנאמר אל יבזבז יותר מחומש זה נאמר רק במצוות רגילות, ואילו בפיקוח נפש לא נאמר דין זה, וצריך לתת יותר מכך **ואף כל ממונו**. מקור לדבריו הוא מציין מדברי הגמ' בב"מ ס"ב ע"א "שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהם קיתון של מים אם שותים שניהם מתים, ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד במיתתו של חבירו, עד שבא רבי עקיבא ולימד עה"פ "וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חבירך", ומדייק מן הח"ח שרק חייך קודמין, אבל שאר דברים וממונו אינם קודמין וצריך ליתן כל ממונו, וכן דעת היעב"ץ בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סימן ג'. כעין זה כתב בערוך השלחן יור"ד סימן רמ"ט ס"ה שפדיון שבויים נחשב כפיקוח נפש ויכול לתת אפילו כל ממונו, אולם זה ברור שרק אם הוא נתפס באונס ללא עוול בכפו ולא במקרה שפשע וגרם לשבייתו, ולא במקרה שהוא גנב מחבירו ולכן נענש. וכ"כ בפתחי תשובה יור"ד סימן רנ"א ס"ק א'.

מובא בגמ' כתובות ד"נ ע"א "באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש", וכתב רש"י (שם) "המבזבז **לעניים**". ולכאורה דין זה נאמר במצות צדקה, אולם כפי שנראה להלן זה נאמר בכל המצוות. פרשתינו פרשת בחוקות עוסקת בנדרי "ערכין". בנדרי ערכין מתחייב אדם בערך של אדם מסויים בלשון "ערך פלוני עלי", הנודר חייב להקדיש את סכום הערך הקצוב בתורה כמובא בפרשת ערכין (ויקרא פרק כ"ז). הטעם שאסור לבזבז יותר מחומש, בחידושי הראב"ד ב"ק ד"ט ע"א כתב הטעם שמא יבוא לידי עניות וגנאי הוא לו שהרי על ידי כן יפיל עצמו על הציבור ויצטרך לבריות **והעני חשוב כמת**. [כמובא בנדרים ס"ד ע"ב "תניא ארבעה חשובין כמת עני ומצורע וסומא ומי שאי לו בנים"]. יש לציין מה שנאמר שבאושא התקינו שלא יבזבזו יותר מחומש הוא מדאורייתא ומה שכתוב באושא התקינו היינו שהיה מקודם הלכה למשה מסיני ואח"כ שכחו וחזרו ויסודם כמו שהיה בתחילה, וכך כתב הגר"א בשנות אליהו פ"א מ"א במסכת פאה, וכך מפורש בירושלמי פאה פ"א הלכה א' "כך היתה הלכה ושכחוה ועמדו השניים והסכימו על דעת ראשונים".

אין לאדם להקדיש או להחרים את כל נכסיו או להוציא את כל ממונו בעבור קיום המצוות כמובא בגמ' ערכין כ"ח ע"א שאדם יכול להחרים דהיינו למקדיש אותם (עי' ויקרא כ"ז כ"ח) מצאנו ומבקר וכו' ואם החרים את כולם אינם מוחרמים ולא חל דין חרם על נכסיו כולו. ובגמ' (שם) דורשת שכתוב "אך כל חרם אשר יחרם איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו", מכל אשר לו שרק אם החרים מקצת מטלטלין חל החרם ולא אם החרים כל אשר לו דהיינו כל מטלטלין, ואח"כ מביאה הגמ' התקינו באושא שלא יבזבז יותר מחומש מנכסיו כדי שלא יצטרך הוא לבריות, ולומדים זאת מהכתוב "וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך" (בראשית כ"ח כ"ב), כלומר ליעקב אבינו אמר שהוא יתן שתי עשריות שהוא חומש. וכך כתב הרמב"ם בפ"ח מהלכות ערכין וחרמים הלכה י"ג וז"ל "לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו, והעושה כן עבר על דעת הכתוב, **ואין זה חסידות אלא שטות** שהרי זה מאבד כל ממונו ויצטרך לבריות, ואין מרחמין עליו, ובזה וכיצא בו אמרו חכמים חסיד שוטה מכלל מבלי עולם, אלא כל המפזר ממנו במצוות אל יפזר יותר מחומש ויהיה כמו שציוו הנביאים, מכלל דבריו במשפט בין בדברי תורה בין בדברי עולם, אפילו בקרבנות כשאדם חייב בהן הרי חסה תורה על הממון ואמרה שיביא כפי משאת ידו, קל וחומר לדברים שלא נתחייב בהם אלא מחמת נדרו שלא ידור אלא כראוי לו שנאמר "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלוֹקֵיךְ אשר נתן לך". בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סימן רפ"ה (גליון לאו"ח סימן תרנ"ו) כתב דהדין דאל יחרים ויקדיש כל נכסיו אינו תחת איסור תורה או אפילו איסור של דבריהם, ומה דכתב "העושה כן עובר על דעת הכתוב", אין ר"ל שעובר על דברי תורה אלא הוא אדם שאין בו דעת תורה, ולעולם אם החרים או הקדיש את כל נכסיו הרי אלו מוחרמים ומקודשים". [ולמעשה כן פסק הרמב"ם בהלכות ערכין פ"ו ה"ב דאם החרים נכסיו מוחרמים]. (עי' בשו"ת אהל משה (צוויג) ח"א סימן י"ג).

הרמב"ם בהלכות דעות פ"ה ה"ב כתב "אסור להפקיר או להקדיש כל נכסיו", וכתב בשו"ת חתם סופר או"ח סימן קכ"ד דאף דבגמ' מוזכר שלא יחרים כל נכסיו ה"ה אסור להפקיר כל נכסיו. (עי' בחידושי חתם סופר שבת דף קכ"ז). בשו"ת אבן שתיה סימן ס"א כתב דמהתורה מותר להקדיש כל נכסיו ורק מדרבנן אסור להקדיש, וכ"כ בשו"ת דברי מליכאל ח"א סימן ק"כ מביא מהרבה מקורות דמותר להקדיש כל נכסיו. ומחלק בין חרמים להקדש. בשו"ת מרחשת ח"א סימן מ"ג כתב דהמקור דאל יבזבז יותר מחומש הוא מזה שכתוב "כבד את ה' מהונך" (משלי ג' ט') ודרשו בירושלמי ולא כל הונך. בערוך השלחן יור"ד סימן רמ"ט כתב דפשוט שהתורה שדרכיה דרכי נועם לא תצוה שיתן אדם כל ממונו לצדקה וישאר עני.

הרמב"ם בפירוש המשניות ריש מסכת פאה על דברי המשנה אלו דברים שאין להם שיעור וכו' וגמילות חסדים" כתב "ומה שאמר בכאן גמ"ח אין לה שיעור רוצה לומר לעזור האדם בגופו אך שיעזור אותו בממונו יש לו

הנושאים הבאים

במדבר- עדות יוחסין, ויתילדו על משפחותם (א יח וברש"י)

נשא שבועות- עניני מתן תורה, ענינא דיומא.

בהעלותך- הפסקה

שלח- איסור לא תתורו, ולא תתורו וכו' (טו לט)

קרח- דמאי, מעשר בני ישראל וכו' נתתי ללויים, ע"י סוטה מ"ח א.

חקת- הטבילה בהלכה, ורחץ בשרו במים (יט ז).

בלק- הפסקה

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 323
אייר תשס"ב

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

שנפסלת מדין קרן זוית, וכן דין פילוש כאשר יש שני מקומות בעירוב פתוחים, וכן שינוי של התרחבות הפירצה יותר מ"אמות אינו מורגש כשלא מקפידים על פירצות קטנות, ועוד טעמים שנלמדו מהנסיון ואכמ"ל, לכן היה ראוי לעשות גם כאן צורת הפתח, אלא שבגלל שמדובר בהפרדה פנימית לתוספת הידור, אחרי שכל האזור מפוקח ע"י מוקד העירובין, לכן הנחנו לסמוך בתקופה הראשונה על עיקר הדין שמועיל עומד מרובה במקרה הזה [שיש גידודי, פחות מ"א ובקו ישר, ויש פיקוח שאינו משתנה]. אבל כעת שהיה בידינו להוסיף ולשפר, הגענו גם לפינה הזו לעשות בה צורת הפתח.

צורת הפתח שיש לפני העמודים קיר קצר

בהתקנת צורת הפתח במקום זה, שאינו רחב יותר משלש מטרים, ואינו מעבר לרכבים, האפשרות הטובה יותר היא לעשות כעין שער מברזל, ולא חוט עירוב ואכמ"ל. וכאן שהיה קיר נמוך לאורך הפירצה, התעורר דיון הלכתי היכן המקום המתאים להעמיד את העמודים, והדבר תלוי בכמה הלכות לאחר שהכרענו על המקום המתאים והתחלנו בעבודות, נעצרו ת"ח שעברו במקום, והחלו לשאול ולהתדיין מדוע אין בעיה כזו או אחרת, עד שראו שהכל נעשה בדקדוק של סנטימטר, כדי שיהיה מהודר בתכלית הדבר הראשון הוא, שבאופן נורמלי בעלי המלאכה מעמידים את העמודים על הגדר, אבל בהלכות עירובין יש בזה בעיה שהעמוד מתחיל בגובה יותר מג' טפחים מעל הקרקע, ומבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) שנחשב כמחיצה תלויה [למרות שאין חלל מתחת העמוד, כי נכלל בדין מחיצה תלויה, ששיעור המחיצה מתחיל מהקרקע, ואמנם במחיצה היה אפשר לצרף את הקיר התחתון למחיצה, ואז ביחד עם הקיר היא מתחילה מהקרקע ואינה תלויה, אבל בעמוד של צורת הפתח שאי אפשר לצרף את הקיר שיחשב כעמוד [מחמת דין פתחי שימאי, ומחמת שאין בקיר גובה ביחס לכיוון הפתח], לכן צריך להתחיל את העמוד מהקרקע או בתוך ג' טפחים לקרקע שלפני הקרקע, ולא ניתן להתחיל אותו מעל הקיר שגבהו ג' טפחים. [אמנם בחזו"א במקום אחר (סי' ע' סק"ה) משמע שיש להכשיר באופן ששני העמודים עומדים על אותו קיר, שהם כעין משקוף של חלון, ויש מתירים עפ"ז. בכל זאת כאן אפשר לצאת ידי כל הדעות], לכן העמדנו את העמודים לפני הקיר, באופן שהם מתחילים מהקרקע ממש.

מתפללים עם הת"ח בהלכה באמצע העבודה

בתוך כדי שהעוסק במלאכת הקודש עומד על הסולם, נגש אחד הת"ח והחל לשאול הרי העמוד הוא אחורי הגדר, ואינו בולט כלפי שטח העירוב. והעוסקים השיבו גם הם בדברי הלכה. והנה דין זה נובע מהחזו"א (סי' ק"א סק"ה) שכתב שהעמוד ששווה עם הקיר אינו כשר, כיון שאינו בולט וסותם מקצת מהפתח, והמהות של העמוד הוא ליצור מחיצה שמתחילה לסגור את הפתח. לפ"ז אם יש בגדר פתח ברוחב שנים וחצי מטרים לדוגמא, ועושה צורת הפתח ברוחב שלשה מטרים, ומעמיד את העמודים מבחוץ מאחורי הגדר, אינם כשרים, כיון שאינם בולטים אל הפתח (ציור א').

אבל בחזו"א במקום אחר (סי' ע' ס"ק י"ט בדינים העולים) כתב שאם פרס מחצלת לפני הפתח לפני העמודים [ונשאר מקום פתוח באמצע הפתח] הרי זה כשר, ולא אומרים שהעמוד מאחורי המחצלת שהיא מחיצה, אינו כשר, אלא הוא נחשב "סותם כנגד הרשות". במסגרת השיעורים אנו מאריכים לבאר את החילוקים והציוורים השונים, ועכ"פ בדין זה שיש סתירה בדברי החזו"א, יש מקילים (הגר"מ רוזנר שליט"א), ויש

פתיחת שיעורים חדשים ברחבי הארץ

בשבוע זה מתחילים עשרות אברכים ת"ח להיכנס ללימוד הלכות עירובין הלכה למעשה, במסגרות השיעורים של מוקד העירובין, והפעם בארבעה ערים, וביניהם אפיק חדש בעיר "עמנואל". בהשתדלות ראש המועצה והמינהל הקהילתי, נרשמו עשרות תושבי המקום ללימוד סידרת השיעורים, וב"ה כולם מציינים את הבהירות וההבנה המסודרת שהם מקבלים בשיעורים, ידיעת הלכה ופרקטיקה הלכתית בכל הדינים המורכבים והקשים, בבת אחת העירוב נראה כדבר ברור ומובן. לאחר שהתקיים שיעור הפתיחה, השמועה עשתה כנפיים, והצטרפו לומדים נוספים לקבוצה.

במקביל נפתחו בבני ברק שתי סידרות, האחת עוסקת בדיני העירובים כמו בשאר הערים, והסידרה השנייה בדיני התחומין, כולל צורת המדידה והחישוב של דיני התחום בזמנינו, כיצד מודדים ואיך מרבעים לשיטות השונות, עם לימוד המשנ"ב והשאלות האקטואליות בזמנינו. סידרות אלו מתקיימות כעת במסלול מרוכז, כדי לסיים עד ימי בין הזמנים בחדש אב, שבעז"ה יהיו כבר עוד כמה עשרות יודעי הלכה ברחבי הארץ, ויביאו תועלת וזיכוי הרבים לכל העם.

פתיחת השיעורים במסגרת בודק עירובין למעשה

שיפוצים בעירובים במרכז בני ברק ע"י מוקד העירוב

במחלקת התקנת עירובים וביצוע שיפוצים ותיקונים בעירובים, עסקו בימים האחרונים בתיקון כמה עירובים שכונתיים. אחד מהמקומות שעשינו תיקון, היה בו כמה דיונים בהלכה, ובסופו היה גם דבר מעניין ונדיר. בעירוב השכונתי של מרכז בני ברק, הכולל את שיכון סאטמר ורחוב מלצר והסביבה, עשינו בשנים האחרונות חלוקה פנימית, להבדיל בין הרחובות הנ"ל לרחוב ברסלב [שגם הוא נמצא תחת פיקוח של מוקד העירובין], והסיבה לכך משום השיטות בהלכה בדין רשות הרבים בזמנינו. רוב העירובים השכונתיים בבני ברק וגם ברוב הערים, עושים צורת הפתח ברחובות ולא עושים שערים, וסומכים על השיטות המובאות בהלכה (סי' שמ"ה ס"ז, ומשנ"ב ס"ק כ"ג) שאין רשות הרבים בלי שהרחוב ישמש לשישים ריבוא, אבל המשנ"ב כותב שבעל נפש יחמיר כשיטות שיש רשות הרבים גם בלי שישים ריבוא, כי יש בזה גררא של איסור דאורייתא וחייב חטאת, ולשיטות אלו העירוב לא יכול להועיל אם לא עושים דלתות הננעלות בלילה, לכן רבים נמנעים מלטלטל גם בעירובים שכונתיים, ונותנים לילדים לסמוך עליהם, כיון שמעיקר הדין התירו הפוסקים.

השיקולים ההלכתיים בפירצה שיש בה עומד מרובה

בקו הגבול העובר ליד ישיבת סאטמר, היתה גדר שנפרצה בעקבות הרבים שהיו עוברים דרכה, ורוחב הפירצה היה פחות משלש מטרים [פחות מ"אמות]. בפירצה כזו לא חייבים לסגור אותה, כי היא נחשבת כסגורה מדין "עומד מרובה על הפרוץ" בקו ישר. ואע"פ שהרבים היו עוברים שם כאמור, ובפירצה שרבים בוקעים בה, מבואר בגמ' (עירובין דף ו' ובש"ע סי' שס"ה ס"א) שצריך לעשות בה צורת הפתח, וגם ברחובות שלנו שאין להם כל תנאי מבוי, הכריע המשנ"ב (שם סק"י) כדעת הבית מאיר שלגבי דיני פירצה יש לרחובות שלנו כל דיני מבוי, [כיון שזה תלוי רק בדיני ארכו יותר על רחבו, ולא בדין בתים וחצרות פתוחים לתוכן]. מ"מ מבואר שם שכאשר נשאר "גידודי", דהיינו שארית מהכותל בגובה ג' או ד' טפחים (רש"י ומשנ"ב), אינו נחשב מעבר נוח לרבים ומועיל בו דין עומד מרובה. לכן במקרה זה סמכנו על דין עומד מרובה להתיר אתה.

אמנם יש הנהגה כללית בכל העירובים השכונתיים בזמנינו, להקפיד לסגור את הפירצות לגמרי, ולא להסתמך על עומד מרובה, משום כמה דינים שיכולים לפסול בו בלי שישימו לב, [כגון שינוי בזוית בסוף הגדר,

מחמירים (הגר"מ לובין שליט"א ועוד ת"ח בב"ב), לכן אנו מקפידים לכתחילה שלא יהיה מוסתר במחיצה.

במקרה זה הראינו לת"ח שהקפדנו להבליט את העמוד בסנטימטר אחד, למרות שהיה צריך לחבר אותו מול העמוד של הגדר כדי שיהיה חזק, אבל הוא היה בולט מעט, כדי להדר שיהיה כשר לכל הדעות.

אך עדיין הוא טען שיש את הקיר הקטן שגבוה מהקרקע ג' טפחים, והוא הרי נמצא לכל רוחב הפתח, א"כ הוא מסתיר את החלק התחתון של העמוד, וכאילו אין עמוד ניכר בג' טפחים התחתונים. בענין זה התשובה היא כפי שקיבלנו ממורי ההוראה, שגם לחומרת החז"א שהעמוד לא יהיה מוסתר, היינו דוקא כשיש מחיצה לפניו, שאז הוא כביכול לא גודר את הרשות, והוא מחוץ לרשות, אבל אם יש קיר פחות מ' טפחים, אין שום בעיה הלכתית לכ"ע.

[ויש להוסיף ולבאר, שיש מקרים שלא מדובר בקיר נמוך, אלא בקרקע גבוהה, דהיינו שיש על גבה רוחב ד' על ד' טפחים, ואז באמת צריך לחשב את גובה ה' טפחים בעמוד שיהיה י' מעל הקרקע הגבוהה, כמבואר בחז"א (סי' ס"ז ס"ק י"ג), ומ"מ גם באופנים אלו אין חסרון שהעמוד מוסתר במחיצה, אלא רק שיהיה בו

בעבודת ליישר לוח שהתקנס מחשש פתחי שיבוא

תוספת גובה שגדור עד כנגד י' טפחים שבקרקע העליונה. ובעמוד של צורת הפתח תמיד יש גם י' גבוהה, ורק בלחי שאינו אלא י' טפחים יתכן שיחסר משיעור הגובה כנגד הקרקע העליונה, וכמו שכתבנו במק"א משא"כ כאן שלא היה ברוחב

עובי הקיר ד' טפחים, ואין על גבי הקיר שיעור קרקע, אין צורך שיהיה י' מעל פני הקיר הנמוך, אלא מספיק י' כנגד הקרקע הנמוכה שלפני הקיר.]

לסיום הסיפור אירע שם דבר מעניין, שבשבוע שאחרי תיקון העירוב באו להודיע לנו שחתכו את העמודים היפים שעשינו, וסגרו את המעבר עם גדר חזקה. כנראה הדבר הפריע להם שהמעבר בפריצה בגדר מקבל תואר פתח רשמי, והחליטו לסגור אותו לגמרי, אחרי שהוא שימש למעבר במשך כמה שנים טובות. העוסקים בעבודת הקודש קצת התעצבו שכביכול עבדו לחינם, אך למעשה ברור שההשקעה שלהם היא זו שהביאה את התוצאה, לולי זה לא היה מי שיסגור את המעבר שהשתרש כמה שנים, וא"כ גם תיקון הגדר הוא כתוצאה מעבודתם.

צורת הפתח שיש מבחוץ קיר שימצמצם את הפתח

בהזדמנות זו נתבקשנו ע"י אחד מהוותיקים במלאכת העירובים השכונתיים בבני ברק, לבאר ולהבדיל בין המקרים הנ"ל למקרה שהעמודים נמצאים בתוך שטח העירוב, ומאחוריהם יש קיר שסותם חלק מהפתח (ראה ציור ב'). היו אברכים שפנו עם שאלה שהעמודים אינם סותמים חלק מהפתח, כי הפתח שבקיר הוא רק שנים וחצי מטרים, והעמודים נמצאים כנגד הקירות.

התשובה לכך, כיון שהעמודים נמצאים לפני הקיר מהצד של שטח העירוב, הם קובעים מהו הפתח, ולא הפריצה בקיר, כי מבחינת מי שעומד בפנים, הרי הפתח שלו הוא רחב שלשה מטרים, אלא שבחלק מהפתח אי אפשר לעבור החוצה, ולגבי זה כתב החז"א (סי' ע' ס"ק י"ט) שאין חיסרון בכך שבחלק מהפתח אי אפשר לעבור, אלא אם נשאר באיזה מקום בפתח, רוחב ד' טפחים שיש בו גובה י' טפחים שאפשר לעבור, יש לו שם פתח לכל צורת הפתח הגדולה. וכל החיסרון הנ"ל היה משום שהעמוד אינו גודר כשיש מחיצה לפני מצד העירוב, אבל כשהמחיצה מאחורי מבחוץ, אין חשש כלל.

עשיית שיפוצים רבים בעירוב השכונתי בגני הדר

עבודות רבות נעשו ע"י מוקד העירוב גם בעירובים השכונתיים בפתח תקוה בשכונת גני הדר, בשיתוף עם הת"ח האחראים על העירובים, היו הרבה לחיים מברזל שהתנתקו מהעמודים במשך השנים, והאחראים קשרו אותם עם חוטים וברגים לעמודים, כדי שיעמדו במקומם, כעת הגענו לעשות שיפוץ רחב, והלחמנו אותם בצורה חזקה. כמו כן היה עמוד בסמוך לצרכניה, ותמיד היה נפגע מהמשאיות הפרוקות סחורה, עד שחששו שאינו כשר מחמת דין פתחי שימאי. במקרה זה היתה ההמלצה להעביר את העמוד בכמה מטרים למקום פחות רגיש, וכך עשינו, כמו כן הורדנו את הלחי ויישרנו אותו, והעמדנו אותו במקום החדש בס"ד, לרווחת תושבי השכונה.

במקום אחר היה עמוד שלא היה לו ראש עם וי, האחראים אילתרו פתרון מעניין, לקחו ברזל דק ומכופי כעין וי, שראשיו רחבים יותר

מהעמוד, קשרו לו אבן קטנה באמצע שתכבד עליו ושלשלו את האבן ואמצע היה לתוך פתח הצינור בראש העמוד, וכך היה להם שני ברזלים בשני הדפנות של העמוד. שמחנו לראות את הפתרון היצירתי, אך הם ביקשו שנחליף את הראש לראש תקין. החיסרון בפתרון שאילתרו הוא, א

הפתרון ברתקת ראש הלבשה טובין

החוט יושב קרוב לצידו העמוד בברזלים, ולא במרכז העמוד, [אמנם הם הוסיפו לחי, ולא היתה בעיה הלכתית]. ב כשאין כיסוי לעמוד, החוט משתפשף מאוד בראש הצינור שהוא חד, והחוט נקרע לעיתים קרובות. ג כאשר הוא אינו מחובר, אי אפשר למתוח את החוט חזק, מחשש שיעוף אף הוא בלחץ המתיחה.

בתיקון ראש העמוד יש בעיה קשה, כי אי אפשר לעבוד בגובה עם כלים מסוכנים, ריתוך וחיתוך, מלבד עצם העבודה בגובה שדורשת רשיון עבודה מיוחד, ויש בה סיכון גדול. לכן

בדורינו המציאו פתרון מיוחד שנקרא "ראש הלבשה", שלא צריך לחבר אותו בהלחמה לראש העמוד, אלא מספיק להניח אותו בתוך הצינור, ולכל היתר להכניס בורג אחד מהצד ע"י מברגה. וזה הפתרון שעשינו שם, הבאנו ראש מתלבש, והנחנו אותו בתוך ראש הצינור, והוא נהיה כראש רגיל לכל דבר.

בפתרון זה משתמשים גם במקומות שונים שצריכים להרכיב עמודים בשטח ואין להשיג חשמל או גרטרור לריתוך. מקרה זה היה לנו שבוע קודם לכן בתיקון אחת הערים, שמישהו הביא צינורות להתקין שני עמודים חדשים, ולא היה להם ראש. הבאנו שני ראשי הלבשה וחברנו בשטח עם הברגה. [ניתן לקבל מצגת קצרה של חיבור ראש הלבשה, במשרדי מוקד העירוב, בפניה דרך המייל].

עוד ישוב שראשי העמודים אינם כשרים, ופתרון בראשי הלבשה בשבוע זה ביקרנו בעוד ישוב חדש באזור העיר נתיבות, וסיירנו יחד עם רב הישוב, הרב קיבל אותנו בברכה ובחום, ורצה לדעת אם יש דבר בעירוב שצריך תיקון. עברנו וראינו כמה דברים המעכבים את העירוב, ובכמה מקומות היה בעיה בצורת ראשי העמודים. בשוב זה לא עשו כיסוי וגם לא צורת וי, אלא לקחו מוצר שמשמש להתקנת חממות [להחזיק את הפתח].

שיש לו כעין פתרון פתח הלבשה, חותכת צינור קטן ועליו ברזל כצורת ח' הפוכה, כדי לחבר בתוכו ברזל ששוכב על העמוד. במצב כזה החוט בורח מהר הצידה לרגלי הח', והוא עובר את רוחב העמוד, והוא פסול לגמרי, כי הוא אינו מכונן מעל העמוד.

הרב וגם אחראי הבינו מיד את הבעיה, ובכל זאת לא שמו לב לבד להבדל הגדול הזה. הם שאלו את נציג מוקד העירוב איזה פתרון אפשר לתת להם, כי כאמור התיקון בגובה הוא בעייתי אוד. הבאנו להם את העצה הזו של ראשי הלבשה, שיוציאו את הברזל המונח כעת, ויניחו את הראש המיוחד שנביא להם. הרב קיבל מיד אה הצעה, ואמר שיוודע לועד הישוב על הצורך בכך, ואם לא יתנו אז הוא יגייס תקציב לתיקון הזה, שהוא להציל מחילול שבת חזרנו לעיר ונתנו תפקיד לאחד מלומדי השעורים, שבמסגרת זו למד במוקד העירוב גם את אומנות הריתוך, לעשות כמה ראשים חדשים בסגנון הלבשה, על מנת למסור לישוב החפץ בתיקוני עירובין כהלכה.

האם מותר לקחת סידורים מצינור הרשב"י לחדרי השטיבלאך לקראת הימים שסביב ל' בעומר, מגיעות למוקד העירוב שאלות רבות בהלכה בענין הטלטול וההליכה באזור מידון. נביא כאן שאלה אחת מיוחדת, ששאל אדם שהולך להיות שם בשבת, ושוהה סביב בנין הצינור, האם מותר לו לטלטל מהצינור אל חדרי הכנסת אורחים, כאשר אינו סומך על העירוב של כל המושב. ולאחר דין ודברים הגענו לשאלה האם מותר לו לטלטל מהצינור אפילו אל חדרי השטיבלאך הסמוכים. כיצד יתכן הדבר, הרי זה מקום סגור שאינו בית של אף אחד.

הנה החיוב של עירוב חצרות נאמר לא לפי הבעלות על המקום, אלא לפי מקום שגרים בו באותה שבת, וכמבואר בגמ' שגם שיירא שחנתה בבקעה, והקיפו אותה במחיצות, צריך לעשות ביניהם עירוב חצרות לכן בשבת כזו שיש אנשים שאוכלים סעודות גם בשטיבלאך, וגם בהכנסת אורחים ובעוד חדרים, יש צורך לערב בין כולם. ואמנם למי שסומך על העירוב במושב, יש כבר פת שהניחו עבור כל התושבים וכל האורחים, אבל למי שאינו סומך על כל ההיקף, ורוצה לדון את בנין הצינור בפני עצמו, צריך לעשות עירוב בפת, ואם לא עירב, אינו יכול להעביר אפילו סידור לחדר שאוכלים בו סעודות שבת. דבר זה מלמדינו כמה חשוב ללמוד את ההלכות, שנוגעות למשה בהזדמנויות שונות בחיי היום יום.

הנה החיוב של עירוב חצרות נאמר לא לפי הבעלות על המקום, אלא לפי מקום שגרים בו באותה שבת, וכמבואר בגמ' שגם שיירא שחנתה בבקעה, והקיפו אותה במחיצות, צריך לעשות ביניהם עירוב חצרות לכן בשבת כזו שיש אנשים שאוכלים סעודות גם בשטיבלאך, וגם בהכנסת אורחים ובעוד חדרים, יש צורך לערב בין כולם. ואמנם למי שסומך על העירוב במושב, יש כבר פת שהניחו עבור כל התושבים וכל האורחים, אבל למי שאינו סומך על כל ההיקף, ורוצה לדון את בנין הצינור בפני עצמו, צריך לעשות עירוב בפת, ואם לא עירב, אינו יכול להעביר אפילו סידור לחדר שאוכלים בו סעודות שבת. דבר זה מלמדינו כמה חשוב ללמוד את ההלכות, שנוגעות למשה בהזדמנויות שונות בחיי היום יום.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בחקתי תשפ"ב

אדם לעמל יולד

"נפש עמל"

"אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ... ונתתי גשמיכם בעתם ... וישבתם לבטח בארצכם. ונתתי שלום בארץ" (ויקרא כו ג ד). הרבה דברים טובים מובטחים בפרשה זו למי ש"ילך" בחוקות ה', וישמור את מצוותיו. עיינו בחומש ותרנו, רשימה ארוכה של הבטחות נפלאות.

אבל מה הכוונה "ללכת" בחוקות ה' ובמצוותיו? רש"י בדבריו המפורסמים מבאר: "יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר 'ואת מצותי תשמרו' הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים 'אם בחקתי תלכו', שתהיו עמלים בתורה". כלומר, מלבד מה שחובת עבודת ה' מחייבת אותנו להתמיד בשמירה קפדנית על קיום כל המצוות, היא מחייבת אותנו תמיד 'להלך' בתורה - לחיות חיי עמל ומאמץ להתקדם הלאה והלאה באיכות עבודת ה' שלנו. פירוש הדבר הוא, שבעבודת ה' מצפה לנו עבודה קשה!

אני יודע שלאזנים שלנו קצת קשה לקבל זאת. איננו רוצים לעמול; מקסימום לעבוד קצת, אבל לא מידי הרבה. את זה נשאיר לאחרים. אז הדבר הראשון שצריך להחדיר לראשנו הוא, שאנחנו ממש אנחנו, באנו לעולם הזה בשביל לעבוד.

הפסוק באיוב (ה ז) אומר במפורש "כי אדם לעמל יולד", הכוונה היא שמכל הנבראים רק האדם בלבד "לעמל יולד", 'עמל' משמעו פעולה שיש עמה 'יצירה'. האמת היא, שטירחה לא חסר בעולם, כל יצורי העולם טורחים הרבה בחייהם, עופות, חיות, אפילו צמחים; הם מוכרחים לעבוד קשה מאד כדי למצוא מזון ומחסה, וכדי להבטיח את הישרדות הצאצאים שלהם. אבל כל הטורח הזה איננו 'יצירה', אלא שימוש שהם משמשים את האדם. כל מליוני הנבראים, אפילו כאלו שהאדם בכלל אינו יודע

מקיומם, נבראו אך ורק למטרה אחת: תועלת האדם! שלמות עולמו של האדם זקוקה לכל מליוני הנבראים, בלא שיש אחד מהם שיוצא מהכלל הזה - לכל אחד מהנבראים יש תפקיד מיוחד במערכת האקולוגית של העולם, תפקיד שרק הם יכולים למלאות. האדם, היחיד מכל הבריאה והנבראים שהוא בריאה שנבראה לעמול עמל של 'יצירה', על האדם נאמר "נפש עמל עמלה לו" (משלי טז כו), זהו יסוד חשוב ביותר, יסוד היסודות של החיים.

"בְּרָא אֱלֹקִים - לַעֲשׂוֹת"

בסיום פרשת בריאת העולם כתוב: "כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות" (בראשית ב ג). לכאורה המילה "לעשות" מיותרת, היה אפשר לסיים את הפסוק ב"אשר ברא אלקים"? מה באה המילה "לעשות" ללמד?

ברובד הפשוט, כוונת הפסוק היא שה' ברא את העולם באופן שעשייתו מתמשכת והולכת הלאה כל הזמן, כל הבריות בעולם עובדים במשולב אחד עם השני - גלגל מתחבר לגלגל, וכל העולם המורכב הזה מתגלגל ומתנהל הלאה מיום ליום כביכול מעצמו. לדוגמא, הפרה: כעת היא מניבה חלב ובשר ועור, בעתיד צאצאיה העגלים קטנים יתפסו את מקומה. משנבראה הפרה יש לה המשכיות לעולם. הקב"ה ברא אותה כך, שתהיה לה המשכיות כאילו מעצמה.

"אתה תשתדל בה"

ביאור זה נכון הוא, בוודאי. אבל חז"ל מלמדים אותנו שעבור האדם שהוא נזר הבריאה טמון כאן מסר חשוב מאוד. ה"לעשות" של האדם הוא אחר למכל הנבראים, כאמור כל הנבראים נבראו כדי להביא תועלת לעולם, אבל האדם לא נברא להביא תועלת לעולם, ולא רק בשביל לחיות בו.

היעוד האמיתי

כל העמל הזה שאדם עמל תמיד לפרנסתו זה הוא רק משל, סמל לדבר עמוק בהרבה שקיים ומוטבע באישיותו. האדם לא נברא בשביל להיות קופאי, נהג משאית או רופא שיניים. הדחף לעבודה באדם מסמל את הייעוד האמיתי שלנו, לעבוד כדי להשיג שלמות לעצמנו.

"הכל צריכים עשייה" (מד"ר רות פתיתא), אומר המדרש. ובכלל זה גם האדם עצמו, האדם אינו מוצר מוגמר ומושלם, הפסוק באיוב אומר על האדם "וְעֵינֵי פָּרָא אָדָם יוֹלֵד" (איוב יא יב) הוא צריך תיקון והשלמה נוספים. המילה "לַעֲשׂוֹת" מלמדת אותנו שה' ברא אותנו כדי שנעשה את עצמנו; 'ניצור' ונעשה משהו מעצמנו. זה תפקידנו בחיים, ויש כ"כ הרבה מה "לַעֲשׂוֹת"! עבודה רבה לפנינו.

נהג המשאית "המוצלח"

בשבילנו לא מספיק רק לא לעשות עבירות; טוב מאד להימנע מעבירות, אבל לא בשביל זה באנו לעולם. אני תמיד נוהג לספר את המשל הבא: שלחתם נהג עם משאית מלאה בסחורה לחיפה. הוא נסע לחיפה וחזר, ובא לדווח על המסע: "אדוני, הנסיעה היתה מוצלחת ביותר. לא עברתי אף עבירת תנועה, ולא אירע שום נזק למשאית או לסחורה". "יפה מאד", אתם אומרים. "ומה עם המשלוח? היה מקום במחסן לכל הסחורה?" "אה, שכחתי לפרוק את הסחורה. היא עדיין במשאית..."

אם נחזור לקב"ה אחרי 'מאה ועשרים' ונאמר לו, "לא עשיתי עבירות", הוא יאמר לנו "יפה. אבל מה עם ה'לַעֲשׂוֹת'?" מה עשית מעצמך?" "אה, שכחתי". צריך לעשות כאן דברים חיוביים, להשיג הישגים! לעשות!

אני רוצה להרחיב קצת בעניין, כי כשאנשים שומעים שהם צריכים לעשות - הם חושבים שהם יודעים מה הם צריכים לעשות. "כן, ודאי, אני צריך לעשות מצוות". מה כבר יש לדבר על מצוות? מי לא יודע שצריך לעשות מצוות?

העניין הוא, שהמצוות הן רק ההתחלה - השלד של השלמות. המצוות אינן אלא אמצעי להשגת שלמות, "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את

המדרש אומר "למה בָּרָא הַקָּב"ה אֶת הָאָדָם אַחֲרֵי כָל הַנִּבְרָאִים. אֵלָּא לְלַמְּדֵךְ, שְׁעֲשֵׂה בְּכָל יוֹם יוֹם מְלַאכְתּוֹ, וּבָרָא הָעוֹלָם וְכָל צְבָאָם, וּבְיוֹם הַשְּׁשִׁי שֶׁהוּא אַחֲרָיו לְמַלְאכְתּוֹ, בָּרָא בּוֹ אֶת הָאָדָם. אָמַר לִיה לְאָדָם: עַד כָּאן הָיִיתִי אֲנִי מְשַׁתְּדֵל בְּמַלְאכָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ אֶתָּה תְּשַׁתְּדֵל בָּהּ" (זו"ח בראשית). לפני בריאת העולם הקב"ה היה ה'עושה' היחיד. הוא היחיד שברא ויצר. אבל אחרי שברא את האדם, כביכול הוא אמר לאדם: "עכשיו אתה תעשה במקומי. אתה תברא ותיצור". "אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת" פירוש, בסיום בריאת העולם אלוקים ברא את האדם, כדי שהאדם יהיה ה'עושה' של העולם.

ברוך הבא למפעל!

וזה ההבדל בינו ובין בעלי החיים, בעל חיים שנתן את חלקו בבריאה סיים את תפקידו, אבל האדם מרגע שהוא בא לעולם, הוא כפועל שנכנס לבית מלאכה ליצור כלים, ועליו למלא את כל שעות העבודה שניתנו לו - כל משך שנות החיים שקצבו לו לחיות - ביצירת כלים נאים. ולא רק בחייו, "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר; ילכו מחיל אל חיל" (ברכות סד), "אמר ר' אלעזר כל אדם לעמל נברא" (סנהדרין צח:); אין דרך להתחמק מזה - אם רק רוצים לקיים את תכליתנו.

ובגלל שהאדם נברא על מנת "לַעֲשׂוֹת", גם את ה'קנס' שנקנס האדם שב"בְּזַעַת אִפְיָךְ תֹּאכֵל לֶחֶם" (בראשית ג יט). הוא חי על זה הדרך: בורא העולם קבע שחייבים לעבוד ע"מ להתפרנס ולהתקיים, אין דבר כזה להתבטל בעולם הזה, הבטלים הם אלה שבדרך כלל עוזבים את העולם מוקדם. ואם הם נשארים, זה גורם רק בעיות, להם ולסביבתם. העבודה היא חלק יסודי מהטבע שלנו. כשאנשים אינם עובדים, קורים להם דברים לא טובים: המוח מתנוון, כמעט אין דרך לשמור על שפיות בלי עבודה. האדם אינו מסוגל לסבול בטלה, זו תופעה מעניינת מאד. אפילו עשירים גדולים שלא צריכים את העבודה בשביל להתקיים, מחפשים איזשהו תחליף לעבודה. לפעמים הם נודדים ברחבי העולם, ולפעמים עושים דברים גרועים יותר. איך שיהיה, הם מנסים להעסיק את עצמם תמיד.

משתנים, אין אצלם את המושג הזה של "לְעֵשׂוֹת". כמו מה שהם נבראו כך יישארו לנצח. לעומת זאת האדם הוא "מהלך". האדם לא אמור לעמוד במקום! הוא לא יכול לעמוד במקום. הוא עושה, משתנה ומתקדם. "אִם בְּחֻקֵּי תֵּלְכוּ".

צעד אחר צעד

ואם מצופה מאיתנו ללכת, אם כן עומד לפנינו מסע ארוך - מסע החיים. מסע תמיד מורכב מצעדים. גם אם טסים במטוס, צריך לעלות במדרגות למטוס... האדם משתנה בהדרגה, צעד אחר צעד.

זה מה שנדרש מאיתנו, לא להשתנות ברגע, אלא להיות כל הזמן בהתקדמות, בהליכה. זו הכוונה "בְּחֻקֵּי תֵּלְכוּ". כל הזמן להתאמץ להתקדם. אין דרך אחרת בחיים, האדם לעמל יולד.

עצה מעשית איך להצליח

אני לא הולך להשאיר כאן את הדברים כ'רעיונות' בלבד. כי דרכו של עולם שאנשים אומרים "כן, יפה, רעיון חזק מאד"! ואז הולכים הביתה ולא עושים עם זה כלום. קל לדבר, אבל לבצע זו כבר עבודה קשה. בשביל לבצע צריך תכנית, וצריך לחפש עצות איך להצליח. וזה מביא אותנו לחפש עצה איך האדם יכול להצליח "לְעֵשׂוֹת" ולהשלים את עצמו.

יש עצה לזה בספר "חשבון הנפש" שכתב ר' מנדל סאטאנובר ז"ל, שחי בתקופתו של הגר"א. ספר זה הוא ספר מיוחד מאד. המחבר הצטיין באמנות המחשבה, וספרו מלא בחכמה גדולה אודות כוחות הנפש השונים, ועצות איך לנצלם לטובה בעבודת ה' - בספר הזה יש מהלך שאנו יכולים ללכת בו ולהצליח להשתנות.

כשהייתי בסלבודקא היתה שם "הסתדרות המוסר", חבורה של תלמידי סלבודקא, ביניהם ראשי ישיבות, אברכים ותלמידים מהישיבה, שהיו מתאספים מפעם לפעם כדי לעבוד את עבודת המוסר. והם לקחו על עצמם לההדיר מחדש את אחד מספרי המוסר, ולהוציאו לאור במהדורה חדשה לתועלת הרבים. נכחתי בעצמי באחת האסיפות, ושקלו שם אם לבחור בספר פירוש רבינו יונה על משלי. אבל בסוף, למרות שרבינו יונה הוא "ראשון", הוחלט להוציא לאור את ספר "חשבון הנפש".

הבריות" אומר המדרש (ב"ר מ"ד א). פירוש הדבר הוא שאפשר וייתכן לקיים מצוות ויחד עם זה לשכוח מהתכלית שלהן, וחבל, כי לא זו היתה התוכנית של ה'.

הכף הראשונה...

לדוגמא, שבת קודש. אם מקיימים מצווה זו כראוי, היא משנה את האדם באמת. אחר ששה ימי חול ביום השביעי באה השבת, כדי שביום זה נניח את כל עיסוקינו בצד, ונתייחד עם ה' יתברך שברא את העולם. המלאכה אסורה ביום זה כדי שענייני החול שלנו לא יפריעו לנו את דבקותנו בה' ביום זה. ואם מפעילים את המחשבה - ולפתות בעת אכילת הכף הראשונה עמלים קצת וחושבים "המרק הזה הוא זכר לבריאת העולם יש מאין ע"י ה'", אז משיגים משהו! משתנים, מתקרבים צעד נוסף כל שבוע לשלמות!

התפילין שאנו מניחים אמורות גם לשנות אותנו. אם מניחים אותן עם ההבנה הנכונה, נהפכים לאיש אחר. כמובן, זה דורש מאמץ. אם מתגברים ומפעילים קצת את הראש, אז כל יום הוא "לְעֵשׂוֹת" חדש. לא רק 'מניחים' תפילין על הלב והראש, אלא משנים את מה שבתוך הלב והראש. וזהו ה"לְעֵשׂוֹת" האמיתי, להפוך את השכל לשכל של תורה.

כשלובשים ציצית ומשתמשים בהם כמו שצריך, לא רק ל'תלות אותם' על עצמנו ולשכוח מהם; אמנם זה עדיף מכלום, אבל "זה לא זה". אדם לעמל יולד, צריך לעמול על המצוות! חייבים לנצל את המצוות כדי להשיג שלמות. אי אפשר הכל בבת אחת, אבל לאט לאט, צעד אחר צעד, מתחילים לעמול במצוות, וזו ההצלחה שלנו. נעים קדימה, מתקדמים.

ללכת בין מלאכים

הנביא זכריה ראה במראה הנבואה שמלאכים עומדים מסביב ליהושע הכהן הגדול, והקב"ה אומר ליהושע: "אִם בְּדַרְכֵי תֵּלֵךְ ... וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה" (זכריה ג ז). המלאכים נקראו כאן "עומדים", והאדם יכול "להתהלך" ביניהם - לא לעמוד בין המלאכים, אלא הם עומדים והוא "הולך".

המפרשים מסבירים, שהמלאכים נקראים "עומדים" כי הם לא יכולים להתקדם, הם לא

הכרחיים, כגון לומר מילה טובה למישהו, "בוקר טוב" או "תודה רבה". מלבד זה - הפה נעול עם מנעול. לאט לאט האדם לומד לשמור על פיו, הוא מתאפק מלומר אמירה שנונה כאן או הבעת דעה מיותרת שם. בסוף השבוע הזה, הוא כבר 'גמור'. לא נשאר לו כח להתמיד בזה, זה דורש מידי הרבה מאמץ. כך אומר ה"חשבון הנפש", ש'גבורת הנפש' נגמרת, ולכן בשבוע הבא עוברים לעניין אחר.

אבל תוצאות העבודה - נשארות עם האדם גם אחרי שהשבוע מסתיים. עם מעט עמל, שמירת הפה יכולה להפוך את האדם לאיש אחר. פעם הוא היה חוזר מהעבודה, בבית היו אומרים לו איזו מילה שלא במקום ופיו הגדול היה "מתפוצץ". היום, כשהוא מניח את ידו על ידית הדלת הוא מחליט שהוא יהיה בשקט, אפילו אם ההחלטה מחזיקה מעמד רק חמש דקות, אבל חמש דקות הן הישג גדול! וגם הבני בית מחליטים לשתוק. הערב נעים ויפה! ולא רק הערב יפה, אלא הם עצמם הופכים את עצמם לאנשים יפים עם מידות יפהפיות.

פרויקט מזוזה

בשבוע השלישי, פרויקט חדש. כשעוברים ליד בית עם מזוזה, בפרט מזוזה גדולה - מברכים את יושבי הבית. הם לא יודעים שמברכים אותם? עוד יותר טוב. וכי אין זה דבר יפה לעמול עליו? במשך שבוע אחד אתה עובר ושופך ברכות על מי ששם מזוזה בפתחו. אלו הם חיים! זוהי התקדמות! אתה "מהלך", לא "עומד". אדם שעושה כך במשך שבוע אחד, מקיים "בְּחֻקֵּי תִלְכוּ". הוא הולך כפשוטו ברחבי השכונה - בחוקותיו של הקב"ה.

אם אתם גרים בשכונה חרדית, לא תוכלו לברך את כל בעלי המזוזות בשכונה, יש מידי הרבה. אז קחו רחוב אחד, וברכו אותם. עוברים ברחוב הזה, ועל כל בית אומרים "יברכו". אם רוצים להוסיף קצת, מפרטים יותר ואומרים "שיחיו חיים ארוכים", "שיהיו עשירים", "שיהיו בריאים", "שתהיה להם נחת מהילדים". אל תתעצלו, החליפו ברכות כל הזמן. התרגלו לברך את מי שיש לו מזוזה בפתחו. זהו "פרויקט השבוע".

אתם מבינים את המשמעות? האנשים שם היו "מומחים" לדבר, ראשי ישיבות, תלמידי חכמים. ומכל ספרי המוסר הם בחרו בספר "חשבון הנפש". ועוד עובדה מעניינת - רבי ישראל סלנטר זצ"ל בספרו "אור ישראל" אינו מציין לשום ספר, מלבד במקום אחד ששם הוא כותב "עיין בחשבון הנפש". זוהי המלצה גדולה, מיוחדת וראויה לציון, על ספר מיוחד זה.

לאט אבל בטוח

אז אתאר כאן את השיטה שהספר המליץ עליה. זו תכנית שבועית בשלבים - כל שלב לעצמו הוא קל מאד. שימו לב: נניח שהשבוע אתם רוצים לעבוד על עניין "אהבת ישראל", להוסיף אהבה לאחיכם היהודים. אי אפשר פשוט לומר "הנני מוכן ומזומן" ולהתחיל לקיים, זה לא עובד ככה. אם רוצים להצליח, צריכים להיות מוכנים לעמול, בתחילה בוחרים יהודי אחד, והעבודה של שבוע זה תהיה ממוקדת בו. לנסות לאהוב את היהודי הזה יותר. איך? ננסה לחשוב על המעלות שלו כמה שיותר. למצוא בו לפחות דבר אחד טוב! אפילו רק המראה החיצוני שלו, הלבוש שלו. ולנסות לאהוב אותו, לחשוב עליו כאילו הוא אח שלי. יותר טוב לחשוב עליו כאילו הוא אני עצמי.

כמה זמן להשקיע בזה? לא הרבה מידי, שתי דקות ביום. שתי דקות ביום תוך כדי ההליכה הביתה, נקיים ביהודי זה "וְאַהֲבָתָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט יח), נחשוב עליו וננסה לאהוב אותו. בתחילה לא נאהב אותו כלל, הכל יהיה חיצוני ומלאכותי. אבל אחרי שבוע שלם, שתי דקות כפול שבע הן כבר ארבע עשרה דקות. יש "אנשים טובים" שיאמרו: "ארבע עשרה דקות כ"כ מעט? זה כלום!" אבל אני אומר להם, שטויות! כמה זמן אתם הקדשתם לאהוב יהודים? אפילו לא שנייה אחת בחייהם! אז מי שמקדיש ארבע עשרה דקות בשבוע, זה הרבה מאד! ומקבלים שכר רב על דקות אלו, רק על הניסיון והעמל, אפילו בלי השלמות שמצליחים להשיג על ידם.

שבוע חדש, תכנית חדשה

בשבוע הבא, מנסים ענין חדש. נאמר, שמירת הפה. לא נסגור את הפה כל השבוע, אבל נקבע שעה אחת ביום שבה לא נפתח את הפה אלא רק לדברים

ש"במודה". אני לא רוצה להיכנס לפרטים, אבל יש הרבה דברים שאנשים עושים, בפרט נשים אבל גם גברים, שהם רק בשביל להיות "במודה", להיות "עדכניים". אפילו נשים חרדיות עושות דברים שהם תוצר של היצר הרע, שעושים אותם רק כדי להיראות טוב יותר.

"אבל לא קל להילחם בזה", יאמרו. אז מה?! בשביל זה בדיוק אנחנו כאן, בשביל לעשות את הדברים הקשים! חייבים להילחם נגד האופנות למיניהן, לא חייבים להיות דווקא "מיושנים", אבל אסור לאשה להתקשט מידי הרבה ברשות הרבים. זה קשה, כי צריך ללכת כאן נגד מה שמקובל, יש כאן צער ועמל. אבל דווקא בשבילם באנו לעולם.

פרויקט "ערב שבת"

עוד דוגמא: שבת מתקרבת, הבית מלא בילדים, והאשה צריכה לבשל, לאפות ולנקות הכל, ולהספיק הכל לפני שבת. והיא מרגישה שזה כבר יותר מדאי בשבילה! איך אפשר ככה, לעשות הכל עם הרעש והבלגן?? אבל אם היא תפנים את מה שאנו מדברים כאן היום, אמנם זה קשה, זה עמל, עמל בחוקות ה'. אבל היא מלאה שמחה וסיפוק, כי היא יודעת שדווקא בשביל הקושי הזה היא באה לעולם.

היא מערבבת את המצרכים, והילדים מושכים בחלוקה, הנה הם רבים וצועקים. והיא אומרת להם: "שקט, ילדים, עוד מעט שבת" תוך כדי שהיא מכניסה את העוגה לתנור. בזה היא 'בונה שבת', לא קל לבנות שבת אבל היא עושה זאת! היא עושה, מתקדמת, משיגה. ממלאה ייעוד ומגיעה לתכלית.

בינתיים, בנה בן השש עשרה נמצא בבית המדרש. אימו פטרה אותו מלעזור בבית כדי שיוכל ללמוד, אבל הוא לא יכול לפטור את עצמו מחובת העמל. הוא לומד שטיקל גמרא, ועמל לזכור אותו. חוזר שוב ושוב. אולי הוא עייף, אולי הוא מעדיף להשתרע על הספה עם עיתון - כשר כמובן. אבל הוא אומר לעצמו "לא, זה לא עמל. ואני כאן כדי לעמול ולהשיג".

"חזרה" ארבע פעמים בשנה

בשנה יש כחמישים ושתיים שבועות, לכן בוחרים שלוש עשרה פרויקטים, וחוזרים עליהם ארבע פעמים בשנה. $13 \times 4 = 52$. ובחירת הפרויקטים משתנה מאדם לאדם, בהתאם לחסרם והחולשות שיש לכל אחד. יש אנשים שצריכים להימנע מלבלות זמן רב מידי בארוחת הערב, או על הספה. הוא לוקח עיתון ויושב על הספה, וכך חולפים להם פתאום שלושים דקות תמימות. חצי שעה על קריאת עיתון? מה, אתה חייב לקרוא את כל מה שכתוב שם? אז במשך שבוע הוא עובד על "קיצוץ" של רבע שעה מתוך הזמן הזה. ברבע השעה הזו, הוא לוקח גמרא ולומד שלוש שורות, כל יום. שלוש שורות כל יום! הוא יכול לעשות מעצמו משהו ברבע שעה ביום. זהו "עמלים בתורה"! אל תזלזלו ברבע שעה של עמל התורה, זה מה שהופך אותו ל"מהלך".

ה'מערכת' הזו היא עצה יקרה מאד מתוך הספר הנ"ל, עבודה הדרגתית שהופכת אותנו באופן קבוע ל"למהלכים". אבל למרות כל מה שאני אומר לכם, רוב האנשים לא יקיימו את זה. רוב האנשים לא יחזרו הביתה הערב, יקחו מחברת ויחלקו אותה לשלוש עשרה דפים, ויכתבו בראש כל דף "בשבוע זה אני עובד על עניין פלוני", "בשבוע זה אני עובד על עניין פלמוני" - כאלה הם בני אדם. אבל בשביל הבודדים שכן יעשו כך, הלילה הזה הוא לילה חשוב מאד. אפילו אם רק ינסו את זה למשך שנה, או חצי שנה או רבע שנה, זו רבע שנה של זהב ויהלומים. זו רבע שנה של חיים של עשייה, של התקדמות.

גם אם מתקדמים לאט, אם מתקדמים - זו כבר הצלחה כבירה! לא עומדים במקום, נעים קדימה! בשביל זה באנו לעולם הזה, לעולם של "לַעֲשׂוֹת"!

אתגר ושמו "מודה"

אם נביט סביבנו מעט, נראה שישנם אינספור הזדמנויות של "לַעֲשׂוֹת", מאמץ להתקדם. שום דבר אינו קל, אבל זו השמחה וההצלחה שלנו. לדוגמא, צריך להתאמץ להילחם נגד מה ש"הולך", מה

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה - ועדי מוסר, ספר לב אביגדור - עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור - פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

לעמול בשבילה. המס"י אומר 'האדם לא נברא אלא להתענג - על ה' (פ"א). לחשוב עליו, להודות לו, להעריך את מה שהוא נותן. אם נהנים מן העולם ע"י מאמץ ועמל להבין, להכיר ולחוות את חסדי ה', זהו קיום התכלית של "האדם נברא להתענג על ה'". אין שום ברירה אחרת, רק ע"י עמל מגיעים לשמחה. ע"י עמל אפשר להפוך לאדם ששמחה אמיתית ממש מתפרצת ממנו לכל עבר.

פעם ניגש אלי איש צעיר, ושאל אותי: "למה הרב תמיד מדבר על הצורך ליהנות מן העולם הזה? וכי בזה ראוי לעסוק כל הזמן, נטילת הנאות העולם הזה?" על כאלו אנשים אמר "כְּסִיל בַּחֲשֶׁךְ הוֹלֵךְ" (קהלת ב יד), הוא כלל לא יודע מהו העולם הזה, ומהם הנאות העולם הזה. ההנאות שאנו מדברים עליהם אינם נטילת העולם הזה, אלא קבלת העולם שהקב"ה נותן לנו בחסדו הגדול, כל מה שצריך זה שכל להבין נכון את העולם, ונכונות לעמול.

צריך ללמוד להעריך את העובדה שאנו נושמים. האם עמלתם פעם ללמוד איך ליהנות מאוויר צח? כשתצאו מכאן הלילה, מלאו את הריאות שלכם באוויר. נשמו עמוק, זה תענוג! האוויר מחמץ את הדם, ומאדים אותו. הברזל שבדם מתאחד עם החמצן, ההומוגלובין לוקח את החמצן והוא מתחיל לזרום בצורה שקל לגוף לקלוט. כל הגוף נהנה מן החמצן הזה. כמה שמחה יש בכל נשימה! לא חשבתם על זה אף פעם? התחילו כעת! לא תשמחו אף פעם בנשימה, אם לא תעבדו על כך.

"אֲבָרִים שֶׁפִּלְגָת בָּנוּ"

לימדו איך לשמוח ביכולת לראות. יש לכם שתי מצלמות משוכללות ביותר, ואתם רואים איתם את כל מה שסביבכם. תענוג, לא? רואים הכל: צבעים, תנועה, אנשים. וכי אין זו שמחה גדולה? לא, כי מעולם לא חשבתם על כך. לא עמלתם על זה. אין דבר כעולם שיפה יותר מהראייה! חשבו על העיוור שהולך ברחוב, מגשש את דרכו בעזרת מקל. העונג הגדול הזה נשלל ממנו, ולנו יש אותו! נברך בשמחה גדולה; בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹקֵחַ עֵוְרִים! אם נעמול בתורת השמחה בראייה, לא נוכל שלא לשמוח אי פעם בחיינו! "איִזְהוּ עֲשִׂיר? הַשְׂמֵחַ

שמחת חיים מנין?

ועכשיו הגענו אל הנושא שבו אני רוצה לסיים את דברינו היום. יש לי עוד הרבה מה לומר בעניין של עמל התורה, אבל אני חייב לומר כעת את העניין הבא.

יש עוד אופן חשוב ביותר של עמל התורה, שרבים מאד אינם יודעים עליו כלל, ואפילו מופתעים לשמוע שנדרש בשבילו איזשהו עמל. וזהו - העבודה הגדולה של ללמוד איך ליהנות מן העולם.

אין ספק שהעולם הזה מלא בשמחה. אבל השמחה איננה איזה דבר בטבע העולם ש"קורה" מעצמו - סתם כך, מעצמה היא באה לזה יותר ולזה פחות. אלא השמחה היא חלק מהתורה! וכמו שאר חלקי התורה, נדרש עמל כדי להשיגה. צריך ללמוד את הסוגיא של שמחה, וצריך לעמול להבין אותה ולהשיג אותה. אתם שומעים חידוש? אי אפשר להיות "שְׂמֵחַ בְּחֻלְקוֹ", וליהנות מן העולם - בלי עבודה.

מחפשים שמחה בחוץ

עצלני העולם שמעולם לא למדו את הסוגיא, ואינם יודעים איך ליהנות מן העולם, כל הזמן מנסים ליהנות. אבל הם מוצאים שהעולם הזה הוא מקום מאכזב למדי. הם הולכים לכל מיני מקומות כדי להשיג הנאה: לפארק השעשועים, להופעות, למסיבות. אבל תמיד בסוף הם מתאכזבים. הכל מחזה שוא בסוף כש'האורות נדלקים', הוא חוזר הביתה והוא מגלה שאצלו הכל אותו דבר, הוא הולך ללונה פארק ועף שם למרומים במתקנים עוצרי נשימה - ובסוף נוחת על הקרקע, והולך הביתה. ואם הוא עשיר קצת ויש לו "השגות", הוא נוסע לחופשה באיים הקריביים. אבל שמחה הוא לא מוצא שם, רק יתושים גדולים יותר מאשר במקום מגוריו. אולי גם מחלות חדשות שטרם שמע עליהם מעודו. אבל לא שמחה, כי על שמחה צריך לעבוד קשה! ואם מנסים להשיג אותה בדרך הקלה, בלי להתאמץ, בכל מיני דרכים - מצליחים לקבל איזו חוויה או שתיים, אבל לא שמחה. והחיים נהיים אכזבה אחת גדולה.

חובתו בעולמו - שמחתו בעולמו

אומר הקב"ה, "אני נותן לכם את העולם כדי ליהנות, אבל הנאה זו היא כמו כל דבר טוב; צריך

לעולם החלומות. איזה תענוג לישון טוב בלילה! קמים בבוקר רעננים ומלאי אנרגיה, ממש איש חדש.

וכך לאט לאט, עובדים ומתבוננים בדברים האלה, והעולם נהיה מקום שמח! אפשר להצליח בעמל התורה עצמה, ואפשר להצליח גם בעמל של חיי תורה. ואל תחשבו שבגלל שנהניתם כאן בעולם הזה יותר בגלל ההתבוננויות האלה, יורידו לכם משכרכם בעולם הבא. השמחה בחסדי ה' בעולם מביאה אותנו לשיר ולהלל אותו בעולם הזה, ונמשיך ונשיר לו בשמחה גם בעולם הבא.

לסיכום

אם כן, למדנו היום כמה חשוב לעמול בקיום תכליתנו, "אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת". אנחנו כאן כדי לעשות, וזה לא אמור להיות קל. ואחרי שמבינים ומפנימים זאת, העולם נהיה מקום של עונג וסיפוק עצומים, כי זהו מקום ההצלחה, העשייה וההישגים, בצעדים קטנים, מדודים ועקביים.

וזהו הטעם שהתורה אומרת לנו: "אם בחקתי תלכו, תקבלו גשם, ויבול, ושלוש ושלווה ואושר". וכי המטרה היא לאכול יותר ארוחות? בוודאי שלא. אלא כמו שאומר הרמב"ם (פ"ט הל' תשובה), מטרת כל השפע הגשמי הזה היא לאפשר לנו לעשות עוד ולהשיג עוד בעולם הזה. מצבנו בעולם הבא תלוי במעשינו בעולם הזה, ואם יהיה שלום בארץ, יהיו לנו עוד שנים "לַעֲשׂוֹת".

ואם נלך בדרך זה של עמל התורה, הרי "בְּדֶרֶךְ שְׁאֲדָם רוּצָה לֵילֵךְ בָּהּ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ" (מכות י:), ה' יעזור לנו להצליח. ולא רק שמקיימים בכך את רצון ה' מאיתנו, אלא גם הופכים את עצמנו לשלמים יותר. ממש בוראים את עצמנו מחדש! וביום האחרון, כשנחזיר את נשמתנו לבוראנו, נוכל לומר לו: "ה', ניצלתי את ימי ללכת בחוקותיך, לעמול בתורתך. קיימתי את רצונך שבראתי אותי כדי לעשות, ועכשיו אני חוזר אליך מוכן ומזומן לקבל את השכר הנצחי שהועדת לי".

שבת שלום ומבורך!

בְּחֻלְקוֹ" (אבות ד א). מי שיודע לשמוח בריאות שלו, בעיניים שלו.

לימדו לשמוח בעובדה שאתם יכולים ללכת; בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמְכִין מַצְעָדֵי גִבּוֹר! איזה תענוג ללכת על הרגליים! ראו את הנכה הזה, שיושב על כסא גלגלים. הוא לא יכול ללכת, מסכן. רחמנות עליו. הוא איבד את העונג הגדול של הניידות, ללכת מכאן לשם על שני ה"רולס-רויס"ים שה' נתן לנו. איי, איי, איי, איזו שמחה! מי שלומד לשמוח ברגליו, יהיה מלא שמחה תמיד.

לחם ומים!

לימדו כמה טוב לאכול פרוסת לחם. אכילת פרוסת לחם היא תענוג גדול, שמחה גדולה. ואל תחשבו שאין בה מצווה! אין כמו לאכול פרוסת לחם ולהודות לה' עליה מעומק הלב. והרי כשמברכים עליה אומרים שהיא "בֶּעֶבֶר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. כִּי הוּא אֶ-ל-לֵוִי וּמִפְרָנֶס לְכָל". נאכל את הלחם, ונחשוב על ה' שנותן מזון לכל. למי שלמד את העניין - אכילת פרוסת לחם היא חוויה שאין כמותה!

ואם מצרפים לזה גם את השמחה בכוס המים ששותים - זה כבר אושר צרוף. מים הם נס, הם צירוף של שני סוגי גז: חמצן ומימן. החמצן לבדו או המימן לבדו אינו יכול להרוות אותנו, והנה פתאום הם מתחברים ונהיים מים. האין זה נס? והנס הזה נכנס לתוך גופנו ומשמן את כל הפרקים בגוף, הוא גורם לעיניים לנצוץ ולדם לזרום ולא לקרוש. מים הם חיים! "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֵכֵל נִהְיָה בְּדִבְרוֹ!" התרגלו בזה, הרגילו את עצמכם ליהנות מכוס מים ולשמוח בה. כשיושבים בשולחן שבת, הילדים תמיד שולחים את הידיים אל המשקאות הממותקים, הם נמשכים דווקא ל"מים המלוכלכים" במקום למים הצלולים והנקיים. הראו להם שגם מים פשוטים הם תענוג.

והשינה משובחת

אני יכול להמשיך ככה כל הלילה. אתם הצעירים, אינכם מעריכים את העונג של שנת לילה טובה. אתם מניחים את הראש על הכרית, ומיד מרחפים לכם

עצמו לחשוב רק על ה' יתברך במשך שלושים יום לכל הפחות. במשך תקופה זו הוא קדוש לה' - הוא שייך רק לה'! והילד הקטן רואה מאות נזירים כאלו מכל עבר. בסביבה שכזו, קל להיות צדיק - גם ללא מאמץ מיוחד.

מה גדולה אם כן היא חשיבותם של מגורים בשכונה של שומרי תורה ומצוות! כמה חשוב לשלוח את הילדים למוסדות חינוך המלאים ביראת שמים! כך גם לגבי ישיבות וסמינרים. עלינו לבחור עבור ילדינו, בכל הגילאים, את המוסדות החרדיים ביותר! ועליהם לבלות שם את זמנם! בחור ישיבה צריך לשהות בישיבה כמה שיותר. עליכם לדעת, כי עד לפני זמן לא רב, לא היה מושג של בין הזמנים. באירופה לא היתה חופשת קיץ ולא בין הזמנים. כאן בארה"ב, יש חופשת קיץ בת חודשיים - סוגרים את הישיבה למשך חודשיים תמימים. ומה עושים הבחורים? הם יוצאים לרחוב. בטלז, בראדין, בסלבודקה - לא הכירו מושג של חופשה בת חודשיים. הם לא יצאו לשום בין הזמנים, אלא למדו במשך כל השנה כולה!

מלבד השבוע של סוכות והשבוע של פסח, אז היו הבחורים נוסעים לביתם, הם ישבו בישיבה במשך כל היום כולו, כל השנה כולה. הם ישבו ילמדו יומם ולילה. בימים עברו, גם הלימודים ב"חיידר" נמשכו כל היום. הם נשאו בחיידר כל היום! כל יומם היה מלא ב"ויאמר ה' אל משה". וכך הם יצאו מהחיידר חדורים באמונה, אהבת התורה ואהבת ישראל. היו להם אך ורק במושגים וערכים יהודיים, ללא שום ערכים של הגויים! וכך הם צמחו והפכו לאנשים גדולים. כמובן שגם בתקופתם הם היו מסובבים בגויים שהאמינו בהבלים ובעבודה זרה, והיתה לכך השפעה מסוימת, ממנה לא ניתן היה לברוח.

לכן אנו מבקשים מהשי"ת, "והביאנו בשלום מארבע כנפות הארץ" - ולכאורה נשאלת השאלה, מה עניינה של בקשה זו באמצע ברכת "אהבה רבה", אשר כל כולה תפילה ותחנונים על התורה הקדושה? כיצד נכנסה לכאן בקשה זו על הגאולה?

התשובה לכך מתבארת מתוך דברי הרמב"ם (פי"ב מהלכות מלכים ה"ד): "לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם... ולא כדי לאכל ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמה". אנו מבקשים ומתפללים על הגאולה כדי שנוכל ללמוד תורה בארץ ישראל מתוך ישוב הדעת. וללמוד אין פירושו רק לשבת ליד הגמרא, אלא לספוג אל תוכנו את כל ערכי התורה הקדושה והשקפותיה. אנחנו שואפים לאווירה המובחרת ביותר שבה נוכל להתעלות, אולם בינתיים, עד ביאת גואל צדק, עלינו לחפש ולמצוא את האווירה הטובה ביותר, שבה נוכל להוציא מן הכח אל הפועל את כוחותינו ויכולותינו בצורה הנעלה ביותר!

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

האם בימינו ניתן להגיע לדרגות הגבוהות אליהן הגיעו יהודים בדורות עברו? ואם כן, למה איננו רואים שזה קורה?

תשובה:

בכדי שצמח יוכל לגדול בצורה בריאה ומוצלחת, הוא זקוק לשני דברים: ראשית כל הוא זקוק לשורשים או זרע, וכמו כן עליו להימצא בסביבה הנכונה. צמחים אינם יכולים לגדול בכל אקלים. במקומות מסוימים בעולם, כגון באזורים בעלי אקלים חם, צמחים אלו יגדלו בצורה מוצלחת יותר.

בימינו, גם אם הזרע נטוע, חסרה לנו הסביבה הנכונה, שכן האוויר מסביבנו מלא בטומאה. וכך, בעוד הזרע הקטנטן והמסכן הזה מנסה להוציא את ראשו מבעד לאדמה ולהתחיל לנשום, האוויר אותו הוא נושם הוא אוויר מזוהם. הוא מלא בסרטים, טלוויזיה, רדיו, עיתונים; כל הרחוב מלא בטינוף, בטומאה, באפיקורסות ובטיפשות. הרחוב מלא בשוטטים. בימינו קשה מאוד לזרע הזה לגדול בצורה מוצלחת.

אולם, כאשר אדם מקיים בעצמו "אשרי יושבי ביתך" - אם הוא מיושב בית ה', וכל זמן פנוי שיש לו מנוצל עבור שהיה בבית ה', הרי זה כאילו הוא יושב בארץ ישראל. כך מבואר בגמרא במסכת ברכות (ח,א), שפעם סיפרו לרבי יוחנן [שהיה מאמוראי ארץ ישראל] ש"איכא סבי בבבל" - יש בבבל כמה אנשים זקנים שהאריכו ימים ביותר. הגמרא מתארת את תגובתו של ר' יוחנן: "תמה ואמר, 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה' כתיב אבל בחוצה לארץ לא" - כיצד זה יתכן שאנשים אלו זכו לאריכות ימים בחו"ל? אומרת על כך הגמרא, "כיון דאמרי ליה, מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר היינו דאנהי להו" - כיון ששמעו אנשים אלו היו משכימים ומעריבים לבתי כנסיות, אמר: זה מה שהועיל להם. האוויר של בית הכנסת הוא כמו ארץ ישראל, ומי שנמצא במקום תורה, הרי שהוא מסובב באווירה שתסייע בידו לגדול ולעלות ביתר קלות.

ובכן, כאשר ראשם של זרעים קטנים אלו מציץ אל אדמתה של ישיבה קדושה, של שכונה של אנשים שומרי תורה ומצוות, יש סיכוי טוב שיצא מהם משהו. אבל זה לא יהיה כמו בימים עברו. בימים עברו, ילד קטן היה רואה נזירים מתהלכים ברחוב. פעם, ברחוב יהודי היה ניתן לראות מאות נזירים! מיהו נזיר? נזיר הוא אדם שקיבל על

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

לחשוב כיצד ישיג לו בגדים לשבת, ואז אומר לו הרב קרויס יש לי מזוודה אצל יהודי במירון עם בגדי שבת.

הרב רוטנברג רצה מאד לעזור לאותו יהודי שכ"כ יקר בעיניו בגדי שבת, אך המשטרה סגרה את הכניסה למירון. סמוך לשעה 00:30 כשנפתחו שערי מירון התקשר מייד איש החסד הרב רוטנברג לרב קרויס ואומר לו אני נוסע להביא לך את המזוודה ממירון, אומר לו הרב קרויס אין צורך, אני כעת עולה במעלות מירון, אני בשבת אצל ר' שמעון, הרב רוטנברג המום כולו! ואומר לו מה אתה עולה למירון, איך זה, הרי לפני כמה שעות הייתי במצב כל כך אנוש, היית כבר למעלה! אומר לו הרב קרויס כבר אמרתי לך 'אני לא מדבר בתפילה'.

ביררתי את הסיפור ממקור ראשון, וגילינו שהרב קרויס הנ"ל אינו רק דואג על עצמו לא לדבר בתפילה, אלא הוא דואג גם לאחרים שלא ידברו, ומוציא ספרים ועושה חזיונים, ובאמת כשאדם עושה למען קדושת בתי הכנסת, הקב"ה משאיר אותו למטה להרבות כבוד שמים.

ההשלמה לסיפור: להרב רוטנברג הנ"ל יש שתי בנות שחינו שנים רבות לזש"ק, לאחת נולדה בת בעבר לפני כשמונה שנים ומאז לא זכתה להיפקד עוד בזש"ק, ולאחרת לא נולדו בכלל, מספר הרב רוטנברג שהם עשו את כל ההשתדלויות הרפואיות עם טובי הרופאים בארץ, וכמו כן גם רפואות טבעיות וכדו', ועל אף הבטחות הרופאים שהכל יהיה בסדר שום דבר לא עזר, ולפני כשנתיים בקיץ תש"פ כשכבר בני המשפחה התייאשו מלעשות את ההשתדלויות הגשמיות, אמר הרב רוטנברג לעצמו **אני יעשה השתדלות רוחנית בענין 'קדושת בתי כנסת'**, אך הרב רוטנברג היה בבעיה כיון שהוא עצמו ב"ה לא מדבר בכלל בבתי הכנסת (שזהו סיפור לעצמו בל"נ בעתיד), אם כן מה הוא יכול לקבל על עצמו בכדי להרבות כבוד שמים ולהביא ישועה לבנותיו? **החליט הרב רוטנברג שהוא מקבל על עצמו להעיר לאותם אנשים שמדברים בתפילה**, מתאר לנו הרב רוטנברג איך הוא מעיר לאנשים בצורה עדינה ונעימה, ובתחילה מסמן למדברים עם אצבע על הפה, ואח"כ דופק בנחת על השולחן, אך במקרים שלא עוזר כלום הוא פשוט מעלה את הקול ומקיים את השו"ע (סי' קכ"ד ס"ז) **לא ישיח שיחת חולין בשעה ששליח-צבור חוזר התפילה ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערין בו**, שכידוע זה המקום היחיד בשו"ע שכתוב לגעור במישהו ועוד כשזה ברבים! ובס"ד באייר תשפ"א כעשרה חדשים לאחר ה'קבלה' נולדו לרב רוטנברג שני נכדים (בנים) משתי בנותיו הנ"ל בהפרשים של פחות משעתיים באותו בית חולים. ה' יעזור שיזכה לרוות רוב נחת דקדושה, ולהמשיך להרבות כבוד שמים, ושנוזה כלולו להתחזק בשמירת קדושת בתי מקדש מעט, ולהוסיף כהנה וכהנה, ומתוך כך נזכה לכל הישועות בבנין ביהמ"ק השלישי במהרה בימינו אמן.

ב.ב. 0527101970 ניתן להתקשר בשעות בין הסדרים.

בירורי הלכה

הדברים נכתבו ע"י מורינו ורבינו הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לזבין שליט"א

הקודש יש לאסור, עי"ש במשנ"ב. ובביאור הלכה הביא קושית האחרונים דמבואר בש"ס מגילה כ"ח דאין שוטיחין פירות בגג ביהכנ"ס שחרב כ"ש בבנינו. והיה אפשר שזה מקור דין מהר"ם שתשמיש קבוע של בנ"א אסור, אולם האחרונים מיאנו בתירוץ זה והיינו משום דסברו דשטיחת פירות אינו גנאי אלא זלזול, ומ"מ אסור בגג ביהכנ"ס.

ולכך כתבו לחלק דספק מהר"מ דוקא בעליה סגורה שהוא חדר בפני עצמו וגם לא מינכר לכל, משא"כ גג מגולה אסור שטיחת פירות וכדומה. ויש לעיין לפי"ז אכילה ושתייה מהו בגג מגולה, וכן שיחת דברים בטלים, וי"ל דדוקא שטיחת פירות וכדומה הוי בזיון טפי, ואפשר דה"ה קביעת

השבוע בס"ד יחול ל"ג בעומר, שמחת התגלות הזוהר בעולם. ברצוננו להביא דברי חיזוק מהזוהר בעניין שמירת קדושת בית הכנסת.

וז"ל הזוהר בפר' תרומה (מובא בהערות לפתיחה לחפץ חיים עשין ז'): מאן דמשתעי בבי כנישתא מלין דחול, וי ליה דאחזי פרודא, וי ליה דגרע מהימנותא, וי ליה וכו' דאחזי דהא לית אלקא ולא אשכח תמן, ולית ליה חולקא בה ולא דחל מנה, ואנהיג קלנא בתקונא עלאה דלעילא. [תרגום: **מי שמדבר בבית הכנסת בדברי חול אינו לו שמראה פירוד, אינו לו שגורע את האמונה, אינו לו שאין לו חלק באלוקי ישראל, שמראה שהרי אין לו אלוך ואינו נמצא שם ולא פוחד ממנו, ונוהג בזיון בתיקון העליון שלמעלה**].

ובפר' ויקהל כתב וז"ל: מאן דמשתעי בבי כנישתא אנהיג קלנא בשכינתא ועל דא מתעכבי ישראל בגלותא ולית ליה חולקא באלוקי ישראל וכו' [תרגום: **מי שמדבר בבית הכנסת מנהיג זלזול בשכינה, ועל זה מתעכבים ישראל בגלות, ואין לו חלק באלוקי ישראל...**]. נמצאנו למדים שאי שמירת 'קדושת בתי הכנסת' זהו מעכב לגאולה ולבנין בית המקדש השלישי.

***

בשנה שעברה לצערינו התרחש בל"ג בעומר 'אסון מירון', ה' ישמור שלא נשמע עוד שוד ושבר בכלל ישראל. התפרסם אז סיפור על אחד מהניצולים באסון. ברצוננו לספר את הסיפור מכלי ראשון ובצורה מדויקת:

יהודי יקר בשם הרב אברהם קרויס הי"ו מחסידי 'תולדות אברהם יצחק' תושב העיר בית שמש, שהיה בתוך האירוע המזעזע, נפגע בצורה קשה ואיבד את ההכרה, **אנשי ההצלה סימנו אותו בין הגופות שלא אמורות להישאר בין החיים**, אך לפתע א' מאנשי ההצלה הציע שאולי בכל זאת ננסה לבצע בו החייאה, וכך עשו, ובחסד ד' הוא התעורר. הוא פונה מיד לבית החולים זיו בעיר צפת, אך שם איבד את ההכרה פעמיים נוספות, ובחסד ד' שוב הצליחו להחיותו וחזר לחייו.

למחרת בבוקר (יום שישי עש"ק 'אמור') נכנס אליו יהודי יקר מאוד בשם הרב ישראל יהודה רוטנברג הי"ו אשר חלק מתפקידיו הוא לחלק אוכל כשר לחולים בבתי החולים מטעם ארגון מפעל החסד, הוא רצה להגיש לו אוכל, אך היהודי הפצוע הרב קרויס (שעדיין היה שעות ספורות אחרי שחזר לחייו, ועדיין לא היה בהכרה מלאה), טען שרוצה אוכל דווקא בכשרות מסוימת ומהודרת. תוך כדי אומר לאיש החסד הרב רוטנברג 'איך בין גווען אויף יענע וועלט - איך בין צריק גקומן וייל איך ריעד נישט בדווענען' (=אני כבר הייתי למעלה והחזירו אותי למטה כיון שאינני מדבר בתפילה!!!) הרב רוטנברג קורא לבנו שעמד בפתח: 'הערשי, אתה שומע מה הוא אומר, הוא היה עם שתי הרגלים למעלה וחזר לפה כיון שאיננו מדבר בתפילה'.

הרב קרויס מבקש מהם שיביאו לו בגדים ומראה תלוי על הקיר את הבגדים הקרועים שנקרעו כשעשו לו את ההחייאה, התחיל הרב רוטנברג

קדושה בגנות בית הכנסת

נסתפק מהר"מ מרוטנבורג אם יש איסור להשתמש בעליות ביהכנ"ס דאפילו גגין ועליות של עזרה לא נתקדשו, ומהר"ק כתב בשם המרדכי דשמא דומה לעלית היכל, דמקדש מעט יש בו קדושה מעין קדושת היכל, והיינו שורש הספק האם לדמות ביהכנ"ס לעזרה או להיכל לענין קדושת הגג, מיהו תשמיש קבוע כגון לשכב שם יש להזהר.

ובשו"ע ס' קנ"א פסק לדין זה תשמיש גנאי כגון שכיבה בקביעות ובשעה"צ כתב דה"ה שאר תשמישי גנאי אפילו דרך מקרה יש להזהר, ושאר תשמישים שאינם של גנאי יש להסתפק, ע"ש. והאחרונים הביאו תשובת הרמב"ם להקל בספק זה, ורק על גג ההיכל דהיינו מעל ארון

לעילוי נשמת רבן של כל בני הגולה מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוקללה"ה

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, מזכה הרבים הג"ר אברהם בן שרל, הג"ר ראובן בן טלאת. ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל ויונה בן שרה אסתר. ולעילוי נשמת ה"ה מרת רוחמה רחל בת הג"ר יוסף ע"ה.

סעודת קלות ראש גמורה כגון לפתוח בית מרוח וכדומה, אסור, אבל דיבור או אכילה שאין בה בזיון שרי.

וכתב הרמ"א דכל זה דוקא בביהכנ"ס שנבנה לשם ביהכנ"ס אבל בנין מגורים שעשו אחת הדירות לביהכנ"ס מותר לשכב עליו, ומקורו מדברי מהרי"ו דכל חיליה דהאוסרים משום דדמי לגג ההיכל אבל בתוך בנין שודאי הדירה העליונה לא נתקדשה פשיטא דשרי. וקצ"ע דמהר"ם שאסר לשכב היינו אפילו אם נימא דדמי לגג העזרה מ"מ גנאי אסור וא"כ למה הרמ"א התיר באופן שבדאי לא נתקדש, ואפשר דס"ל דזה עדיף טפי דלאו כל כמיניה לאסור דירתו ע"י שימוש תחתיו של קודש, אמנם במג"א כתב באמת להחמיר אף באופן זה לא לשכב עליו ע"ש.

והנה הט"ז כתב דאף באופן זה יש להזהר שלא יהא טנוף גמור מעל הביהכנ"ס דגורם שלא תעלה התפילה ע"ש שנענש עבור זה, ובמשנ"ב כתב דעמא דבר להקל בזה, והיינו דלא חיישינן לסברת הט"ז דהסינוף מעכב התפילה לעלות אלא דכתב דאפשר דוקא בביהכנ"ס לזמן, ולפי"ז לכאורה אין איסור לדור מעל ביהכנ"ס דאף לפי הט"ז רשאי לדור אלא שדקדק שהדברים המטונפים לא יהיו על ביהכנ"ס ומ"מ במשנ"ב הביא דברי המג"א הנ"ל שבעל נפש יזהר אפילו בשכיבה וכו', וכ"ש שתשמיש מטונף בכלל דברי המג"א הנ"ל.

ויש לדון דבקומה מפסיקה אין לאסור אפילו שכיבה.

דינים העולים:

א. גג בית הכנסת נסתפק מהר"ם אם יש בו קדושה או לא והביאו בשו"ע,

קוראים כותבים

והאחרונים הביאו תשובות הרמב"ם להקל בזה. אמנם גם להרמב"ם הגג מעל הארון-קודש יש בו קדושה כג ההיכל, ולכאורה שם יש להקפיד על כל דיני קדושת בית הכנסת. וצ"ע מאין יצא המנהג שזורקין ההושענות מעל הארון-קודש ולכאורה ע"פ דין הרי קדושתו כקדושת ההיכל.

ב. אמנם במגילה כ"ח א' מבואר דאין שוטחין פירות על גג בית הכנסת, ומזה הוכיחו האחרונים דגג פתוח חמור טפי.

ג. גם בגג פתוח בהכרח שאין קדושתו גמורה כקדושת בית הכנסת, דהרי גגין ועליות לא נתקדשו, וכל האיסור בשטחית פירות, ויש להסתפק מה נכלל באיסור שטחית פירות. ומסתבר דאכילה ושתיה מותר, ולענין קלות ראש צ"ע.

ד. תשמיש של גנאי כגון שכיבה בקביעות או שאר תשמישי גנאי אפילו דרך מקרה אסור אפילו בגג סגור, אבל אכילה ושתיה מותר.

ה. בית הכנסת בבנין מגורים ויש מעליו דירה גמורה מבואר ברמ"א דבזה ודאי אין קדושה, היינו גם לדעת מהר"ם דבהכרח הגג לא נתקדש.

ו. אך דעת הט"ז דשימוש מטונף אין לעשות מעל בית הכנסת, ולכן שימוש של גנאי לא יהיה מעל בית הכנסת, והמשנ"ב כתב דעמא דבר להקל בזה (בביהכנ"ס לזמן).

ולענין שכיבה הרמ"א התיר וכתב המג"א דשומר נפשו ירחק מזה, והביאו המשנ"ב, ולפי"ז בעל נפש לא ישכור דירה מעל בית הכנסת.

ז. יש לצדד דבבנין מגורים ויש דירה מפסקת מותר לשכב שם, ועיין בביתאור הגר"א [אך אי"ז היתר לחומרת הט"ז דהיינו לענין טינוף וכיוצא בו].

מבואר דאע"פ שאותם אומות שעבדו ע"ז בחו"ל לא נענשו שם כפי שהענישם הקב"ה כשעבדו ע"ז בא"י, וזהו משום דמעלת וקדושת א"י מחייבת הנהגה הראויה למקום זה, וכן יעקב כשעלה לבית-אל הדריך את בני ביתו ליטור ולהכין עצמם למעלת המקום ע"י הסרת אלהי הנכר אשר בידם, ומטעם זה א"י מקיאה מגלי עריות שאינם נוהגים כפי הראוי למעלתה.

ומדברי הראב"ד נמצאנו למדים דכל מקום מחייב הכנה לשמור כח הקבול כפי המקום וממילא פשוט דגם בבית הכנסת וביהמ"ד נדרשת עבודה זו בכדי ליכות לשכון בהם, ולא להיות ח"ו מגורשים מהם, ולכן כתב בספר חסידים סי' ר"ט, אם תראה בית של צדיק או ביהכ"נ שחורב, או רשעים דרים בו, דע שישראל היו דרים בו דרך בזיון... לעולם לא יעשו הערלים רעה אא"כ יעשו ישראל תחילה רעה ביניהם זה לזה, ולא יתבזו ת"ח אא"כ יבזו תחלה זל"ז או שמבזין את התורה ואין מוחין בידם, עכ"ל ע"ש.

ועד היכן מגיעה החובה ליהרר במורא מקדש אנו למדים ממש"כ רש"י בפרק קני תורה (המודפס בסוף מסכת אבות) דאחיתופל מצאו לדוד המלך שהיה נכנס לביהמ"ד בקומה זקופה, א"ל והלא כבר נאמר 'ומקדשי תיראו' שצריך לו לאדם ליכנס שם במורא כדי שתהא אימת שמים עליו, וכן הוא אומר 'בבית ה' נהלך ברגש'. **ומה נענה אנו בתירה!**

והנה לפני שנתיים בעת הזאת לצערינו ננעלו בתי הכנסיות והמדרשות בכל העולם כולו, ובס"ד כשזכינו לשוב לתוכם עוררו רבותינו על חובת הזהירות במורא מקדש' והתקינו שלא יכנסו עם מכשיר סלולרי פעיל לביהכ"נ, וביותר פרסמו מודעות בכל בתי הכנסיות עם חלק ממכתב מרן שר התורה זצוק"ל בעניין זה.

עם הזמן מכהה היצה"ר את הרגשות והחיזוקים והקבלות בזה, לכן צריכים אנו להתאמץ ולהתחזק בחיזוקים כמו לפני שנתיים, ושנוזה להיות שתולים בבית ה' לאורך ימים.

אברך מכולל חזון איש

סיפור השבוע

כידוע לכולנו בל"ג בעומר תשפ"א קרה האסון הנורא באת"ק מירון, ואני יחד עם בני היינו במקום האסון, וברוב חסדי השי"ת זכינו להשאר בחיים **בנסי נסים ממש** אשר אכמ"ל.

בליל שב"ק פרשת עקב בעת התפילה בשב"ק בביהמ"ד ראיתי את א' מבניי מעיין בעלון בעת התפילה, רמזתי לו על כך שאין ראוי לעשות כן ותוך כדי שאני מרמז לו נזכרתי מכל סיפור המעשה שהיה לי לפני כמה שנים שקבלתי על עצמי באת"ק מירון, ותוך כדי מחשבתי על הקבלה פתאום אני נזכר במקום שבו עמדתי וראיתי את הפתק במירון ושם קבלתי ע"ע, וראו זה פלא! זה היה בדיוק למטה מהמדרגות בו עמדתי בעת אשר קרה האסון במירון, כל משך ליל השב"ק לא יכולתי לעצום עין מהמחשבות שעלו במוחי שכנראה זכות זה עמד לי במקום הזה להנצל ממות לחיים כפשוטו.

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון כ'

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

ברכת שלא עשני גוי

ברכות השחר
חלק ג'

פרשיות
בהר - בחקותי
תשפ"ב

תניא היה ר' יאמר חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום, אלו הן שעשאני ישראל וכו' [מנחות מג ע"ב]
ר' יהודה אף שלש ברכות חייב אדם לברך בכל יום ברוך שלא עשני גוי וכו', של כל הגוים כאין נגדו כאפס
[תוספתא ברכות פ"ו הל"ג], הוצא בירושלמי ברכות פ"ט הל"א

הקדמה לברכת שלא עשני גוי 'עבד' ו'אשה'

כתב הטור (מ"ו ד') "ויש עוד ג' ברכות שצריך לברך בא"י אמ"ה שלא עשאני עובד ואשה וכו' ובסדורי אשכנז כתובים אלו ג' ברכות מיד אחר נותן לשכוי בינה ובספרי ספרדים כתובים בסוף קודם המעביר שינה". וכתב הלבוש (סי' מ"ו סעי' ה') שהטעם של מנהג אשכנז לסדר ברכות אלו מיד אחד ברכת הנותן לשכוי בינה, ולא המתנינו לגמור כל הסדר של ברכות הנהנין, "מפני שברכת אשר יצר ואלקי נשמה ולשכוי בינה כולם נתקנו על היצירה, לפיכך שמכו להם ג"כ אלו השלש שנתקנו על זה ומכאן ואילך מתחילין בברכות של הנאה".

והמקור לברכות אלו הוא בגמרא במנחות (מג ע"ב), "תניא היה ר' יהודה אומר חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום, אלו הן שעשאני ישראל, שלא עשאני אשה, שלא עשאני בור. רב אחא בר יעקב שמעיה לבריה דהוה קא מברך שלא עשאני בור, אמר ליה כולי האי נמי, (ופרש"י דבור בר מצות הוא) אמר ליה ואלא מאי מברך שלא עשאני עבד היינו אשה (ופרש"י דחייב במצות כמוה), עבד זיל טפי, עכ"ד הגמ'. ואנן קי"ל כרב אחא בר יעקב דמברכין שלא עשני עבד.

וכתב הטור שכוונת השבח שלא עשני גוי "ליתן שבח והודאה למקום, שבחר בנו מכל האומות וקרבתו לעבודתו". ומדייק הבי"מ מדברי רש"י, דכוונת כל אלו הברכות על חיוב המצות הן, דגוי לא נתחייב במצות כלל ואשה ועבד אף על פי שנתחייבו בקצת מצות לא נתחייבו בכולן.

אולם בתוספתא (פרק ו' הלכה כ"ג, והובא בירושלמי פ"ט דברכות ה"א) איתא בזה"ל "תני רבי יהודה אומר שלשה דברים צריך אדם לומר בכל יום ברוך שלא עשאני גוי ברוך שלא עשאני בור ברוך שלא עשאני אשה. ברוך שלא עשאני גוי שאין הגוים כלום שנאמר כל הגוים כאין נגדו. ברוך שלא עשאני בור שאין בור ירא חטא. ברוך שלא עשאני אשה שאין האשה מצווה על המצות", ע"כ.

הרי דיש כאן שבח מיוחד בברכת שלא עשני גוי שלא נעשו כשפל המדרגה של הגוים שאינם נחשבת לכולם. ויש לציין בזה דברי השגות הראב"ד (אבות הטומאה פ"ב ה"י) עמש"כ הרמב"ם דשחיטת נכרי אינו מטמא טומאת נבילה מדאורייתא, והשיג הראב"ד "אומר אברהם, זו היא אחת מסברותיו ואין בכולן פחותה מזו כי עובדי כוכבים הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין עם הדומה לחמור הן גוים כמר מדלי ואת כולם ישא רוח והחושב אותם לכולם אסף רוח בחפניו". מבואר מזה דלדעת ר"י אין אנו באין לברך כל הברכות על ענין חיוב המצות, אלא ההודאה הוא מצד שפל המדרגה שלהם, ושפיר מברכין גם שלא עשני בור, אבל למאי דקי"ל כראב"י דמברכין שלא עשני עבד שפיר י"ל דכולן משום חיוב המצות הם, כמש"כ הבי"מ.

אולם רבנו מנחם (על הרמב"ם הל' תפילה פ"ז ה"ו) מבואר דגם למאי דקי"ל כראב"י, ענין הברכה הוא מצד שפל המדרגה שלהם, וז"ל "שאחר שילך לעסקיו אי אפשר שלא יפגע בגוי או בעבד או באשה וישאו ויתנו עמו ולפיכך תקנו לברך אלו השלש ברכות כדמות התראה ואזהרה שלא יתערב עמהם וירחיק דעתו מהם".

ויותר מזה מצינו דבר מחודש בהקדמה לספר מעשה רוקח (מובא במגן גיבורים אלף המגן סימן מו ס"ק יא) שהעתיק מה שמצא כתוב בשם רבינו אברהם בן רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל דאבינו אמר לו שראה נסחא ישנה בתלמוד והי' כתוב שם כד חזי אינש גוי וכו' וכן בעבד ואשה ונראה שהוא נסחא מדוייקת וכו', אבל מדברי אבא מארי בהלכות תפילה נראה לברך בין ראה בין לא ראה. (וע' ברבינו גרשום במנחות (שם) שכתב דהא דאמרו 'חייב' אדם לברך משום דלא דמי לשאר ברכות דאינו מברך אלא על צורך דבר מעשה, אבל ברכות אלו חייב בכל גוונין). ולאוור דברי רבינו מנחם יבואר היטיב הענין לברך כשראה אותם, שהוא כדי להתחזק שלא יהיה להם השפעה עליו.

דברי התעוררות מספר יסוד ושורש העבודה (שער ב' פרק ד')

יתן האדם אל לבו גודל השמחה והחדוה במה שיצר וברא אותו היוצר והבורא ית' ויתעלה בתוך עדת בני ישראל עם קדוש הישראלי, ולא יצר וברא אותו בין עם מן העמים והי' עובד ומשתחוה לפסל ומסכה לכול עץ יסגוד, ולא היה יודע כלל מהבורא ומאלהותו יתברך ויתעלה זכרו לעד, גם לא הי' יודע כלל מתורתו הקדושה והתמימה ומגבורותיו ונפלאותיו וחכמתו הנפלאה שאנחנו עם קדוש יודעים מתורתו הקדושה שנתן לנו ולא לעם אחר. כל כך תגדל שמחתו עד שכמעט תתבטל מציאותו הגשמי מרוב התשוקה וההתלהבות מאהבה באלהותו ית' ויתעלה זכרו לעד.

ואיך לא יבער לב האדם ממש כאש בוערה, בברכתו ברכה זו, מרוב החדוה והשמחה. ויתן שבח והודאה עצומה במחשבתו על זה להשם יתעלה, מתוך עמקא דלבא, על שבחר אותו בחלקו ובגורלו הקדוש בעם קדוש הישראלי ולהדבק באלהותו ובמלכותו ואדנותו יתעלה ויתרומם זכרו לעד.

ובודאי שאף בשאר שעות היום, אף לא בעת אמירת הברכה זו, ראוי וישר לכל מי אשר בשם ישראל יכונה, לשום על לבו דבר זה ולשמוח שמחה עצומה לאין ערך וליתן שבח והוד' עצומה בלבו ובמחשבתו להשם יתעלה על זה. ובודאי עבודת הלב של כונה זו, רצוי' היא לפני הבורא יתברך ויתעלה, מכל העבודות שאנחנו עם קדוש עובדים אותו ית"ש, כי כוונה ושמחה זו כולל כל האמונה הקדושה. וקל להבין לכל בר שכל ודי בזה.

ביאור ברכת שלא עשני גוי ועומק ענינה

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברומו של עולם

מברך על שזכה להיוולד ישראל

א. הנה אף שכבר ברכנו ברכת אשר בחר בנו מכל העמים, זהו ברכה הכוללת על עם ישראל, אבל עתה מודה להקב"ה שהוא זוכה להיוולד לתוך עם ישראל, כמש"כ הלבוש דהברכה הוא "כדי לתת שבח והודאה למקום שעשאו מבני ישראל", ע"כ. ומה"ט מברכין כאן בלשון יחיד 'שעשני' ולא כמו אשר בחר בנו שהוא לשון רבים.

וכתב הב"ח שמברכין שלא מסר הקב"ה נפשו ע"י מלאכו (ע' בזה"ק ריש פ' לך דהקב"ה ממנה מלאך גבריאל להוריד את הנשמה לתוך הגוף שלה) להורידה לתוך גופו של גוי או עבד או אשה בתחילת ברייתו.

למה מברכין ברכה זו בכל יום

ב. והב"י מביא האבודרהם בשם הרמ"ה, שג' ברכות אלו הן על תחילת ברייתו של אדם, שהיתה הורתו ולידתו בקדושה, (ולפיכך אין הגר יכול לברך ברכה זו, וע' בתפילה כהלכתה).

אך לפ"ז צ"ב אמאי חייבו חז"ל להודות ע"ז כל יום ויום, דהרי חסד זה קבלנו רק בתחלת הווייתנו בעוה"ז, וכן הק' המהר"ח אור זרוע (סימן ק"א) וז"ל "וטעם לא ידעתי למה בכל יום תקנו לברך שלא עשאני עבד וגוי ואשה, וכי לא יהא די בברכה אחת כל ימיו". והראוני שהטורי אבן (במגילה כ"ד א') כתב לישב דאע"פ דחסדי המקום שעשאו זכר ישראלי פעם א' בשעת יצירתו גרם לו, מ"מ החסד של זו השעה, גרם לו שנהנה ממנו לעולם בכל עת, לפיכך יש מקום לברכות הללו בכל יום, שהרי עדיין לא חלף ועבר הנאה זו.

ובאמת כבר הבאנו דברי שו"ת הרשב"א (ח"א קצ"א) שהטעם שתקנו לברך כל ברכות השחר הוא "לפי שבשחר אנו נעשים כבריה חדשה דכתיב (איכה ג כג) חדשים לבקרים רבה אמונתך צריכים אנו להודות לו יתברך על שבראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותם הברכות שאנו מברכים בכל בוקר ובוקר". ומשמע מדבריו דכוונתו לישב קושיא זו, וע"ז כתב דכיון דבכל יום נעשים בריה חדשה, צריכים להודות לו מחדש, ובדואי נכלל בזה הג' ברכות הללו שתוכנן היא על בריאת האדם ממש.

עומק הברכה

ג. ויש עוד עומק בזה, מה שהביא המג"א (סי' מ"ו ססק"י) בשם המקובלים, שג' ברכות אלו מברכין אותן על יציאת נשמתו בלילה שלא נדבק בה נשמת גוי או עבד. וז"ל ס' תולעת יעקב בשם האור זרוע, ברכה זו היה לו לברכה פעם אחת מיום שנברא, אבל הסוד בזה, כי בעלות הנשמה בלילה לעולם העליון, אם צדיק הוא, כמה משרתי עליון או חזון בה ומושיבין אותה במקומה הראוי לה, ואם הוא רשע כמה מלאכי חבלה יוצאין לקראתה וכו' ומכניסין אותה במקום הגוי הטמא או העבד שנידח לתמורות, או אשה, אבל כשיקום ממטתו, אם יודע בעצמו שהוא צדיק, יברך שלא עשני גוי, פירוש, שלא השיב אותו במקום הגוי בלילה זו.

השל"ה הקדוש הביאו בסידורו, וכתב דיש לפקפק על זה, שהיה ראוי שלא יברכו ברכות ההם רק השרידים אשר ה' קורא, ויראי ה' וחושבי שמו שלא עלתה נשמתם אלא במקום קדוש. והביא דברי הרמ"ק בסידור תפילה למשה (שער א' סי' י') שכתב עדי"ז, ובסו"ד כתב וז"ל "והמשכיל אשר יתן את לבו לדברים אלו ימצא כמה בני אדם משתנים במעשיהם, פעמים במדות כנשים וכו' ופעמים יביט

אחר המכוער כנכרים. ולכן כאשר ישוב נשמת האדם בו ויביט בעצמו טוב הכנעתו בברכו לקונו, יברך על הטוב אשר גמלהו. והוסיף, דבשוב נשמתו אליו תקנו ברכה זו לירא ד' ולחושבי שמו שלא עלתה נשמתם אלא במקום הקודש, ע"כ.

ומשמע מדבריו דיש לאדם כשר הרגשה טובה ורצינית בבקר, שרוצה להתפלל ולברך בשמו ית' על חסדיו המרובים, והסיבה לכך היא משום שבליילה עלתה נשמתו למקום קדוש וטהור, ולא התערב בנשמות שליליות כמו של הגוים ושל עבדים ושל נשים, דהרי למעשה חזר ליכנס לביהכ"נ לברך ולהודות להש"ת על חסדיו המרובים, בדרך בני ישראל הכשרים, ולכן יש לו להודות ולברך להקב"ה על כך, ששמר את נשמתו בעלייתו וברירתו. (וע' בס' אמרי אמת פ' משפטים ופ' שופטים מש"כ בזה). והחי יתן אל לבו שאם הוא קם ואינו חושק להודות ולהלל לבוראו בבית המקדש מעט שלו, יש לחקור דאולי קרה לו פגם בנשמתו, ולכן ישוב בתשובה ויבקש מהש"ת להחזיר נשמתו לטהרתה.

נוסח 'שלא עשני' - נוח לו שלא נברא

ד. הב"ח הביא דיש מקשין, דאמאי לא תקנו לברך שעשני ישראל, וכמו כל שאר הברכות השחר שנתקנו בלשון חיובי ולא שלילי, ומתריצים ע"פ הגמ' בעירובין (י"ג: דב"ה וב"ש נמנו וגמרו דנוח לו לאדם שלא נברא משנברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, ופי' של הברכה הוא, מי יתן שלא עשני, ועכשיו שעשני אברך את ה' שלא עשני גוי או עבד או אשה.

ובספר עין יעקב הביא הרבה גדולי אחרונים שהסכימו שא"א לפרש הגמ' כפשוטו, דהא אחר בריאת האדם כתוב, וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ועוד דכיון דהקב"ה ברא את האדם ודאי נוח וטוב לו שנברא. ועי' בס' מגיד מישרים למרן הב"י בפרשת בראשית שביאר דבדאי רוצה הנשמה לבא לעוה"ז משום נהמא דכיסופא, וגם שע"י התורה ומצות שעוסק בעוה"ז עולה למדרגה יותר עליונה ממה שהיה מקודם, אך מאידך גיסא הנשמה מפחדת מהסכנה העצומה בעוה"ז להתקלקל במעשיו וליפול יותר ממדרגתה שהיתה מקודם, וכדאי להנשמה שתעמוד במצבה ולא תיכנס לחשש סכנה. וע"ז אמרו דבע"כ אתה נולד ועכשיו שנולד יפשפש במעשיו כדי שיהיה כדאי לו לבא לעוה"ז ולא להיפך ח"ו.

והיוצא מכל דברינו, דעיקר נוסח הברכה מעורר את האדם להתבונן במצב נשמתו בעוה"ז לבדוק את עצמו אם הוא צדיק, שעל צדיק לא נאמר האי מימרא דנוח לו לאדם שלא נברא כמש"כ בתוס' בעירובין (שם) 'אלא אשרי לו ואשרי דורו', ואם הוא במצב שרוצה להיות "שלא עשני" - דנוח שלא נברא, או אדרבה כדאי הוא לו לבא לעולם לעסוק בתורה ומצות ולהעלות נשמתו למדרגה יותר גבוהה, ואם הוא שומר נשמתו כראוי אז גם בלילה כשיעלה נשמתו למעלה ישאר נקי וטהור ולא ידבק בו נשמות הגוים.

ותלמידי החפץ חיים היו מעידים עליו (ע' דעת שלמה להמשגיח הגי' שלמה וולבה זצ"ל עמ' ת"א) שכאשר רבם היה מברך ברכה זו היה עושה לפני כן חשבון הנפש אם אמנם באמת לא נדבק בו מאומה מחוקות הגוים, אם אוכל כיהודי ומדבר כיהודי, ורק כשהרגיש כי הוא יהודי בלי שום תערובות הגוים, היה מברך בשמחה עצומה שלא עשני גוי.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונו שליט"א
בעמ"ס נתיבות הברכה

הלכות ברכת שלא עשני גוי

נו"כ"ה באבודרהם (תפילת חול ש"ג). אולם בירושלמי (ברכות פ"ט ה"א) מביא התוספתא (ברכות פ"ו) לשון אחר "ר' יהודה אומר שלש ברכות חייב אדם לברך בכל יום, ברוך שלא עשני גוי, ברוך שלא עשני בור, ברוך שלא עשני אשה". ולמעשה כתבו הראשונים והפוסקים שמברכים שלא עשני גוי עבד ואשה.

הטעם שמברכין 'שלא עשני גוי' ולא 'שעשני ישראל'

בהן צורך אפילו בבריאת עכו"ם שיצאו מהם גרים וכו', ודבר זה הוא ק"ו באשה שיש בה בריאה טובה שגם היא מקיימת קצת מצוות, ע"כ אמר כאן שנותן הודיה לו יתברך שלא עשאו עכו"ם, הורה בזה שיש צורך בריאה גם בעכו"ם, וכ"ש באשה. אלא שזכה האדם שלא נברא הוא באופן אחר שהיה ג"כ צורך הבריאה, וזה שלא עשני עכו"ם, אבל לאחרים עשה. וכן באשה. וזה לא היה נרמז אם אמר שעשני ישראל דהיינו אומרים שהבריאה למי שאינו ישראל אין בו צורך כלל".

ולדינא כתב המשנה ברורה (סקט"ו) ליתזהר שלא יברך שעשני ישראל כמו שיש באיזה סדורים ע"י שיבוש הדפוס כי יש אומרים שבזה לא יוכל לברך שוב שלא עשני עבד ולא עשני אשה. וכוונתו לדעת הב"ח, וכ"כ המג"א בהדיא (סק"ט) דמשמע מהב"ח דאם טעה ובירך שעשני ישראל שוב לא יאמר שלא עשני עבד או אשה⁴.

ונראה דכל הנידון הוא לענין ברכת שלא עשני אשה, אבל לענין שלא עשני עבד לכו"ע אין יכול לברך אחר ברכת שעשני ישראל, דעבד אינו ישראל גמור. וכ"כ להדיא החיד"א (קשר גודל סי' ה' אות כ') וז"ל "אם ברך שעשני ישראל במקום שלא עשני גוי, בדיעבד יצא. ולא יברך שלא עשני עבד, אמנם יאמר שלא עשני אשה".

דין גר בברכת שלא עשני גוי

וישראל. ולכן אין הגר מברך מאלו שלש ברכות אלא שתיים שלא עשני עבד שלא עשני אשה.

והט"ז (סק"ה) תירץ לקושית הב"ח דס"ל להרמ"א דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי וכדארמין ביבמות (כג). לכי מגייר גופא אחרינא הוא ממילא הוה שפיר עכשיו עשיה חדשה כאלו בראו הוא יתברך עכשיו מחדש. ובברכי יוסף תי' באופ"א, דאלמלא הקב"ה עוזרו לא מצי להוציא מחשבתו לפועל, והקב"ה הוא הנותן לו כח לעשות חיל להתגייר, שפיר שייך ע"ז הלשון 'שעשני'.

וכתב המ"ב דכל המחלוקת הוא לענין ברכות שלא עשני גוי, אבל לכו"ע יכול הגר לברך שלא עשני עבד ושלא עשני אשה⁷.

איתא בגמ' (מנחות מג:) "תניא, היה ר"מ אומר, חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום, אלו הן, שעשני ישראל¹, שלא עשני אשה, שלא עשני בור. רב אחא בר יעקב שמעיה לבריה דהוה קא מברך שלא עשני בור, א"ל כולי האי נמי. א"ל ואלא מאי מברך, שלא עשני עבד, היינו אשה. עבד זיל טפי".

הנה הב"ח הביא יש מקשים מאי טעמא תיקנו לברך שלא עשני גוי על דרך השלילה ולא תיקנו לברך שעשני ישראל על דרך החיוב כמו שאר ברכות השחר, ומתריצים דאיתא בגמ' (עירובין יג ע"ב) נוח לו לאדם שלא נברא משנברא וכו', וזה יכוין בברכות אלו, כלומר מי יתן שלא עשני, ועכשיו שעשני אברך את ה' שלא עשני גוי או עבד או אשה².

וכתב ע"ז הב"ח, דהוא נאה לדרוש, אבל קושיא מעיקרא ליתא דאם היה מברך שעשני ישראל שוב לא היה יכול לברך שעשני בן חורין ושעשני איש, דלשון שעשני ישראל שכבר בירך, משמעו בן חורין ומשמעו נמי איש ישראל ולא אשה, דאשה נקראת ישראלית, וא"כ לא היה מברך שלש ברכות אלא ברכה אחת. ואין זה כוונתינו לקצר אלא להאריך בהודאות ולברך על כל חסד וחסד ברכה בפני עצמה, ועל כן מברך שלא עשני גוי. ועוד מברך על החסד שלא עשני עבד דזיל טפי. ועוד שלא עשני אשה³.

ובעיקר סברת הב"ח השיג המג"א (סק"ט) "ול"נ דאע"ג שאמר ישראל או יהודי אשה בכלל דכל התורה נאמרה בלשון זכר ואפ"ה אשה בכלל כמ"ש התוס' דדוקא היכא דכתיב בני ישראל אמרי' ולא בנות ישראל".

והט"ז (שם) תירץ וז"ל "ונ"ל דרצו להורות בזה שלא יטעה האדם לתלות ח"ו חסרון בבריאת האדם על שבורא עכו"ם, וכן בבריאת אשה. ובאמת יש

הב"י (סי' מ"ו) הביא דברי האבודרהם שנשאל להרמ"ה אם גר יכול לברך שלא עשני גוי. והשיב הרמ"ה שברכות אלו אינם אלא על תחלת ברייתו של אדם לפיכך הגר אינו מברך שלא עשני גוי כל שלא היתה הורתו ולידתו בקדושה. וכתב הרמ"א "ואפילו גר יכול לברך כך אבל לא יאמר שלא עשני עכו"ם שהיה עכו"ם מתחילה". ובדרכי משה מפורש דכוונתו שיברך "שעשני גר"⁵ וביאר דזה נמי מיקרי עשייה כמו שנאמר (בראשית י"ב ה') "ואת הנפש אשר עשו בחרן"⁶.

והב"ח השיג על הרמ"א, דמה שנכנס לדת היהודית הוא ע"י בחירתו שמסר הקב"ה ביד האדם ולא שייך לומר שהוא יתברך עשאו גר שקבל דת משה

1. כ"ה הגירסא בגמ' לפנינו. ויש גורסים שלא עשני גוי. והגר"א (סי' מ"ו) הביא שזה מחלוקת הראשונים בנוסח הגמ'.

2. החת"ס (תורת משה בראשית פ"ו פ"ה) הקשה על תי' זה, האין אומרים "ברוך אלהינו שבראנו לכבודו", הרי נוח לו לאדם שלא נברא, ומאי שנא מברוך שעשני ישראל. ותי' בזה"ל "אמנם כי כאשר כבר התפלל האדם וקיבל עליו ייחוד הבורא יתברך אז טוב לו שנברא, משא"כ קודם התפלה". וכ"כ שם (שמות פ"כ פ"ב) "וברכה זו בקומו ממיתו מברך, אבל לאחר התפילה שהודינו להקב"ה במצות ק"ש ותפילה, אח"כ אנו אומרים ברוך אלקינו שבראנו לכבודו". ולכא' דבריו צ"ב, דהא ברכות אלו לא ניתנו דוקא בבוקר קודם התפילה, אלא החיוב הוא לאומרם בכל יום, ואין זה דומה לשאר ברכות השחר שצריך לאומרם בקומו ממיתו דוקא, אלא שסדרו ברכות אלו בבוקר יחד עם כל הברכות, אבל אין זה מדינא דגמ', וא"כ אכתי תיקשי קושיתו הנ"ל. ובאמת שראיתי בשו"ת זקן אהרן (ח"א סי' י') שתירץ לקושיא זו באופן אחר, דיש חילוק בין אם מברך על עצמו לבין אם מברך על כלל ישראל, דהרי לתירוצו הפוסקים הנ"ל הטעם שאין לברך שעשני ישראל הוא מפני שנח לו לאדם שלא נברא, וזה שייך רק כשאדם מברך על עצמו דמי יאמר ויכתי ליבי שאני ראוי לברך על עצמי שנח שנבראתי, דהא אדם צריך להחזיק עצמו לרשע ונח לו שלא נברא. אבל כשאומרים על כלל ישראל שבראנו לכבודו, זה ודאי מעלה דהא כלל ישראל הם יסוד הבריאה כולה ויש בתוכם הרבה צדיקים. עכ"ת⁷.

3. והנה הט"ז הקשה על תי' זה, דהא כתבו התוס' במנחות וביומי' פ' בא לו דבכל מקום שיש לפטור שני דברים בברכה א' אסור להרבות בברכות, וא"כ ה"נ היה לו לברך ברכה א' והיה בכללה שאר ברכות. אכן הפמ"ג תי' דאינם מענין אחד, ומברך ומודה על שהפליג חסדו יתברך עמנו בג' הדרגות. ומתיר אסורים וזווקף כפופים תוכיח. וכע"ז תי' הברכי יוסף וז"ל "דחייבא רמיא לברך בפרטות על

4. וצ"ע על השעש"צ שם (סק"ג) שציון להב"ח וכתב' ע' בט"ז, ולא כתב לעיין במג"א, כי דין זה מפורש במג"א ולא בט"ז.

5. והב"ח הבין דכוונת הרמ"א שהגר יברך שעשני יהודי, ובאמת כפי מה שנראה מדברי הרמ"א לפנינו, יש כאן חסרון דהרי המחבר כתב לברך שלא עשני גוי, וע"ז כתב 'לברך' כך אבל לא יברך שלא עשני גוי, וע' בברכי יוסף דנראה מזה שהרמ"א היה לו גירסא בשו"ע לברך שעשני יהודי, וע"ז כתב לברך כך, דהיינו שעשני יהודי. (וכן באמת הגירסא בשו"ע בדפוס ראשון, וע' במאמר מרדכי דודאי הנוסח הראוי הוא שלא עשני גוי, אלא שכתבו שעשני ישראל מפחד הגויים). וע"ע בשו"ת (חולין פקד דרך חיים אות רל"ג).

6. והק' המג"א דהיאך יכול הגר לומר שלא עשני עבד, הא מתחילת ברייתו היה גרוע מעבד, שהרי היה עכו"ם, ותי' דמ"מ אילו היה עבד לא היה יכול להתגייר אא"כ שחררו רבו.

7. ויל"ע אם יש להקדים ברכה זו לברכת עבד ואשה, או"ד כמו שחוששין לדעת הב"ח דהמברך שעשני ישראל תו לא מצי לברך על עבד ואשה, וה"נ י"ל כן לענין ברכת שעשני גר, וא"כ יש לאחרו ולברכו אחר ברכת עבד ואשה, וצ"ע.

8. כ"כ המג"א (סק"ט) ומוסיף שם דלפי מש"כ המקובלים שהברכות הללו מברכין על יציאת נשמתו בלילה שלא נדבק בה נשמת עכו"ם או עבד א"כ, גם גר יכול לברך שלא עשני גוי כמו ישראל, דהכוונה הוא שלא נדבק בנשמתו שהוא עתה ישראל מנשמת עכו"ם.

מסורת התפילה

לשון גוי מצינו כמה פעמים גם אצל ישראל?

בספר זכר יהוסף (הובא בשדי חמד אסיפת דינים מערכת חירופין אות ה') תמה על נוסח הברכה 'שלא עשני גוי', שהרי בתנ"ך נקראו עם ישראל שישים פעמים בלשון גוי, והאיך אנו משתמשים בלשון הזה על אומות העולם. ובאמת ר' שלמה בלוך זצ"ל (בספר הצדיק ר' שלמה ורבותיו עמ' מ"א) העיד שהחפץ חיים נהג לברך 'שלא עשני עכו"ם'.

ור' שלמה קלוגר בתשובותיו (האלף לך שלמה או"ח סי' ל"ד) כתב לתרץ נוסח שלנו, דאח"כ כשאנו מדברים על ישראל בכלל נקראים גוי כמ"ש גוי וקהל גוים יהי ממך, אבל כל אחד מישראל בפ"ע אינו נקרא גוי אבל בנכרים כל יחיד מהם נקרא גוי. והטעם הוא עפ"י ש במדרש דאחר שמנה הכתוב כל תולדות יעקב כתיב 'שבעים נפש' בלשון יחיד, ובעשו כתיב 'נפשות' בלשון רבים, דישראל הם מעולם היחוד אבל הגוים הם מעולם הפירוד. ולכך א"ש דבנכרי כיון דכל אחד הוא דבר בפ"ע נקרא כ"א מהם גוי אבל בישראל כ"א ביחוד הוא רק משהו וחלק קטן מן הכלל לכך לא נקרא יחיד בפ"ע בכלל גוי. וראי' ממ"ש מגיד דבריו ליעקב וכו' לא עשה כן לכל גוי ואיך אמר לא עשה כן לכל גוי והרי ישראל נמי נקראו גוי. אך הכונה דבישראל מגיד הוא ית' דבריו לאחד כמו שהגיד התורה למשה רבינו לבד והוא למדה לישראל וכן לכל דור מגיד דבריו לחכם הדור אבל לא עשה כן לכל גוי להיות מודיע לגוי אחד, עכ"ה.

והוסיף, שאין לשנות הנוסח לשלא עשני עכו"ם, דהרי עכו"ם הוא ר"ת של עובדי כוכבים ומזלות ואם אומר כן משמע דנכרים דאינן עובדים כו"מ עליהם אינו מברך והוא צד אפיקורסת. ואם רוצה לשנות הנוסח הול"ל שלא עשני נכרי. ובאמת כן היה המנהג במדינות אשכנז, וכן הוא בסידור רעדליהיים לבני אשכנז. והוא ע"פ מש"כ האבן עזרא בפרשת משפטים (כא, ח) עה"פ "לעם נכרי לא ימשול למכרה וכו'", שכתב "ודע, כי כל עם שאינו ישראל יקרא נכרי. ואינו כמו זר, כי זר יקרא שאינו ממשפחת השבט".

למה לא מברכים שלא עשני בהמה?

בספר המנהגות (קובץ שיטות קמאי ברכות ס:) כתב "ויש ששואל למה אין אנו מברכין שלא עשאני בהמה. וי"ל מפני שכבר הודה על זה בברכת אלהי נשמה שנתת בי טהורה. וכן אשר יצר את האדם בחכמה, מפני שבשעה שנבראו הנשמות לא נבראו רוחות הבהמות ובהמה אין לה נשמה". וכ"כ רבנו מנוח (פ"ז ה"ו). אמנם בספר לקט יושר לתלמיד התרומת הדשן (או"ח) כתב וז"ל "ואמר [התרה"ד] אשה אומרת במקום שלא עשאני אשה שלא עשאני בהמה. אבל שמעתי מאשה שאומרת במקום שלא עשאני אשה שעשאני כרצונו. וכמדומה לי שלא הודה לה הגאון זצ"ל, כי אמו של הגאון זצ"ל הקדושה בגזרת אושטרך הי"ד, היתה אומרת שלא עשאני בהמה".

למה לא מברכים הכהנים על חלקם המיוחד שזכו להיות כהנים?

יש להקשות למה לא מברכים הכהנים על חלקם המיוחד, ובפרט למש"כ הב"י דהברכות הוא שבח על דרגת חיובם במצות, והרי כהנים נתרבו להם מצות יתירות. וי"ל לפי דעת הב"ח דגרים אינם מברכין שעשועם גר, דהרי נעשו ע"י בחירתן, וי"ל דכהנים ג"כ זכו לחלקם ע"י בחירתם שענו לקול משרע"ה שאמר מי לה' אלי ולא חטאו בעגל. אך עדיין יש הודאה פרטית על כל כהן להורות שזכו להיולד למשפחת כהונה.

וע' בפרי צדיק לר' צדוק הכהן מלובלין (פרשת אמור) שהקשה כן, ואמר בשם רבו לתרץ דכל הקדושתם הוא רק מצד קדושת ישראל כמו שנאמר (זכריה י, ד) ממנו יתד ממנו פינה ודרשו (שמות רבה ל"ו, א' וחולין נ"ו ב) ממנו כהניו ממנו מלכיו וכו', היינו שכל הקדושות יש בישראל ורק שהכהנים נבחרו לעבוד עבודת הקודש שמקדושת ישראל נאצל קדושת הכהנים. וע"ש מש"כ בזה.

התעוררות התפילה

בן ישראל - בריאה בפני עצמה

כתב הלבוש "מפני שברכת אשר יצר ואלקי נשמה ולשכוי בינה כולם נתקנו על היצירה, לפיכך סמכו להם ג"כ אלו השלש שנתקנו על זה ומכאן ואילך מתחילין בברכות של הנאה". ובאמת היצירה של בן ישראל אינו רק מעלה ביצירת האדם, אלא הוא יצירה בפנ"ע, וכמו שידוע דברי הכוזרי (מאמר א' אות לג - מ"ב) שלבד מהד' דרגות שנתחלק בו כל הבריאה: דומם, חי, צומח, ומדבר - יש סוג חמישי בפני עצמו, והוא 'בן ישראל'.

ואמר הגרי"ז זצ"ל (הובא בשפתי חיים ח"ג), דמי שאינו מעמיד את עצמו במדרגת ישראל יורד למטה יותר ממדרגת מדבר, כמו שבהמה שמת אינו יורד למדרגת צומח, אלא הוא נבילה מוסרחת, ולא נשאר ממנו כלום, וכן צומח שמת לא נעשה לדומם אלא פחות ממנו, כמו"כ בן ישראל שאינו עומד בדרגתו יורד למטה ממדרגת אדם. (וע' בחובות הלבבות ש"ג פ"ו). וזהו היסוד בדברי המהר"ל שביאר דברי הגמ' בכתובות (סו:) "בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר **אשריכם ישראל**, בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, **ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה**, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה". ומשמע דה'אשריכם ישראל' קאי גם על מה שאירע בזמן שאין עושין רצונו של מקום, דמצד מעלתם שהם בריאה בפנ"ע כשנופלים נופלים למטה יותר משאר אומות.

כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים

והגר"ח מבריסק זצ"ל ביאר בזה מש"כ רש"י בפרשת ואתחנן (פ"ד פ"ו) 'ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים', ואח"כ כתיב 'רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים', וכתב רש"י "אז כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים". ותמה הגר"ח דלמה יחשבו לשוטים בעיני העמים בזה שאין אנו יודעים החכמה המיוחד שלנו, היה די כמה שעכ"פ ישונו אותנו כמותם. וביאר הגר"ח ע"פ יסוד זה, דמצד מעלתנו דהתורה הוא החכמה שלנו, זה עושה אותנו למציאות אחרת, ואם אין אנו חיים עם חכמת התורה, הרי נשארים בלי כלום ונתחשבו שוטים בעיני העמים. (ובאמת המעיין בדברי הכוזרי מבואר דמעלת ישראל הוא מצד חכמת התורה).

ובזה מתוקים עלינו דברי הרוקח בפירוש הברכה, שכתב לפרש הטעם שנוהגים לברך אצל ברכת השכוי את ברכת 'שלא עשאני גוי', "לפי שמוכיר אשר נתן לשכוי בינה, אומר האלו שלא נמסר להם בינת התורה". הרי דכוונת הברכה מיוסד על ענין הזה של החכמה והבינה שמיוחד לנו שלא ניתן להגוי, וזהו כל מעלתנו.

והוסיף הגר"ח, דאינו רק מעלה של עם ישראל על האומות, אלא כל איש מישראל יש לו מעלה וחלק שלו בעבודת ה', ואם אינו משתמש עם הכשרונות שניתנה לו במתנה מאת הבורא יתברך, הרי הוא יותר גרוע ממי שלא ניתן לו הכשרונות האלו כלל. ויש בזה התבוננות נוראה בברכה זו, כאשר מברכים 'שלא עשני' בלשון יחיד להורות על החלק המיוחד לו בעם ישראל, והתפקיד שהוא צריך למלאות בעבודת ה'. והב"ח הביא שיש מבארים לשון 'שלא עשני' להורות ענין זה 'שנוח לו שלא נברא', דאם אינו עולה למעלה הרי יורד למטה ומשום זה מפחד הנשמה להבראות ונוח לו להשאר למעלה בשמים אצל כסא הכבוד.

גלין זה נתנדב ע"י ג.ב.ג.
לע"נ בעל הילקוט סופר יא"צ

בחקותי תשפ"ב גלין קב שנה ג

כ"ב סיון
להצלחה בכ"ע וכל מילי
דמיטר

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלומי תן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא ותיניכם תראנה בנים
ובני בנים כשתילי יותים סביב
לשולחנכם. חכמים ונבונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו',
בני חיי ומזוני טוב.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ. וכל הגה"ק רבי צדוק הכהן
מלובלין ז"ל: הבטיח הטאן שיעשה
טובה לכל המשתדלים ורמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן יהיה באמת
שיעשה טובה לכלם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למנן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקו"י גלוב עה"ת
עמוד רמ"ב) וכל השם משמאל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למייסדים בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו למי שילמוד או יפוסם דבריו
אני אסיב עמם להמליץ טוב בערם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איהו מזמורי תהלים
ג' אשתתוה גם אני לפני שומע
קול בכיות עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפילתי עמם
לטוב להם כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יחיאל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו
בקסתי שטוחה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוחי, אקוה שלא להיות
כפוי טובה דל', ובעולם האמת
אקוה כי לא יבושו בי תומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארנענשטער זצ"ל
בהספדו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שייסייע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הניג' מסר מודעה שהחלטתי להתפלל
בלי נדר בכל יום על כל אלה שיעיי
בספרי, וינידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעוה"ז ובעוה"ב,
וכל הלוגד בספרי חכה לירוש',
הצלחה בכל טוב, בזה ובבא
אסנולה גדולה בבית לכל הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הני' שלום איין זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלילה הכריז:
נצטרתי מואת רבינו זצ"ל לפרסם,
שהבטיח שימליץ טוב לכל מי
שילמוד בספריו, וכן ימליץ טוב
לכל מי שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבות אפרים ארי' ח"ב עמוד
רמ"ח, מליץ בפי' פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה? פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען? פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען

וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני נזר, ילקוט סופר, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

לע"נ הרה"צ ר' אלעזר שפירא ב"ר מרדכי זצ"ל מקוויאשד יא"צ כ"ד אייר

וזכרתי את בריתי יעקב. וברש"י הביא מחז"ל בחמשה מקומות כתיב "יעקוב" מלא, ו"אליה" חסר, דבחמשה מקומות נטל יעקב
אות ה' משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו. וצ"ב מהו הענין של נטילת אות זו, ומדוע דוקא חמשה פעמים, ועוד
צ"ב מה איכפת לו ליעקב על בשורה זו, ומדוע צריך שהגאולה תבוא דוקא ע"י בשורה שיבשר אליהו מקודם.

ויש לפרש ע"פ מה שאיתא במדרש (ילקוט שמעוני מלאכי רמז תקצ"ה) עה"פ "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא", אם אין
ישראל עושים תשובה אינם נגאלים, ואין עושים תשובה עד שיבוא אליהו, שנאמר "הנה אנכי שולח" וגו', מה כתיב אחריו
"והשיב לב אבות על בנים", ע"כ. וחזינן מזה, שדוקא כשיבוא אליהו הנביא ויבשר לבני ישראל על הגאולה שמתקרבת, אזי יגל
לבם בקרבם, ומחמת שמחה זו יתעוררו לעשות תשובה מאהבה, ובדאי שאף אליהו כשיבשר להם על כך, יעוררם וידבר על
לבם לעשות תשובה, אבל בלי בשורה זו אי אפשר שיתעוררו באמצע שנות הגלות לעשות תשובה שלימה, ואם לא יעשו
תשובה אי אפשר שתבוא הגאולה, שהרי אם אין עושים תשובה אינם נגאלים. ולכן יעקב לקח ערבון מאליהו להיות מובטח
שאכן כשיהיה זמן הגאולה יבוא ויבשר לבני ישראל קודם זמן הגאולה, בכדי שיעשו תשובה ויהיה הגאולה, ולא תידחה חלילה
מפני שעדיין לא עשו ישראל תשובה.

וענין אות ה' דוקא, לפי שידוע שע"י עוונות בני ישראל נגרם פירוד באותיות השם המיוחד, ובפרט באות ה' האחרונה,
שנתרחקה אות ה' אחרונה מן האות ו'. ובשמו של "אליהו" יש שלשה אותיות משמו של הקב"ה, וחסרה אות ה' אחרונה, היינו
שמרומנו בזה על ענין הפירוד של אות ו' מאות ה'. ולכן לקח יעקב את האות ו' חמשה פעמים כמספר אות ה', לרמז בכך שלא
יהיה נראה בשמו האות ו' מבלי האות ה', וכשיבוא ויבשר לבניו על הגאולה ישיב לו את האות ו', כי אז יחזור היחוד של

מזמור לתורה

בשמחה רבה הנני להודות להשי"ת על הישועות שזכיתי לראות בכמה ענינים.

כפי שהתפרסם בעלון החשוב, בחרתי לעצמי את עצת **כ"ק אדמו"ר מסקולען זי"ע** להיות שותף בגליון כל שבוע בסכום קטן, ואכן לאחר מספר שבועות אני זוכה להודות לה' על העבר ולבקש על העתיד.

בהזדמנות זאת הנני להזמין את תושבי קנדה - מונטריאל וטורונטו, להיות שותפים בהחזקת הגליון כדי לזכות לברכת רבותינו זי"ע א' מליצי יושר.

(ידוע לי מקרוב שהגבאי המסור בקנדה להגליון, **הרה"ג המפורסם מוה"ר יאיר כהן שליט"א**, עומל קשות לכיסוי הגליון).

בברכה נאמנה - י.ו. מאנטריאל

תגובת המערכת

בטורונטו הגליון עדיין לא מופץ, אנו מחפשים גבאי או אחראי הרוצה לקנות זכויות בלי שיעור - אפשרי בתשלום.

***

לכבוד העורך מליצי יושר

מצרף כאן נדבתי להגליון, לא בשביל הסגולה שבה, ולא בשביל הפתגם שלכם "מקח בלייבט מקח", רק ואך למען הרבצת התורה שבה.

מתענג אני ומתפללי בבית מדרשי מאד מאד מדבריק היקרים מפז בשולי הגליון, ובעיקר הערות על אבני נזר וחזון יחזקאל. אתה מקיים בזה מה שאמרו חז"ל דיש לומר דברים שיהיו ערבים על שומעיהן, כדאיתא במדרש (שמות רבה פר' כי תשא): כל מי שהוא מוציא דברי תורה, ואינן ערבים על שמועיהן, נוח לו שלא אמין.

אלפי תודות - שלך לנצח

א.א.ש.

טאמס ריווער

הנותר נשרף.

האותיות. ואף שעתה יש בשמו של "אליה" רק חצי שם היינו אותיות י' ה', אין קפידא כל כך, כי חצי הראשון של השם אינו מיוחד כל כך עם החצי האחרון, ואין זה מורה על פירוד, שהרי אף בתורה כתיב (שמות יז:טו) "כי יד על כס יו".

ועוד יש לבאר הטעם שלקח יעקב את האות ו' חמשה פעמים, לרמז לו על חמשה ימים בשבוע שיוכל לבוא ולבשר את בשורת הגאולה לישראל, ולא ביום שישי וביום שבת קודש כמבואר בעירובין (דף מג.) שמובטח להם לישראל שאין אליהו בא בערבי שבתות.

לע"נ הר"ר ירוחם פישל ב"ר משה אברהם זצ"ל יא"צ א"י א"ר
אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמים בעתם.
נראה לפי מה שאמרו (ר"ה יז:) הרי שהיו ישראל זכאים ברה"ה ופסקו להם גשמים מרובים, ואח"כ חטאו, הקב"ה מוריד למקומות שאין צריכים בהרים וגבעות, וכמו כן בהיפוך, אם פסקו להם גשמים מועטים ואח"כ חזרו בתשובה, הקב"ה מורידן בזמן ובמקומות שצריכין. ובזה יובן מה שאמר "אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמים בעתם", והכוונה בזה, ד"אם בחקותי תלכו", אע"ג שכבר פסקו להם גשמים מועטים, על כל פנים ינתנו הגשמים "בעתם", ובמקומות הצריכים, ולכן "ונתנה הארץ יבולה". (שיירי קומץ המנחה דרוש מעניינא דעצירת גשמים).

מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערך חמשים שקל. מצינו בערכין אשר מזמן עשרים עד ששים, הערך רב ויקר - חמשים שקלים, ומבן ששים ואילך נגרע ערכו - ט'ו שקלים. והענין הוא, מפני שעיקר זמן האדם מבן עשרים עד זמן ששים, כי אז יחדיו יהיו תמים מקרא משנה חופה ובר עונשים, והוא בעיקר כוחו, וכמו שכתב האלשיך. ולכן אמרו (מו"ק כח.) ששים זו היא מיתת כל אדם, כי אז הכוחות הם נפטרים לאט לאט עד שובו אל עפרו, ואי אפשר לסגל כל כך במצוות בבוא ימי זקנה אשר קראום חז"ל (שבת קנא:) "ימי הרעה". וזהו שאמרו במו"ק שם: כתיב (איוב ה:כו) "תבוא בכלח אלי קבר", "בכלח" בגימטריא שיתין הוו, ע"כ. ד"בכלח" אותיות "בל כח", כי מששים ולמעלה תש כחו ומתמוטט והולך עד שובו אל בית עולמו. (קומץ המנחה דרוש להספד).

לע"נ הר"ר פסח הערץ ב"ר בנימין בערמאן זצ"ל יא"צ א"י סיון

בפחות מכזית וע"י קטן. אמרו ביומא (דף לט.) בנוגע אכילת קדשים, דמתחלקים לאנשי המשמר אפי' דכל כהן קיבל פחות מכזית. והקשה האבני נזר (או"ח סי' תי"ג), דהיאך מקיימים הכהנים מצות אכילת קדשים בפחות מכזית, והלא אין אכילה בפחות מכזית. ותירץ, דאכילת קדשים שאני מאכילת מצה וכדומה, דדוקא היכא דהמצוה הוא על הגבירא שיאכל כגון מצה, אז בעינן כזית, אבל באכילת קדשים המצוה היא שהקרבן יהיה נאכל, ואין זה המצוה על הגבירא לבד, לכן אפשר לצאת גם בפחות מכזית. וז"ל: אמרו ביומא דלפעמים היה מגיע לכל כהן משתי הלחם פחות מכזית, ואעפ"כ היה נתקיים מצות אכילה, משום דסוף סוף השתי לחם נאכלו, ואין המצוה שהכהנים יאכלו, רק שהלחם יאכלו לכהנים, עכ"ל.

א"כ בבית הלוי (ח"א סי' ב') וז"ל: בפסח ומצה היה החיוב על האדם, שהוא מחויב לאכול פסח, ומש"ה אם אכל פחות מכזית לא שמה אכילה והוי כלא אכל פסח, אבל מצות אכילת קדשים הא לא הוי המצוה כלל על אדם מיוחד, דהא לא הוי חיובא ארקפתא דגבירא, רק המצוה דבשר קדשים יהיו נאכלין, ומי שיש לו בשר קודש הרשות בידו ליתנו לאחר לאכול,

אבל עדיין אינו מובן, דאח"כ בדקדשים המצוה הוא שהקרבן יהיה נאכל, אבל ס"ס בעינן לזה **אכילה**, דהרי בעינן אכילה כדי שיחשב שהקרבן נאכל, ואילו פחות מכזית לאו אכילה הוא. ונראה דהאבני נזר סובר דבאמת גם פחות מכזית חשיב אכילה, ורק במקום דהמצוה היא על הגבירא שיאכל, בעינן שיאכל כזית, ולא במקום שהמצוה הוא שהקרבן יהיה נאכל.

והנה קיים שני סוגי מצות: א) מצות תפילין ציצית מצה שופר וסוכה וכדומה, דמלבד המצוה, אין כלום, דהאכילת מצה ולא קיים המצוה כגון שהיה לו היפך כוונה (-שנתכוין שאינו רוצה לקיים המצוה), לא הועיל כלום באכילתו. ב) מצוה דמלבד קיום המצוה, יש בעשייתה תוצאה ותועלת, כגון מצות שחיטה וטבילת כלים וקידושין וגירושין וחליצה והפרשת תרומה, דגם אם אינו מקיים המצוה כגון שיש לו היפך כוונה, מ"מ כל שעשה המעשה כראוי, הועיל מעשהו להחיר הבהמה והכלל, ולפעול חלות קידושין וגירושין וחליצה והפרשת תרומה.

וכתב האבני נזר, דמצות אכילת קדשים הוא כסוג המצות דיש לה תוצאה ותועלת אף בלי קיום המצוה, דזה דין על הקדשים שצריך שיאכלו ע"י כהנים, דמלבד המצוה שמטיל על הגבירא לאכול הקדשים, דין הוא בקדשים גופא שזוקק אכילת כהן, וגם אם הכהן אינו מקיים המצוה כגון שיש לו היפך כוונה, מ"מ נאכל הקדשים כראוי ע"י כהן.

וכיון דאכילת קדשים אינו תלוי בקיום המצוה של הגבירא, לכן מועיל לזה אכילת קטן (כדאמרו בזבחים דף צט.), דאח"כ דהקטן לא קיים המצוה, דאינם בני חיובא, וכמו שאר מצות שהקטן עושה דאינו מקיים בזה כלום, מ"מ חשיב דהקדשים נאכלו ע"י כהנים. וז"ל: כיון דאין המצוה שהכהנים יאכלו, רק שהלחם יאכלו לכהנים, על כן אף ע"י אכילת קטן מתקיים מצות אכילת קדשים עכ"ל.

וכ"כ האבני נזר בסימן שכ"ג (אות ז') וז"ל: הנותר בעצמו יש עליו חיוב שריפה, [דאין זה מצוה על הגבירא לחוד, רק הנותר בעצמו טעון שריפה], רק שהאשה אינה מצווה בשריפתה, מכל מקום בשריפתה, נתקיים המצוה בנותר שנשרף. למה הדבר דומה, לקטן שאכל קדשי קדשים, דלא נתבטל העשה ד"ואכלו אותם אשר כופר בהם", דמכל מקום הקדשי קדשים נאכלו, והכא נמי

וג"כ נתקיים מצוה זו, וא"כ הרי גם באכל כל אחד פחות מכזית מ"מ הא הקדשים נאכלו, עכ"ל. ועיין מנח"ח מצוה ק"ב ומצוה קל"ד.

וכן נראה ממה שכתב הפמ"ג (בפתיחה להלכות שחיטה שורש ב') וז"ל: לא אמרינן דכ"מ שנאמר אכילה דהוא בכזית, אלא במניעה או בציווי כמו בערב תאכלו מצוה, משא"כ באכילת רשות, גם פחות מכזית הוי אכילה, עכ"ל. הרי דסובר דגם פחות מכזית חשיב אכילה. אבל בש"ת שם אריה (יר"ד סימן ב'), ודעת תורה (הלכות שחיטה פתיחה אות י"ח) מפסקים בזה. והנה רש"י (סוכה לה. ד"ה ומאן) כתב, דאתרוג של טבל שאסור באכילה, מיקרי ד"אין לו היתר אכילה" ולכן אינו כשר לנטילה, דלא הוי "לכם". והעיר בש"ת שואל ומשיב (תניינא, ח"ב סימן ב'), דלפי ר"ל (יומא עג.) דאמר דחצי שיעור מותר מן התורה, הרי יכול לאכול את הטבל מעט מעט פחות משיעור כזית (ולהפסיק בין אכילה לאכילה כשיעור כדי אכילת פרס, ואז אין האכילות מצטרפות), ושפיר יש להחשיב אתרוג של טבל כמי שיש לו בו היתר אכילה, ע"ש תירוצו. וקושיות מובנות רק אם נאמר דאכילה פחות מכזית חשיבא אכילה, אלא שלגבי מצות ואיסורים אמרינן דאינו מקיים המצוה ואינו עובר על האיסור בפחות מכזית, דאז אפשר לומר כדבריו שמיקרי דיש לו "היתר אכילה" ע"י דיכול לאכול פחות משיעור כזית. אבל אם אמרינן דפחות מכזית אינו חשיב "אכילה" בכלל, א"כ בודאי שאין כאן "היתר אכילה" ע"י שיאכל פחות משיעור.

והנה הגר"ח (פ"ה קרבן פסח ה"ז) כתב, דקטן אינו מופקע מ"קיום" המצוה, דבאמת בכחו לקיים מצות, רק הוא מופקע מ"מעשה" המצוה, דמעשה הקטן אינו חשיב "מעשה מצוה", וממילא אין לו קיום המצוה, דקיום המצוה נובע מהמעשה המצוה. אבל במצוה דיש לה תוצאה, נובע קיום המצוה מהתוצאה, ולא ממעשה המצוה, ולכן בקרבן פסח, דמלבד המעשה מצוה, יש בזה תוצאה, מה שהקרבן נקרב עבורו ועולה לו, לכן גם הקטן מקיים המצוה, עכ"ד. ולפי"ז ה"ה באכילת קדשים מקיים הקטן המצוה, כיון דקיום המצוה נובע ממה שהקדשים נאכלו ע"י כהן. וראה ברכת הבית (חלה פ"ב מ"ז).

לע"נ הגאון ר' שמואל ב"ר מנחם דאנאט זצ"ל מפרעשבורג יא"צ ג' סיון
וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את
בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר. ונודע מה שפירש
השל"ה הק' דגם פסוק זה הוא חלק מן התוכחה,
שהיו להם אבות הקדושים וראו התנהגותם ומסירת
נפשם, ואעפ"כ לא הלכו בדרכם. ובזה פירש בספר
עיר שושן תפלת משה לאחר חטא העגל, שאמר
(דברים ט"ז): "זכור לעבדיך לאברהם יצחק וליעקב
אל תפן אל קשי העם הזה", שהשי"ת יזכור זכות
אבות, ותהיה זכות אבותם מסייעתם, אבל "אל תפן
אל קשי העם הזה", דהיינו שלא יזכור זכות אבות
כשבא להזכיר מעשיהם לרעה, וזהו "אל תפן אל קשי
העם הזה", עכ"ד.

ובזה יש לפרש מה שמתפללים בתפלת בריך שמי
"ולוהי אנא פקידא בגו צדיקא למרחם עלי ולמנטר
יתי", ויש לדקדק דה"ל למימר "ולמרחם עלי" באות
ו' המוסיף. אמנם לפי זה נכון שלפעמים יהיה לרעה
אם יהא נחשב עם כל הצדיקים ומעשיהם. ולכן אנו
מפילים תחנונינו שיזכור רק לטובה ולא לרעה, וזה
שאומרים "ולוהי אנא פקידא בגו צדיקא למרחם
עלי", שרק באופן זה יהיה פקידה עם הצדיקים
שיהיה באופן של "למרחם עלי".

לזכור ש.ה.ב.מ. ה. להצלתה בכ"ע ונתת קדושה מכל יו"ח

אם בחקותי תלכו. בתו"כ: שתהיו עמלים בתורה.
וצ"ב לשון "עמלים" דנקט, דהו"ל "תהיו לומדים
התורה" ונראה לי ע"פ מה שכתב בבאר שבע
(אשכנזי, פ' בהר) בשם קדמונים, דהיות דג' מתנות
טובות נתנו לישראל ע"י יסורים ארץ ישראל, תורה
ועוה"ב (ברוכה ה.), א"כ אין מתקיים הברכות. אלא
כי עסק התורה עולה במקום יסורים לסלקם, וזה
שכתב "אשרי הגבר אשר תיסרוני יח", ע"י "ומתורתך
תלמדני" (תהלים צ"ד), שהתורה הוא תחת היסורים.
וכן משמע בגמרא שם "כל העוסק בהורה יסורים
בדלים הימנו, שנאמר ובני רשף יגביהו עוף".
ונראה דיותר מסתבר שאם לומד תורה בעיון, נמצא
יש לו עמל ויסורים בתורה, דאז בלי ספק שמסלק
בזה כל היסורים, כי די לו ביסורי גיעה בתורה. וזה
"אם בחקותי תלכו" להיות "עמלים" בתורה דייקי,
אז "ונתתי גשמיכם בעתם", דלא יחסר מן גשמיות
כלום, "ונתנה הארץ יבולה" מרומם בזה קנין ארץ
ישראל, "והתהלכתי בתוכם" זה עוה"ב, כדאמרו
בתו"כ: אטייל עמכם בגן עדן. (תורת יחיאל).

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו. היינו כל
תהלוכתם יהיה "בחקותי", בשביל חוקותי, לתכלית
"ואת מצותי תשמרו", וכעין הכתוב "בכל דרכיך דעה" (משלי ג'), וכמו
שכתב הרמב"ם (פ"ג הלכות דעות), ואז יש חילוק, כי בגופי מצוות אף אם
כשעוסק בהם אינו מכין, עכ"פ מצוה קא עביד, דעביד פקודא דמרא
(והיינו למ"ד מצות אין צריך כוונה), משא"כ בדברי הרשות אם מכין ע"ד
"בכל דרכיך דעה", אז נעשה זה מצוה.
וזה י"ל כוונת המדרש רבה (פרשה ל"ה) "אם בחקתי תלכו, הה"ד חשבתי
דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך". כלומר דעל ידי שאני מחשב אפילו בדרכי
הרשות לתכלית מצוה, בזה "ואשיבה רגלי אל עדותיך", דאני מהפך הרשות
למצוה ממש. וכן י"ל מהמשך דברי המדרש שם: "אמר דוד רבש"ע בכל יום

בדבר שצריך שיוקדם דבר לדבר, אם אפשר לעשות בבת אחת

לכבוד עורך הגליון הכי נפלא "מליצי ירשר".

הבאתם בגליון מספר כ"ד (ויגש, תשפ"א) חידושו של האבני נור שכתב
וה"ל: העושה שני דברים בבת אחת,
נחשב כל אחד כאילו עשהו לאחר השניה,
ולכן המקדש שתי אחיות אינם מקודשות
(קידושין נא:). נחשב קידוש רחל כאלו
היה אחר קידושי לאה, וכן גיטה וידה
באין כאחת [חשיב דכל אחד בא אחר
השני, לכן היכא דלא אמרינן הכלל של
גיטה וידה באין כאחת, לא מהני, דחשיב
דידה באה לאחר קבלת הגט], עכ"ל.
מעוניין אני לדעת אם זה דבר שחידש
האבני נור, ושאר אחרונים סוברים באופן
אחר, או דזה דבר פשוט מוסכם כפי כל,
נא לענות, כי עסוק אני בכתיבת מאמר
ארוך בענין זה.

בשורות משמחת מ.ז. רסקין. קרוין הייטס

תגובת המערכת
על חידושו של האבני נור שני דברים
שנעשו בבת אחת חשיב כל אחד
דעשה לאחר השני, מצאנו בספרי
הגאון ר' יוסף ענגיל שחולק על זה,
וסובר דאם נעשו שני הדברים בבת
אחת, אז אמרינן דלא נעשה דבר אחד
מאוחר מחבירו, אבל ג"כ לא נעשה
קודם חבירו.
דבצינונים לתורה (כלל ל"ה) חקר בכל
דבר שהוזכר בו קדימה ואיחור, והיינו
שצריך שיוקדם דבר לדבר, אם בעינן
דוקא להקדים דבר לחברו, או שלא
יהיה מאוחר מחברו. וכתב דנפ"מ אם
נעשו שני הדברים בבת אחת, דאז
אע"ג דלא נעשה דבר אחד מאוחר
מחברו, אבל ג"כ לא נעשה קודם
חברו. דאם נקודת הכבוד הוא
להקדים דבר לחברו, הרי לא הקדים,
כיון דעשאו בבת אחת. אבל אם
נקודת הכבוד הוא שלא יאחר הדבר,
אז כיון דעשאו בבת אחת, הרי לא
נעשה הדבר מאוחר מחברו, ע"ש
בארוכה.
הרי מפורש מדבריו דסובר דבנעשו
שני הדברים בבת אחת, לא נחשב
דנעשה דבר אחד מאוחר מחבירו.

ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית
דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי
לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. שכן עשה דוד, דגם
בעת שהלך לעסקיו היה כוונתו לשמים, ועשה
רצון ה' בזה כאחד ההולך בבהמ"ד.
ועד"ז אפשר לומר, כי אף דשכר מצוה בהאי עלמא
ליכא (קידושין לט:), היינו דוקא על מצוה שצוה
הקב"ה, שהשכר לפי המצוה, ולא יספיק כל
העולם שכרו. משא"כ אם מהפך דבר רשות
למצוה, יקבל שכרו על זה גם בעוה"ז, ועל ידי כך
"ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה".
(תורת יחיאל).

לע"נ הר"ר יחיאל בן הר"ה הלוי טויבער זצ"ל אבד"ק באטורקעס
בעל ה"יד אחרון", יא"צ כ"ז אייר

עירובין. השלטי הגבורים (ע"ז דף ד. מדפי הר"ף
אות א') הביא דברי רבינו חננאל, שכתב דאע"ג
שאסרו חכמים להקדיש בשבת (ביצה לו:), לא
אסרו להקדיש אלא כלי ידוע משום דמחזי כמקח
וממכר, אבל לא אסרו לחייב אדם עצמו לגבוה
בדיבורו. והקשה הר"ן דאכתי איכא "ערכי עלי"
שאינו מקדש כלי ידוע, ואפ"ה אמרו (שם) דאין
מעריכין בשבת.
וכתב השלטי הגבורים, וז"ל: אינו נראה לי קושיא,
ד"ל דגם האומר "ערכי עלי" הוי מקדש שפיר כלי
ידוע - דהיינו גופו ועצמו שהוא מקדשו, אלא
שפודהו אח"כ מיד ההקדש בדמי ערכו, ודמי
למקח וממכר, משא"כ במחייב עצמו לתת כך וכך
לגבוה מידו, [אינו מקדש כלי ידוע ולכן מותר
בשבת], עכ"ל.

וביאר הגר"י ענגיל (גבורות שמונים אות מ"ט)
כוונתו, שגדר ענין ערכין הוא חלות מהות קדושה
על הנערך, והוא מין ומהות קדושה דאינה אוסרת
ומחייבת את נושאה בשום דבר, דהאומר "ערכי
עלי" משים מהות קדושה זו על עצמו, ומתחייב
ג"כ בדבורו לפדות הקדושה על דמי הערך. ולכן
אף דבעלמא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מ"מ
האומר "ערך פלוני עלי", חל שפיר מהות קדושה
זו על אותו פלוני, אחרי שאין אותו פלוני נאסר
ומתחייב בשום דבר.
וז"ל: ערכין הוא חלות מהות קדושה על הנערך,
ונתינת דמי הערך הוא פדיון הקדושה, וכיון דבכח
אדם להעריך גם את חבירו ולומר "ערך פלוני
עלי", א"כ על כרחך דאפשר לאדם להתפס מהות
גם בשל חבירו - כל שאין מפסיד לחבירו בדבר,
ועל כרחך גם מהות קדושה דערך, היא ג"כ מהות
קדושה שאינה אוסרת בשום דבר, דאל"כ האומר "ערכי עלי", יהיה אסור
ליהנות ממנו או איזה דין אחר, והרי דינו שוה עדיין לשאר אדם, ועל כרחך
דחייא מין ומהות קדושה דאינה אוסרת ומחייבת את נושאה בשום דבר,
ורק דיש למהות קדושה זאת פדיון בדמים, וכן הדין שהאומר "ערכי עלי",
משים מהות קדושה זאת על עצמו ומתחייב ג"כ בדבורו לפדות הקדושה
ע"י דמי הערך. ולכן ג"כ גם באומר "ערך פלוני עלי" חל שפיר ג"כ מהות
הקדושה על הפלוני, אחרי שאין הפלוני נאסר ומתחייב בשום דבר ע"י
מהות הקדושה הזאת שעליו, ואינו נפסד בשום דבר, ומתחייב ג"כ המעריך
בדבורו לפדות הקדושה ההיא בדמים.

לע"נ הר"ה צ"ה יואל זוסמאן מעריך ב"ר דוד צבי זצ"ל יא"צ ב' סיון

אם בחקתי תלכו. כתב האוה"ח הק': "אם בחקותי" תעסקו, אז "תלכו" -
יהיה הרשות בידכם מתי שתמצאו לנכון לעשות, ואין מעכב בידכם, כי

¹ כבר כתב כן בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ד' ד"ה יא ואם) וז"ל: מצות תלמוד תורה
לשם שמים מגין מיסורים, דאם היה רגיל לקרוא פרק אחד ביום יקרא שני פרקים (מדרש
רבה ויקרא כ"ה א'), דמלבד זכות התורה שתגן עליו מן היסורים, עוד כי ישית עמלו בתורה
וטרחו בו ואשר תדד שנתו מעיניו יעלה לו במקום יסורים, עכ"ל. וע' אורחות צדיקים (שער
התשובה ד"ה השבעה עשר).

לכבוד עורך הגליון

בנוגע מה ששואלים איזה אנשים במכתביהם להגליון, דקשה להפוך מזל לטובה, דצריכים לזה הרבה זכרונות, וקשה לומר דללמוד ספרים אלו יועיל. חישובתי דכדאי להביא הסיפור שמוכר באביר הרועים אות ר"י מהאבני נזר ומגודל כוחו לעזור ולהושיע הנדכאים. וז"ל:

סיפר לי החסיד הגביר ר' משה ענגעלמאן נ"י מווארשא ששמע מפיו של הרה"ק איש אלקים נורא מו"ה ר' יחיאל מאיר זצ"ל מגאסטנין שאמר על רבינו האבני נזר זצ"ל בזה"ל "ברור אצלי כשמש המאירה בצהרים כי כמו שפוסק ואומר 'התורה יוד הלזה' למטה, כן מסכימים בשמים".

והיה זה בעת עובדא שקרה לאביו הרה"ח הגביר העצום מפורסם בצדקת פזרונו בישראל ר' יעקב ענגעלמאן ז"ל שהיה לו בית מלאכת יי"ש, והוביל היי"ש לחו"ל, והלשינו עליו שמעלים פריעת המס מן הסחורה שגומר בבית מלאכתו, ובאו הממשלה פתאום אל ביתו וחתמו כל הפנקסאות שבביתו, וגם הפנקס הגדול ששם היה נרשם סכום הסחורה שנגמרה אצלו, כדי שע"י פנקס זה, והפנקס שהיה על הגבול, ידעו אם לא היה העלמה, וחתמו הכל עד שיהיה החקירה ודרישה בזה ע"י השלטון.

ובא הגביר הנ"ל לפני האבני נזר בבכיה שיתן לו עצה מה לעשות. ושאל אותו האבני"ש שיאמר לו האמת אם העלים מה או הרבה, ואמר לו הגביר הנ"ל שהיה ההעלמה גדולה מאד, עד שבאם ח"ו יהיה נמצא הדבר לא יספיק לו כל הוננו ורכושו הרב בעד הקנס שמגיע עבור זה לפרוע, ויהיה נשלח ח"ו עוד אל ארץ גזירה. וכשמוע האבני"ש זאת התבהל מאד, אך אחר איזה דקים ענהו ואמר ברעש: "אך הנה ימינם הוא ימין שקר, ואין להם שייכות להאמת, ממילא לא יהיה להם כח להגיע גם כאן אל האמת שבדבר", ופטרנו לשלום.

ויען שהסכנה היה גדולה, לא נחה רוח הגביר הנ"ל עוד בזה ונסע אל הרה"ק מגאסטנין זצ"ל, וכשמוע הרה"ק מצב הדבר, התבהל ג"כ מאד, ולא היה יכול לשית עצות בנפשו, ויען שידע הרה"ק מגאסטנין שהגביר הנ"ל הוא ג"כ מאנ"ש של האבני"ש, שאלו אם היה כבר אצל רבו אודות זה, ומה אמר לו הוא, ויהי כאשר שמע דברים הנ"ל שאמר האבני"ש, התפעל הרה"ק מגאסטנין מאד, ואמר על המצאה כזו בודאי צריכים להיות צדיק ועילוי כמוהו, והפליג לדבריו הקדושים, ואמר אז דברים הנ"ל שברור בעיניו כי כמו שפוסק התורה היוד הלזה, כך מסכימים למעלה בשמים.

וכן היה אח"כ, כשבא שופט גדול מעיר המלוכה של רוסיא להחקירה ודרישה הלזו, וחשבו כל סכום היי"ש שבכל דף ודף אם הוא מכון עם הסכום שבפנקס שה' על הגבול, ויהי כאשר עמדו באמצע הפנקס, פתאום אמר השר השופט הגבוה לשארי שרים שעמדו שם: "הנה עד כאן אנו רואין שהכל מכון כראוי, ומסתמא גם להלן הוא כן, ולכן למה לי לטרוח עוד בזה בחנם", ותיכף נטל הקולמס וכתב בעצמו על הדף ההוא שנגמרה כל חקירה והכל נמצא מכון על צד היותר טוב.

ואמר הגביר, שאם היו מהפכים הדף ההוא, כבר היו רואים שם התחלת המעל הנורא ההוא, ומשם והלאה לא הי' מכון סכום הסחורה כלל, והיה לנס, ונתקיים שלא עמדו על האמת כמו שגזר ואמר מעיקרא רבינו האבני"ש איש האמת זי"ע.

ברכות לרוב

מנאי משה לייב ברויער. ירושלים

הצדיק הוא כמו שדר בבית ועליה, ומתי שרוצה עולה, עכ"ל. ויש להעיר הא דכתיב במלכים (א' י"ח) דאליו הנביא מאס בחיים וביקש למות ולא היה יכול למות, והא ודאי מגדולי הצדיקים היו. ואולי המשועבד לצבור שאני, דאינו יכול להסתלק מן העולם כל זמן שצריכים לו.

אם בחקתי תלכו. פירש"י שתהיו עמלין בתורה. וחושב בין הברכות "והשבתי חיה רעה מן הארץ". ויש לדקדק איך זה מדה כנגד מדה שבאם יעסקו בתורה לא יהיה רשות לחיה רעה להיות בארץ ישראל.

וי"ל ע"פ דברי הרד"ק עה"פ (ישעיה יא:ו): "ואריה כבקר יאכל תבן", דבשעת הבריאה לא היה טבע החיה לטרוף טרף, דהא כל הברואים נבראו זכר ונקבה, ואם היה נטרף אפילו אחד מהם, היה העולם חסר אותה בריאה. וכן בימי נח שניצולו רק שנים מכל חי לחיות זרע על פני האדמה, אם היה נטרף שור או פרה היה מינס בטל מן העולם, אלא אח"כ בחטאת בני אדם נולד טבע הטריפה בבעלי חיים.

והנה הקב"ה ברא ד' מינים: דומם צומח חי מדבר, וכל אחד מעולה מחבירו כידוע, אך במה תוגדל מעלת האדם על הבעל חי, הלא לא בכח יגבר איש, דאדרבה הבעלי חיים חזקים ממנו. אבל יחוסו הוא שהוא מדבר, מה שבכל מין הבעלי חיים אין אפי' אחד שידבר צחות כבני אדם. אבל ע"י לשח"ר ושאר דיבורים אסורים לא זאת שאינו מעולה מהבעל חי, אלא שנעשה גרוע מכולם ונדמה לכלב נובח, כאומרים (פסחים קיח:). כתיב "לכלב תשליכון אותו", וסמין ליה "לא תשא שמע שוא", דבעל לשח"ר ראוי להשליכו לכלב, או לנחש, כאומרים (דברים רבה פ"ה ט') עה"פ (קהלת י"א) "אם ישוך הנחש בלא לחש", שהנחש היה בעל לשח"ר הראשון שדיבר לשח"ר על בוראו (בראשית רבה פ"כ א').

והנה אומרים ז"ל (שבת קנא:.) אין חיה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לה כבהמה, ונראה משום דלשח"ר גורם חולי שגועז לחיה רעה לעזוב מקומה ולהכנס לישוב, או שאותו המזיק הנברא מלשח"ר מושכה לישוב. אך כשיש לה שליטה לשלוט באדם, הלא היתה יכולה להשיג אפילו שאר בני אדם, כאומרים (ב"ק ס.) כיון שניתן רשות למשחית שוב אינו מבחין, לכן עשה השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו שלא תשלוט אלא בבהמה. ואדם החוטא בלשח"ר הרי דיבור שלו גרוע עוד יותר מבהמה שאינה מדברת, ולכן נדמה להחיה כבהמה ושולטת בו רח"ל. מכל זה נלמד דאם האדם יתקן דיבורו בתורה ותפילה לא יהיה שליטה לחיה רעה להכנס לישוב, וזהו שאמר הכתוב ד"אם בחקותי תלכו", אז "והשבתי חיה רעה מן הארץ".

לע"כ הר"ר מנחם משה ב"ר אברהם פעלונבורג
זצ"ל יא"צ ב' סיון

וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. תנן בערכין (דף ז:.) "אין נערכין בערכין פחות מסלע", דאף עני שאין ידו משגת ליתן הערך המחויב, ולכן נותן כפי השגת ידו, אינו יכול לפחות מסלע, דכתיב "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש", שכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל.

וכתב בחזון יחזקאל (פ"ב ה"ז בביאורים): זה לשון הכתוב שם: "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש, עשרים גרה יהיה השקל", דאילו על עצם השקל כבר אמר קרא "עשרים גרה יהיה השקל" ולמה נאמר עוד "בשקל הקדש". אלא האי "בשקל הקדש" אערך קאי, שכל ערך יהיה בשקל הקדש ולא פחות.

רק בעלים עושים תמורה. איתא בתמורה (דף ט.), דאם אינו בעלים על הקרבן אינו יכול

להמיר בו, משום דאינו יכול להתפס בדבר שאינו שלו. ונראה, שענין תמורה הוא שהממיר מכין שבהמת חולין תהיה תחת בהמת קרבן, ובהמת קרבן תצא לחולין, ובהמיר בשל חברו, אין בכחו להוציא קרבן חברו לחולין - אפי' בלי האיסור של תמורה, ולפיכך אין תמורתו תמורה. (חזו"י תמורה פ"א ה"א).⁷

שפע תפילין - געווינט 7000 קעש!

רעדט נישט מיט די תפילין שיקט אונז אייער טעלפאון נאמבער
און נאמען, איר גייט אטאמאטיש אריין אינעם גורל
mytefillin@gmail.com 716-232-2494

⁷ וז"כ הרש"ש שם, ובקובץ שיעורים (ח"ב סימן מ"ח) מבאר באופן אחר, דבתמורה הקדושה נמשכת מכה הקרבן, וצריך להמשיך קדושת הקרבן על החולין, וזה אינו יכול לעשות בלא רשות הבעלים.

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$180 פאר גליון מליצי יושר
וועט מען מוזדע זיין ביי די ציונים פון די **פלאצקע גאון** - ווארשא, **אבני נזר** - סוכאטשוב, **ילקוט סופר** - פאקש, **לב העברי** - הר הזיתים, **ר' יוסף ענגיל** - ויען, **בן לאשרי און חזון יחזקאל** - הר המנוחות
אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים
צו זיין זייערע הבטחה!

געדענקט "מקח בלייבט מקח"!

הרה"ק רבי מנחם מענדל ב"ר יוסף פריממנוב זי"ע אמר:

בעודי בחיים אני מנענע עם כל העולמות, ולאחר פטירתי אחזיק טובה למי שידליק נר לטובת נשמותי (ספר מנחם ציון).

נתפרסם ע"י הרה"ח המפורסם ר' מרדכי יצחק סאמעט שליט"א

פרקי אבות

על פי דברי מרן רבנו הגראי"ל שטינמן זיע"א

גליון 4 – בחוקתי תשפ"ב – פרק ד'

שאיין לך אדם שאיין לו מקום

מעשה בבחור אחד, יצחק שמו - איציה - בן למשפחה טובה, שבימי בחרותו היו לו קשיים שהפכו אותו לנער מאתגר. תמורות חלו בהתנהגותו, גם מראהו החיצוני לבש צורה אחרת ופניו לא היו כתמול שלשום. הרבה עימותים היו לו במקום הלימודים, גם בבית הוא תפס מקום גדול באתגרים החינוכיים, וגם הפתעות לא מעטות הוא העמיד לפתחם.

בשלב מסוים החליט הכחור לעזוב את הבית ולדור במרחק ממשפחתו, לא לצער אותם וגם לא לחוש כל הזמן את הניכור שלו בפני בני הבית ובעיני הסביבה כולה. הפרידה הייתה קלה למרבה הצעה אף אחד מהצדדים לא הצטער והילד עשה דרכו לדירה באחת מערי הצפון.

מאז כמעט ולא היה לו קשר עם ההורים ועם בני המשפחה. מידי פעם הדים טלפון, פעם אמר שבת שלום בשפה רפויה, פעם לאחל ישנה טובה, וזהו.

יום אחד הודיע הבחור כי הוא עומד להתחתן. ה'בשורה' לא הייתה הכי משמחת. הם הכירו את ה'בן יקיר' שלהם, ואם זיווג חגון הוא 'ענבי חגון בענבי חגון', כאן זה היה נראה יותר צימוקים... אחרי התלבטויות רבות, ההורים לא הגיעו יחתונה. הם החליטו כי אם הכלה אינה שומרת שבת, ואם הבן בחד לו דרך אחרת, הרי שהם לא ילוו אותו לחופה בדרכו לדרך הנוגדת את דרכם.

חמש שנים לא ראו את אלו, וההורים אף לא שמעו מהם. הוא במושב בצפון הארץ, והם בבני ברק, רחוק מהעין רחוק מהלב. בוקר אחד. מתקשר הבן, ובישר לאביו כי נולד להם בן. 'מזל טובי אמד האב, יכן ראשון, '1א, יש לי עוד שתי בנות. והוא מוסיף ואומר, 'אבא, יש בשבת ברית... גם שלום זכר בליל שבת. אנחנו רוצים שתבואו'.

ישנבוא! לאן נבוא, למה נבוא?

יתבואו תבואו, אנחנו מהכים לכם'.

ברור היה לו לאבא שאינו צריך לבא אל בנו בשבת. איך יישן בבית שאינו שומר תורה ומצוות? מה יאכל? איזו צורה תהיה לו לשולחן השבת? ובכלל, כל המשקעים מהעבר, מה יהיה אתם.

למרות הכל החליט לשאול. הוא נכנס לביתו של רשכבה"ג מרן הגדא"ל שטינמן זצוק"ל, שח לו את כל אשר נאמר, וביקש לדעת האם עליו לנסוע למושב אי"י בנו לשבת. למרבה ההפתעה- מרן הורה לו שישע.

'אפילו אוכל כשר אני מסופק אם יהיה לי? טען האב. 'כשרות זו לו הבעיה; השיב מרן. 'קח איתך לחמניות, יין, חתיכת דג וקצת בשר, מה צריך יוחד מזה? מופתע, יצא מבית מדרן הגראי"ל ושב לביתו. הוא בישר לרעייתו שהם יהיו בשבת במושב אצל בנם. כך הורה ראש הישיבה. ביום ששי אחה"צ הם הגיעו לפתח המושב. כתובת מדויקת לא היה להם והם פנו אל העוברים ושבים. וכאן, החלו ההפתעות 'שלום אדוני, פנו אל אדם שפינה דרכו לרכבם, 'היכן גר יצחק או איציה'...!

'הרב גר ברחוב הבא אחרי הכיכר... עונה ההילך.

לא, אנחנו לא מחפשים את הדב. אנחנו מחפשים את איציה, השיבו לו ונפטרו ממנו, כנראה שהם לא רגילים בדמויות של חרדים והם מפנים כל חרדי שמגיע למושב, לבית הרב.

שוב פגשו באדם על טרקטור, סימנו לו לעצור, זאף הוא התבקש לסייע להם למצוא את ביתו של בנם. שוב אמרו את שמו, ושוב השיבו לו כמו שהשיב המושבניק הקודם, 'הבית של הרב שם, אך הוסיף והודה להם, 'סעו אחריי. והם נסעו אחריו.

כשנעצרו, הבחינו בשלט קטן ובו מופיע שמו של איציה * הבן המדובר. וגם כאן חזרה וניעורה ההפניה של נהג הטרקטור, יחנה, באן בית הרבי.

למדות ההפתעה, נכנסו ההורים לחצר הבית ובהיסוס הקישו בדלת. בפתח הבית הופיע, אדם נעים הליכות, זקן מסודר עוטה על פניו, וציציותיו נראות בבגדיו.

'אבא! זעק איציה, 'אבא שלי!'

כן בן, כן...

השניים היו חבוקים זמן דב ודמעות רבות זלגו מעיניהם. יצחק, או ד' יצחק, הכנים את הוריו אל הבית, וכאן שוב פילחה הפתעה את ליבם, שולחן שבת יהודי ערוך למופת. גם ארון ספרים מלא בספרי קודש פיאר את הסלון, ובך הבית כולו העיד על בית של הורה.

אך התמיהות לא הסתיימו: לקראת שבת, הגיעה קבוצה מבני המושב לביתם, קדמו את 'הרבי בברכת שבת שלום וליוו אותו אחר כבוד לבית הכנסת, שם ניגש לכותל המזרח, מקום הרב.

'איציה? רב? הכל היה אפוף מיסתורין.

בין קבלת שבת לערבית, שוב הפתעה, הבן יקיר, נושא דרשד הלכתית מליאת תוכן, ומרתק את קהילתו בצורה מדהימה.

והאב, מחריש...

סעודת שבת התקיימה ברוממות הרוח. לא פעם גאו רגשותיו של האב והוא כבש את בכיו. גם האם לא הצליחה להסתיר את הדמעות שהציפו אותה. כך עברה הסעודה, שהפכה במשך הלילה לישלום זכר'.

כשעזבו אחרוני האנשים את הבית, ביקש האב מבנו ליישב לו את כל התמיהות. מה קרה במשך השנים האחרונות מאז שנפרדו דרכים.

וכאן החל הבן לספר את סיפורו:

'אחדי שהתחתנתי, עבדנו לגור במושב. היינו חדשים וגם זרים. בודדים הכירו אותנו, וכבר בשבת הראשונה התחלנו להרגיש שאנחנו לא כמותם. המושגים של בני המושב שונים והם מתייחסים אלינו אחרת.

והנה, יש כאן קהילה גדולה של בעלי תש"בה. אז הם היו בתחילת הדרך, ועלתה שאלה ביניהם לגבי שימוש בפלטה בשבת. הם דפקו בליל שבת בבית, וביקשו לדעת אם מותר להניח מאכל על פלטה בשבת כדי לחממו.

לא הבנתי מה הם רוצים ממני. מאז ש'העיפו אותי מהישיבה האחרונה, לא פתחתי ספר. ובכלל מה לי ולכל הדברים הללו. מה הם 'התלבשו עלי?

ואז הם אומרים לי בפשטות ובתמימות, אתה מבני ברק, לא? בטח אתה יודע מה ההלכה? לא חיה לי מה לענות, אמרתי להם שאני יענה להם בבוקר. ואז נזכרתי שבחילות שלקחתי מהבית היו כמה ספרים, ואחד מהם היה הספר 'ארחות שבת שקבלתי לבד מצוה. פתחתי אותו לראשונה בחיי, קראתי, ולמחרת עניתי להם תשובה. אחדי כמה ימים שוב שאלה, ושוב אני מבדר ועונה, וכך התחילו כל

יום שאלות חדשות, וכל יום הם באים, ואני צריך להתקשר לרבנים לחפש בספרי הלכה ולהשיב להם.

תבין אבא, אני בלי כיפה, לא שומר שבת, לא מקפיד על כשרות והם אומרים לי 'כבוד הרב! אמנם מידי שבוע הייתי מתחזק מתוקף תפקידי החדש, אבל הדברים נעו בעצלתיים.

בשבת אחת, בקשו הנשים מאשתי שתמסור להם שיעור בפרשת השבוע, "כמו בבני ברק". והיא, מה לה ולשיעור תורה. אבל מה לעשות והיא באמת מבני ברק והם לא מוותרים... הכנתי לה שיעור ממה שזכרתי וכך היא מוסרת שיעורים ואני מוסר שיעורים, עד שברצון או שלא ברצון התחלנו לחזור בתשובה.

באותה תקופה החלו לקום כאן במושבי יקבים קטנים, יקבי בוטיק, שבקשו הכשר הבד"ץ. הרבנים של הבדיץ פנו אלי ובקשו שאהיה המפקח מטעמים כדי לתת הכשר על היין. אמרתי להם שאין על מה לדבר, כי אני לא יודע את ההלכות. הם שלחו לי רב שהדריך אותי שלשה ימים, מהנטיעות בכרם ועד הבציר, ומהבציר ועד לשיווק. גם משכורת יש לי מזה, וכך הפכתי לנציג של הבדיץ במושבי.

גם עירוב יש כאן, עירוב מהודר. יש משפחות שבאות לשבת להתארח בצימרים של המושב, ויש אברך אחד שדואג בכל המושבים בסביבה שיהיה עירוב מהודר, אני הייתי הנציג שלו כאן, וכך הפכתי גם לרב פוסק בענייני עירובין...

בבוקר נערכה הברית, ואח"כ התענגו כל השבת בעונג השבת. זו הייתה שבת מרוממת ומשמחת במיוחד. כששב האב לבני ברק שוב נכנס למדן הגרא"ל שטיינמן וצוק"ל, סיפר לו את כל אשר נעשה, והודה לו על כך שיעץ לו לשכות בשבת יחד עם בנו. הוא עוד הוסיף ושאל, מה קדה "אן? מה גרם לבן לשוב בתשובה בדרך כד פלאית? וכי גם היה כאן? ומרן ראש הישיבה משיב לו ואומר:

"דע לך כי כל מה שהוא נפל היה בגלל שלא היה לו יחס והערכה בבית. היו לו אחים מוצלחים ממנו, והוא הרגיש חוסר הערכה. שם, הם העלו אותו. שם הם עשו אותו רב, אז הוא נהיה רב..."

הלומד ילד למה הוא דומה

מספר הרה"ג ר' חיים שולביץ שליט"א: בהיותי בישיבה גדולה, נהגתי להקביל פניו בימים טובים, ופעם באתי בצהרי חג השבועות ולא פתח את הדלת, כדרך הנערים הלכנו סביב הבית, וראינו שהוא שוכב רדום על הרצפה, ולידו הספר שלמד בו, והיה פשוט לנו שנרדם בדרך לימודו, לפני מנחה שבתי שוב לביתו, ואז אמר לי לבאר את המשנה 'הלומד ילד למה הוא דומה, לכותב על נייר חלק', אמרתי את ההבנה הפשוטה, שהכוונה למי שמתחיל ללמוד בעודו ילד, שהוא קולט את התורה בבהירות, אך המאחר ומתחיל ללמוד בזקנותו, אחר שמילא מוחו בדברים חיצוניים, כבר אינו קולט כראוי. אך הוא טען כמה טענות על ביאורי, ואמר שהכוונה להדגיש שמי שהוא 'לומד' כשהוא עדיין 'ילד', אזי מוחו פנוי וקליטתו בהירה, וביאר שעיקר לימודו של אדם תלוי במה שהוא 'לומד' ומבין היטב בערותו, כי זה הזמן שהאדם יכול לפנות לבו מכל טרדה, וגם המוח חזק ובריא, והדברים נקלטים לכל ימיו, ואמר שבדק הרבה ומצא שבגיל ארבעים זוכרים את מה שלמדו בגיל עשרים, יותר טוב ממה שלמדו בגיל שלושים.

עוד הוסיף, בשם ר' שמחה זליג, ששמע איש מפי איש מאדוננו הגר"א, 'מה עשו בני ישראל ביום מתן תורה, אחרי קבלת התורה בחר סיני? – שרו ורקדו כל היום', והיה מרחיב לבאר לנו, שאם על ההרים הדוממים נאמר שיצאו בריקוד כאלים, פשוט וברור שבני ישראל שקבלו את התורה, לא יכלו שלא לרקוד, הרי השמחה העצומה בקבלת תורה מרקידה את האדם מאליו. (ס' התודה)

בסוד שיח

במשך כמה שנים היה מציץ הגאון רבי אליהו מן שליט"א קמיה מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל מדברי האילת השחר עה"ת ומרן הגר"ח היה מעיר כדרכה של תורה, ונביא כאן מתוך המו"מ

כבר לא יוכלו לעשות כלום [וכעין מה דפרש"י בקידושין ל"א ב'] דאבימי דרש מזמור לאסף, שאמר אסף שירה על שכינה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך הותר פליטה בישראל וכו', ועיי' פורענות זו הי' הצלה לכלל ישראל.

והעיר מרן הגר"ח זצ"ל. אלפי שנה אנו חייב בלא ביהמ"ק וזה מתרגלים לכן זה לא קללה הכי גרועה.

***

איתא באילת השחר עה"ת: ועץ הארץ לא יתן פרי. פרש"י אפי' מן הארץ יהא לקוי שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה, ולא יתן פרי, פרש"י כשהוא מפרה משיר פירותיו הרי שתי קללות. וצ"ב דמאחר שנתקללו דאפי' אם העץ יפרה הוא משיר את הפירות, א"כ מה ענין בתוספת קללה שלא יחניט פירותיו.

והעיר מרן הגר"ח זצ"ל. כל הקללות תלוי בחטא ואם בשעה שחנטו הפירות עדיין לא חטא ורק אח"כ נתחדש החטא יש עוד קללה שאז ישרו הפירות.

***

איתא באילת השחר עה"ת: ואכלתם בשר בניכם ובשר בנתיכם תאכלו. הנה רש"י (בפסוק ל"א) מחשב שני דברים אלו לקללה אחת, ומשי"כ בפסוק שתי פעמים לשון אכילה ולא כתוב ואכלתם בשר בניכם ובנתיכם, עי' אוה"ח.

והעיר מרן הגר"ח זצ"ל. זו הערה ושאל רבנו אם עשו ברכה על זה ויש נידון באכל איסור לפיקו"נ אם מברך או לא.

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

איתא באילת השחר עה"ת: משמע דבזמן שמקיימים תורה ומצוות בשלימות לא יהיו אילני סרק, וקשה למה בבריאת העולם נבראו אילני סרק הרי עדיין לא הי' חטא, ובאמת הרמב"ן (בפרשת בראשית א' י"א) מביא מחז"ל שאף אילני סרק עשו פירות, וא"כ נאמר כי מקללת ארורה האדמה היו סרק עכ"ד, אמנם בירושלמי (כלאים פ"א ה"ז) איתא ר' פנחס אמר שמחה בציוויה והוסיפה אילני סרק, וצ"ע איך יכולה להוסיף בלי ציווי הקב"ה.

והעיר מרן הגר"ח זצ"ל: בעיקר יצירת הבריאה מוכרח שיהי' אילני סרק על מה שבעתיד יצטרכו ואי לאו שיהי' בתחילת יצירה יצירה כזו לא שייך שיהי' אח"כ כאן שעיקר הדינים לכהנים אף שלמד תורה זו גם עם כל ישראל מ"מ נאמר לו במיוחד לומר זה לכהנים.

***

איתא באילת השחר עה"ת: פרש"י ומה ת"ל לי אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו. אינו מובן דעת אנשים אלו שיודעים ומכירים רבונו ויודעים שבאפשרותו להענישם ואפי"ה מורדים בו.

איתא באילת השחר עה"ת: זה יצה"ר מיוחד כמו שיש יצה"ר של עי"ז ולכן שייך שמצד אחד כשתופסו היצה"ר מורד בו וכשאין בו היצה"ר יקיים מצוות ולכן אפשר שיעשה המצוה זה בדרך קבע ופסוק כ"א מיירי שכל צורת עשייתו וכשעושה בדרך ארעי אחאב אין לו חלק לעוה"ב ובגמ' שהי' גדול בתורה זה הי' יצה"ר.

***

איתא באילת השחר עה"ת: י"ט. ושברתי את גאון עוזכם. פרש"י זה בית המקדש. לפי סדר הפסוקים משמע שזה לא הקללה הכי גרועה, ואע"פ שחורבן ברוחניות זה הדבר הכי גרוע, מ"מ כל עוד שאדם חי יש לו תקוה [וטוב כלב החי מארי המת] אבל לאחר שימותו

זמני כניסת השבת

ירושלים: 6:57
בני ברק: 7:12
חיפה: 7:05

פרשת בחוקותי

הכל הולך אחר השורש

החוט המקשר: במאמרנו נברר את סמיכות פרשת בחוקותי, פרשת הברכות והקללות ופרשת דיני שדות ובתים השבים לבעליהן ביובל, לפרשת בהר העוסקת בדיני שמיטה ויובל. נבאר מדוע ישנן בפרשה דווקא מ"ט קללות, מהו שייכות הקללות שבחוקותי לחורבן ביהמ"ק הראשון, ומה שייכות פרשת ערכיו לפרשת הקללות.

וברש"י: "אז תרצה - תפייס את כעס המקום שכעס על שמטותיה. והרצת - למלך את שבתותיה".

(ב) ביומא (ט, ב): "מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים".

(ג) ובבבא מציעא (פה, א): "אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב 'מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על מה אבדה הארץ', דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו. שנאמר 'ויאמר ה' על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם'. אמר רב יהודה אמר רב: שלא ברכו בתורה תחילה".

(ד) ובשבת (קט, ב): "אמר אביי: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת, שנאמר ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם"³.

וצ"ב מה שייכותם זל"ז ואם ישנם לפחות ארבע סיבות, אם כן, מהי הסיבה האמיתית והשורשית לחורבנם וגלותם?

משמעות המספר שבע

ואשר יראה בזה הקדם ההבנה של הספרה שבע, המופיעה גם בקללות ובכלל, בהרבה נושאים ביהדות, כמו שביארו המפרשים: שנת השמיטה היא השנה השביעית, שבע כפול שבע מציין את שנת היובל, מ"ט שערי בינה, מ"ט ספירות (שהם שבע כפול שבע, כמו שאומרים לאחר ספירת העומר, שהם כנגד שבע הספירות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות, ובכל אחד יש משבעת ספירות האחרות, הרי שבע כפול שבע), וכנגדם יש מ"ט שערי טומאה, מ"ט קללות

סמיכות פרשת בחוקותי לפרשת בהר

יש להבין את סמיכות פרשת בחוקותי, העוסקת בעיקר בענין הברכה והקללה, לפרשת בהר שעיקרה עיסוק בדיני שמיטה ויובל, ובפרט שבסוף פרשת בחוקותי מוזכרים שוב דיני שדות ובתים שהוקדשו ולא נפדו שחוזרין ביובל לכהנים, שזה מעניינה של פרשת בהר, ונדמה כאילו הפסיק הכתוב בענין הברכה והקללה באמצע הנושא.

מ"ט קללות שבתורת כהנים

במדרש, (הובא ברש"י ריש פרשת ניצבים (דברים כט, יב)), מובא שבתורת כהנים ישנן מ"ט קללות וז"ל: "ומדרש אגדה, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים".

ויש להבין מדוע ישנם דווקא מ"ט קללות, ועיין במפרשים מה שביארו בזה¹, עוד בטרם נעמיק חקר נציין שדבר זה יכול להצביע על קשר לשמיטה ויובל הבא לאחר מ"ט שנה כנ"ל, ויתבאר בע"ה בהמשך בהרחבה.

הקללות כנגד חורבנות בתי המקדש

בזהר הקדוש (זו"ח פרשת כי תשא דף צו ע"ב) כתב שקללות של תו"כ מכוונות כנגד חורבן בית ראשון, בעוד שקללות שבפרשת כי תבוא מכוונות כנגד בית שני². גם כאן יש להבין היכן חלוקה זו מתבטא בקללות.

טעמי חורבן בית ראשון

מצינו לפחות ארבע סיבות מדוע נחרב בית המקדש הראשון:

(א) בתוה"ק נכתב שהוא בעוון שמיטה, כפי הנאמר (ויקרא כו, לד): "אז תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם אז תשבת הארץ והרצת את שבתתיה".

¹ וז"ל הכלי יקר: "והטעם אל זה הוא לפי שאותן שבתורת כהנים נאמרו קודם הערבות אשר קבלו עליהם ישראל בשבועת הר גריזים והר עיבל וע"כ באו במספר מ"ט, לפי שני שערי בינה נבראו בעולם וכולם נמסרו למשה חסר (נדרים מט, א). מזה אתה למד שהדבר אפשרי למין האנושי להיכנס תוך חדר היכל החכמה והבינה ע"י מ"ט שערים הפתוחים לפניו והם שערי צדק אשר לפני ה' צדיקים יבואו בו להבין מתוכם בינה ודעת את ה'. והחוטא אשר נכנס בו רוח שטות ולבו טח מהבין וראה מ"ט שערי בינה פתוחים לפניו והוא לא נכנס בשום אחת מהם ע"כ ילקח במספר מ"ט", עכ"ל.

² וזהר חדש פרשת כי תבא דף צו ע"ב: אמרין קללות שבתורת כהנים אינן כנגד בית ראשון. קללות שבמשנה תורה כנגד בית שני וגלות אחרון.

³ ובגמ' שם הובאו עוד מספר טעמים, אך המהר"ל שם ביאר שרובן קשורים לביטול ת"ת, א"כ נכללים הם בדברי הגמ' בב"מ הנ"ל, שביטול ראשון נחרב משום ביטול תורה.

שבתו"כ ושבע שמות ישנם ליצה"ר⁴. וישנם עוד הרבה עניינים שמספרם שבע ואכמ"ל.

וראיתי ביאור נפלא בספר הכתב והקבלה (ויקרא כו, יח) בשורש מילת שבע, על הפסוק "ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם", וז"ל:

"ולדעתי שם שבע אשר הונח על כמות המספר המתמצע בין הששי ובין השמיני, וכן שם שבוע אשר הונח על המשכת זמן שבעת הימים, עיקר יסודם הוא שבע, שענינו חזרת הדבר ושובו למעמד הראשון, שוב אל ארץ אבותיך, וענין שביה, ושבת שביה, והוא כי מאז ברא אלהים את האדם על הארץ הושם לצורך חשבון ימות העולם מספר שבע, להיותו גבול להמשכת הזמני, כאלו אין כח בהזמן ללכת ולהתוסף בהמשכתה בלי חוק וגבול, אבל היא כלכודה ושביה, בידי מספר שבעה, והוא המפסיק בכח המשכתה לאמר עד פה תבא, ומעתה תחזור ותשוב לסבוב כמות היקף זמן זה מחדש, ודומה הזמן בזה לאיש שבוי בבית האסורים שנמנע ממנו חפשיותו ללכת בשווקים וברחובות כחפצו ורצונו לבלי חוק, אבל ילך הלך ושוב תמיד בתוך הגבול אשר ישימו עליו כותלי חדר בית מאסרו, ככה המשכת הזמני יושבת בבית מאסר מספר השבעה, לבלי תתמיד בהליכתה בלי חוק וגבול", עכ"ל.

כלומר, שבע מבטא את ענין השיבה אל המקורות.

יש לציין למש"כ המקובלים שבכל דבר (אדם וחפץ) יש בחינה של שבע: ד' צדדים לרוחות השמים, מעלה ומטה, ונשמת הדבר (כשבאדם הכוונה לנשמה ממש ובחפצים זה מהות דבר, ויש אומרים שגם לדוממים ישנה נפש קלושה מאוד, ורמזו לדבר הם האטומים המרכיבים כל דבר, והזוים במהירות האור באופן תמידי)⁵.

יוצא איפוא שהשביעי הוא שורש הדבר, וכיון שפגעו בשורשי הדת מופיע בקללות שבפרשת בחוקתי המספר שבע, שוב ושוב.

ד' החטאים שגרמו לחורבן בית ראשון: כנגד עולם, שנה, נפש

ידוע מש"כ המקובלים בשם ספר יצירה (פ"ו א) שהעולם מתחלק ל"עולם, שנה, נפש" וסימנך "עשן".

נראה דד' דברים אלו שבגינן חרב המקדש קשורים לשורשי "עולם-שנה-נפש":

אי קיום מצוות השמיטה: שייך ל"עולם", שהוא "מקום", כאשר אי עמידה בשמירת השמיטה היא הרס המקום הקדוש שהוא ארץ ישראל המקודש מכל הארצות, וענין השמיטה

היא שבשנת השבע הארץ תשוב לשורשה, בלתי לה' לבדו (לה' הארץ ומלואה), ושנשבות ממלאכתה לגמרי.

אי קיום מצוות השבת: שייך לקדושת הזמן, "שנה" שהוא יום השביעי שבו שבת א-ל מכל מלאכתו, וכל הבריאה חוזרת לשורשה בבחינת הזמן (וכש"כ בספר הכתב והקבלה וכנ"ל).

עוון ביטול תורה: הוא שורש הנשמה והוא פגם ה"נפש", שהרי נשמת הדבר היא תורה, דהנה אמרו חז"ל (קדושין מ, ב) "תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה", כלומר המעשה היא התוצאה וה"תורה" היא שרשה, ונצרף לזה מה שכתב התורת חיים (ב"מ פה, ב) בהסבר החטא של "לא בירכו בתורה תחילה" שהכוונה שלא למדו "לשמה", שענין ה"לשמה" הוא בוודאי דבר עמוק ושורשי משום שהוא במחשבה.

עוון ג' עבירות החמורות: שפיכות דמים, גילוי עריות ורציחה שייכים גם לנפש וגם למקום. המפרשים (מהר"ל בספרו נצח ישראל פ"ד ועוד) ביארו הטעם דג' עבירות אלו הם ביהרג ואל יעבור, משום שכל הטעם לעבור על שאר מצוות מפני פיקוח נפש, הוא כדי שיתאפשר ליהודי לחיות ומשום חביבות החיים של ישראל, אך ג' עבירות אלו הם היפך החיים, וממילא אין טעם לחיות אחר שעובר כזאת עבירה. הרי שזה פוגע בשורש הנפש.

מדוע ישנם בתו"כ מ"ט קללות ובמשנה תורה צ"ח קללות

לאור זה יבואר מיעוט הקללות שבתו"כ, לעומת קללותיו של מרע"ה, שהן צ"ח קללות, וכבר תמיהו המפרשים, מדוע הוסיף משה קללות?

ולחנ"ל ניחא, דהנה ידוע שמספר שהוא שורש הוא משמעותי יותר, למרות שהוא מספר קטן יותר, מהמספר המלא, שזה טבע "השורש", לרכז ולצמצם את כל הענפים לדבר אחד, כפי שכתב הרמח"ל בספר דרך ה' בהקדמה עיי"ש.

לפי זה נראה להסביר שכיון שקללות שבתו"כ כנגד בית ראשון שנחרב בגלל עבירות שורשיות, דבר המסמל את המספר שבע, ממילא מועטים המה, אך עוצמתם יותר חזקה, לעומת בית שני שנחרב בגלל שנאת חינוס- אשר למרות חומרתה והקושי לתקנה ("תנו עיניכם בבירה" - יומא דף ט, א) אמנם אינה שורשית כ"כ.

טעם הדבר ששנאת חינוס היא רק ב"חיצונית" ולא ב"פנימית" משום ששורש עם ישראל הוא נשמה אחת, והיתכן שהיד תשנא את הרגל? וזה מש"כ "לא תשנא את אחיך בלבבך", דהלא הוא אחיך, ובלבבך- שהיא נקודת

⁴ מהרש"א חידושי אגדות סוכה נב, א: ישבע שמות יש לו ליצה"ר כו'. מבואר כי המעשים של האדם הן לטוב הן לרע מסוגלים לפי הבריאה של ז' ימי בראשית גם ע"פ המזלות מז' כוכבי לכת כמפורש סוף מסכת שבת מאן דבמאדים הוא ש"ד כו' ולפי מעשה הרע יבא העונש כאמור ויסרה אתכם שבע על חטאתיכם ואמרו על ז' גופי עבירות ז' פורעניות באין כו' וע"ש ז' מיני מעשים נקרא היצה"ר בז' שמות הללו כפי המעשה ושם רע דקאמר (ז' שמות שיש לו ליצה"ר) הוא בכלל ז' שמות הללו דהיינו שם שקראו לו הקדוש ברוך הוא יצר לב האדם רע וגו' ולפי שיש לאדם ב' לבבות דהיינו יצר טוב ויצה"ר כמ"ש בכל לבבך בשני ביתיין ב' יצרך קראו הקדוש ברוך הוא יצר לב האדם רע מנעוריו ב' אחד דהיינו היצה"ר שהוא רע מנעוריו כמ"ש.

⁵ לכל דבר בבריאה ישנם 6 צדדים, מלמעלה ולמטה (2), מקדימה ומאחורה (2) ומשני הצדדים (2). דבר זה נקרא בספרות המחשבה והנסתר בשם "חומר", וכאמור, לכל "חומר" ישנם 6 צדדים. לעומת זאת הספרה 7 פירושה "צורה", שהכוונה לעצם החפץ. דוגמה לדבר: לשולחן ישנם 6 צדדים, אך מלבד 6 צדדיו יש לו גם פן נוסף ומרכזי והוא היותו "שולחן" ולא "סתם 6 צדדים". בספרי חכמי הקבלה מוגדרת הספרה 7 במונח "הנקודה האמצעית", שפירושה "הצורה".

מלאכה כל שהיא, יכולותיו השכליות ומירב כשרונותיו, אך התורה פוסקת לנו שצריך לשלם לכל אחד מארבעת הקבוצות בערך קצוב. הרי זה פלא!

אלא שהתורה לימדה אותנו יסוד גדול בענווה. ככל שאדם יחשוב שהוא שווה יותר מחמת הרבה סיבות, הרי שעליו לדעת שכלפי הקב"ה כולם חשובים באותה מידה, "בנים אתם לה' אלוהיכם" (וכפי המשל הנודע שאמרו הקדמונים, שביחס ל"אין סוף", אין הבדל מה גודל האדם, כי ביחס לאין סוף כולם קטנים ושווים).

יסוד זה נלמד גם מהבחינה המעשית והרעיונית מהקללות.

מבחינה רעיונית: כפי שהסברנו שההבדל בין בני אדם הוא בענפים שם הם מסתעפים, אך בשורשים הכל מצטמצם, והלא כלל ישראל הוא גוף אחד וכל אחד מאיתנו נצרך לתועלת הכלל, ומי יאמר אני חשוב יותר מהאחרים, ולכן כיון שהקללות לימדונו לקח לתקן את מ"ט שורשינו, שהם שבע כפול שבע, שבהם כלולים שורשי כל האדם, ממילא שפיר מגיעים לנקודה המאחדת בשורש.

מבחינה מעשית: הלא ידוע שמה שרדפנו שונאינו במהלך כל הגלויות, ובפרט בשואה האיומה, הנאצים ימ"ש לא חילקו בין דם לבין איש לאיש והצוררים רצחו את כולם ובלבד שיהיה יהודי, כל ההבדל היה רק בכח העבודה, ממש כערך התורה, איש אשה קטן וזקן, והוא נפלא ממש למתבונן. היוצא מכל זה שהתורה מלמדת אותנו בפרשת ערכין, שבבסיס, בשורש כל היהודים שווים בפני הקב"ה, דבר הנלמד ומתחדד ע"י הקללות שעברו על עמינו בה הגויים אילצו ולימדו אותנו להיות מאוחדים.

הפנימיות- אין פירוד, לכן כל השנאה היא רק כלפי חוץ, **בענפים**, כלומר בגופים, אבל בפנימיות היא אינה נוגעת, ממילא היות וקללות שבמשנה תורה אינן בשורש אלא בענפים, הרי שהם מרובים אך חלשים בעוצמתן. (א"י? אומר שדבר קל הוא זה, דהלא מבואר בגמ' שהחטא של שנת חניס היה קשה יותר כש"כ "תנו עיניכם בבירה", אלא שהכוונה שיותר קשה לחזור בתשובה מחטא זה, כיון שהפך בבחינת מה כבר למעין "מחלה" ובכ"ז מצד שורשי הדבר הרי שהעבירות של בית ראשון היו יותר שורשיות ועמוקות מאלו של בית שני).

שוב הראוני מפורש בזהר חדש (פרשת כי תבוא) שכתב להדיא שהחטאים בבית ראשון היו חטאים בפנימיות ולכן לא נתגלה חטאם רק ע"י ה' ואילו החטאים שבבית שני היו עווונות חיצוניים יותר ולכן גם עונשם היה קל יותר.

קשר נפלא שבין פרשת ערכים לפרשת הקללות

ההקשר שבין פרשת ערכין לפרשת הקללות
לאור דברינו נראה לבאר גם את הקשר -הלכאורה תמוה- שבין פרשת הקללות לפרשת ערכין, "דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש כי יפלא נדר בערכך נפשת לה' " (כו, ב).

נראה להניח כאן יסוד גדול, הנה בפרשת ערכין מצאנו חלוקה ברורה בין ארבע קבוצות אוכלוסיה, איש ואשה, קטן וזקן, והיינו שכל ההערכה היא רק לפי יכולת כח המלאכה שבו. ויל"ע למה קבעה התורה ערך זה לפי יכולת המלאכה ובסכום קצוב. הלא לכאורה צריך היה לבדוק כל מקרה לגופו של ענין, באופן יחידי, כפי ששמים השמאים כיום, לבדוק האם האדם הוא חזק או חלש, מוכשר מבחינה פיזית וחכם בחכמת

עניינימין-מבט על הפרשה

מפי אאמו"ר הרב בנימין דזאלאשינסקי שליט"א

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: ונתתי גשמיכם בעתם וכו': והשיג לכם דיש את **בציר ובציר ישיג את זרע וגו':** (ויקרא פרק כו, ג-ה)

הלשון "אם בחקתי" אינו מבואר משום שלכאורה היה צריך לומר "והיה אם בחקתי תלכו וכו'" כמו שכתוב בפרשת ואתחנן "והיה אם שמעו תשמעו" שאז הכוונה לתאר התרחשות שתקרה בעתיד באם ישמרו את החוקים אזי תבוא עליהם ברכה.

עוד יש להבין את הברכה "והשיג לכם דיש את בציר" וביאר רש"י וז"ל: **שיהא חדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע:** והנה יש לשאול שברכה זו לכאורה אינה טובה שלמה משום שבמצב הזה יצטרכו לעבוד כל הזמן, והאם לא היה עדיף ברכה שבקצת זמן ירוויחו כל כך הרבה עד שלא יצרכו לעבוד כלל בשאר הזמן ויהיו פנויים לעבודת ה'?

ואשר יראה בזה בהתבסס על ביאור האור החיים הקדוש ל"באם בחוקתי תלכו" (בביאורו הכ"ט והל"א) שהכוונה ללמוד **מחוקות** שמים וארץ, אשר "חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם" כך גם בעבודת ה' מוטל על האדם לעשות לעצמו סדר יום מסודר- דבר יום ביומו- בגדר "חוק ולא יעבור" בו קיים זמן מיוחד לכל ענייניו הרוחניים והגשמיים, זמן תורה וזמן תפלה וכו' וע"י כך יראה ברכה בכל עמלו שהוא עמל תחת השמש.

לאור זאת ניתן לבאר שלכן לא כתוב "והיה אם בחקתי תלכו" שאז היה משמע שהעבודה והשכר הם ב' ענינים נפרדים, שבאם יקיימו החוקים אזי תבוא הברכה כגמול למעשיהם הטובים, אך יתכן שכאן כוונת התורה לא באה כגמול חיצוני לשמירת החוקים אלא **כסיבה ותוצאה** התלויים זב"ז, כלומר אם תשמרו החוקים בצורה מסודרת בגדר "לכל זמן ועת" אזי ממילא תשתלב עבודת ה' שלכם בבריאה שביסודה היא מסודרת, בה יש גשמים בעיתם והשיג לכם דיש את בציר וכו' וכל הקלקלה בסדרי בראשית הם רק כתוצאה מאי הקפדה של כלל ישראל על סדר בעבודת ה'. ולפי זה ניתן ליישב גם המכוון בברכה של "והשיג לכם דיש את בציר" שעיקר הכוונה בזה הוא כמו שדרשו המפרשים עה"פ "את מספר ימך אמלא" שהכוונה שהימים יהיו "מלאים" שהרי הגדר הגרוע ביותר שהאדם יעב בטלה ללא תכלית, ולזה רומזת התורה שאם בחוקתי תלכו ויהיה לכם סדר יום מלא בעבודת ה' ממילא לא יהיו ימי בטלה אלא "והשיג לכם דיש את בציר" בבחינת את מספר ימך אמלא. ודו"ק.

לעלוי נשמת

מרת ממטשי ע"ה בת הרב
בנימין דזאלאשינסקי הי"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אוצר החידות והדיעות לפרשת בחוקותי

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. הכ"ת שאדם אינו עמל בתורה, ובזכות עמל מסויים שעמל, זוכה לתורה.

תשובה. הגה"ק בעל תולדות יעקב יוסף ובספר משאת משה פירשו דבעוסק בתורה עם דרך ארץ, והכוונה דאף בעת שהוא עוסק בדרך ארץ, הרי הוא מקיים בחוקתי תלכו, שגם בשעת הליכתו למלאכתו ולעסקיו הוא מקיים כל פרטי ההלכות, א"כ בכל פעולותיו הרי הוא לומד התורה הלכה למעשה, ועל כך כתיב, והשיג לכם דיש את בציר, כי בכל מה שאתם מתעסקים בו נכלל בגדר עמילות התורה. ובספר מאור עינים פירש בזה 'קבעת עתים לתורה', דהיינו שקבעת כל הזמנים לתורה שלא נפרדת בכל מעשיך ובפעולותיך שהיו רק על פי התורה ולשם שמים כמו שנאמר בכל דרכיך דעהו. ויש מפרשים שאם אדם מתמסר ועמל על מיעוט תענוג ומיעוט שחוק הרי הוא זוכה לתורה. ובדברי הגר"א מצינו שמי שעמל בתיקון המידות לא רק שהוא זוכה לתורה אלא שהיא גם מעדנת אותה.

חידה.. בא"י סכנת הפרנסה היא יותר חשש מהסכנות הגופניות - מי אומר והיכן זה רמז?

תשובה. בתשובת רבי משה מינץ כתב על קושי העליה לא"י כי נשתבשו הדרכים, ואיתא ביה כמעט סכנת גוף וממון, וכן עתה יש תדיר סכנה, וטובים היו חללי חרב מחללי רעב וכו', והיינו שסכנת הפרנסה שהיא דומה לחללי רעב קשה יותר מהסכנות הגופניות. וראה בספורנו על הפסוק ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה. דהיינו ברעב הרע מן החרב, לפיכך השמרו לכם. והוא כאמור שקשה רעב מסכנות גופניות.

חידה. איזה גאון בספרו על התורה רמז על השואה האיומה בפרשתנו?

תשובה. המשך חכמה שנכתב כבר כמה שנים לפני שחשבו שעלול לפרוץ השואה, כתב, כי יחשוב הישראלי כי תחת ירושלים תהיה ברלין, אז יבוא רוח סועה וסער, יעקור אותו מגזעו ויפוצ המון גליו, יבלה ויהרוס, ישטוף ולא יחמול.

חידה. איזה אחד מהראשונים זכה בשמו מפרשת השבוע.

תשובה. על הפסוק ותם לריק כוחכם, חז"ל בתו"כ פ"ה ה"ג דרשו דקאי על הפוסק מעות לחתנו ומתה בתו שהפסיד הן את בתו ואת ממון, והתוס' בכתובת מ"ז ב' הביאו שר"ת תיקן תקנה שאם מתה הבת בשנה הראשונה ל"ע שחוזרת הנדוניה לאביה. ובהגהות מהרי"ד לתו"כ עה"פ הזה כ' שחלם בלילה שלכן קוראים לרבנו תם בשם זה כיון שבתקנתו ביטל את קללת ותם לריק כוחכם, [יש להוסיף שאף שבסוף ימיו חזר בו ר"ת ונתבטלה תקנה זו כמב' שם בתוס' אבל שמו נשאר כך בפי כל]. ובשיח יהודה להגרי"א רפופרט שליט"א כתב הנה אף דר"ת הרבה פעלים בתורה חזינו ששם נקבע לפי חסדים שעשה עם כלל ישראל בתקנותיו וכן חוני המעגל וכן מצינו שרבנו גרשום נקרא שמו מאור הגולה ע"ש תקנותיו, והנה יש לפרש עפ"י דרכו של המהרי"ד באו"א דהנה בגמי שבת נ"ה אי אמר שמואל שתמה זכות אבות ושם בתוד"ה ושואל הביאו דברי ר"ת לחלק שרק זכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה ואת זה אנו מזכירין מעתה יוצא שע"י חידושו של ר"ת נתברר שלא תם ברית האבות לנו וא"כ אולי ע"ש זה נקרא רבנו תם.

חידה. באיזה ברכה בפרשתינו מרומז ברכה לארץ ישראל וקללה לכל הארצות.

תשובה. בתורת כהנים על הפסוק (ד) ונתתי גשמיכם - דרש: גשמיכם שלכם ולא גשמי כל הארצות, שיהיה שובע בארץ ישראל ורעב בכל הארצות והם באים ולוקחים מכם ומעשירים אתכם.

חידה. היכן מרומז ימות המשיה בפרשתינו.

תשובה. ראה בחידושי הרמב"ן לפרשתינו שכל הברכות הללו יתקיימו רק בימות המשיח.

חידה. 390 תיבות בפרשה (פר' בחוקותי), איזה תיבות וכנגד מה?

תשובה. בבעל הטורים כתב שמתחילת התוכחה עד געלה נפשם ש"ץ תיבות כנגד ש"ץ שנים שחטאו עשרת השבטים.

חידה. רמז בפסוקים בפרשתינו חילוק בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית, ואיזה נ"מ בהלכות גנב יהיה מכה חילוק זה.

תשובה. במשך חכמה כתב כי אצל מקדיש בהמה למזבח שנעשית בעלת מום לא כתיב כי אם יגאלנה המקדיש ויסף וגו', לעומת בהקדש בדק הבית כתיב כי המקדיש את ביתו וכן ואם יגאל איש את השדה ויסף חמישיתו, כי בהקדש מזבח אפילו לאחר שהקדיש הרי מתכפר בו ושמו עליו, לכן לא כתיב המקדיש ולא כתב בהמתו כי שמו עליו מאחר שמתכפר בו ולכן אינו מוסיף חומש, משא"כ בהקדש בדק הבית לאחר שהקדישם אין בו לאחר כלום שאין שייך לו רק לבדק הבית. ונפ"מ בזה בגנב והקדיש דאמרינן בגמ' ב"ק

(עו"א) דבין בקדשי קדשים ובין בקדשים קלים אינו משלם ד' וה', ומקשי בגמ' מה לי מכרו להקדש ומה לי להדיט, ומשני דכשמוכר להדיט מתחילה היה נקרא שור ראובן ולאחר מכירה נקרא שור של שמעון, אבל הקדש שמו עליו, כי בהמה שהוקדשה להקריב שמו עליה גם כאשר היא ברשות אחר. והקשו תוס' דלהלן תנן גנב והקדיש משלם ד' וה', ותירצו דלהלן מיירי בקדשי בדק הבית ובקדשי בדק הבית הרי לא נקרא שמו עליו ולכו בכה"ג מתחייב בד' וה'.

חידה. איזה חילוק בפדיון מעשר שני בין איש לאשה, ומדוע?

תשובה. איתא בקידושין (כד ע"א) אשה פודה מעשר שני בלא חומש (דלאו דידה הוא ואין מוסיפין חומש על פדיון מעשרות אלא בעלים). ומוקי בזווי דידה ומעשר דידה וילפינן איש אמר רחמנא ולא אשה ממעשר בעלה. ומשום דאשה כאחר דמיא.

חידה. בכמה פסוקים ומשניות וגמרא רמזו שעניין האפייה שייך לנשים, ציין לפחות 3 מקומות (ואחד בפרשתינו).

תשובה. בפרשתן כתיב ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. ובשמואל א (כח,כד) כתיב ותלש ותפהו מצות. והיינו דהאפייה שייך בנשים. ואיתא בב"ק (דף סב) עשר תקנות תיקן עזרא ואחד מהם שתהא אשה משכמת ואופה. ובביצה (יז ע"א) ממלאת אשה כל התנור פת אף על פי שאינו צריך אלא לכזית. ועוד איתא בחלה (פ"ב מ"ג) דאשה קודמת בהפרשת חלה משום שהיא חייבת במלאכת אפיית הפת וראה בירושלמי (שבת פ"ב ה"ו) מניין שהאשה נצטווה על מצות חלה.

חידה. איזה אחת מהקללות ר"ל נתקיימה בנו במיוחד בימים אלו, מתוך קללות דפרשתינו. (ויהי רצון שבמהרה נעשה תשובה וייהפך לברכה).

תשובה. האור החיים הקדוש כתב שהקללה וגעלה נפשי אתכם, היא הקללה שנתקיימה בזמן הזה, ולזה כלו עינינו ודאבה מאוד נפשינו, אי נא לנו.

חידה. באיזה דבר בפרשתינו העבד אינו שוה לאשה, אפילו שלכאורה היו צריכים להיות שוין בזה, ומדוע.

תשובה. בערכין איתא ונפסק ברמב"ם העבד נערך כשאר ישראל אע"ג דגבי מצוות יש לו דין אשה מ"מ הוא נערך לפי ערך זכר וכמ"ש בשטמ"ק דהו"א דעבד דומה לאשה גם לערכין וילפינן בהיקש לה לה דהוי כאשה, קמ"ל דדינו כזכר.

חידה: היכן מצינו בפרשתינו שייכות בין בניין בית המקדש לתורה.

תשובה. א] על הפסוק ושברתי את גאון עזכם, ביאר ברש"י זה בית המקדש ויתכן לבאר דמה שבית המקדש נקרא גאון עוזנו, הוא משום שאין עוז אלא תורה כמו שנאמר תהילים כ"ט י"א ה' עוז לעמו יתן עי' וזבחים קטז, וכן נאמר תהילים ח' ג' מפי עוללים ויונקים ייסדת עוז ובית המקדש היה מקום השראת השכינה ובזכותו הרי הגיעו להשגות בהבנת התורה כהנאמר איכה ב' ט' טבעו בארץ שעריה אין תורה וכן ידוע דירמיה הנביא אמר למורו של אפלטון דמה שבוכה הוא על חורבן הבית אין זה על החרבת העצים והאבנים בעלמא אלא על ההשגות והגילויים שכעת אי אפשר להשיגם וא"כ שפיר נקרא ביהמ"ק גאון עוזנו.

ב] הרי בפרשתינו נאמר אם בחוקתי תלכו ופרש"י שתהיו עמלים בתורה והתורה מביטיחה לנו שעל ידי לימוד התורה ונתתי משכני בתוכם ופרש"י זה בית המקדש וכמש"כ המפרשים שעי"ז

חידה. איך משכחת לה אחד שהוא למעלה מגיל עשרים שיהא לו חיוב ערכין פחות מחבירו שהוא פחות מבן עשרים.

תשובה. - י"ל במקרה שהוא מך. כמש"כ (ויקרא כז, ח) "ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן והעריך אתו הכהן על פי אשר תשיג יד הנדר יעריכנו הכהן". ופירש"י ז"ל "ואם מך הוא. שאין ידו משגת ליתן הערך הזה: והעמידו. לנערך לפני הכהן ויעריכנו לפי השגת ידו של מעריך: על פי אשר תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו וישאיר לו כדי חייו מטה כר וכסת וכלי אומנות, אם היה חמר, משאיר לו חמורו", עכ"ל. הרי שיש מציאות שאינו משלם כערך שכתוב בתורה לפי הגיל. וא"כ יתכן שלפי מצבו יצטרך אחד שהוא למעלה מגיל עשרים, לשלם פחות מחבירו שהוא פחות מבן עשרים.

חידה. באיזה דבר מותר להערים לכתחילה ולפטור אותו מחיובו בפרט מפרטי המצוה.

תשובה. י"ל בפדיון מעשר שני, וכמש"כ בהעמק דבר על הכתוב (ויקרא כז, לא) "ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יסף עליו", וז"ל, "חמישיתו יוסף עליו. בכל הפרשה בגאולה דקודש כתיב ויסף חמישית וכאן במע"ש כתיב להיפך, ונראה כלפי דתנן בפ"ד דמע"ש מערימין על מע"ש, ומבואר מזה הלשון דמותר לכתחילה להערים ולפטור עצמו מחומש, וכדמוכח במשמעות זה הלשון רפ"ה דתמורה כיצד מערימין על הבכור ע"ש, משא"כ בהקדש לא תנן לשון זה דרשאי לכתחילה להערים שלא ליתן חומש, והיינו משום דבהקדש כתיב ויסף חמישיתו, משמע דמצוה שיתן חומש, אבל משמעות חמישיתו יוסף הוא להיפך, שאין מצוה להוסיף חומש אך אם לא נתן עצה והערמה וגאל בעצמו יוסף חומש", ע"כ.

וארטים על פרשת השבוע

כו ג-ד. אם בחוקותי תלכו.. ונתתי גשמיכם בעתם. ואומר רש"י בעתם בשעה שאין דרך בני אדם לצאת. מקשים העולם דילמא בעתם זה כפשוטו בשעה שאנחנו נצרכים לגשם; וי"ל, אומר רבי דוד לידא בספרו מרגינתא טבא, דהנה איתא ביומא נג: שתפילת הכהן גדול שלא תיכנס לפניו תפילת הולכי דרכים לא הועילה נגד רבי חנינא בן דוסא שהיה צדיק גדול. והנה כאן מדובר במצע של אם בחוקותי תלכו והיינו שכולם היו צדיקים, ולכך האפשרות היחידה שבטוח יירד גשם זה כשכולם בבתים ואין דרך בני"א לצאת, כי בלא"ה צדיקים יכולים למנוע, אם יתפללו שלא יירד.

כו ג-ד. אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם.. ונתתי גשמיכם בעתם. וקשה הא שכן מצווה בהאי עלמא ליכא ואי"כ איך כתב שאם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו תקבלו שכר ונתתי גשמיכם בעתם וגו'; וי"ל, אומר רבי שלמה קלוגר ע"פ המהרש"א בקידושין דף לט: , שהטעם שלא מקבלים שכר על המצוות בעולם הזה, כן יהיה אפי"כ תורה על הראשונות והי"ה מאבד למפרע את כל זכויותיו, ואי"כ יצא שהשכר שקיבל הוא לא בצדק. והנה איתא בסוטה כא שתלמיד חכם שמסיק שמערתא אליבא דהלכתא ניצל מכל החטאים לגמרי ולא יחטא עוד לעולם. והנה כאן כתיב אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם, והיינו שגם יעמלו בתורה וגם ישמרו המצוות באופן הראוי, כי עשייה היא לשון תיקון, באופן זה ודאי לא יבוא לידי חטא, וממילא תוכלו לקבל שכר בהאי עלמא ותזכו לונתתי גשמיכם בעתם.

כו ד. ונתתי גשמיכם בעיתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו. למה גבי גשמים כתוב ונתתי גשמיכם בעיתם, היינו שהקב"ה ייתן גשם. ואילו לגבי עץ השדה כתוב שהעץ עצמו ייתן פריו; וי"ל, ע"פ תענית ב. ג', מפתחות נתנו ביד הקב"ה ואחד מהם זה מפתח הגשמים. ולכך גשם הקב"ה נותן, אבל פירות העץ ייתן. ורמ"ד סאלאווייצי'.

כד ד. ונתתי גשמיכם בעיתם. יש להבין מדוע כתוב גשמיכם האם הגשם הוא שלנו? וי"ל דאמרו ברי"ה י: הרי שהיו ישראל רשעים גמורים בראש השנה ופסקו להם גשמים מועטים לבסוף חזרו בהם, להוסיף עליהם א"א שכבר נגזירה גזירה, אלא הקב"ה מורידן בזמנם על הארץ הצריכה להם הכל לפי הארץ. והיינו שהקב"ה יוריד את הקצת בזמן, במקום ובהשפעה המתאימה. וזהו שאמר אם בחוקותי תלכו אז אפי' שנגזר שיהיה קצת גשם אני אתן גשמיכם והיינו הגשם שנקבע לכם ברי"ה, בעיתם והיינו במקום, בזמן ובהשפעה המתאימה. תוספת ברכה.

כו ה. ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטח בארצכם. יש להקשות איך מותר לאכול כדי שביעה הרי איתא בגיטין ע. אכול שליש ושתה שליש והנח שליש שאם תכעס תעמוד על מילואו. היינו, אדם שאוכל ושותה ימלא את הבטן רק עד שני שלישים, כדי שאם יכעס יהיה מקום לאכול לזון, כי אחרת זה סכנה. ואי"כ איך אוכל כדי שביעה? מתוך רבי יונתן איבשיץ ע"פ נדרים כב. שבארץ ישראל אין הכעס שולט. והיינו דאמרין ואכלתו ושבעת וברכת וכו' על הארץ הטובה. היינו שהשביעה תהיה רק בארץ שלא כועסים בה, וזה מה שכתוב בפסוק כאן ואכלתם לחמכם לשובע משום וישבת על הארץ לבטח. ולפי"ז יש ליישב נמי הקשר בין אכילה לשובע לשיבה לבטח בארצכם. מכיוון שתשבו לבטח בארצכם תוכלו לאכול לשובע, כי לא תגיעו לידי כעס ולא תצטרכו להשאיר מקום לאוכל לזון.

כו ה. ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטח בארצכם. יש להקשות מה הקשר בין אכילה לשובע לשיבה לבטח בארצכם. וי"ל ע"פ ברכות ג: שבאו ואמרו לדוד המלך שאין פרנסה, א"ל דוד צאו והתפרנסו זה מזה, אמרו לדוד אין הקומץ משביע את הארי. אמר דוד לנו למלחמה. והנה כאן הקומץ משביע את הארי כי אוכל קצת ומתברך במעו (רש"י) על ואכלתם לחמכם לשובע) ממילא וישבתם לבטח בארצכם, כי לא תצטרכו למלחמות. רבי שמואל יעקב בורנשטיין.

כו ו. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד. הגמ' בברכות נה: אומרת שכל ימיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומבארים האחרונים לפי שהיה טרוד במלחמות, לכך בלילה ראה חלומות רעים פענייני מלחמות. ולפי"ז מובנת הבטחות התורה, ונתתי שלום בארץ ולא יהיו מלחמות וממילא ושכבתם ואין מחריד.

כו ו. ונתתי שלום בארץ. אומר רש"י שמא תאמרו הרי יש אוכל ושתיה - אם אין שלום אין כלום, ת"ל ונתתי שלום בארץ. מכאן שהשלום כלול כנגד הכל

עכ"ל. כאן בברכה הם מתייראים שמא לא יהיה שלום, ואילו בפרשת נצבים כתוב והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, משמע שבקללה הם אומרים שאפי' שתהיה קללה אצל שלום יהיה. וקשה להם בברכה חוששים שלא יהיה שלום ובקללה הם בטוחים שכן יהיה שלום. וי"ל ע"פ ברכות כ: שאלו מלאכי השרת לקב"ה למה אתה נושא פנים לישראל ונותן להם שלום כדכתיב 'ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום'; ענה להם הקב"ה אני כתבתי בתורתך ואכלת ושבעת וברכת, היינו שיברכו רק במקום שהם שבעים, והם מברכים גם ב'כזית' אפי' שהם אינם שבעים, ולכן כיוון שהם נושאים לי פנים אני נושא להם פנים ונותן להם שלום, ולפי"ז, מובן כי בברכה הם לא נושאים פנים לקב"ה כי הם אוכלים קצת והם שבעים, כדאיתא ברש"י על הפסוק הקודם ואכלתם לחמכם לשובע שיהיו אוכלים קצת ומתברך במעיהם, ואי"כ הקב"ה לא ישא לנו פנים כי אנחנו שבעים בכזית ואין נשיאות פנים מצדינו לכן חששו שלא יהיה להם שלום. ועי' צריך את ההבטחה שמים ונתתי שלום בארץ. משא"כ בקללה הם היו בטוחים בשלום כי הם לא היו שבעים כלל וכלל ובכ"א בירכו ברהמ"ז.

כו ו. והשבתי חיה רעה מן הארץ. הקשה הגרא"ז מלצר לשיטת רש"י בפסחים ד: לגבי תשבינו שאור דהשבתה היינו ביטול, ולא ביעור, הא כאן חזוין דהשבתה הוא ביעור, שהרי כוונת הפסוק והשבתי חיה, שלא יהיו חיות רעות, והיינו ביעור; ותירץ רבי בצלאל זולטי ע"פ התו"כ שהוא ברמב"ן כאן, דפליגי רבי יהודה ורבי שמעון, דרבי יהודה ביאר דהשבתה היינו יעברו מהעולם כפשוטו, ואילו לרבי שמעון משבתין שלא זיקו. ולפי"ז הכל מובן לשיטתם, דלר"י דהשבתה הוא ביעור דס"ל דביעור חמץ הוא בשריפה, לכך כאן ההשבתה הכוונה שהקב"ה יעביר החיות מהעולם לגמרי. ואילו לרבי שמעון שהשבתה דהכא היינו שלא זיקו, הוא כעין ביטול חמץ שמבטל החשיבות שלו, וכחיות שמבטל את ההיזק שלהן. ולפי הנ"ל יש לבאר עוד פלוגתת הרמב"ם והראב"ד פ"ב ממלכים ה"א, דלרמב"ם שם לעת"ל עולם כמנהגו נוהג ולא יהיה שום שינוי. ובביאור הפסוק וגר זאב עם כבש הוא דרך משל: והיינו שיהיו ישראל יושבים בין האומות ולא זיקו להם, אבל לא שיגור זאב עם כבש. ומקשה שם הראב"ד הרי כתוב והשבתי חיה רעה מן הארץ, ומאי דכתיב בתורה אי"ז משל, ורק על דברי נביאים שידך לומר דרך משל. וז"ל הרמב"ם והראב"ד נחלקו בפלוגתת ר"י ור"ש הנ"ל, דלר"י הכוונה שלא יבואו חיות רעות בארצכם והוא מפני שיהיו מלאים באדם, וממילא לא יכנסו חיות רעות (כ"כ הרמב"ן כאן) ואין זה שינוי הטבע וכן למד הרמב"ם. אבל הראב"ד שהקשה משם ס"ל כ"ש שהחיות לא זיקו והוא שינוי הטבע ולכך הקשה על הרמב"ם מהכא. רבי משה גפן.

כו ז-ח. ורדפתם את אויבכם וגו' ונפלו אויביכם לפניכם לחרב. וברש"י שיהיו נופלים לפניכם שלא בדרך הארץ. מה בא להוסיף רש"י בזה? י"ל ע"פ המדרש, שכשדוד הרג את גלית הקב"ה עשה נס שגלית יפול על פניו לכיוון דוד שלא בדרך הארץ נס שנופלים לאחוריהם, והטעם כדי שיהיה קל לדוד לכרות את ראשו שהיה גדול ואם היה נופל לאחוריו היה מאמץ להגיע עד הראש שלו, והכנענים היו גבוהים מאוד ע"פ עמוס ב' ט'. וזה מה שכתב רש"י שיהיו נופלים לפניכם שלא בדרך הארץ.

כו ח. וידעו מכם חמישה מאה, ומאה מכם רבבה וידעו. ברש"י הקשה הלא החשבון הוא שאם חמש רודפים מאה. אז מאה רודפים אלפיים. וי"ל, אומר המהרי"ל דיסקין, שכוונת הפסוק כך: ורדפו מכם חמישה מאה, ומאה מכם - היינו מאה פעמים חמש דהיינו חמש מאות, רבבה וידעו.

כו יג. ואולך אתכם בקומה זקופה. ותמה ע"כ החת"ס הרי הגמ' בקידושין לא. אומרת שאסור לילך ד"א בקומה זקופה. וי"ל דהנה טעם האיסור לילך בקומה זקופה הוא משום ששכינה למעלה מראשותיו, וצריך ללכת בהכנעה לפני השכינה. והנה כאן כתוב והתהלכת בתוככם. ופרש"י 'אטייל עמכם בגן עדן - כאחד מכם' היינו שהקב"ה יטייל בינינו, ולכך מותר ללכת בקומה זקופה שהרי הוא לא מראשותינו ואנחנו לא דוחקים רגלי השכינה.

כו יז. ונסתם ואין רודף אתכם. לכאורה קשה מה הקללה שאין רודף אתכם, הרי אם כך יהיה רודף זו קללה יותר קשה. וי"ל שמה יש רודף אתכם

פרשת בחוקותי תשפ"ב

אלוקים יבקש את הנרדף, וזו הקללה כאן שלא יהיה לכם את הזכות של אלוקים יבקש את הנרדף.

כו יט. ושבירתי את גאון עוזכם. בתורת כהנים ביאר שזה הולך על הריגת 'פפוס בן יהודה' שהיה מקורב למלכות והיה מבטל הגזירות של היהודים. פעם אחת נמצאה בת המלך הרוגה ורצו להרוג את כל היהודים, בא פפוס ואמר שהוא הרג אותה וכך הוא נהרג וניצלו יכולה לעמוד במחיצתו בגי'ע בגלל המעשה הגדול והאציל שהוא עשה, שהיה ברומי של עולם ומסר עצמו להריגה כדי להציל את ישראל. וכתוב עליו, שכשנכנס לבית הסוהר וראה את רבי עקיבא, אמר לו אשריך שנתפסת על ד"ת אוי לי פפוס שנתפסתי על דברים בטלים. רואים שאפילו שעשה כזה מעשה אצילי וגדול, שהרי כל המציל נפש אחת מישראל וגו' עאכו"כ מי שהציל את כל היהודים שהיו בסכנה, ולמרות זאת, הוא נחשב כמי שנתפס על דברים בטלים, ולמה! כי מול תלמוד תורה גם הדברים הכי גדולים בעולם נחשבים כדברים בטלים.

כו כ. ותם לריק כוחכם. איתא בתורת כהנים: זה המשיא בתו ונותן לה ממון הרבה, ולא הספיקו שבעת ימי המשתה לצאת עד שמתה בתו, נמצא קובר את בתו ומאבד את ממוןו (כי הבעל יורש). רבינו תם בספר הישר תיקן שהיה המשיא מתה בתוך יב' חודש מהנישואין בלי להשאיר זשי"ק, הבעל צריך להחזיר לאבא את כל הנדוניה שקיבל. והנכד של הפני"י מספר שנגלה לו בחלום, שזה הטעם שקוראים לרבינו תם 'תם' כי הוא ביטל גזירת ו'תם' לריק כוחכם.

כו כח. והלכתי עמכם בחמת קרי, ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאתכם. לכאורה המילה אף אני מיותרת. ואומר החת"ס ע"פ סנהדרין מו. שהשכינה מצטערת גם על מיתת רשעים. וזמ"ש הכא ויסרתי אתכם אף אני והיינו שגם הקב"ה מתיסר, כביכול, בצרתם.

כו מב. וזכרתי את בריתי יעקב. מה נתקע כאן באמצע הקללת פסוק של נחמה: מתוך הסנדלר זצ"ל שזה גם קללה. כי אינו דומה רשע בן רשע שעושה עבירה, לרשע בן צדיק. כי על הרשע בן צדיק יש יותר תביעה בשמים למה עשה עבירות הרי ראה בבית לא ככה, משא"כ רשע בן רשע שעושה עבירה שכך ראה בביתו. וזה מה שהתורה אומרת כאן, אני אתן לך עונש גדול כי אני זוכר שאתה מזרע האבות הקדושים, וגם הארץ אזכור, ואווירה דאר"י מחכים, ובכל זאת לא הלכת בדרך הישר.

כו מב מג. וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור. והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם. יש להבין מה הטעם נכתב 'ואף', הרי היה יכול לומר וזכרתי את בריתי אברהם יצחק ויעקב! עוד צ"ב מדוע אחר שיזכור ברית האבות והארץ תעזב מהם אדרבה זכותם תגן עלינו? וי"ל דהנה מצינו בב"מ פה: שבשעה שמתפללים אבות העולם על הגאולה הם מתפללים בנפרד כיוון שאם יתפללו ביחד תתגבר מידת הרחמים ותבוא הגאולה לפני זמנה. ולפי"ז לכן נכתב ואף והיינו בנפרד ולכן הארץ תעזב מהם כי התפילה בנפרד ולא ביחד, ואילו היה ביחד הארץ היתה ניתנת להם. נשמת חיים.

כו מז. לא מאסתי ולא גאלתי לכלותם. רבי ברוך דב דיסקין אמר וארטי יפה, כמדומני בשם הגר"א, על הפסוק במלאכי ג' ו' **אני ה' לא שונאתי וישראל לא כליתם.** הגמ' בשבועות אומרת האומר הן הן הרי"ז שבועה, לאו לאו הרי"ז שבועה, כלומר אדם לא צריך לומר אני נשבע שאני לא הולך למקום פלוני, אלא אם אומר אני לא הולך אני לא הולך פעמים הרי"ז שבועה. וזה מה שאמר ה' לישראל אני ה', לא - שנית. היינו את המילה 'לא' שנית, כלומר אמרתי פעמיים. והיכן? אצלנו בפרשה: לא מאסתי ולא גאלתי לכלותם להפר בריתי עימם, ולכך משום שאני ה' שנית פעמיים את הילא, לכן אתם בני ישראל לא כליתם לכך אני לא מכלה אתכם.

כו יט. ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו. הנה כאן לגבי גאולת שדה כתוב שכשהמקדיש פודה אזי **וקם לו**. ואילו לעיל בפסוק נז' לגבי מקדיש בית איתא שאם המקדיש יגאל את ביתו **והיה לו**. ויש לעיין למה לגבי שדה כתוב **וקם לו** ולגבי בית כתוב **והיה לו**? וי"ל בדשדה דינא הוא שאם לא גאלה המקדיש ומכר הגזבר אזי זה לא חוזר לבעלים ביובל. משא"כ בבית תמיד חוזר הבית ביובל לבעלים. לכן בשדה כתוב קיום והיינו שזה מתקיים אצלו. ואילו בבית שזה בלא"ה שלו כתוב והיה לו כבר כשפודה, אבל לקיום גם בלא"ה זה היה שלו.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה. התורה אומרת לנו אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה, לא התוצאה היא החשובה אלא העמל. והי"ה מה שאומרים בסיום מסכת "אנו עמלים ומקבלים שכר וכו'" דהיינו אפילו על עצם העמל בלי תוצאה, והם עמלים ואינם מקבלים שכר, כי שכר בעיניינים גשמיים מקבלים רק על תוצאה. הרב דסלר זצ"ל סיפר שהיו שני אנשים שהלכו ללמוד רפואה באוניברסיטה, הראשון היה עמל כל יום עד כלות הכוחות, אבל בגלל שהוא לא היה מוכשר, הוא היה מקבל בציונים רק 70, חברו לחדר היה מוכשר מאוד, הוא היה עובר על החומר לילה לפני המבחן, והיה מקבל מאה. כשנגמרו המבחנים, שניהם באו לבית חולים לקבל משרה, הראשון מיד נמסר לו שהוא לא מתאים, והשני שבקושי למד, קיבל על אתר להיות מנהל מחלקה. הראשון שהיה מתוסכל, פנה למנהל ושאל מה זה, אני כל הזמן למדת ולא קיבלתי כלום, הוא בקושי למד וקיבל.... ענה לו המנהל אותי לא מעניין העמל, אלא התוצאה, הוא קיבל 100 ואף המציא משהו, אתה בקושי 70. אומר הרב דסלר, זה הכל בעוה"י, אבל בעיניינים רוחניים, הקב"ה משלם על העמל, על כל מאמץ שאדם עושה. יכולים להיות שני אנשים, אחד מוכשר, שידע מסכתות שלמות, ואף יש לו סברות נפלאות בכל חלקי התורה, אך הוא לא עמל, הוא מדבר בלימוד כשמתחשק לו וכדו', לעומתו, חברו בקושי זוכר משהו וכו', אך הוא עמל ועמל ללא לאות. כששניהם יגיעו לשמים, אומר הרב דסלר, הראשון יישב בסוף... אחרי תקופה של גהנום... על הבטלה שלו וכו' וכו'. לעומתו, השני יישב במזרח יפלא ויהיה לראש ישיבה, כי בשמים הכל נמדד על פי הקושי, ההשקעה והעמל. והי"ה בכל המצוות, כגודל העמל כך גודל השכר. על כל עמל, השכר קופץ פי 100, יכול אדם ללמוד דף גמ' וזה כאילו לא אלפי דפים, ואלפי שעות, יפה שעה אחת בצער ממאה שלא בצער... וידוע המעשה עם החי"ח שפעם בא אליו אדם ואמר לו שהוא חשקע במשך תקופה ארוכה והצליח להבין רק דף אחד בגמ', ושאל האם ראוי להמשיך בזה הדרך? אמר החי"ח לסובבים אותו אתם שומעים מה האיש הזה שואל האם ראוי להשקיע כ"כ הרבה בשביל מאה דפים גמ', מיד האיש תיקן, לא מאה, אלא דף אחד... והחי"ח כאילו לא שומע הוא חוזר שוב על דבריו ואומר, אתם שומעים מה האיש הזה שואל וכו' ושוב אומר מאה דפים, השואל היה בטוח שדעתו של החי"ח נשתבשה חלילה, עד שהחי"ח ביאר את דבריו כך: הנה אדם שלומד גמ' דף אחד נגמ' וזה קשה לו, אז נחשב הדבר כאילו למד מאה דפים גמ', כי יפה פעם אחת בצער ממאה שלא בצער. **כעת בימי הספיירה** כתבו החינוך והרמב"ם שהם ימי הכנה למתן תורה. ואצלינו בפרשה מובא שההכנה למתן תורה מגיעה על ידי עמל התורה. וכשחללה לא עמל בתורה מגיעים כל הצרות שבפרשה, וכמ"ש רש"י אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה. לכן חובה עלינו להתחזק בעניין זה עד למאד. ובזמנינו, שמעתי מרבי מיכל יהודה ליפקוביץ, שלימוד התורה מתוך הדחק נחשב לעמל התורה. ויש בנותן טעם להביא את דברי הסטיפלער שהיה אומר שאדם לא מפסיד אלא ההצלחה שלו מזה שהוא לומד תורה. **הבית הלוי** היה אומר שאדם עמל בתורה נותנים לו סיד לבאר ביאורים עמוקים בסוגיות. פעם בחור שאל את רבי ברוך בער שאלה קשה רבי ברוך מיד ענה לבחור שתובה. לאחר מספר דקות אמר לו רבי ברוך בער שהתירץ אינו אמיתי. בשעת לילה מאוחרת הגיע רבי ברוך בער לחדרו של אותו בחור ודפק בדלתו. הבחור התעורר והוא רואה את ראש הישיבה, לשאלתו מה הוא רוצה ענה ראש הישיבה התשובה שאמרתי לך היום היא כן טובה. הבחור שאל מדוע בתחילה חשב ראש הישיבה התשובה לא טובה? ענה רבי ברוך בער מהרגע הראשון היה התירץ נראה נפלא ביותר, אך לאחר כמה רגעים חשבתי: איך אפשר להגיד תירץ אמיתי על קושיא חמורה כל כך ברעך אחד, מבלי לעמול עליו, להתאמץ ולהתייגע. משוכנע הייתי שתירץ שנקנה בלא עמל אינו יכול להיות אמיתי, כי תורה נקנית בעמל וביגיעה ולא בהבזק של רגע. לכן, למרות שנהניתי מאוד מהתירץ, לא יכול הייתי להשלים אותו מבלי שנתקיים בו התנאי של "עמל התורה", עתה לאחר שעמלתי עליו כדבעי, יכול אני להעיד על התירץ בבטחה כי אמיתי הוא. **כמו"כ** ידוע שרבי נפתלי טרופ היה יגע על סוגיא אחת ימים ולילות במשך שבועות שלמים, פעמים שהיה מניח על מצחו מגבת רטובה, כדי לרענן את מוחו היגע. למרות שהיה ידוע כבעל כשרון גדול.

התורה אומרת לנו שכל הברכות מתקיימים במי שעמל בתורה: הסגולה הכי גדולה היא התורה, ואין סגולה כתורה וכל הלומד תורה יש לו השגחה פרטית מיוחדת בכל נושא והקב"ה עוזר לו בדרכים מפתיעות ולא רגילות. וכל מיני פעולות מסוכנות שנעשו להצלת כלל ישראל בזמן שיש ריבוי תורה בישראל הצליחו מעל ומעבר. בבין הזמנים קורים הרבה אסונות בגלל שאין מספיק עמל תורה בעולם. החזו"א כותב במכתב: כל סגולות לימוד התורה נאמרו על עמלה. ומי שעמל בתורה סופו שייפתח ראשו ומוחו ואולם ויזכה להבנת התורה בבהירות מופלגת, כמו שידוע על בעל התיבות שהיה גאון עולם וזכה להשיגים מופלגים בזכות העמל הגדול שלו, יגעתי ומצאתי תאמינו.

לפינו סיפור על עמל התורה שהצמיח את אחד מענקי הדורות: וכך מתואר הסיפור: בבית קטן בקצה העיירה, לילה חשוך, רוחות משתוללות בחוץ, התריסים מוגפים, כולם ישנים, אך משה הקטן עדיין לא ישן. הוא יושב במיטתו, מכורבל בשמיכה, ומתנדנד בדביקות. על שרפרף קטן ליד מיטתו מונח ספר גדול, וידו הקטנה מונחת על הספר בערגה. קולו החרישי התנגן בחלל החדר, הוא חזר שוב ושוב על לימודו, כשגופו הקטן והחלוש נלחם בקושי רב בעייפות שלו. פתאום השתתק ברגע, דלת חדרו נפתחה, ואמו נכנסה, הסתכלה במבט עצוב על בנה הקטן. משה הסתכל על אמו ושתיק גס הוא. ואז האם אמרה בקול רך "משה עליך לישון, השעה מאוחרת מאד". "כן אמא, מיד אני אשכב לישון, רק... הילד לא ידע אם להמשיך ולבסוף החליט לשתוק. אך האמא לא ויתרה "מה רצית לומר בני היקר" ומשה ענה בשקט "רציתי רק לגמור לחזור על מה שלמדנו היום בחיידר...". האמא אמרה "אני יודעת אבל חזרת כבר על לימודך מאז שחזרת מהחיידר, כל הזמן אתה משנן" ומשה אמר "כן, אמא... אבל עדיין אני לא מבין את הגמרא..." האמא נאנחה חשבה לרגע כמה קשה לו לבנה הקטן, הוא לא בעל כשרונות מבריקים, ואין לו זכרון טוב, לכן, למרות אהבת התורה שיש לו, ויש לו הרבה, לא הצליח הילד בלימודיו... ואז אמרה "בני, אתה חייב לישון, הרי אתה לא בריא וחזק כ"כ ואם לא תישן מספיק, אתה עלול לחלות חלילה... לכן לך עכשיו לישון, ובעזרת ד' תזכה להבין את השיעור..." משה היה ילד טוב. לא רצה לצער את אמו, לכן ברח אותה ב"לילה טוב" ונשכב לישון. הוא לא הצליח להירדם מיד. הגמרא, ההסבר, הקושיה- מול עיניו. הוא כ"כ רוצה להבין את הכל, כמו כולם. רק לאחר הרבה זמן נרדם. למחרת בבוקר ראה יוסף אביו של משה את אשתו, היא היתה נראית לו עצובה. יוסף שאל את אשתו מה קרה? ואז האמא סיפרה בדמעות "ליבי נקרע לגזרים... אני לא יכולה לראות בצערך של מושיש שלנו הוא כ"כ רוצה ומתאמץ ולא מצליח. תראה את חבריו, משחקים משתוללים וגם מצליחים בלימודים, ומושיש יושב כל היום חוזר ומשנן, לומד ולומד... ואינו מצליח..." האב שמע, חשב וענה לבסוף "עוד תראי בעזרת ד'..." אם הוא משיך כך, בהתמדה זאת, וגם עם התפילות והדמעות שלך, איך ספק שהוא יזכה להיות בין גדולי הדור". וכך היה משה הקטן המשיך בכל הכוח. כל יום היה חוזר מהחיידר ומתיישב לחזור ולשנן את לימודו, למד בלי הפסקה, רצה לדעת ולהבין הכל. חלפו ימים ולאט לאט במשך השנים ראשו התחיל להפתח וכשרונותיו התחילו לפרוח, הוא עלה והתעלה במעלות התורה והיראה, עד שזכה להיות בין תלמידיו של החתם סופר ולהיות בין גדולי הדור ממש, הלא הוא **המהר"ם שיק** הקדוש, שהיה מגדולי דורו וגם כידוע בעל רוח הקודש. מכאן אנו רואים שכל אחד יכול להשיג ולהגיע להיות מגדולי הדור, ואין הדבר תלוי אלא בעמל ויגיעתו בלבד!

נביא כאן סיפור על עמל התורה מהמהרש"א: **מסופר על המהרש"א** שהיה לומד עד מאוחר בלילה מאד, ובכדי שלא יירדם באמצע הלימוד הוא גידל את השערות שלו ובלילה הוא היה קושר אותם לתיקרה וכך לא היה נופל ראשו. לציני עירו שלא ידעו את הסיבה שמגדל שערו היו מתלוצצים על מראהו, אבל המהרש"א לא התייחס לזה כי נפשו חשקה בתורה. הגבאי של ביהכ"נ היה רגיל כל לילה לעול את ביהכ"נ ולהישאר ללמוד שם ביחידות. יום אחד הגבאי נדהם כשהוא רואה למולו אדם גבוה נשוא פנים והוא שואל אותו היכן גר המהרש"א, הגבאי השיב לו ואותו אדם יצא, אולם הגבאי לא הבין

מהיכן נכנס לכאן אותו אדם. למחרת באמצע שהגבאי לומד בביהכ"נ נכנס שוב יהודי גבוה ונשוא פנים וגם הוא שואל את הגבאי היכן גר המהרש"א, הגבאי השיב לו, אך פליאתו גברה. למחרת הגבאי בדק היטב כי הדלת נעולה והחלונות סגורים והתיישב ללמוד, אך שוב הגיע אדם נשוא פנים ושואל היכן גר המהרש"א. הגבאי לא עצר את רוחו ושאל אותו תגיד לי איך נכנסת לכאן? השיב לו היהודי, דע לך כי מי שהגיע לכאן אתמול היה דוד המלך, ומי שהגיע לכאן קודם היה זה שאול המלך, ואני אליהו הנביא, ובאנו לכאן כדי שתודיע לכולם שבשמים מאד מאד מעריכים את תורתו של המהרש"א כיון שהיא נלמדת בעמל גדול!!! תדע לך כי ביום שתספר את זה אתה תגיע לדרגה גבוהה מאד ותצטרך להסתלק מן העולם. הגבאי החליט שהוא מספר את הסיפור כדי שידעו כולם מי גר ביניהם ולא יזלזלו בו עוד. אסף הגבאי את כל אנשי עירו, עלה לבניהם וסיפר את כל הסיפור, וסיים: אני יודע שהיום אני אצטרך להסתלק מן העולם וספרתי לכם את זה כדי שתדעו להעריך כראוי את המהרש"א. וכך היה.

הנהגה מיוחדת יש לקב"ה עם לומדי התורה בטהרתה. כל הבריאה כולה משועבדת לתורה וללומדיה וכמו שכותב האור החיים בשמות יד כו. שבשעה שהקב"ה ברא את העולם הוא התנה עם כל מעשה בראשית שיהיו נכנעים בפני עמלי תורה. יום אחד התקיימה לווייה בעירו של המהרש"א ואף אחד מן המלוים לא חזר הביתה, וכך קרה ג"כ בלווייה השנייה. לאחר בירור התברר שכאשר הלוייה עברה ליד הכנסיה עשה הכומר כישוף וכל המלוים נכנסו לכנסיה והתנצרו. היהודים נבהלו ולא ידעו מה לעשות. הציע להם המהרש"א שיעשו עיקוף ולא יעברו בלוויות דרך הכנסיה. הכומר שראה שאין לוויית עשה בירור והתברר לו כי היהודים עושים את הלוויות בדרך אחרת. מיד שלח הכומר מרגלים שיבדקו מתי יל לווייה ויבואו להודיע לו. ואז בלווייה הראשונה בשעה של הלוייה עשה שוב פעם הכומר כישוף וכל המלוים רצו במהירות לכנסיה נכנסו פנימה והתנצרו, ותהי העיר לחרדת אלוקים. באותה תקופה חלה המהרש"א והרגיש כי קצו קרב. קרא המהרש"א לחברא קדישא ואמר להם אני מבקש ממכם שהלווייה שלי תעבור דרך הכנסיה, וכאשר תגיעו לכנסיה תעצרו ותניחו את כל הספרים שחיברתי על המיטה שלי. החברא קדישא לא הבינו לפשר בקשה זו, אבל החליטו שיעשו כאשר ציוה המהרש"א. ואכן בשעת הלוייה כאשר הגיעו לכנסיה, הכומר שמח שיש כאן הרבה יהודים והוציא את ראשו לעשות את הכישוף. אולם לפתע המהרש"א מתייגע על המיטה ומתחיל לדפדף בספריו, ופתאום כולם שמים לב שכל פעם שהמהרש"א מדפדף עוד דף הבנין שוקע עוד ועוד, עד שהבנין נכנס מתחת האדמה!!! עד כדי כך חל החזון המלה.

שאל פעם אדם את החזון איש, מפני מה אין מצוי בזמננו לראות נסים גלויים המונהגים בהשגחה פרטית מהשי"ת? השיב לו החזו"א: גם בזמננו אפשר לראות נסים גלויים הבאים מכוח עמלה של תורה, וכמעשה הבא: ביום שסיים החזון איש לכתוב את חיבורו על מסכת עירובין, ישב בבית הכנסת במינסק, והיה זה בתקופת מלחמת העולם הראשונה. בעת ההיא, מי ששהה בלא ניירות ומסמכים מתאימים היה נחשד כמרגל. לפתע נכנס אדם לבית הכנסת והודיע כי קבוצת חיילים עומדת לפשוט על העיר לחפש אנשים שאין להם תעודות. החזון איש, שלא היתה לו שום תעודה ומסמך מתאים, יצא מבית הכנסת לכיון היער כדי להתחבא שם עד יעבור זעם. והנה בהגיעו מחוץ לעיר הבחין כי כל החיילים עם מפקדיהם עומדים שם, ממתנינים להיכנס לעיר. בלית ברירה החל החזון איש להחיש צעדי, וכך עבר בין שתי שורות של חיילים עד שהגיע ליער, וכאילו היה רואה ואינו נראה, כי אף אחד מן החיילים לא ראה ולא הבחין בו. הפטיר על כך החזון איש, כי הוא בטוח שהם הגלוי שאירע לו היה בזכות לימודו ועמלו במסכת עירובין, ומכאן שכל הרוצה יכול לראות בכל יום ובכל שעה נסים גלויים בהשגחה פרטית. **סיפור רבי איסר זלמן מלצר** פעם אחת נכנס אצלי לתלמיד חכם שהיה עוור, והביא לפני שני ספרים שחיבר. והראה לי על דבר תורה מסוים בספר ואמר: זהו החידוש האחרון שלי. שאלתי אותו: מה זה חידוש אחרון? וענה: אני הייתי מתייגע בעו"ה בלימוד התורה ומחדש בה חידושים. לעת זקנותי כבר היה הדבר קשה עלי, וכשגמרתי חידוש זה חשבתי שלא

אתייגע כל כך בתורה רק אלמד בלי יגיעה. פתאום כהו עיניי מראות. הלכתי לרופאים גדולים, ואחרי בדיקות וחקירות אמר לי הרופא הגדול: עיניים חדשות לא אוכל לתת לך, אך אני עומד ותמה איך יכולת לראות עד כעשוי, ומה שראית עד נכשיו זה פלא גדול. סיים הזקן ואמר: הרופא איננו יודע למה זה, אבל אני יודע. כל זמן שהייתי מתייגע בתורה, הייתי ממשיך לראות בעיניי, ללמוד ולחדש חידושים. כאשר החלטתי להפסיק מהיגיעה, פסקו עיניי מראות.

ידוע ומפורסם המעשה עם החפץ חיים שערך פעם אסיפה של כל עשירי ונכבדי העיר למען הקמת בית חולים, כאשר כל גביר תרם מספר מיטות, היה שם עשיר מופלג שהגדיל לתרום עשרים מיטות, ההתרגשות אחזה בקהל והח"ח בירכו בחמימות

שאלה: על מה צריך להיזהר במיוחד בשבוע זה? **תשובה:** הרב שטיינמאן היה תמיד אומר שבשבוע שקראים את הקללות הוא שבוע צדיק וזהירות, והוא עצמו היה משתדל באותו שבוע לא לצאת מביתו מלבד לצרכי מצווה. רבי חיים קניבסקי כשהוא היה קורא את הקללות בשניים מקרא הוא נזהר לא לומר זאת מול אנשים שלא יתקללו ח"ו (**ויש להוסיף**) מה שמקובל מרבי חיים מוולאזין שמי שצם בער"ש בחוקותיו ואומר שניים מקרא ואחד תרגום יזכה שכל תפילותיו יתקבלו).

שאלה: בימים אלו של הכנות לקבלת התורה, ימים של השתוקקות לתורה וכל קנייניה, מה יעשה אדם ששקעה עליו ללמוד הרבה שעות? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי אמר לי פעם שהדרך לצמוח זה ע"י שקדנות, והיינו שבשעות שאדם לומד הוא כולו יהיה בלימוד ולא יהיה עסוק עם עוד עשר עניינים ולא פלאפנים וכדו'. והלימוד צריך להיות בריכוז מלא, ודבר זה מביא לידי התמדה. וכמו שכותב החזו"א במכתב (ק"א ח"ג י) שטובה שעה אחת בשקידה והשתוקקות מרוב בעצלתיים. ובוודאי מי שיכול הרבה שעות יעשה זאת, אך מי שקשה עליו הריכוז שעות מרובות, יקדיש שעה או שלושת רבעי שעה שבוה הזמן יעסוק כולו רק בלימוד וד"י יסייע לו להגיע להתמדה ולשמחת התורה.

שאלה: מה מיוחד בימי העומר? **תשובה:** כתבו המקובלים ובראשם הרש"ש ורבי חיים פלאגי. שבדרך שאדם הולך בימי העומר מוליכים אותו כל השנה, והיינו אדם שמתנהג כראוי ומשתדל לקיים רצון ה' בימים האלו וזכה כל השנה לעשות רצונו ללא הפרעות, ומכלל זה אתה שומע לאו. ובורו שימיה העומר יש להרבות באהבה ואחרוה וענייני בני אדם לחבירו כי בעוון זה נפטרו תלמידי רבי עקיבא והאבילות היא בשביל שנתחזק מאוד בדברים הללו, ובפרט בפרשיות האחרונות שקראים על ענייני בין אדם לחברו כמו ואהבת לרעך כמוך לא תנוו איש את עמיתו, ובוודאי כל האסונות הנוראים שקורים בימים האלו בתוך הערים שלנו רח"ל כמו מה שקרה באלעד בשבוע האחרון הוא גם תזכורת לחיוק בעניין גדול זה של ב"ח לחבירו לומר מילה טובה לשני לפרגן להאוב וכמובן לא לדבר לשה"ר ועי"ז לא נדע עוד שוד ושבר בגבולינו.

שאלה: כיצד רבי חיים קניבסקי פתר בעיות רבות? **תשובה:** הרבה מאוד פעמים רבי חיים קניבסקי היה עונה בהומור או באיזה בדיחה טובה בשביל להפיק בעיות של מתח או כאב או כל אוירה לא נעימה, ועי"ז הוא היה משרה המון רוגע.

שאלה: מה הסיבה שספר התהילים היא סגולה אדירה לכל צרה קטנה גדולה? **תשובה:** כיוון שהעניין של לשמה הוא מאוד גדול, ובאמירת תהילים פלאין מכך כל הנאה, וזה רק בשביל להתפלל יש בזה מעלה של לשמה ולכך זה מתקבל ברצון. מהרב שטיינמן

שאלה: אדם שנתון לכלל האם יצפה שיחזירו לו טובה? **תשובה:** כלל ידוע אצל אינם שותו"מ ואנשים שלא התחנכו בדרך התורה שלא ניתן למצוא אדם שהתנהג באדיבות וברוחב לב שהעליה, כל האנשים לרוב הם כפויי טובה, פחדנים, תאבי בצע וכוזבים, ואין לסמוך עליהם ולא על ידידות שנקנתה, ובעת צרה כולם עוזבים אותך. ורק מי שהולך בדרך התורה, וכמובן גם לומד מוסר, יודע ומבין את הערך השגבג של הכרת הטוב, ואפשר לצפות ממנו שבכל מקרה ובכל מצב לא יהיה כפוי טובה.

שאלה: על המצבה של רבי חיים קניבסקי נכתב שמו ושמות הספרים שהוציא. מה הסיבה שלא כתבו עליו את התוארים שכל העולם יודע עליהם ומתפאר בהם, כגון 'השקדן', 'דבר ה' בפיו', נהנו ממנו עצה ותושיה וכדו', וכן מדוע לא הוזכר שם ספרו 'דרך חכמה', וכן מדוע רבי חיים נקבר רחוק מאביו והחזו"א? **תשובה:** נתחיל עם זה שכתבו רק את שמות ספריו. הנה ידוע שהסטיפלעף היה לוחם מלחמות ה' ומעמיד הדת על תילה ונהנה ממנו עצה ותושיה וכו' וכו', ובכ"א רבי חיים כתב על קברו את שמו ושמות הספרים שכתב, והטעם לזה אמר רבי חיים, הספרים זה העיקר כל השאר והוא אמנם דברים גדולים אבל הספרים זה הדבר הכי גדול בעולם וכל תוספת מיותרת. זה הסתכלות של גדולים ולכן בני רבי חיים עשו מה שעשה הוא על אביו, כמ"כ הספר דרך חכמה באמת הושמט ויבמים הקרובים יחליפו את המצבה ויוסיפו דרך חכמה בע"ה. והסיבה שלא נקבר עי"י אביו והחזו"א הוא משום שכל

רבה. לפתע נכנס למקום אברך צעיר ופילס דרך לח"ח, והנה כל הנוכחים הבחינו שהח"ח מקבלו בחמימות יתירה ומרעין עליו האהבה ללא גבול, העשירים נעלבו מאוד מהיחס שקיבל אותו אברך, אחד מהם העיז פנים ושאל לח"ח כמה מיטות תרם אותו אברך? מאה... ענה הח"ח על אתר! אותו עשיר תמה מניין לאותו אברך סכום כזה גדול, האם זכה בפיס: ענה לו הח"ח כל אחד מכם תרם סכום של מיטות לבני"ח, אבל אותו אברך בזכות הלימוד שלו לא יצטרך מאה מיטות בבית חולים.. אברך, אמר הח"ח, הוא לא נטל. הוא מחזיק את הציבור. וכמו הסיפור על השווער של רבי אליעזר מטעלו שכל זמן שהחזיק את חתנו הוא חי, ביום שהפסיק הוא נפטר, ואז אשתו סיפרה בהלוויה שמזמן רצה להפסיק, אך אמר מי אמר שאני מחזיק אותו אולי הוא מחזיק

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

הקברים הסמוכים ממש לחזו"א מיתעדים לאחיו וגיסיו של החזו"א ואחיניו לבית גריינמן, לכן כשנפטרה הרבנית ע"ה הראו לרבי חיים את כל הקברים שיש באזור והוא בחר שיקנו את קברו וקבר הרבנית עי"י ידידו רבי רפאל יצחק וסרמן שהכירו עוד מזמן מהחזו"א.

שאלה: כמה מבקרים בקבר הרשב"י כל שנה? **תשובה:** התערכה הרווחת היא שלאורך כל השנה מבקרים כמיליון אנשים. ובל"ג בעומר בלבד מבקרים במקום כחצי מליון אנשים. ועי"פ משרד התחבורה זה האירוע התחבורתי הגדול בארץ. והנה השנה הממשלה תקנה תקנות קשות לעולים לרשב"י. אמנם לטענות המטרה היא שמירה על שלום הציבור, אך נראה שיש כאן תקנות פוליטיות כי בשבוע שעבר בהר הבית נתנו למאות אלפי ערבים להגיע, וכאן רק כמה אלפים בבני"א. כמ"כ לא שמו אנשים משלנו להיות אחראים על ארגון המעמד.

שאלה: לפני 48 שנים בכנ" אייר תשל"ח היה אסון מעלות. אחד האירועים הטראומטיים בתולדות המדינה וידוע כאחד הניסיונות הכושלים של חילוץ עי"י הצבא. מה היה שם? **תשובה:** שלושה מחבלים חצו את הגבול מלבנון לישראל, בתחילת האירוע נרצחה על ידי מחבלים נוסעת ברכב מסחרי, לאחר מכן נרצחו שלושה מתושבי המקום, ובהמשך הדיח האירוע לפגיעו עימק שבו נלכדו כבני ערובה תלמידים מנצפת אשר ישנו בבית ספר במעלות במהלך טיול. במהלך ניסיון החילוץ נרצחו 22 מבני הערובה ועוד קודם לכן נהרג חייל מירי של המחבלים. שלושת המחבלים נהרגו. 68 אזרחים וחיילים נפצעו. היה זה אחד מניסיונות החילוץ הכושלים ביותר שידע הצבא. היה זה בינם רבעי כג אייר לפנות בוקר אז הגיעה חוליית המחבלים לפאתי מעלות. בשעה 3:30 דפקו חברי החוליה על דלת אחד הבתים בפאתי העיירה. הם נכנסו לדירת משפחת כהן בתואנה שהם שוטרים המחפשים מחבלים, ואז רצחו את הווג, וכן את בנם בן ה-4 משה ופצעו את בתם בת חמש. ילד נוסף, בן שנה וחצי, הוחבא על ידי אמו בעת כניסת המחבלים, וניצל. לאחר הרצח, יצאו המחבלים מן הדירה. הם גנשו פועל ניקיון ותחקרו אותו לגבי מיקומם ולגבי הדרך לבית הספר הקרוב, ולאחר מכן ירו בו ופצעו אותו. המחבלים תכננו לארוב לתלמידים שיבואו בבוקר ללימודים, אולם בהגיעם לבית הספר נתבי מאיר, גילו בו קבוצת תלמידים מצפת. הם לקחו אותם כבני ערובה ודרשו שישחררו מספר רב של מחבלים, הם דרשו שהממשלה תשחרר ברדיו שהיא מסכימה לדרישות שלהם, במקביל החליים פרצו בכח למקום והותחיל קרב אכזרי בינם לבין המחבלים. המחבלים זרקו רימונים על התלמידים, שחלקם קפצו מהחלונות וניעלו אך 22 תלמידים ומורים נרצחו רח"ל.

שאלה: כמה מונה הציבור החרדי באוכלוסית המדינה? **תשובה:** בשבוע האחרון התפרסם סקר מעניין שהציבור החרדי מונה כיום 13.5% מכלל אזרחי המדינה כ"י ולפי החישוב שלהם בשנת תשנ"צ, עוד פחות 8-ש שנים קדימה מינו החרדים לפחות כ- 2.000.000. נפש שהם כ-19% מאזרחי המדינה, עוד עולה מהסקר כי כ-70% מהציבור החרדי בישראל הם פחות מגיל 25. רק 4% הם בגיל בין 60 ל-95. לפי חישוב זה ילדי התלמודי תורה, בני הישיבות, יבואו לעקב והסמינרים יהיו יחדיו יותר ממיליון נפש. 56.149 לומדים כיום בהיכלי הישיבות והכוללים. בחלקה פנימית המספרים הם – 44.443 תלמידי ישיבה ו-95.322 אברכי כולל.

שאלה: אנתנו כעת נמצאים באביב הפורח ובה עלינו היתוש העוקץ בלי רחמים, ולפעמים אף גורם לחום וכאבי פרקים, למה יש כאלו שיתווש עוקץ אותם ויש כאלו שלא, וכן אכן מונעים מיתושים לחזור לחדרי השינה שלנו? **תשובה:** מי שעוקץ זו הנקבה של היתוש! היתושה (הלך היתוש) זקוקה לארוחה של דם על-מנת ליצור את ביציה. היתוש נמשך לריח גוף מסויים וכן לצבעי אדום, כחול ושחור. לעומתם, הצבעים לבן, צהוב וירוק, דווקא דוחים יתושים. ישנם פתרונות להימנע מעקיצת יתוש הימצאות במרחבים סגורים ממוזגים, או הצאת החלונות באמצעות רשתות יתושים, כמ"כ שימוש בתכשירים דוחי יתושים, כמו סנו-זי, כיוון שיתושים מתרבים במקומות עם מים ישינים יש להימנע מהאשרת כלים המכילים מים בחוץ. לאחר שנקעצו רצוי לטשטף את אזור העקיצה במים קרירים וסבון. חימום של המקום מרחיב את כלי הדם ומחמיר את הגירוי המקומי. ניתן למרוח שמן פשתן, הנמצא היום בבתיים

אותי, עד שנשבר וזה קרה אתמול ובאותו לילה הוא מת. **הסבא מרז"ין** סיפר על יהודי ברוסיה בשם חודרוב שהיה סוחר בדים גדול, ואת שעות הבוקר הקדיש לתורה, ייגר ואל יעבור. והיינו אפי' אם יש עסקה של מיליונים סיכם עם בני ביתו שלא יפרעו לו מלימודו. באחד הבקרים הגיע שליח משר הצבא לקניית כמות עצומה של בדים, ואשתו שילחה אותו מביתה בידיים ריקות, והוא אמר שיילך למתחרה לאחר שחור ובא כמה פעמים וכל פעם אשתו של חודרוב מסרבת לקרוא לבעלה שיבוא למכור לו. בסופו של דבר הוא חזר והעלה את המחיר כי חשב שהיא עושה זאת בגלל המחיר, עד שאדון חודרוב גמר ללמוד, וכשחזר לביתו בא השליח והציע סכום עצום פי שניים, וחודרוב הרוויח כפול.

רבים, או גיל אלורה, או פניסטיל במקרים מסויים, חשוב

למנוע מהילד לגרד את אזור העקיצה (גם בעזרת חבישה). הגירודים מובילים למעקצ סקמים של החמרת העקיצה ושל תסמיני הגרד - ומכך מאוד קשה לצאת. גירוד של האזור שנעקץ גורם להיווצרות פצע שעלול להפוך לזיהום בעקבות חדירה של חיידקי מחלות מהעור לגוף. בקיץ במיוחד חשוב להקפיד על מקלחות תדירות ו/או על שהייה באזורים ממוזגים - כדי להימנע מהזעה. כי היתושים נמשכים אל ריח הזיעה, והזיעה מחמירה את תחושת הגרד.

שאלה: מה הבעיה בשתיית משקאות מתוקים? **תשובה:** בכל כוס יש לפחות 4-5 כפיות סוכר, ובנוסף שמים קצת מלח בשביל שהסוכר לא יורגש מידי. במקביל, ברוב סוגי השתייה יש חומרים המפרעים לקליטת סידן ועוד, שהם מהדברים החיוניים ביותר לגוף האדם. וגם בממתיקים המלאכותיים שנמצאים במשקאות דיאטטיים יש בהם דברים המזיקים לגוף האדם. ולכך שתיית משקאות ממותקים באופן קבוע או בכמות מופרזת היא דבר לא בריא.

שאלה: ידוע שלרבנית קניבסקי היה משקה שמאוד מחזק אנשים ורבים האנשים שהיו חלשים מאוד שהתחזקו מד"י, מה המשקה הנ"ל? **תשובה:** לעשות מיץ (במכונה המיועדת לעשיית מיצים) מ"מלק, תפוח, גזר, לפלפ ולמלפפון יחד. לשותו כל יום כוס, תוך זמן קצר החולה מתחזק מאוד וספירת הדם עולה יפה בס"ד.

שאלה: אדם שעושה מצווה האם יעשה על חשבון בני הבית או שיותו על מצווה בגלל צרכי הבית? **תשובה:** הבית קודם להכל, כי משפחה ובית זה תפקיד ראשון במעלה, והן הדין להכלה עניי עירך קודמים. ומי שעושה חסד חזק ובבית לא עושה חסד זה סימן שהוא לא עושה לשמה אלא לשם יח"צנות בלבד. כמובן שלפעמים כיש לאדם איזושהילחות שא"א לעשותה עי"י אחרים הוא צריך בשאלת רב לדבר עם בני הבית שישכימו לעניין. והכל צריך להעשות בחכמה עי"י שמשתפים את כל המשפחה, כי יכול להיות שזה הילוחות והתפקיד שלו בעולם ובל"א הוא לא עושה את התפקיד או לקב"ה רח"ל אין חפץ בו, ודברים כאלו זקוקים לשאלת רב.

שאלה: כיצד מעירים לילד בגיל ההתבגרות באופן שלא לוקחים לו את העצמאות? **תשובה:** כשבאים אל הילד לדרישה כי אבא אמר והיינו כנושא אישי מול האבא זה נוטל ממנו את כל העצמאות והוא הופך למרדן ולא מסכים לקבל בגלל שהוא חייב להראות שהוא עצמאי, אך כשמצויאים אותנו מהתמנות והופכים את הדרישה לדרישה הגיונית ולא בגלל שאני מבקש אלא מתוך כבוד ואמון והיינו להודיע לילד אתה צריך לישון בזמן או לקום לקר"ש בזמן כמו שאני מודיע לו שיש לו תור לרופא שיניים, זה לא שאתה צריך לשמוע לי אלא זה להתעלל בשבילך וזה יכול להיות חד משמעי אך האמרה צריכה להיות מתועלת של הילד ואז זה מתקבל בצורה טבעית וחלקה. וצריך מאוד להיזהר לא לערב עם הדרישות ההלכתיות גם דברים שאינם מחוייבים בהם כגון מה שהורגלת (נגיד למשל לקרוא קר"ש הראשון) או מה שעושה לך כבוד. בעצתך תנחני.

שאלה: איזה דבר הוא לא טוב בהנהגת הבית? **תשובה:** לחץ!!! הניסיון מוכיח שבית שהלחיצו את הילדים ודרשו מהם דרישות קיצוניות באומים וענושה ולא הירש כלום, ובקשו ממנו לבצע מטלות קשות בניגוד לרצונו, זה יצר פגיעה בילדים, ולעיתים אף גורם לפעויות בנפש. והילדים המוצלחים הם אלו שהוריהם לא לחצו אותם. (ואין הכוונה לפינוק יתר, כמובן).

הפינה לבית מילה מאת המוהל רבי ידידיה קרביץ: **פינה בעיני ברית מילה: דרכים להורדת צהבת יילודים: 1.**יש לוודא שהתינוק אוכל היטב, היות והאוכל והציצאות, חיוניים להתהיך פירוק הבילורובין והפרשתו מהגוף. אם ישנו ספק האם התינוק מקבל בהנקה אוכל בכמות מספקת, יש להציע לתינוק תמ"ל לאחר ההנקה. במידה בדרך כלל כשעבורים לתמ"ל להצבת יורדת בקצב מהיר ולא רוצים שהתינוק יעדיף בקבוק ניתן להאכיל במזיק. בדרך כלל כשעבורים לתמ"ל להצבת יורדת בקצב מהיר יותר. (אכן במקרים רבים התמ"ל גורם לעצירות הגורמת לעליה בצהבת) מרות זאת דעת הרבנים שאין להפסיק הנקה גם לצורך ברית בזמנה, מכיוון שלעיתים קרובות לאחר הפסקה התינוק לא חוזר לינוק היטב. במקרים של

צהבת גבוהה מאד או ממושכת יש להיוועץ ברופא האם להפסיק את ההנקה. במידה ובכל זאת מפסיקים הנקה יש להפסיק ל-48 שעות וכך גם אחרי החזרה להנקה בד"כ הצהבת לא עולה. אכן כאשר מסיבה כלשהי מאכלים את התינוק באמצעות בקבוק, מומלץ להאכיל בתמי"ל ולהקפיד את החלב. 2. ניתן לתת לתינוק 30 מ"ל מים רתוחים בין הארוחות, בד"כ הדבר לא פוגע בתאבון. 3. חשיפת הגוף לשמש יעילה מאד, יש להקפיד להזהר מכוויות והתייבשות, לכן יש לחשוף לשמש למשך דקות ספורות שטח גוף רחב ככל היותר, בעיניים מכוסות, ולאחר מכן לתת לתינוק 30 מ"ל מים. ניתן לחזור ע"כ מספר פעמים במשך

זריכים נוספות חלק ב': 1. ישנה דרך ידועה להורדת הצהבת באמצעות דג קרפיון. במקרים רבים אכן ישנה

ירידה יפה אך לא תמיד! אופן הטיפול היעיל ביותר הינו שהייה משותפת של התינוק והדג באותם מים. בישראל אסורה מכירת קרפיון חי, מכיוון שדקירה מסנפיר דג, עלולה להסתיים במוות תוך מספר שעות! גם של אדם מבוגר, היות ובסנפירי הדג, ישנם חיידקים אלימים מאד. לכן יש להימנע מכל מגע בדג ובפרט של התינוק, (אפשר לחצוץ באמצעות רשת של תנור, או החזקת הדג בתוך סל). מסיבה זו, ניתן להשתמש בשלושה דגי זהב גדולים שהם ממשפחת הקרפיונים. ישנה גם יעילות (אך פחותה) בהחזקת הדג בסמוך לתינוק. 2. ישנו מכשיר לטיפול בצהבת ע"י אור כחול - מיטת אור. בד"כ הטיפול מוריד כשני מספרים 24 שעות, לעיתים יש ירידה גדולה יותר. מיטה זו בטוחה לשימוש ואושרה ע"י FDA. לאחר הטיפול בד"כ ישנה עליה בצהבת, לכן יש לבצע בדיקה

הלכות

השדה והעצים גם הפקר? רק הפירות עצמם הפקר. אך השדה והעצים עצמם אינם הפקר. ולכן כאשר נוסעים לטיול וכדו' אמנם מותר להיכנס לפרדסים ולבצע קטיף, אך צריך להיזהר שלא להזיק לעצים ולצידו החקלאי הפקר. אמנם, כל הטפל הנצרך לפני הוא גם הפקר, ולכן מותר לקטוף אתרוגים ביחד עם העוקץ שלהם ואפילו אם הבעלים אומרים מפורש שהם לא מפקירים את העוקץ **מותר להיכנס לחצר כדי לקטוף?** בכלל ההפקר הוא שמלבד שמותר לקטוף את הפירות, על הבעלים גם לאפשר גישה לשדה כדי לקטוף. ולכן למרות שהשדה והעצים אינם הפקר מותר להיכנס לתוך החצר, הפרדס או הגינה ולקטוף פירות. אך אין להתעכב שם כדי לאכול את הפירות, או סתם לשהות שם, ולכן ההולך לקטוף אתרוגים אין לו להתעכב בפרדס ולמין ולבדוק את הטיב שלהם, ובוודאי שאין היתר בשנה השביעית להשתמש בשדה, חצר או גינה כדי לקצר את הדרך. **ההיתר להיכנס לפרדס או חצר** כדי לקטוף הוא רק כאשר אין גישה מבחוץ לקטוף. אבל כשיש גישה מבחוץ, אסור להיכנס לחצר כדי לקטוף.

מותר לקטוף מפירות אוצר ב"ד? והאם מותר או צריך לשלם על הפירות? גם שדה או פרדס שפירותיו הם אוצר ב"ד הרי"ז הפקר ומותר לקטוף שם פירות, אך צריך לשלם לאוצר ב"ד דמי השתתפות בהוצאות טיפול בפרדס. אבל הלוקט פירות משדה הפקר אסור לשלם אפילו מעט ממון לבעלים ואפילו עושה זאת כהכרת הטוב, אך רשאי להורות לבעל השדה על לקיטת הפירות.

כמה פירות אפשר ללקוט? בין בעל השדה ובין אדם אחר מותר להם ללקוט רק כמות מועטת של פירות, בין אם לוקט מפרדס אחד ובין אם לוקט מכמה פרדסים. שיעור כמות מועטת הינה לפי צורכו ובני משפחתו לכמה ימים. ההיתר לקטוף הוא בין לו עצמו ובין לקטוף לאדם אחר. אך אסור לשכור פועלים שיקטפו עבורו, ורשאי לשכור אדם יחיד שיקטוף עבורו. גם אם קוטף לכמה אנשים אסור לו לקטוף אלא כמות מועטת, ולכן מי שהולך לקטוף אתרוגים למרות שיתכן שבכמות המועטת שיקטוף לא יהיו לו אתרוגים כשרים או מהודרים אסור לקטוף כמות מרובה, וכן אם רוצה לקטוף לכמה אנשים מ"מ אסור לו לקטוף אלא שיעור כמות מועטת.

באיזו צורה צריך לקטוף? ישנם הסוברים שאין לקטוף בצורה הרגילה, אך אינו צריך לקטוף בידי בברט במקומות ואופנים שע"יז יפגע בפרי או בעץ, ואם אפשר, ישנה מהצורה שבה הרגילות לקטוף.

חידות

חידות תורניות: א. מי מהראשונים המפורסמים נקרא בשם על שם מילה בפרשה? **ב.** בהמה שנשחטה וכשירה למהדרין ובכ"ז מותר לאדם לאכול הבשר רק כאשר חי וולא כבשר מבושל **ג.** בהמה שבשר שלה כשר לאכילה וחלב שלה אסור לשותת **ד.** אפה פת כל הרכיבים כשרים לכתחילה (נטחן אחרי פסח, חבורה...) (לא אפה בשבת) ואסור לאכול הפת. **תשובות: א.** רבינו "תם" על שם הפסוק "ותם לריק כחכם" שבתורת כהנים דרשו קלה זו על הנותן מעות לנישואי בתו ומתה שהבעל יורשה ומפסיד בתו ומעותיו ותיקן ר"ת שמתה בשנה ראשונה חוזרת הגדוניה לאבא **ב.** שו"ע או"ח ש"י"ח ב' שוחט בשבת לחולה החולה מותר גם לבשל אבל בריא מותר לאכול מבהמה זו רק חי ולא מבושל שמא ירבה בשבילו. **ג.** בכורות טו' א' ילפין מקרא שפסולי המוקדשין בשרה מותר וחלבה אסור **ד.** יו"ד ד"ז א' פת שנילושה עם חלב אסור לאוכלה אפילו בפני עצמו ואפילו כשאינו בשרי כלל אלא במשנה צורתה. (ולכן בורקס חלבי עושים משולש, ובמאפיה ברוחב ירושלים פעם אחת עשה לא משולש וזרק המשגיה את כל התוצרת לפח ע"פ שו"ע הנ"ל שאסור באכילה)

חידות לבוגרים: מה בין המילה "נסעי" לבין "רשת"? **תשובות:** האותיות פ' צ' ק' הם בין אותיות נ' ס' ע' לבין אותיות ר' ש' ת' כי סדר האותיות א"ב זה נ' ס' ע' פ' צ' ק' ר' ש' ת'.

חידות לשאל את הילדים על ימי ספירת העומר: א. איזה ימים טובים יש בספירת העומר? **ב.** איזה מצווה מקיימים רק בימי ספירת העומר? **ג.** איזה חודשים סופרים בהם את העומר? **ד.** מה אסור בספירת העומר? **ה.** איזה יישוב מפורסם בספירת העומר? **ו.** איזה שירים הם בספירת העומר? **ז.** מתי מדליקים אש או נרות בספירת העומר? **ח.** מה הם שני החגים הכי קרובים לספירת העומר? **תשובות: א.** פסח. ראש חודש. פסח שני. ל"ג בעומר. **ב.** ספירת העומר. **ג.** ניסן. אייר. סיוון. **ד.** להסתפר לעשות חתונות ולשמוע נגונים. **ז.** מירון. **ה.** וספרתם לכם. כל שירי בר יוחאי ואמר רבי עקיבא. ועל ידי זה יושפע שפע רב. **ז.** בליל שבת בליל יו"ט שבעיני של פסח בל"ג בעומר. **ח.** ליל הסדר, חג השבועות.

חידון משמעותי מילים לפרשת בחוקותי. **ל**י משמעויות למילה אחוזה. **אחוזה - שנתקבל בירושה.** "וואם משדה אחוזות" אבן עזרא: שירש עם ישראל (ויקרא כז טז). **אחוזה - חלקת קרקע.** **אחוזה קבר.** "תנו לי אחוזת קבר" רש"י: קרקע (בראשית כג ד). **אחוזה - קבוצה.** "אחוזת מרעיו" רש"י: לשון קבוצה ואגודה (בראשית כו כז). **אחוזה - שאוחזים אותה.**

פרשת השבוע: בפרשת הקללות יש הלכה שאסור להפסיק באמצע. כתב הלקט יושר שה"ה הקורא שניים מקרא אסור להפסיק באמצע התוכחה, ואף הנוהגים בכל קריאת שמות ללקרוא פסוק בפרשת התוכחה צריך לקרוא הכל כאחד.

המשך הלכות שבת מהספר מנחת אי"ש לרבי אברהם ישעיה שפירא שליט"א. **בירית פסולת גמורה לצורך אכילה** א. מותר לברור בידו את הפסולת מן האוכל כאשר רוצה לאוכלה עכשיו וזו מטרת הפרדתו אותה מן האוכל, וכגון עבור עצמות מן הבשר שבחמין כדי למצוץ את המזח מתוכן או את השומן שמעליהן, וגם נראה כמו כן שמותר לאדם לברור פסולת מתוך מאכלו כדי לתת לבהמתו לאכול עכשיו וכגון עבור עצמות מן האוכל כדי לתת לכלבו או בורר שחת מן החיטים כדי להאכיל לפרתו, אבל יש אומרים שבכל אופן אסור לברור פסולת מתוך אוכל, (ועיין שם בהערה).

המשך הלכות שביעית המצויות מתוך שיעורי רבי דוד שריבר שליט"א: המשך הלכות שבת מתוך מנחת איש לרבי אי"ש שפירא שליט"א. **בירית פסולת כדי לאוכלה.** **בירית פסולת גמורה לצורך אכילה:** מותר לברור בידו את הפסולת מן האוכל כאשר רוצה לאוכלה עכשיו וזו מטרת הפרדתו אותה מן האוכל, וכגון עבור עצמות מן הבשר שבחמין כדי למצוץ את המזח מתוכן או את השומן שמעליהן, וגם נראה כמו כן שמותר לאדם לברור פסולת מתוך מאכלו כדי לתת לבהמתו לאכול עכשיו וכגון עבור עצמות מן האוכל כדי לתת לכלבו או בורר שחת מן החיטים כדי להאכיל לפרתו, אבל יש אומרים שבכל אופן אסור לברור פסולת מתוך אוכל, ועיין בהערה.

המשך הלכות שביעית מתוך שיעורי רבי דוד שריבר שליט"א: איזה פירות הם הפקר? לא כל הפירות הינם הפקר אלא רק הפירות הקדושים בקדושת שביעית, והם רק הפירות שחנטו אחרי ר"ה של שנת השמיטה. פירות אלו שחנטו בשנה השביעית גם אם קוטפים אותם בשנה השמינית הינם הפקר ולכן גם בשנה השמינית מותר לקטוף פירות שוודאי שחנטו בשנה השביעית. אמנם יש אומרים שבשנה השמינית אי אפשר להיכנס לחצר או לפרדס כדי לקטוף, אלא הבעלים מוציא לו את הפירות. **רק הפירות הגדלים בשדה של יהודי הינם הפקר.** אך פירות הגדלים בשדה של גוי, למרות שהם קדושים בקדושת אינם הפקר ואסור להקחתם. אלו שמוכרים את שדותיהם לגוי ע"י היתר מכירה אין לזה משמעות ומותר לקטוף מפירות אלו.

חידות פירוש לפי סדר ה-א-ב. ב. מתאים גם לילדים: א. הפרשה פותחת במילה: **ב.** ה' יקיים אותה! אתנו? **ג.** אם נקיים את מצוות ה' הם ינתנו בעיתים? **ד.** סוג מכה ח"ו? **ה.** מי מעריך את העני שאין לו לשלם את ערכו? **ו.** חמישית על ערכך? **ז.** ערכו של מי הוא חמישים שקל? **ח.** כשאדם פדה משהו שהוא הקדיש הוא מוסיף? **ט.** המקדיש בהמה כזו מוסיף חמישית על ערכה? **י.** יחליף? **כ.** בגאולת שדה, את מה מחשב הכהן ע"פ היובל? **ל.** בברכות נאכל ממנו לשובע? **מ.** במה נאמר העשירי יהיה קודש? **נ.** ישן מאד? **ס.** בהר זה ניתנו המצוות? **ע.** ערכו של שקל הקודש? **פ.** עץ השדה יתן? **צ.** יש לעשר את הבקר ואת ה? **ק.** והיה הוא ותמורתו יהיה? **ר.** מאה מאיתנו ירדפו? **ש.** מקל ת. "וואתם ___ לי לעם" **תשובות: א.** אם **ב.** ברית **ג.** גשמים. **ד.** דבר ה. הכהן **ו.** ויסף **ז.** זכר **ח.** חומש **ט.** טמאה **י.** ימיר **כ.** כסף **ל.** לחם **מ.** מעשר בהמה **נ.** נושן **ס.** סיני **ע.** עשרים גרה **פ.** פרוי **צ.** צאן **ק.** קודש **ר.** רבבה **ש.** שבת **ת.** תהיו.

חידות פרשת שבוע: א. בפרשתנו האומר "ערכי עלי" עד גיל עשרים חייב 20 שקל ומעל גיל עשרים חייב 50 שקל. איך יתכן שאיש מעל גיל 10 ישלם פחות מ-10 ₪? **ב.** ברכה בתפילת שמונה עשרה מוזכרת בהפטרות השבוע **ג.** ישוב חרדי שהתפרסם מאד בזכות שמירת שמיטה בו. שם הישוב מוזכר בפרשה **ד.** אחד מהמרגלים נקרא יגאל בן יוסף (במדבר יג ז') היכן בפרשתנו מוזכרים יגאל ויוסף **ה.** איזה גאון מוזכר בפרשה? **ו.** מה בפרשה ר"ת חח"ו? **תשובות: א.** פסוק מפורש בפרשה (כ"ז כ') "וואם מך הוא" שכל שיעורים הללו זה במי שיש לו אבל אם הוא עני אי משלם רק כמה שתשיג ידו. **ב.** פסוק אחרון בהפטרה "רפאני ד' ונרפא הושענא... **ג.** כו' יג' ואורך אתכם 'קומומיות' **ד.** פרק כ"ז פס' לא' ואם יגאל איש מעשרו חמישתו יוסף עליו. **ה.** ושבירתי את גאון עוזכם **ו.** חזק חזק ונתחזק.

חידות לפרשת שבוע לשונוים מאת המרצה המופלא רבי יאיר נוסבכר שליט"א התשובות בסמוך לשאלות: 1. נוטל כפול בירושה: בכור (כז כו). 2. מילה נרדפת לכלא: מעשר = מאסר (כו ל). 3. מן האושפיזין: [5] יוסף (כז לא) עקב (כו מב) יצחק (כו מב) אברהם (כו מב) משה (כו א). 4. מילה בת 4 תינים: קדחת (כו טו). 5. 4ה הבנים: תם (כו כ). 6. דבר (כו כה). 7. ענה על הקושיה: תירץ (כו מג). 8. שלוש מילים שונות מאותו שורש: [2] "וְאֶכְלֶתֶם לֶשֶׁן נוֹשֵׁן וְלֶשֶׁן מִפְּנֵי הַדָּשׁ תוֹצִיאֶנּוּ" (כו י) "כָּל יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשָּׁבֵת אֶת אֲשֶׁר לֹא שָׁבֵתָה בְּשָׂבָתֶיכֶם בְּשָׂבָתְכֶם עֲלֶיהָ" (כו לה)

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במיל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

מסכת קידושין מהדורת באר"ת

להבין כל שורה ברש"י ובתוספות

ידועה איגרתו של מרן החזון איש (קובץ אגרות אגרת א') בה הוא מתריע על עזיבת לימוד המהרש"א "המרגיל את האדם בעיון נכון ועמוק" "ומיום שעזבוהו אבדו את ידיעת הפשט כולו, ויתרגלו בקלות העיון, ובעזיבת הדעת דבר דבור על אפניו".

הבנת הפשט בכל מילה של רש"י ותוספות, עליהן עמלו המהרש"א וגדולי האחרונים, היא עמל תורה אמיתי, לעומת "קלות העיון" ברפרוף על פני הדברים כש"נדמה" שמבינים.

לשמחת לב מבקשי האמת, יצאו לאור הגמרות החדשות מהדורת באר"ת עם "באר"י רש"י ותוספות", בהם מובאים בצידי הדף באורי המפרשים, ראשונים ואחרונים, השופכים אור על כל מקום הקשה ברש"י ובתוספות. וכן מצוטטים כל הגמרות שמביאים רש"י ותוספות.

מסכת בבא קמא היתה למראה עיני רבינו שר התורה זצוק"ל ולהבחל"ח מרן ראש הישיבה שליט"א, ונתנו את ברכתם החמה להפצתה, ואכן מאז הודפסו כבר שלש מהדורות, שנתקבלו בחיבה בישיבות המפורסמות, ובחורים רבים הגיעו באמצעותן ל"בקיאות בהבנה" בכל המסכת. יצאה לאור גם מסכת ברכות, בבא מציעא, ועתה מסכת קידושין עם רא"ש ורי"ף וכל המפרשים.

ביאור בהיר על הדף של דברי רש"י ותוספות מהראשונים ומהאחרונים, בלשונם הזהב של המפרשים.

הסדרה החדשה של עולם התורה

תלמוד בבלי מהדורת באר"ת • תמציתי ומאיר עיניים!

ניתן להשיג סטים שלמים, ברכים בודדים, חוברות לתלמידים

משלוחים מהירים מחירים מיוחדים לכמויות

מוקד הזמנות ארצי:

052-766-07-07

מפעל
המושגיות
והתלמוד

לִדְאוֹת

עלון מס. 86 | פר' בחקותי תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מעמד הלחיים לרגל הוצאת ספרי רבינו מרן גאון ישראל הגר"ד לנדרו שליט"א
צילום: שוקי לדר

ביקוד היסטורי של מרן פוסק הדור הגד"מ שטרנבוך שליט"א בשיבת באר התורה בראשות הגד"י לוי שליט"א
לדגל ברית לנכדו שנערכה בשיבה הקדושה

שיעור הרופאים הקבוע (44 שנים) עם מרן הגד"י זילברשטיין שליט"א בשבוע שעבר הזקדש לפיגוע באלעד
יחד עם חברי איחוד הצלה שהציגו שאלות שעלו בשטח

שיחה מרן הגר"ד כהן ר"י חברון בישיבת 'דעת אהרן'
בדאשיות הגרנ"ש קפלן שליט"א

כנס היסוד לשיבת הגדולה היכל
שמעון בירושלים במעוזו של ראש
הישיבה הגר"ב ד פוברסקי שליט"א

הגאון רבי מאיר גריינמן שריד לדור דעה,
בשיחת חיזוק מיוחדת לדגל פתיחת זמן קיץ
בישיבת מיר ברבפולד

מרן הגר"ד כהן מספיד בלויה
של הגר"א אבא שאול זצוק"ל

מרן הגר"א גורביץ שליט"א
בשמוחת ברית

סיום מסכת כתובות ע"י בחורי ישיבת
'ארחות תורה' בבית מדרן רבינו רשכבה"ג הגר"י"ג
אדלשטיין שליט"א בהשתתפות ראשי הישיבה

מרן הגר"ב ד פוברסקי שליט"א
בנאות דשא

מדין פוסק הדור הגדול מ'שטרנבוך שליט"א

בכתובת אותיות

בהברלה בשיבתו

מדין הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א בשיעור לדגל פתיחת הזמן
בבולל 'מדרש אליהו' אלעד שכראשות רבי אברהם משה בן יהודית פכטר שליט"א לרפו"ש

כנס יסוד רשת הכוללים חפץ חיים בעיון
בראשות מדין הגאון הגדול
רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א

הגאון הגדול רבי אליהו אבא שאול זצוק"ל

הגדמ"ש אדלשטיין במיקור
אצל מדין בעל המשנת יוסף

מעמד סיומי המסכתות לע"נ מדין שד התורה זצוק"ל בשיבת 'אודחות התלמוד'
בהשתתפות בני המשפחה הגאון הגדול רבי שרגא שטינמן שליט"א והגאון הגדול רבי שלמה קניבסקי שליט"א

בפעילות מכון 'שיח אמונה', לע"נ רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל:

כרבת לומדים כבר הצטרפו לסדרי הלימוד והחיזוק של 'שיח התורה' ומשתתפים בעשרות ההגרלות מידי יום

מצטרפים ללגיונו של מלך: עם פתיחת זמן הקיץ בהיכלי התורה, נרשם ביקוש גדול וגלי הצטרפות גבוהים, להצטרף לסדרי החיזוק והלימוד של 'שיח התורה', להשיב טובה לרשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל בלימוד וחיזוק ע"י המפעל הגדול 'שיח התורה' שהוקם לעילוי נשמתו הטהורה על ידי מכון 'שיח אמונה', בסדרי לימוד בכמה דרכים, לפי טבעם ורצונם של הלומדים. עד היום נרשמו להצטרף ל'שיח התורה' כרבת לומדים, כן ירבו.

ככל שחולפים הימים והחלל בפטירתו של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל איננו מלא, מבקשים רבים מבני התורה להתחזק בלימוד ובזכויות לעילוי נשמתו, ומצטרפים ל'שיח התורה'. על פי החלטת גדולי ישראל שליט"א ובראשם רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א כפי שהדריך את הגרי"ש קניבסקי שליט"א, יצאו לדרכם תכניות 'שיח התורה' מבית 'שיח אמונה', בשישה דרכים, 'כדמותו', לימוד חלק שם בתורה באופן מופלג, 'בדרכו', לימוד כל התורה בשנה אחת כפי שנהג רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל, 'לאורו' ללימוד כל יום את כל הש"ס כולו, 'מתורתו', להגות בספריו ובתורתו של מרן זצוק"ל, 'לנשמתו', לימוד בכל יום ויום של פרקי משניות ואמירת תהילים, ו'כהנהגתו', במיוחד לנשים, לקבל ולהקפיד להתפלל שלוש תפילות ביום.

הגרלות קבועות על סך 700 ש"ח, על סך 500 ש"ח מתקיימות בס"ד בכל יום ויום בנפרד, בין כל הלומדים והמשתתפים במסלולי 'שיח התורה', ועומדים בדרישות או במבחנים המיוחדים. בנוסף מתקיימים מידי יום הגרלות על עשרה ספרים מספרי מרן זצוק"ל.

לרגל תחילת הזמן מתפרסם היום לוח הלימוד של מפעל 'שיח התורה', לנוחות אלפי הנרשמים לתכנית, ובכדי להרבות את ספסלי בית המדרש, לע"נ רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל.

כזכור במעמד יסוד סדרי הלימוד של 'שיח התורה' במעונו ובראשותו של רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א, חתמו מרנן ורבנן שליט"א על קריאת הקודש שהוקראה על ידי בנו של מרן זצוק"ל הגרי"ש קניבסקי שליט"א: "דבר גדול עשו ב'שיח אמונה' לייסד את 'שיח התורה' סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, בסדר הש"ס, וגם בספריו הרבים, ובדרכי הלימוד שלו, עם תמריצים ועידוד כנגד יצה"ר, כדי שכל אחד ואחד יוכל לקבוע סדר לימוד קבוע לעילוי נשמתו, במה שליבו חפץ, וכל חכם לב יצטרף לסדרי הלימוד האלו, לט"נ מרן זיע"א".

במפעל 'שיח התורה' שע"י 'שיח אמונה' סמוכים ובטוחים שרבות אלפי ישראל המכירים טובה למרן זיע"א יסיפו ויצטרפו לסדרי הלימוד המיוחדים, ובכך יגרמו לעילוי נשמה.

ניתן להרשם בטלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' בחיפוש 'שיח התורה'. לקבלת סדרי הלימוד ולקבלת פרטים נוספים ניתן לפנות למכון 'שיח אמונה' בדוא"ל se3077700@gmail.com.

השתתפות בתוכניות 'שיח התורה'
לע"נ רשכבה"ג מרן שר התורה
זצוק"ל

חידוש עולמי

חובה
בכל בית יהודי

חיוני ונדרש
למוסדות חינוך

החפץ חיים בפורמט
גדול ומאיר עיניים

המתנה המושלמת
לכל אירוע

תפתחו. תקראו. תבינו. זה כל הסיפור.

חדש בעולם הספרים:

ספר 'חפץ חיים' שמעולם לא הכרתם!
מאות סיפורים מרתקים ודוגמאות מעשיות
הממחישים ומבארים את לימוד ההלכה

עצות
מחכימות
והנהגות
ראויות

חינוך
לערכים
ולמידות
טובות

קניתם? זכיתם!

בחווייה משפחתית ומיוחדת של לימוד הלכות 'חפץ חיים'

מאחר שיש בו תועלת גדולה עד מאד, וגם ניכר... חינוך למידות טובות -
על כן ראוי להחדיר דבר גדול זה לבני ובנות ישראל
(הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א)

דבריו עברו ביקורת ונמצאו טובים וראויים
ללימוד לגדולים וגם לקטנים
(הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א)

מתוך ההסכמות